

KIẾTTÁC
SÂN KHẤU THẾ GIỚI
J. W. GÓT

PHAO X TƠ

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU

KIẾT TÁC SÂN KHẤU THẾ GIỚI

J. W. GÖT

PHAOXTO'

THẾ LŨ- ĐÔ NGOẠN *dịch*

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU
HÀ NỘI - 2006

**KIỆT TÁC SÂN KHẤU THẾ GIỚI
PHAOXTO**

Tác giả: GỐT

Người dịch: THẾ LŨ - ĐỖ NGOẠN

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU

CÔNG TY MINH THÀNH - BỘ CHỈ HUY QUÂN SỰ

TP. HỒ CHÍ MINH

*

* *

Chịu trách nhiệm xuất bản
HÀ ĐÌNH CẨM

Chịu trách nhiệm bản thảo
NGÔ THẾ OANH

Biên tập
THẾ NGỌC

Trình bày bìa
NGÔ TRỌNG HIẾN

Sửa bản in
BAN BIÊN TẬP

In 500c khổ 14,5x20,5 tại Công ty In Văn hóa Sài Gòn.
Giấy phép xuất bản số 93-2006/CXB/005-26/SK cấp ngày
25-1-2006.

In xong và nộp lưu chiểu Quý II - 2006.

PHAOXTO

LỜI GIỚI THIỆU

Gört là văn hào lỗi lạc nhất của nền văn học cổ điển Đức và là một trong số những văn nghệ sĩ xuất sắc của nền văn học tiến bộ của nhân loại. Ông là người mở đường của nền văn học học hiện đại dân tộc Đức, là một nhà cách tân lớn trong văn học và là người đã có nhiều cống hiến trong việc xây dựng một nền lý luận mỹ học hiện thực chủ nghĩa. Nhưng Gört không chỉ là một nhà văn, ông còn là một nhà nghiên cứu khoa học tự nhiên, có những đóng góp nhất định trong các bộ môn vật lý học, sinh vật học, hóa học, Ông am hiểu tường tận các nền văn hóa cổ đại và nhiều nền văn học dân tộc ở châu Âu.

Vai trò và vị trí của Gört trong nền văn học dân tộc Đức cũng tương tự như vai trò của Đặng-tơ ở Ý và Sêchxpia ở Anh. Ông là một trong ba nhà thơ được Các Mác thích đọc nhất.

I. TÁC GIẢ

Johan Võnphogăng Gört (J. W. Goethe, 1749-1832) sinh trưởng trong một gia đình trí thức giàu có ở thành phố Phổ-răng-phuốc trên sông Main. Ông nội của Gört là thợ may, khi chết đi để lại cho con cháu một số tiền mặt khá lớn: chín mươi nghìn đồng ta-le. Với gia tài đó, bố của Gört có thể giành thì giờ nghiên cứu học tập mở mang kiến thức. Ông có một thư viện riêng khá lớn gồm nhiều tác phẩm văn học bằng tiếng Đức, Hy-lạp, La-tinh, Do-thái, Anh, Pháp và Ý.

Sinh trưởng trong một gia đình như vậy, Gört đã được hưởng một nền giáo dục có hệ thống về nhiều mặt. Bảy tuổi cậu bé đã được học tiếng La-tinh, chín tuổi học tiếng Pháp, mười một tuổi tiếng Ý, mười ba tuổi tiếng Anh và tiếng Do Thái. Gört rất thông minh, học đâu nhớ đấy. Về sau, những ngôn ngữ này và thư viện của bố đã giúp nhà thơ rất nhiều trong việc tiếp thu tinh hoa của các nền văn học cổ kim.

Năm mươi sáu tuổi, Gört được gia đình cho đến học trường đại học Laixich. Lúc đầu cậu thiếu niên ham học hỏi rất vui thích vì được đi khỏi Phổ-răng-phuốc, một thành phố cổ lỗ, chật chội, để đến một thành phố hiện đại, trung tâm trao đổi hàng hóa

ở châu Âu thời đó. Nhưng chẳng bao lâu, không khí ngột ngạt của trường đại học đã làm cho Gót khó chịu. Những kiến thức được truyền thụ ở đây đều lỗi thời, phương pháp giảng dạy của các giáo sư quá lạc hậu, sinh viên thì đua nhau ăn chơi đàng điếm. Trong những màn đấu của vở kịch *Phaoxtơ* Gót đã tái hiện sinh động cảnh sinh hoạt ở trường đại học này.

Vị giáo sư nổi tiếng nhất ở Laixich lúc ấy là Gôtsêt (Gott-sched 1700-1766). Nhưng đối với chàng sinh viên Gót, “vị giáo hoàng văn học” ấy chỉ là một con người lố lăng, đáng ghét. Lúc bấy giờ người thực sự có ảnh hưởng đến Gót là Letxinh (Lessing, 1729-1781). Công trình lý luận *Lao-côôn* và các vở kịch đầu của Letxinh được thế hệ thanh niên tư sản Đức hồi đó nhiệt liệt hoan nghênh. Gót được xem diễn vở hài kịch *Minna Banhem* của Letxinh ở nhà hát hài kịch Laixich và cho nó là một cống hiến lớn của tác giả vì vở kịch có “nội dung dân tộc”.

Năm 1767 Gót cho xuất bản tập thơ đầu tay, nhan đề là *Annet*. Những bài thơ đầu tiên của chàng sinh viên mười tám tuổi đã khác hẳn những bài mục ca đương thời. Trong thơ của mình, Gót đã chú ý biểu hiện cảm xúc và những nỗi trại cá nhân. Do đó, ngay từ lúc này thơ ông đã không giống chút nào với

những bài thơ ngâm hoa vịnh nguyệt của các phòng khách quý tộc.

Gót được cha mẹ gửi đến Laixich để học luật nhưng ông đã dành phần lớn thời giờ đi thăm các phòng tranh, theo một lớp học vẽ do một họa sĩ nổi tiếng ở Laixich lúc đó hướng dẫn.

Sau một thời gian nghỉ học vì ốm, đầu năm 1770 Gót đến Storatxbuôc tiếp tục học tập. Từ đây bắt đầu một giai đoạn mới trong cuộc đời nhà thơ. Tại thành phố này Gót đã gặp Hecđe (Herder, 1744 - 1803) một nhà văn lúc đó nổi tiếng khắp nước Đức. Hai ông trở thành bạn thân, tập hợp một số thanh niên trí thức tiến bộ lập ra phong trào văn học *Bão táp và Xung kích* (Sturm und Drang).

Chịu ảnh hưởng của Hecđe, Gót rất thích văn học dân gian. Ông đã bỏ nhiều buổi học để đi sưu tầm dân ca vùng Endatxơ, lắng nghe từ “miệng những bà mẹ già nua nhất” những bài ca dao, những bài hát không biết đã có từ đời nào và ai là tác giả. Trên những nẻo đường miền quê Endatxơ và quanh vùng ngoại thành Storatxbuôc, Gót đã có dịp hiểu rõ thêm cuộc sống lao động và tình cảm hồn nhiên lành mạnh của người dân bình thường. Trong hoàn cảnh ấy, Gót đã sáng tác ra hàng loạt những bài thơ hoàn toàn mới

về nội dung và hình thức, là hiện tượng trước đó chưa hề có trong văn học Đức. Trước Gört, người ta làm thơ là để tả cảnh. Những bài thơ là những bức tranh tĩnh vật, trong đó các hình tượng được bày cạnh nhau như một cảnh chết, không vận động, không có hồn. Đặc điểm chung của các nhà thơ trước Gört là họ không biểu hiện. Với Gört, thơ ca Đức bắt đầu biến đổi. Đã có lần ông nói rằng, thơ ông “chỉ là những mảng của một sự thû nhận lớn”. Ông làm thơ là để giải bày tâm sự. Ông là nhà thơ mạnh dạn biểu hiện chủ thể. Ông viết: “Cái gì làm tôi vui hoặc buồn hoặc làm tôi bận tâm, tôi liền biến nó thành một bài thơ, để nhận thức được đúng đắn sự vật bên ngoài và để được yên ổn trong thâm tâm” Thơ của Gört khác hẳn loại thơ nhí nhảnh mà già cỗi của các phòng khách quý tộc. Trước Gört, người ta chưa biết có tuổi xuân trong văn học. Gört là nhà thơ đầu tiên của thanh niên. Tuy nhà thơ bị thôi thúc bởi những ném trải cá nhân, nhưng thơ của ông không phải loại thơ nói đến cái riêng tư chật hẹp. Cái tôi trong thơ Gört đồng thời cũng là cái ta của thế hệ thanh niên tư sản đầy nhiệt tình. Đã có lần ông phàn nàn: “Tôi rất khố tâm: Nhiều người có thiện ý muốn phân tích thơ tôi, đã cố tình gắn vào thời gian và địa điểm khi nó ra đời và coi như đó là việc làm cần thiết. Đáng lẽ họ phải coi cái cá biệt là cái khái

quát mới đúng". Ý kiến này của Gört nói rõ tính chất thơ trữ tình của ông. Không phải chỉ tiểu thuyết hay kịch, mà thơ cũng có khả năng biểu hiện những vấn đề điển hình của xã hội, của thời đại.

Năm 1771 Gört tốt nghiệp đại học luật và trở về Phơ-răng-phuôc. Ông được bổ làm thẩm phán, đã tham gia xét xử tất cả 28 vụ kiện. Nhưng phần lớn thì giờ ông vẫn dành cho việc tiếp tục sưu tầm văn học dân gian. Thời kỳ này, lần đầu tiên ông đã được đọc Xpinôda (Spinoza, 1632-1677); Chủ nghĩa phiếm thần của nhà triết học này lập tức hấp dẫn Gört và dần dần ảnh hưởng sâu sắc đến ông. Xpinôda khẳng định rằng vật chất và tinh thần chỉ là hai hình thức tồn tại của một tự nhiên mà thôi. Tự nhiên không phải do bàn tay của một thượng đế nào quyết định, bởi vì bản thân tự nhiên đã là thần thánh rồi. Thần thánh với tự nhiên chỉ là một, *deus sive natura*. Yếu tố duy vật rất đậm nét trong học thuyết của Xpinôda. Sôpenhaor (Schopenhaure), một nhà triết học duy tâm Đức thế kỷ XIX, đã gọi học thuyết Xpinôda là "chủ nghĩa vô thần lịch sự", rất thích hợp với các nhà tư tưởng Đức thế kỷ XVIII: Không riêng Gört, mà cả Letxinh và Hecđe đều chịu ảnh hưởng Xpinôda. Các văn hào ấy đã công kích kịch liệt những tên chúa phong kiến độc tài coi mình là con trời, được

thượng đế trao cho quyền thống trị nhân dân. Các ông cũng nghiêm khắc lên án cả ông thượng đế trên trời, vốn được coi là có quyền định đoạt số phận con người. Gót khẳng định: chính con người là thần thánh, con người có thể định đoạt số phận mình. Quan điểm đó bộc lộ rõ trong những bài thơ Gót sáng tác vào thời kỳ này. Những bài thơ ấy lúc đầu chỉ được chép tay và các bạn của nhà thơ truyền nhau đọc, nên chưa mấy người biết đến tên tuổi Gót.

Nhưng khi vở kịch *Gótxor phôn Beclisinhnghen* (1773) được in ra thì tác giả lập tức được ca ngợi là “nhà văn của nước Đức”. Gót đã dùng chất liệu về cuộc chiến tranh nông dân từ thế kỷ XVI để miêu tả tư tưởng cách mạng của đẳng cấp thứ ba thế kỷ XVIII. Trước đó chưa có một tác phẩm nào ở Đức được ca ngợi nhiều như thế, kể cả những vở kịch nổi tiếng của Letxinh. Tám chục năm sau, nhân tranh luận với Latxan, Các Mác đã khen Gót khéo chọn Gótxor làm nhân vật chính cho vở kịch của mình. Theo Mác thì có hai loại nhân vật bi kịch, một loại tiêu biểu cho thế lực lỗi thời chống lại kẻ địch mạnh hơn mình và do đó tất yếu đi đến một kết cục bi kịch. Một loại nữa tiêu biểu cho một lực lượng tiến bộ, nỗi dậy quá sớm chống lại trật tự xã hội tuy phản động nhưng đang còn mạnh, không đủ sức đánh đổ trật tự

đó, nên cũng tất yếu phải đi đến suy vong. Gót xơ thuộc lại người thứ nhất. Nhân vật này đại diện cho tầng lớp hiệp sĩ, xét về mặt lịch sử là lớp người đã lỗi thời, tiêu biểu cho trung cổ lạc hậu. Họ chống lại chế độ tập quyền, chống lại việc thống nhất dân tộc tức là chống lại đà tiến của lịch sử. Do đó tồn tại một xung đột bi kịch giữa họ và trật tự phong kiến, và Gót đã chọn Xichkinhnghen làm nhân vật chính cho vở kịch của mình. Xichkinhnghen trong lịch sử “bị tiêu vong với tư cách là hiệp sĩ và đại diện cho một giai cấp đang suy tàn chống lại cái tồn tại”, nhưng Latxan lại muốn biến hắn thành đại diện cho đảng cách mạng tư sản hồi 1848 - 1849 là lực lượng tiến bộ lúc bấy giờ. Do đó Latxan thất bại.

Gót viết vở kịch này vào giai đoạn cao trào của *Bão táp* và *Xung kích*. Hồi đó Sêchxpia được coi là tấm gương sáng của các văn nghệ sĩ thuộc nhóm *Bão táp* và *Xung kích*. Nhà soạn kịch thiên tài ấy đã có ảnh hưởng rất sâu sắc đến Gót. Năm 1771, nhân dịp kỷ niệm 155 năm ngày mất của Sêchxpia, Gót đã viết trong bài diễn văn của mình: “Sêchxpia không đếm xỉa đến những quy tắc sân khấu truyền thống, vì ông biết rõ pho sách của thiên nhiên. Pho sách của nhân loại quen thuộc với ông. Ông nói tiếng nói của mọi lứa tuổi, mọi hạng người. Ông là người phiên dịch thiên

nhiên bằng mọi giọng nói. Thiên nhiên lộ ra trong tác phẩm của Sêchxpia. Không gì tự nhiên hơn nhân vật của Sêchxpia..."

Tháng 5 năm 1772 Gört đến thực tập ở tòa án trung ương tại thị trấn Vetxla. Ông lại có dịp để nhiều thì giờ đi lang thang khắp vùng nông thôn lân cận, hòa vào sinh hoạt của quần chúng nông dân. Ông gặp và yêu Saclôt Buppho, vợ chưa cưới của một người bạn. Mùa thu năm 1774 cuốn tiểu thuyết đầu tiên của Gört ra đời, cuốn *Những nỗi đau khổ của chàng Vecte*. Tác phẩm gây một chấn động lớn ở châu Âu thời đó, người đọc hiểu rõ, với tư cách là một thẩm phán của giai cấp tư sản, tác giả đã nói lên đòi hỏi của giai cấp đó và quyền tự do cá nhân, chống lại những câu thúc của trật tự xã hội phong kiến. Vấn đề trung tâm nêu ra trong cuốn tiểu thuyết đó là vấn đề thân phận con người trong xã hội phong kiến, là vấn đề phát triển toàn diện của cá nhân trong xã hội. Tác giả đã miêu tả một xung đột bi kịch giữa một bên là cá nhân tư sản khao khát được tự do phát triển mọi tài năng của bản thân với một bên là trật tự xã hội phong kiến kìm hãm sự phát triển đó.

Cùng với tác phẩm này của Gört, sáng tác tiểu thuyết ở Đức bắt đầu có một chủ đề trung tâm. Trước đó đôi khi tiểu thuyết cũng đã có chủ đề trung tâm,

nhưng nó được tổ chức hoàn toàn khác: không phải một nhân vật chính, mà hàng chục nhân vật chính xuất hiện trong tác phẩm. Bắt đầu từ Gört, tiểu thuyết Đức mới nói đến cuộc đời của một con người, tiểu thuyết mới có một nhân vật chính.

Người ta thường nói *Những nỗi đau khổ của chàng Vecte* là cuốn tiểu thuyết mở đầu cho giai đoạn văn học lãng mạn ở Đức. Thật ra không phải như vậy. Với tác phẩm này, Gört có dụng ý phê phán chủ nghĩa duy cảm đang thịnh hành trong văn học Đức thời đó. Các nhà phê bình tư sản coi Satôbôriêng (Chateaubriand) là người tiếp tục truyền thống của Vecte. Họ muốn hạ thấp ý nghĩa của cuốn tiểu thuyết này. Nhưng không phải chủ nghĩa lãng mạn tiêu cực mà chính là chủ nghĩa hiện thực phê phán đã tiếp tục khuynh hướng của Vecte. Xung đột bi kịch của chủ nghĩa nhân đạo tư sản với trật tự xã hội phong kiến, chủ đề chính được đặt ra ở Vecte sẽ được các nhà văn hiện thực thế kỷ XIX tiếp tục khai thác. Trong các bộ tiểu thuyết lớn, các văn nghệ sĩ ấy chỉ ra mối mâu thuẫn không thể khắc phục được giữa cá nhân muốn phát triển toàn diện với sự ràng buộc của chế độ xã hội đương thời.

Lúc bấy giờ không một tác phẩm nào lại gây nhiều xôn xao như *Những nỗi đau khổ của chàng*

Vecte. Nó là cuốn tiểu thuyết thành công nhất của Gört. Năm 1772 Gört còn là một anh thám phán không tên tuổi. Năm sau nhân dân Đức biết ông qua vở kịch *Görtxø phôn Beclisinhnghen*. Và đến năm 1775 ông trở thành nhà văn nổi tiếng châu Âu. Napôlêông là một độc giả nhiệt tình của Vecte, đã đem nó theo sang tận mặt trận Ai-cập. Khi gặp Gört ở Đức, Napôlêông phê bình tác giả cố ý gắn những xung đột xã hội vào một bi kịch tình yêu, làm cho tác phẩm giảm hay đi, Gört khiêm tốn trả lời một cách châm biếm rằng, vị hoàng đế nước Pháp tuy có đọc Vecte nhưng mà giống như một viên chánh án nghiên cứu một hồ sơ hình sự. Lời phê bình của Napôlêông là sự phủ nhận giá trị phổ biến, của xung đột bi kịch trong Vecte.

Từ giã Vetxla và mối tình tuyệt vọng, Gört trở lại Phorängphuốc. Nhưng mối quan hệ căng thẳng với bố và không khí buồn tẻ ở thành phố quê hương thôi thúc nhà thơ sớm phải ra đi. Ông coi lời mời của công tước Các Aoguxtơ là một lối thoát tốt nên đã nhận lời. Tháng 11 năm 1775 Gört đến Vaima. Lúc đầu nhà thơ chưa định sẽ vĩnh viễn ở lại đây, nhưng được Các Aoguxtơ, một thanh niên kém Gört tám tuổi vừa lên nhận quyền bính, tin cậy đặc biệt, mặc dù xã hội quý tộc ở Vaima không đồng tình, Gört quyết định ở lại lâu dài. Tại đây, Gört đã gặp những người bạn ý

hợp tâm đầu mới trong đó có nhà văn Vilandø và Saclôt Stainø, vợ một sĩ quan, một phụ nữ giàu tình cảm và am hiểu nghệ thuật văn chương. Năm sau Hecde cũng đến Vaima. Ở đây dần dần hình thành một trung tâm văn học mới của nước Đức.

Công quốc Vaima có khoảng mười vạn bảy nghìn dân, rộng hai nghìn ki-lô-mét vuông. 63 phần trăm dân số trong công quốc là nông dân, gần một phần trăm là quý tộc nắm quyền thống trị. Thủ phủ Vaima chỉ có sáu nghìn dân hoàn toàn phụ thuộc vào sinh hoạt của cung đình.

Sự xuất hiện của Gört làm cho bọn quý tộc khó chịu. Các Aoguxtø là một chúa phong kiến cát cứ tỏ ra đã được “khai sáng”, không có thành kiến giai cấp với tư sản, bất chấp những lời gièm pha của quý tộc, đã mạnh dạn giao cho Gört nhiều trọng trách. Nhà thơ được cử làm cố vấn và ủy viên hội đồng chính phủ. Ông ra sức hoạt động, hy vọng có thể làm cho Các Aoguxtø thay đổi chính sách cai trị. Là nhà thơ, ông đã gây được ảnh hưởng trong nhân dân. Bây giờ ông muốn là nhà chính trị gây ảnh hưởng với bọn vương hầu.

Nhưng ông đã sớm nhận ra rằng điều đó không thể thực hiện được. Các Aoguxtø không thể

làm ngơ trước sức ép của giai cấp quý tộc cũng như không thể từ bỏ được lối sống quý tộc. Gớt rất thất vọng về gã công tước tự nhận là đã giác ngộ này. Chẳng bao lâu giữa hai người đã bộc lộ những quan điểm trái nhau, Gớt muốn tiến hành một loại cải cách xã hội phù hợp với nguyện vọng của đẳng cấp thứ ba. Ông tạm thời gác việc sáng tác sang một bên, dốc toàn sức vào hoạt động chính trị. Ông làm giám đốc ngành khai thác khoáng sản, giám đốc ngành xây dựng cầu đường và làm bộ trưởng chiến tranh. Năm 1782 ông làm ông làm bộ trưởng tài chính và phụ trách sở thuế. Ông đặc biệt quan tâm tới việc mở mang công nghiệp và phát triển nông nghiệp. Ông say mê làm việc, hy vọng có thể làm cho Vaima trở thành một công quốc cường thịnh.

Nhưng càng ngày Gớt càng thất vọng. Ông chán ngán mọi hoạt động chính trị của mình. Bọn quý tộc phản ứng kịch liệt và Các Aoguxtơ ngày càng tỏ thái độ thù o. Gớt chủ trương xóa bỏ quyền chiếm hữu phong kiến, đem ruộng đất chia cho nông dân, nhưng đã gặp phải sức chống đối quyết liệt của bọn địa chủ. Ngay để nghị cải tổ lại bộ máy thu thuế, nhằm tránh cho nông dân và thợ thủ công nạn sưu cao thuế nặng, cũng không được thực hiện. Gớt đã hết sức cố gắng cũng không loại trừ được nạn thất

nghiệp và nạn đói triền miên trong tầng lớp công nhân dệt bít tất ở Vaima. Thành tích đáng kể của ông thương thư Gört là đã giảm số lính của quân đội Vaima từ 600 xuống còn một nửa và một kết quả trong ngành khai thác khoáng sản.

Bọn quý tộc Vaima chỉ coi Gört là một văn nghệ sĩ chứ không thể là một nhà hoạt động chính trị. Đối với họ, Gört chỉ là người có tài pha trò cần thiết cho sinh hoạt ăn chơi của cung đình. Bọn vương hầu chờ đợi ở Gört những vở kịch hợp khẩu vị chúng và những bài thơ làm tặng chúng vào những dịp sinh nhật.

Do phải lãnh đạo ngành khai mỏ, ngành cầu đường và ngành nông nghiệp, nên thời gian này Gört đã để thì giờ nghiên cứu một số bộ môn khoa học tự nhiên. Năm 1784 ông đã phát hiện ra khớp xương ở giữa hàm trên của người, qua đó ông chứng minh rằng giữa người và các sinh vật cao cấp có sự giống nhau về cấu tạo cơ thể. Dựa vào phát minh của Gört, Hecde đã dựng lên thuyết con người là từ thế giới loài vật phát triển lên.

Mâu thuẫn giữa Gört và bọn quý tộc ngày càng gay gắt. Đã có lúc nhà thơ than thở: "Ai tham dự vào việc cai trị mà lại không phải là kẻ cầm quyền, người đó sẽ chỉ là một gã phi-li-xanh hay là một thằng hề

mà thôi". Ông thấy cần phải xa lánh Vaima một thời gian. Tháng 9 năm 1786 ông bí mật bỏ sang Ý, hai năm sau mới trở lại Vaima. Thời gian ở Ý, Gört có dịp nghiên cứu kỹ nền nghệ thuật cổ đại Hy-lạp và nền hội họa Phục hưng Ý. Ông cũng tiếp tục sự nghiệp sáng tác văn học mà lâu nay ông không có thì giờ chăm lo. Ba vở kịch lớn *Iphighêni*, *Echmôn* và *Tatxô* được hoàn thành vào thời kỳ này.

Trở lại Vaima, Gört vẫn dành thì giờ cho sáng tác văn học và cho việc nghiên cứu khoa học. Sống cách biệt với xã hội thương lưu, ông đã gặp người vợ tương lai của ông, một cô gái bình dân làm nghề hoa giấy. Mối tình mới mẻ ấy và những kỷ niệm còn nóng hổi về những ngày ở Ý đã giúp nhà thơ sáng tác ra tập *Bi ca La-mã* nổi tiếng.

Cách mạng tư sản Pháp nổ ra gây một chấn động lớn ở châu Âu. Nhân dịp này nhiều cuộc khởi nghĩa của nhân dân lao động các nước cũng liên tiếp bùng lên. Ngay ở công quốc Vaima cũng có mấy cuộc nổi dậy của nông dân và thợ dệt bít tất. Đứng trước cuộc cách mạng tư sản Pháp, Gört đã bộc lộ một thái độ đầy mâu thuẫn. Ông chủ trương khắc phục tình trạng ốm yếu của xã hội Đức qua con đường giáo dục các tầng lớp nhân dân biết yêu thích văn học nghệ thuật. Ông cho rằng con người sở dĩ dã man tàn bạo

vì con người không biết thưởng thức cái đẹp, vì con người coi khinh nghệ thuật. Ông không nhận rõ đấu tranh giai cấp là động lực phát triển xã hội. Ông tán thành những lý tưởng cao đẹp của cách mạng Pháp, nhưng ông khiếp sợ những biện pháp bạo lực cách mạng. Ông hiểu thấu những nỗi thống khổ mà nhân dân lao động phải chịu đựng dưới ách thống trị của bọn phong kiến. Ông mong muốn nhân dân thoát khỏi ách thống trị đó. Đã có lần ông viết: “Tôi ví đất nước này như cái đe, bọn thống trị như cái búa, còn dân chúng như miếng sắt quắn quại ở giữa”. Nhưng Gört không tin là nhân dân có đủ sức mạnh để tự giải phóng mình. Ông coi nhân dân chỉ là những lớp người quen chịu đựng một cách thụ động. “Tôi thương yêu biết bao tầng lớp dân chúng mà người ta quen gọi là thấp kém. Nhưng chắc chắn đó là những đứa con yêu quý nhất của thượng đế. Mọi đức tính đều tập trung ở tầng lớp này: thẳng thắn, trung thành, vô tư và chịu đựng, chịu đựng...”. Gört cảm thông với nỗi thống khổ của nhân dân nhưng không nhìn thấy khả năng cách mạng to lớn của họ. Sự thoả hiệp với triều đình Vaima đã hạn chế rất nhiều nhân tố tích cực trong thế giới quan của nhà thơ. Ông cũng muốn nhìn thấy những lý tưởng tự do, bình đẳng, bác ái được thực hiện trên đất Đức, nhưng không phải bằng

con đường đổ máu. Cho nên càng hoan nghênh nội dung cuộc cách mạng bao nhiêu, Gót càng vui mừng bấy nhiêu khi thấy cuộc cách mạng ấy dừng lại ở bên kia biên giới nước Đức. Đó là hạn chế lớn nhất của Gót. Trong cuốn *Lutuich Phoiobac và sự cáo chung của nền triết học cổ điển Đức* Angghen đã nhận xét: “Gót cũng như Hêghen, mỗi người là một ông thần Dót trên địa hạt của mình, nhưng cả hai ông không bao giờ mất hẳn tính chất gã phi-li-xtanh Đức”. Còn nhà thơ Haino thì viết: “Người ta có kể về ông thần Dót ngồi trong đền Olanhpơ, một khi thần đứng dậy sẽ đội bật nóc ngôi đền. Tình trạng của Gót ở cái triều đình Vaima tí hon cũng vậy. Nếu Gót đột ngột đứng lên khỏi cái *tư thế ngồi trầm lặng* của ông, ông sẽ phá vỡ cái nóc của triều đình đó, hoặc là - điều này chắc chắn hơn - ông sẽ bươu đầu sứt trán vì nó”. Và Haino kết luận: “Ông thần Dót của nước Đức ngồi yên để cho người ta câu nguyện và dâng hương”.

Những nhận xét trên đây đã nói lên mặt hạn chế trong thế giới quan của Gót. Đúng là có lúc ông “thù địch với xã hội Đức, ông tìm cách lẩn trốn nó vào vở kịch *Iphighêni* và thời gian sang Ý. Ông phản đối nó như Gótxơ, như Pørô-mêtê và Phaoxtơ. Ông chế giễu nó cay đắng thông qua Mêphixtôphêlex. Lúc thì ông thân thiết với nó, thích nghi với nó như trong

phân lớn những *Câu thơ châm biếm hiền lành* và nhiều tác phẩm văn xuôi, ca ngợi nó như trong những nhạc cảnh về đội trá hình, bảo vệ nó chống lại đà tiến của lịch sử như trong các văn phẩm ông nói về cuộc cách mạng Pháp". (Ang-ghen, *Chủ nghĩa xã hội Đức trong thơ và văn xuôi*).

Cách mạng tư sản Pháp thành công, chế độ tư bản chủ nghĩa ra đời đã đưa đến những biến đổi lớn trong văn học. Một lớp văn nghệ sĩ mới xuất hiện. Trước đó văn nghệ sĩ thường phải làm thêm một nghề gì khác nữa mới đủ điều kiện sinh sống. Nhưng đến khi phương thức sản xuất tư bản chủ nghĩa đã được kiến lập, khi tác phẩm văn học đã thành một thứ hàng hóa như các mặt hàng khác, thì cũng dần dần mất đi người nghệ sĩ - thợ thủ công, và người nghệ sĩ chuyên nghiệp xuất hiện. Trong hoàn cảnh xã hội mới thời bấy giờ người nghệ sĩ tự cho mình là có tự do. Họ sáng tác không còn phụ thuộc vào khẩu vị của bọn quý tộc như trước. Một số tự cho mình cái quyền tự do sáng tác không theo quy luật nào, họ không chịu trách nhiệm trước xã hội về nghệ thuật của họ. Khuynh hướng nghệ thuật vì nghệ thuật đã ra đời từ đó song song với khuynh hướng lẩn tránh cái thực tại nhạt nhẽo ngày thường của xã hội tư sản, quay lại

quá khứ, ca ngợi chế độ phong kiến gia trưởng thời trung cổ.

Là một nhà văn hiện thực chủ nghĩa, Gört kiên quyết đấu tranh chống lại những khuynh hướng nghệ thuật lãng mạn suy đồi đó. Ông tìm bạn đồng chí trong cuộc đấu tranh này và đã gặp Sinlø. Từ 1794 đến khi Sinlø chết (1805) hai ông đã cộng tác chặt chẽ với nhau, cùng ra một số tạp chí văn học và cùng đấu tranh chống lại chủ nghĩa lãng mạn Đức. Gört gọi các nhà thơ lãng mạn là những “thi sĩ của bệnh viện” vì họ thích ca ngợi cái ốm đau bệnh hoạn. Họ “đã đạt tới chỗ diễn tả những thây ma, sung sướng quan sát những bộ phận rữa nát của chúng. Họ là những xác chết nhưng vẫn cố sống để làm hại người khác”. Gört chỉ trích thói mơ mộng viển vông của các nhà thơ lãng mạn. Ông không phản đối óc tưởng tượng, nó cần thiết cho người nghệ sĩ. Nhưng ông đòi hỏi nhà thơ phải mơ “giác mơ của cuộc đời như một người tinh tú”. Trong một bài nghiên cứu, Gört viết: “Một tác phẩm có ý nghĩa, đó là hậu quả của cuộc đời. Một nền nghệ thuật lớn chỉ có thể nảy nở được trong một hoàn cảnh vĩ đại, với những người anh hùng, những tư tưởng lớn, những hành động siêu phàm, những tình cảm sâu sắc”. Và Gört thú nhận: “Suốt đời, tôi không làm gì khác hơn là biến hiện thực thành thơ”. Tất

nhiên Gót phản đối việc sao chép thực tại một cách tự nhiên chủ nghĩa. “Chúng ta ngạc nhiên về tài ghi chép của các nhà văn tự nhiên chủ nghĩa”, Gót viết, “nhưng không thể hài lòng với tác phẩm của họ vì nó thiếu chân lý nghệ thuật”. Chân lý nghệ thuật là tiêu chuẩn cao nhất mà Gót yêu cầu đối với một tác phẩm nghệ thuật. Ông phân biệt chân lý của thực tiễn với chân lý nghệ thuật. Văn học tuy phản ánh chân lý khách quan nhưng phải phản ánh có chọn lọc, phản ánh cái bản chất của thực tại. Có như thế “tác phẩm mới có thể cho ta một cuộc sống cao hơn”. Và Gót khẳng định: “Thực tại là điều kiện tiên quyết, nhưng cái đúng chỉ đáng giá sáu xu nếu nó không đem đến cho ta điều gì hơn”. Những ý kiến trên đây của Gót đã góp phần xây dựng nền móng cho lý luận về chủ nghĩa hiện thực sau này.

Trong những năm cuối đời, Gót dành thì giờ chuyên nghiên cứu các vấn đề thuộc lĩnh vực lý luận văn học. Ông muốn “tránh cho thế hệ văn nghệ sĩ trẻ một con đường vòng” mà ông phải trải qua. Bên cạnh đó ông còn viết những tập hồi ký về cuộc đời mình và hoàn thành những tác phẩm lớn: *Tập thơ Tây - Đông. Những năm lang thang của Vinhем Maoxto, Phaoxto II*.

Gớt mất ngày 28 tháng 3 năm 1832, để lại một di sản văn học khá lớn. Toàn bộ sáng tác của ông đã được in xong ở Vaima năm 1919 gồm 133 tập.

II. TÁC PHẨM

Vở kịch *Phaoxtơ* là tác phẩm lớn nhất của Gớt và là một trong những tác phẩm vĩ đại trong kho tàng văn học của nhân loại. Puskin gọi nó là “sáng tạo lớn nhất của tinh thần thơ ca”, là “Anh hùng ca Iliat của thời đại mới”. Nhà triết học Đức Senlinh coi nó là “tinh tuý trong sáng nhất, sâu sắc nhất của thời đại, được tạo ra từ những gì mà toàn bộ thời đại chưa đựng và cả những gì thời gian sẽ còn chứa đựng”. Còn nhà thơ Hainơ thì gọi nó là “kinh thánh cuộc đời của dân tộc Đức”.

a) *Chất liệu.*

Vở kịch của Gớt không phải là tác phẩm duy nhất về chất liệu Phaoxtơ. Sáng tác về chất liệu này đã có một lịch sử gần bốn trăm năm. Nó bắt đầu từ cuối thế kỷ XVI cho mãi tới ngày nay. Trong hầu hết các tác phẩm viết về chất liệu đó, hình tượng Phaoxtơ là một con người luôn luôn đấu tranh với xã hội và tự nhiên nhằm mở mang trí tuệ, làm phong phú thêm vốn tri thức của mình, là hình tượng tượng trưng cho

con người hoạt động không biết mệt mỏi. Tuy nhiên, trước Gót, Phaoxtơ được dựng lên thành một hình tượng chỉ đơn giản là có thái độ bất bình với thời đại, với hoàn cảnh. Do đó chàng đòi hỏi có đầy đủ điều kiện tạo cho mình một cuộc sống khá giả hơn. Cũng vì vậy mà việc liên hệ với những sức mạnh thần bí có khả năng đem lại cho chàng cuộc sống khá hơn ấy, đã trở thành mục đích của Phaoxtơ. Chính xuất phát từ mục đích này mà Phaoxtơ cấu kết với quỷ sứ. Việc lợi dụng những sức mạnh thần bí là một bộ phận quan trọng của chất liệu Phaoxtơ, gắn liền với hình tượng một con người muốn thoát khỏi cuộc đời chật hẹp. Nhưng trong các tác phẩm viết về Phaoxtơ ở thế kỷ XVIII, thời đại cách mạng tư sản, không còn chuyện con người kết thân với cái ác, với quỷ dữ nữa. Việc cấu kết với quỷ trong các tác phẩm đó chỉ còn ý nghĩa tượng trưng.

Trong thời kỳ lịch sử đạo thiêng chúa còn giữ được uy thế chính trị tuyệt đối trong xã hội thì Phaoxtơ luôn luôn xung đột với những giáo lý của nhà thờ. Chàng bị buộc tội và bị đầy đoạ xuống địa ngục, vì chàng đã cấu kết với quỷ sứ, kẻ thù của thượng đế. Nhưng không đợi phải có chuyện ấy Phaoxtơ mới bị buộc tội, ngay đòi hỏi của Phaoxtơ về việc khám phá ra những điều bí mật của thiên nhiên

cũng đủ để nhà thờ trừng phạt chàng rồi. Cho nên, bên cạnh việc mong muốn có một cuộc sống khá hơn, thì tội lỗi và trừng phạt là đặc điểm thứ hai của chất liệu Phaoxtơ.

Nhưng ở Gót thì khác. Con người không ngừng nỗ lực vươn lên cái cao cả, là đặc điểm riêng trong kịch ông. Trong khi phần đầu vươn lên, Phaoxtơ không thể tránh khỏi mắc lỗi lầm. Vì nỗ lực vươn lên mà mắc lỗi, nên lỗi ấy đáng được tha thứ. Phaoxtơ của Gót không bị đầy xuống địa ngục mà lại được lên thiên đường.

Hình tượng Phaoxtơ chỉ có thể xuất hiện trong văn học vào thời kỳ con người bắt đầu có ý thức về cá nhân mình và bắt đầu suy nghĩ về vị trí của bản thân mình trong xã hội. Hiện tượng này bắt đầu từ thời Phục hưng, khi chủ nghĩa nhân văn ra đời trên cơ sở của một xã hội tiền tư sản, chống lại thế giới quan tôn giáo trung cổ. Phaoxtơ ra đời vào thời đại “cách mạng tiến bộ vĩ đại nhất” trong lịch sử nhân loại, thời đại có những “người khổng lồ về tư duy, về nhiệt tình và tính cách, về tính đa dạng và học vấn” (Ang-ghen). Nhà thơ Henrich Hainơ đã nhận xét rằng, trong hình tượng Phaoxtơ ta nhận thấy “cuộc đấu tranh mâu mỉ giữa tôn giáo và khoa học, giữa chuyên chế và lý trí, giữa tín ngưỡng và tư duy”. Trong mỗi xung đột giữa

ước mơ và hiện thực ấy, chất liệu mang nét tư sản rõ rệt. Cho nên chất liệu Phaoxtơ xuất hiện đồng thời với sự ra đời của giai cấp tư sản từ thế kỷ XVI.

Tóm lại, trong gần bốn trăm năm nay, vấn đề Phaoxtơ luôn luôn là vấn đề một con người vươn lên một mục đích cao cả, câu kết với những sức mạnh siêu nhân, với ma quỷ nhằm đạt mục đích, qua đó không thể tránh khỏi lầm lạc. Tùy theo thế giới quan của tác giả mà cách giải quyết sự lầm lạc đó khác nhau, hoặc là Phaoxtơ được giải thoát và lên thiên đường, hoặc là bị đẩy ài xuống địa ngục.

Theo các tài liệu lịch sử để lại thì Phaoxtơ là một nhân vật có thật, một nhà chiêm tinh biết làm ảo thuật, có sức hấp dẫn người khác và đã từng xung đột với bọn phong kiến và bọn tăng lữ. Ông đã truyền bá những tư tưởng thù nghịch với nhà thờ và có lần phát biểu: “Những việc làm của chúa Giê-su chẳng có gì là lạ, tôi cũng có thể làm được”. Phaoxtơ lang thang ở khắp các thành phố và làng mạc miền Trung Đức, chữa bệnh cho dân. Tài liệu để lại đã nói đến cái chết không bình thường của Phaoxtơ. Ngày nay người ta có thể khẳng định đó là cái chết do một cuộc thí nghiệm trong phòng làm việc gây ra. Nhưng bọn tu sĩ phản động thời đó vốn ghét Phaoxtơ là người vẫn chống lại chúng nên đã phao lên rằng, Phaoxtơ vì câu

kết với ma quỷ mà bị ma quỷ quật chết. Họ muốn răn đe quần chúng chớ có hành vi và lời nói chống lại giáo hội.

Phaoxtơ (1480-1540) sống vào một thời kỳ có nhiều biến động lớn. Chế độ phong kiến trung cổ đang trên đường suy tàn. Nông dân khắp nước Đức nổi dậy chống lại bọn chúa đất (1525). Những cuộc đấu tranh xã hội gay gắt liên tiếp nổ ra. Mầm mống của một xã hội tư sản tương lai gay gắt liên tiếp nổ ra. Mầm mống của một xã hội tư sản tương lai xuất hiện. Song song với những cuộc đấu tranh xã hội ấy là những cuộc cách mạng về tư tưởng. Đạo Tin lành ra đời đấu tranh mãnh liệt với đạo Cơ Đốc, tức là chống lại chỗ dựa vững chắc của chế độ phong kiến. Phong trào Phục hưng và chủ nghĩa nhân văn đem đến cho tư tưởng con người những phạm vi mới. Trong các lĩnh vực khoa học tự nhiên đều có những phát minh lớn, làm lung lay thế giới quan duy thần. Tuy vậy, vẫn còn rất nhiều biện pháp khép kín, nhiều quá trình hoạt động của tự nhiên người ta chưa giải thích nổi. Bởi vậy, việc chinh phục tự nhiên nhiều khi quay lại kiểu trung cổ: phù phép, ảo thuật... Chính Phaoxtơ sống vào thời kỳ có những cuộc đấu tranh giữa những quan niệm thần bí trung cổ và những quan niệm hiện đại ấy. Có như thế ta mới hiểu nổi cuộc sống và hành vi của Phaoxtơ. Vì

chưa đủ trình độ giải thích những quy luật tự nhiên, nên Phaoxtơ được người cùng thời coi là một nhà ảo thuật. Tuy Phaoxtơ cũng có một vốn kiến thức khoa học nhất định, nhưng ông ta chưa phải là một nhà bác học cõ Galilê.

Ngoài những tài liệu lịch sử, thời đó còn lưu hành rất nhiều giai thoại về Phaoxtơ. Dần dần người ta tập trung vào những chi tiết làm trò ảo thuật và cường điệu lên. Những giai thoại về trò ảo thuật ấy của Phaoxtơ đồng thời cũng phản ánh ước mơ của con người thời đó muốn thoát khỏi cảnh sống tối tăm trung cổ. Phaoxtơ vốn là một trí thức, nhưng trong dư luận quần chúng dần dần biến thành một người làm trò ảo thuật và một gã lang băm.

Tác phẩm đầu tiên viết về chất liệu Phaoxtơ là cuốn truyện dân gian với nhan đề *Truyện bác sĩ Iohan Phaoxtơ* xuất bản năm 1587 tại Phơrăngphuộc trên sông Mainơ. Tác giả - đến nay chưa xác định được là ai - đã tập hợp những mẫu truyện truyền miệng về Phaoxtơ, sắp xếp lại và đem in. Nhân vật Phaoxtơ trong lịch sử chỉ có ảnh hưởng gián tiếp đến sự hình thành của cuốn truyện. Nhưng tác giả lại đưa vào truyện những mô típ thần thoại Hy-lạp. Nhân vật Hêlêna được triệu về bằng ảo thuật. Đây là một bằng chứng về ảnh hưởng của phong trào Phục

hung đối với tác phẩm. Trong truyện khuyết danh này cuộc đời của Phaoxtơ hoàn toàn do tác giả hư cấu ra, không dựa vào tài liệu lịch sử. Đó là câu chuyện về một con người câu kết với quỷ cuối cùng đã phải chết một cách bi thảm. Những hoạt động táo bạo của chàng nhằm thoả mãn nhu cầu về tri thức và quyền lực, việc câu kết với ma quỷ nhằm mục đích đó, đã đẩy Phaoxtơ xuống địa ngục.

Phần đầu cuốn truyện thuật lại thời niên thiếu của Phaoxtơ, giai đoạn chàng làm thầy thuốc; việc chàng phù phép triệu được quỷ Mêphixtôphêlex ký văn tự bán linh hồn cho nó để được nó phục vụ trong 24 năm. Phần sau kể về những hoạt động của Phaoxtơ với sức giúp của quỷ. Cuối cùng Phaoxtơ rất hối hận vì đã trót bán linh hồn cho quỷ. Cuốn truyện kết thúc ở chỗ Phaoxtơ bị chết khủng khiếp, xác tan nát trên vũng máu trong phòng riêng. Cao điểm của tác phẩm là việc Phaoxtơ chích máu tay ký văn tự bán linh hồn và cái chết của chàng.

Đây chưa phải là một cuốn tiểu thuyết. Tuy vậy, tác phẩm cũng đã chứa những mầm mống của một cuốn tiểu thuyết vì những mẩu chuyện riêng rẽ đều xoay quanh một nhân vật trung tâm, và nhân vật này có phát triển. Nhưng những tình tiết về cuộc đời Phaoxtơ mới được xếp cạnh nhau, chưa có một sự

gắn bó hữu cơ. Xen vào đó là những lời bàn về tôn giáo và các vấn đề khoa học, nhiều khi hoàn toàn chẳng có liên quan gì đến nhân vật trung tâm. Dù sao, ở thế kỷ XVI, cuốn truyện này cũng vẫn là một trong những truyện khá nhất. Tác giả, chắc chắn là một môn đệ của Lute, người sáng lập ra đạo Tin lành, khi viết truyện đã có ý răn người ta chớ theo gương Phaoxtơ. Người đọc không được bí mật hay công khai mơ ước thoát khỏi những ràng buộc của thời đại. Trong tác phẩm, mọi nỗ lực vươn tới tri thức đều bị nghiêm khắc lên án.

Tuy vậy, nhân vật Phaoxtơ trong truyện vẫn là một nhà nghiên cứu khoa học không hài lòng với những lời giải thích thế giới của kinh thánh. Chàng vẫn được miêu tả là một người khao khát những tri thức mới. Ở thế kỷ XVI không còn con đường nào khác ngoài con đường đi với Quỷ. Việc Phaoxtơ muốn khám phá ra những bí mật của vũ trụ bị coi là không cần thiết, vì việc đó đã có thượng đế định đoạt, Phaoxtơ bị coi là một tấm gương xấu. Tội lỗi của chàng thể hiện ở chỗ chàng cưỡng lại những ràng buộc của tôn giáo để giành lấy những kiến thức về khoa học tự nhiên. Nhưng sau những lời buộc tội của nhà thờ vẫn lộ rõ một nhân vật Phaoxtơ không ngừng vươn tới những tri thức mới.

Vấn đề nêu ra trong cuốn truyện này là một vấn đề hấp dẫn đối với con người thời bấy giờ. Vì thế khi in ra, tác phẩm bán rất chạy: Từ 1587 đến 1598 nó được xuất bản tới 22 lần. Ngày nay nó được coi là một cuốn sách có giá trị trong kho tàng văn học dân gian Đức.

Sau khi ra đời, cuốn truyện dân gian về Phaoxtơ được dịch ra nhiều thứ tiếng ở châu Âu. Bản dịch nào cũng được tái bản nhiều lần, bản tiếng Anh được phổ biến rộng rãi nhất. Năm 1588 Corixtôp Malô (C. Marlœ, 1564-1593) dựa vào cuốn truyện trên mà viết ra *Bi kịch về bác sĩ Phaoxtơ*, vở kịch Phaoxtơ đầu tiên. Với vở kịch này, Malô là người đi trước Sêchxpia trong việc sáng tác loại bi kịch tính cách, tuy ông chưa đạt được đến trình độ nghệ thuật của Sêchxpia. Tác phẩm này của Malô đã khác xa loại kịch thần bí trung cổ. Trong vở kịch này đã xuất hiện những màn độc thoại đầy nhiệt tình, vốn là một đóng góp quan trọng của nền kịch nước Anh.

Trong vở kịch này, ý chí và ước mơ táo bạo của Phaoxtơ về những cái phi thường tiêu biểu cho tinh thần thời đại mới. Phaoxtơ là mẫu người thời Phục hưng, có đủ dũng cảm quay lưng lại thượng đế. Chàng hiến thân cho quỷ, đòi hỏi quyền thống trị trong một nhà nước lớn, muốn tận hưởng mọi lạc thú

trần tục, tức là Phaoxtơ của Malô đã đứng ra tuyên chiến với nhà thờ và tất nhiên là bị nhà thờ kết tội. Cái bi kịch của Phaoxtơ thể hiện ở chỗ chàng đòi hỏi nhiều quá cái mức mà khả năng của thời đại có thể cho chàng.

Vở kịch của Malô được gánh hát lưu động của Anh đem sang diễn ở các thành phố Đức ngay từ cuối thế kỷ XVI. Năm 1666 những nghệ nhân dân gian Đức dựa vào vở kịch đó soạn ra vở múa rối về Bác sĩ *Johan Phaoxtơ*. Ngày nay người ta sưu tầm được hơn mươi vở kịch múa rối khác nhau về chất liệu Phaoxtơ. Trong những vở múa rối đó lộ rõ cuộc đấu tranh gay gắt giữa các giáo phái. Có những vở được viết theo quan điểm của đạo Cơ đốc nhằm chống lại đạo Tin lành, và có những vở khác ngược lại. Nhưng nguyên tắc cơ bản của tất cả các vở múa rối vẫn là sự lên án và kết tội Phaoxtơ.

Từ 1599 đến 1674 cuốn truyện dân gian về Phaoxtơ không được tái bản lần nào nữa. Nguyên do là, sau cuộc chiến tranh ba mươi năm (1618 đến 1648) đời sống tinh thần và văn học ở Đức vô cùng sa sút. Mặt khác Phaoxtơ xuất hiện khá phổ biến trên sân khấu, nên người ta không đòi hỏi nhiều về sách đọc nữa. Cuối thế kỷ XVII và sang thế kỷ XVIII có một vài tác giả đã sửa đổi lại cuốn truyện dân gian

năm 1587 và cho in. Một tác giả tên là Vitman đã mở rộng nội dung cuốn truyện tới 800 trang, nhưng một tác giả khác lại rút gọn xuống còn 48 trang. Tác giả này không tin vào những trò ảo thuật, coi những tình tiết ly kỳ trong truyện chỉ là bịa đặt, cho nên ông ta chỉ thuật lại những hành động bên ngoài của Phaoxtơ. Nhưng tác giả này chưa phê phán nổi những quan điểm của người viết truyện dân gian năm 1587. Cuốn truyện 48 trang đó xuất bản lần đầu năm 1725. Đến năm 1820 nó đã được tái bản tới 33 lần. Trong thời gian hơn một thế kỷ này, đời sống văn hóa ở Đức dần dần phục hồi, giai cấp tư sản phát triển nhanh chóng. Các nhà tư tưởng và các văn nghệ sĩ của thế kỷ Ánh Sáng chủ trương xây dựng một nền văn học dân tộc. Đó chính là lý do vì sao cuốn truyện được tái bản tới hơn ba chục lần.

Nửa sau thế kỷ XVIII nhiều nhà văn Đức, đặc biệt là một số văn nghệ sĩ của phong trào *Bão táp* và *Xung kích*, đã sáng tác về chất liệu Phaoxtơ. Đây không phải là chuyện ngẫu nhiên. Các văn nghệ sĩ của giai cấp tư sản nhìn thấy ở Phaoxtơ một người có đủ dũng cảm phá vỡ mọi ràng buộc của xã hội phong kiến bằng sức lực của riêng mình, một người dám đi tìm tri thức mới và có một thế giới quan mới. Đó là một mẫu người lý tưởng của *Bão táp* và *Xung kích*.

Letxinh cũng viết một vở kịch Phaoxtơ nhưng tác phẩm không hoàn thành. Với Letxinh, lần đầu tiên chất liệu Phaoxtơ chưa đựng tư tưởng giải thoát. Quý sứ bất lực trước ý chí của con người, vì con người là thần thánh (phản ánh tư tưởng phiếm thần). Cölinhgơ (Klinger, 1750-1831), tác giả vở kịch Bão táp và Xung kích mà tên của nó đã được lấy để đặt cho toàn bộ phong trào, viết cuốn tiểu thuyết *Cuộc đời, hành vi và việc xuống địa ngục của Phaoxtơ*, trong đó tác giả đã công kích kịch liệt bọn thống trị phong kiến và bọn tăng lữ phản động. Nhân vật Phaoxtơ trong tiểu thuyết này là một “thiên tài”, đã trải qua “những cảnh đời ghê tởm nhất”. Chàng “muốn phơi trần nguyên nhân của làn sương mù đạo đức”, muốn chứng minh cho quý sứ thấy rõ mặt trái, mặt sa đoạ của con người quý tộc phong kiến. Trong tác phẩm thường xuyên có sự đấu tranh giữa người (tư sản) và quý, giữa thiện và ác.

Vở kịch của Gört không phải là tác phẩm cuối cùng viết về chất liệu Phaoxtơ. Trong thế kỷ XIX người ta thống kê được gần bốn mươi tác phẩm viết về chất liệu này. Phần lớn những tác phẩm đó phản ánh tâm trạng mệt mỏi của giai cấp tư sản. Thời kỳ cách mạng của nó đã qua từ lâu, sứ mạng lịch sử của nó đã chấm dứt. Nó trở thành một giai cấp phản

động, sợ hãi trước sự trưởng thành mau chóng của giai cấp vô sản. Phần lớn các sáng tác về Phaoxtơ là sự phản ứng chống lại vở kịch của Gört. Nhân vật trung tâm trong các tác phẩm đó không còn là một mẫu người lý tưởng nữa mà là một con người chán chường và thất bại.

Sang thế kỷ XX, chủ nghĩa tư bản phát triển đến giai đoạn tột cùng của nó, nó tìm cách giải quyết những mâu thuẫn và khủng hoảng bằng chiến tranh thế giới. Trước tình hình đó các nhà văn tư sản đặt lại vấn đề ý nghĩa tồn tại của con người. Nhiều nhà văn trở lại với chất liệu Phaoxtơ. Nửa thế kỷ qua đã có trên trên sáu mươi tác phẩm về Phaoxtơ được xuất bản, nhưng trong số đó chỉ có rất ít tác phẩm có giá trị. Trong những tác phẩm viết về Phaoxtơ không còn thấy dấu vết của chủ nghĩa nhân đạo tư sản. Tiêu biểu nhất là cuốn *Phaoxtơ của tôi* của nhà thơ Pháp Pôn Valêri (Valéry, 1871-1945) xuất bản ở Pari năm 1946. Valêli đã dựng lên một hình tượng Phaoxtơ trái hẳn với Phaoxtơ của Gört. Trong tác phẩm của Valêli, Mêphixtô bị coi là đã lỗi thời. Bản thân thế kỷ XX đã chứa bao nỗi độc ác bên trong rồi. Quỷ Mêphixtô không còn là kẻ quyến rũ người ta làm điều ác nữa mà chính nó lại bị con người quyến rũ vào tội lỗi. Tác phẩm tràn ngập tư tưởng bi quan, phù hợp với tâm

trạng giới tri thức tư sản ở các nước phương Tây sau đại chiến thứ hai. Chính vì vậy mà khi tác phẩm ra mắt đã được họ hoan nghênh nhiệt liệt.

Khác với những tác phẩm về Phaoxtơ của văn nghệ sĩ tư sản, năm 1918 Lunasacxki viết vở kịch để đọc hơn là để diễn *Phaoxtơ và thành phố*, trong đó ông cụ thể hóa một tình tiết trong tác phẩm của Gót. Phaoxtơ khai khẩn đất hoang ngoài bãi biển, xây dựng lên một thành phố. Ở đó, Phaoxtơ đã đứng về phía nhân dân lao động, chống lại bọn cầm quyền phong kiến. Trong tác phẩm của Lunasacxki quý Mêphixtô đại diện cho chế độ phong kiến, tiêu biểu cho yếu tố thù địch cuộc sống, thù địch tương lai.

b) Quá trình hình thành tác phẩm của Gót

Gót biết về chất liệu Phaoxtơ rất sớm. Phorāngphuốc và Laixich là hai thành phố hàng năm có hội chợ. Ở đây Gót đã được đọc cuốn truyện Phaoxtơ 48 trang và thường được xem những đội nghệ thuật lưu động diễn vở kịch múa rối về Phaoxtơ. Gót không hề biết nhân vật Phaoxtơ trong lịch sử và cũng không được đọc cuốn truyện dân gian năm 1587. Khi còn ít tuổi nhà thơ đã từng được nghe kể và chứng kiến những vụ hành hình những người phụ nữ

chửa hoang và giết con. Trong luận án tốt nghiệp đại học luật Gört cũng đã nêu vấn đề “Người phụ nữ giết con hoang của mình có đáng tội tử hình không?”. Vấn đề này được tác giả đưa vào bi kịch Göretsen trong vở *Phaoxtơ* nhằm tố cáo chế độ phong kiến.

Gört bắt đầu nghĩ đến chuyện sáng tác một vở kịch Phaoxtơ từ những năm 1769-1770, khi nhà thơ đang đi học ở Storatxbuôc. Năm 1775 nhà thơ đến Vaima, mang theo tập bản thảo đầu tiên về Phaoxtơ. Người ta tìm thấy một bản sao của tập bản thảo đó năm 1887 và đặt tên cho nó là *Phaoxtơ nguyên thủy*. Ngay bản thảo đầu tiên này đã được viết bằng thơ, và là phần chính của Phaoxtơ I sau này. Những thất vọng và kinh nghiệm của Gört ở Vaima không cho phép ông hoàn thành vở kịch đó. Năm 1786 nhà thơ trốn sang Ý, mang theo bản thảo viết dở của mấy vở kịch, trong đó có Phaoxtơ. Nhưng hai năm ở Ý nhà thơ chỉ hoàn thành được *Iphighêni* và *Êchmôn*, Năm 1788 Gört dự định viết tiếp Phaoxtơ, song hoàn cảnh lúc này đã khác mười lăm năm trước. Những màn kịch viết theo tinh thần Bão táp và Xung kích cần phải được nâng lên “trình độ của cuộc sống riêng tôi lúc này” như tác giả nói. Ông muốn xây dựng hình tượng Phaoxtơ thành một người nỗ lực vươn lên, và ông tự hỏi: liệu một con người không ngừng nỗ lực vươn lên như thế có thể có một kết cục bi kịch không?

Cách mạng Pháp nổ ra, những biến động chính trị lớn tác động mạnh đến tư tưởng nhà thơ. Ông không thể tiếp tục viết vở kịch, phải gác nó lại. Mãi đến khi cộng tác với Sinle, ông mới lại mở gói bản thảo ra. Trong những năm 1797-1798 thường xuyên có những cuộc trao đổi ý kiến giữa Gört và Sinle về tác phẩm này. Qua những cuộc trao đổi ý kiến đó, Gört càng rõ thêm việc xây dựng nội dung triết lý cho tác phẩm. Trong bức thư viết cho Gört ngày 23.6.1797, Sinle gợi ý nên đưa vào vở kịch Phaoxtơ chủ đề chính là: “một sự nỗ lực vươn lên một cách bi kịch nhằm hoà hợp trong con người cái chất thần thánh với cái chết trần tục xác thịt”. Được Sinle khuyến khích và thôi thúc, Gört quyết định hoàn thành vở kịch. Phần I của bi kịch được viết xong mười năm sau đó và ra mắt bạn đọc năm 1808. Nhà thơ tiếp tục viết phần II, hồi 3 của phần này - thường được gọi là *Bi kịch Hélène* - được viết từ năm 1800 nhưng phải đến năm 1826 mới xong. Tiếp đó, trong những năm 1827-1831 tác giả viết bốn hồi còn lại.

Như vậy là vở kịch lớn đã được Gört viết trong sáu chục năm ròng. 317 bản thảo và ghi chép khác nhau về phần II (trong đó có 46 đề cương và bản thảo của hồi 5) chứng tỏ nhà thơ đã suy nghĩ rất nhiều về kết cục của tác phẩm.

c) *Tóm tắt nội dung*

Mở đầu Phaoxtơ I là một bài Đê tặng gồm 32 câu thơ, trong đó tác giả nói với các nhân vật của vở kịch. Nhà thơ đã định sáng tác về họ từ lâu nhưng vẫn chưa thực hiện được. Nay giờ họ lại hiện về thôi thúc nhà thơ tiếp tục viết. Tiếp theo là màn Giáo đầu trên sân khấu. Người giám đốc nhà hát, nhà soạn kịch và diễn viên nói chuyện với nhau về công việc sân khấu và cách làm cho khán giả vui lòng. Viên giám đốc yêu cầu nhà soạn kịch hãy viết một loạt vở ra cho công chúng xem. Họ là những người quý tộc, đi xem hát là để tiêu phí thời giờ và ve vãn nhau, chứ nào có thiết gì về nghệ thuật. Nhà soạn kịch tuy phải chiều the ý viên giám đốc nhưng trong thâm tâm anh muốn được ngồi yên một chỗ để sáng tác những tác phẩm bất hủ cho đời sau. Người cùng thời chỉ làm anh ra kinh tởm. Tiếp đó là màn Trên thiên đường. Giữa lúc các thiên sứ ngợi ca kỳ công sáng tạo của thượng đế, thì quỷ Mêphixtôphêlex xuất hiện. Nó vừa mới ở hạ giới về và phàn nàn về loài người. Chỉ vì có lý trí mà con người càng thêm tồi tệ. Thượng đế hỏi nó có biết Phaoxtơ không. Nó đáp rằng, đó là một thằng điên, không thỏa mãn với cuộc sống, muốn chinh phục vũ trụ và tận hưởng mọi lạc thú tràn gian. Nhưng Chúa khẳng định phẩm chất Phaoxtơ là

tốt. Mêphixtô liền đánh cuộc với Chúa. Nó sẽ quyến rũ được Faust vào con đường sa đoạ. Chúa cho phép Mêphixtô thử làm việc đó, vì Chúa nhận thấy con người cần phải có ma quỷ đi kèm để làm nhân tố kích thích sự hoạt động của con người.

Hành động kịch thực sự bước vào với màn Ban đêm: Phaoxtơ ngồi trong phòng làm việc giữa những dụng cụ nghiên cứu và những sách vở chồng lên đến tận trần nhà. Kiểm điểm lại quá khứ, thấy mình đã miệt mài nghiên cứu đủ bốn khoa của đại học rồi, đã mười năm làm giáo sư, mà vẫn chỉ thông minh như cũ, Phaoxtơ quyết định dùng ma thuật để hy vọng có thể khám phá được những điều bí mật của vũ trụ. Với quyển sách hướng dẫn về ma thuật, Phaoxtơ đã triệu được Thần trái đất xuất hiện. Nhưng Thần làm cho Phaoxtơ hoảng sợ, vì Thần chói lọi quá mình không sao kham được nổi. Vừa lúc Thần biến đi thì viên trợ lý Vacne bước vào. Phaoxtơ gọi hắn là một gã sinh đồ lạt lẽo khô khan sở trường về ngón tăm chương trích cú, mong lòe người bằng sáo ngữ. Sớm hôm sau, nhân ngày lễ Phục sinh, Phaoxtơ và Vacne đi dạo chơi ngoài đồng. Khi trở về có một con chó đen theo Phaoxtơ vào phòng. Đó chính là Mêphixtô. Nó hứa sẽ đem lại cho Phaoxtơ mọi thứ xưa này Phaoxtơ vẫn thiết tha khao khát. Phaoxtơ liền giao ước với nó

rằng: mình không hề nghĩ đến hưởng lạc mà chỉ muốn nỗ lực vươn lên. Nếu chúng nào nó ngăn nổi Phaoxtơ làm việc đó, nếu nó làm cho Phaoxtơ thoả mãn với những thành quả đã đạt được, trong công việc, nếu nó có thể mê hoặc được mình bằng những lạc thú thấp hèn, thì Phaoxtơ sẽ thua cuộc. Phaoxtơ đã đem linh hồn mình ra đánh cuộc với Mêphixtô.

Tiếp đó hai người rời trường đại học đi vào thế giới, chứng kiến những cuộc chơi bời chè chén của bọn sinh viên. Phaoxtơ còn được Mêphixtô đưa tới một lò phù thủy, được mụ phù thuỷ “cải lão hoàn đồng”, từ một ông già tóc bạc râu dài trở thành một thanh niên cường tráng. Chàng thanh niên gặp Grêtsen, một cô gái trong trắng thơ ngây (cô còn có tên là Magaret), hai bên say đắm yêu nhau được hưởng hạnh phúc của tình yêu và cũng vì tình yêu mà mắc bao nhiêu tội lỗi. Với lọ thuốc ngủ của Phaoxtơ đưa cho, Grêtsen đã làm cho mẹ chết. Anh trai của nàng đi lính được tin, bỏ về, cũng bị Phaoxtơ dùng thanh gươm của Mêphixtô đâm chết. Trong khi Phaoxtơ theo Mêphixtô lên đỉnh núi dự đám hội quỷ, thì Grêtsen sinh con. Vì sợ mọi người chê cười, phỉ nhổ, nàng hoảng hốt đã đem con quăng xuống một vũng nước. Nhưng bọn phong kiến đã biết, chúng bắt nàng bỏ ngục chờ ngày đem hành hình. Phaoxtơ bắt Mêphixtô

đưa đến nhà ngục để cứu Grêtsen, nhưng nàng kiên quyết không chịu đi trốn cùng Phaoxtơ, vì “*Trốn có ích gì, chúng vẫn rình bắt em đâu chịu bỏ*”.

Phần I của tác phẩm kết thúc ở đây.

Mở đầu phần II của vở kịch, Phaoxtơ vừa ở nhà giam Grêtsen ra, nằm mê man trên bãi cỏ. Böyle tiểu nữ thần thiên nhiên múa hát xung quanh làm cho chàng quên mọi đau buồn hối hận. Mêphixtô dẫn Phaoxtơ vào triều đình nhà vua. Bọn vua quan đang lâm vào tình trạng khốn quẫn: kho lương cạn, ngân quỹ rỗng, binh lính đào ngũ hàng loạt. Mêphixtô đã chế ra tiền giấy giúp nhà vua giải quyết mọi quẫn bách. Phaoxtơ phù phép triệu nhân vật thần thoại Hêlêna về cho vua xem. Sau đó vì nhớ Hêlêna, Phaoxtơ đã trở về được thế giới thần thoại Hy-lạp xa xưa, gặp lại nàng. Hai người chung sống với nhau một thời gian. Rồi với tấm áo của Hêlêna, Phaoxtơ lại bay về phương bắc giúp vua đánh tan giặc ngoại xâm. Để đền công chàng, vua ban cho một bãi đất hoang ngoài bờ biển. Lúc này Phaoxtơ đã già, bị quỷ Lo âu làm cho mù mắt. Mêphixtô mò dân các nơi đến đào kênh đắp đập, khai phá bãi đất hoang thành đồng ruộng phì nhiêu. Phaoxtơ chết, được thiên thần đón linh hồn đem về Trời. Vở kịch kết thúc bằng hai câu:

*"Kẻ nào không ngừng nỗ lực vươn lên
Sẽ được chúng ta đây giải thoát".*

**d) Một vở kịch triết lý: khởi thủy là lời hay
khởi thủy là hành động.**

Phaoxtơ của Gót là một vở kịch triết lý ca ngợi giá trị con người. Tác giả muốn đặt câu hỏi: Phải chăng con người từ lúc mới sinh ra đã là độc ác như đạo Cơ đốc khẳng định? Ông kiên quyết bác bỏ quan điểm phản nhân đạo ấy. Thông qua tác phẩm này Gót muốn chứng minh rằng con người là tốt, là nhân đạo. Bản chất con người vốn là hoạt động không ngừng nỗ lực vươn lên. Và trong khi nỗ lực vươn lên như thế, con người không thể tránh được mắc phải lầm lạc. Nhưng cuối cùng con người vẫn tìm được đường đi đúng đắn: Nhà thơ khẳng định “Còn nỗ lực vươn lên con người còn mắc sai lầm”. Không những thế, cái lầm lạc lại còn là một yếu tố cần thiết đối với sự không ngừng vươn lên của con người.

"Năng lực của con người hay uế oái là thường

*Con người dễ buông mình trong biếng
nhác, trễ tràng*

*Nên ta cho kèm theo một bạn đường
nhiều sự*

*Giỏi khiêu khích, giỏi gợi khơi- như
một tay quý sứ"*

Cái tên quý sứ đó chính là yếu tố tiêu cực, làm lạc trong con người. Nội dung vở kịch là một cuộc đấu tranh không ngừng và khẩn trương giữa hai yếu tố tốt và xấu trong con người. con người phải luôn luôn đấu tranh với cái xấu ở ngay trong bản thân mình để tự khẳng định mình. Quý Mêphixtô phủ nhận giá trị con người. Nó cho con người là hoàn toàn xấu vì có lý trí. Tác giả đã để cho con quý, kẻ thù của thượng đế, phát biểu lên quan điểm của nhà thờ. Theo nó, con người điên rồ vì có những ước mơ vô lý: muốn chinh phục các vì sao trong vũ trụ và muốn tận hưởng mọi lạc thú trần gian. Nó nói:

*"Cái ông thánh con này vốn vẹn vẫn
như xưa*

*Vẫn lố bịch lạ lùng - đúng như ngày
nguyên thuỷ*

*Hắn lẽ ra cũng chẳng đến đâu nồng
nổi thế*

*Nếu Chúa đừng đem cho chút ánh lửa
thiên đình*

Hắn gọi đó là trí khôn, đem sử dụng linh tinh

Và chỉ để cho mình súc sinh hơn súc vật.

Cái nhìn phản nhân đạo đó của Mêphixtô cũng chính là cái nhìn phủ nhận giá trị con người của đạo Cơ đốc. Thượng đế, trong tác phẩm này chỉ có ý nghĩa tượng trưng, đã nói lên chủ nghĩa nhân đạo của tác giả, khẳng định con người là tốt. Cái tốt thể hiện chính ở chỗ con người.

"Muốn trời ban những ngôi sao đẹp nhất bầu trời

Muốn dắt dang những nguồn vui tuyệt nhất trần đời"

Ước muốn chinh phục thiên nhiên vũ trụ và hưởng hạnh phúc đâu có phải là xấu? Con người cần lao động, lao động để chinh phục thiên nhiên, để mưu cầu hạnh phúc cho mình. Đó là nhân đạo. Chỉ chừng nào con người ngừng hoạt động, ì ra, thoả mãn với những thành quả đã đạt được, thì lúc đó con người mới phủ định sự tồn tại của mình. Phaoxtô nói với Mêphixtô:

"Nếu thấy khi nào ta biếng lười trên nệm êm nhàn nhã

*Áy là khi ta vĩnh biệt cuộc đời
Nếu nghe anh nịnh nọt ta thấy bùi tai
Đối với bản thân, ta hài lòng mãn ý
Nếu anh lừa được ta vào vòng du hý
Thì đó là ngày tận số của ta đây”.*

Sau buổi dạo chơi ngoài cổng thành nhân lễ Phục sinh, Phaoxtơ trở về phòng và đem kinh thánh ra dịch. Ngay câu đầu đã là một câu khó dịch. Trong kinh viết: “Khởi thủy là Lời” của thượng đế. Phaoxtơ không tán thành luận điểm đó. Không thể đánh giá cao lời nói, cho nên Phaoxtơ mạnh dạn chữa lại thành: “Khởi thuỷ là Hành động”.

Đây cũng là tư tưởng quán triệt mọi tác phẩm của Gót. Lý tưởng thẩm mỹ của ông là con người hành động trong tự do nhằm bồi dưỡng và phát huy mọi năng khiếu của mình. Phát biểu về một vấn đề mỹ học Gót nói: “Đối tượng của văn học nghệ thuật phải là con người xã hội có hoạt động”. Trong một vở kịch khác của ông (vở *Pandôra*) nhà thơ khẳng định: “Niềm vui chân chính của con người là lao động”.

Như vậy, Gót cho hành động sáng tạo của côn người và con người lao động là đáng ca ngợi. Chỉ có qua hành động con người mới có thể tự giải phóng

được. Cuối phần II của vở kịch, nhân vật Phaoxtơ đã rút ra được:

*"Kết luận cuối cùng của sự thông thái ấy là:
Chỉ đáng hưởng tự do và cuộc sống
Ai kia biết hàng ngày chinh phục chúng".*

Tác giả muốn nói rằng, cuộc sống tự do không phải là một tặng phẩm, nó không tự đến với ta. Phải hành động, phải khổ công lao động và đấu tranh mà giành lấy nó.

Không phải ngẫu nhiên mà Gót đề cao giá trị con người lao động, coi lao động là hoạt động tự khẳng định của con người. Gót đã không tiếp tục truyền thống văn học cũ về Phaoxtơ, không lấy việc người bán linh hồn cho ma quỷ để được hưởng mọi lạc thú làm chủ đề. Phaoxtơ của Gót ra đời trong thế kỷ ánh Sáng, là thời kỳ nổ ra các cuộc cách mạng tư sản, lật đổ chế độ phong kiến chuyên chế, thiết lập chế độ tư bản chủ nghĩa. Muốn lật đổ được chế độ phong kiến, muốn khẳng định sự tồn tại của mình, giai cấp tư sản phải nhận thức được một vấn đề rất quan trọng: "Khởi thuỷ là Hành động". Nếu không hành động, giai cấp tư sản không thể giành được "tự do và cuộc sống". Nếu bán linh hồn cho quỷ, hiến thân cho cái xấu, cái ác, như trong truyện dân gian, thì

Phaoxtơ đã bị diệt vong, không thể có được cuộc sống tự do. Cho nên trong tác phẩm, Gót không đặt vấn đề Phaoxtơ bán linh hồn cho quỷ mà đặt vấn đề thách thức thi đua giữa người và quỷ, giữa cái tốt và cái xấu. Cái tốt là hoạt động, là lao động, cái xấu và sức cản, sức i. Phaoxtơ không ký văn bản tự bán linh hồn, chỉ ký “giao ước thi đua”. Nội dung nhân đạo của vở kịch thể hiện ở cuộc chạy đua giữa cái tốt và cái xấu, trong đó cái tốt nhất định thắng cái xấu, lao động thắng sự lười biếng, hành động thắng sức i. Trong quá trình hoạt động sáng tạo, con người khó tránh khỏi lầm lạc, nhưng mỗi khi khắc phục một lỗi lầm con người lại tiến lên một bước và cuối cùng vẫn tìm thấy đường đi đúng đắn.

CHỈ CÂY VÀNG CỦA CUỘC ĐỜI LÀ TƯƠI XANH.

Giá trị của các tác phẩm văn học chân chính trong quá khứ là tính phê phán của chúng đối với thực trạng xã hội lúc chúng ra đời. Phaoxtơ của Gót sở dĩ được các thế hệ ưa thích, chính là vì nó - bên cạnh những ưu điểm khác - đã có thái độ phê phán và tố cáo xã hội phong kiến hết sức sâu sắc.

Trong vở kịch này, trước hết tác giả thảng tay công kích hệ thống giáo dục của chế độ phong kiến.

Nhà trường phong kiến là một cảnh chết, chỗ nào cũng chỉ có một màu xám mà người sinh viên mới đến học đã muốn bỏ chạy. Giáo sư cũng phải kêu lên chán ngán là gọi nó là cái hang tối tăm:

*Nơi ẩn lén những núi non sách vở
Đầy sâu mọt và từng từng bụi phủ
Sách leo lên cho đến đỉnh vòm nhà...
Đáng lẽ được tung hoành trong sóng
động thiên nhiên
Nơi Thương đế dựng con người, thì ở
đây mi tự hãm
Trong bốn bức mốc meo tường đầy
muội bám
Bầu bạn cùng xác thú và những bộ
xương người.*

Ở một nơi chất đầy những vật chết như vậy, người ta không thể nào hy vọng có thể biết được:

*"Những năng lực huyền vi, những mầm sinh
vạn thuở".*

Cho nên Phaoxtơ mới kêu lên: "Hãy thoát khỏi nơi đây! Vùng dậy!". Chàng lên án mọi lý thuyết xám ngắt đang được truyền giảng ở trường đại học và

chủ trương tìm về với cây vàng lá ngọc của cuộc đời. Phaoxtơ đặc biệt ghét cay ghét đắng môn hùng biện, vốn là một môn học được ưa thích hồi đó. Chàng mỉa mai:

*"Những đoạn hùng hồn kia, điểm tô
diêm dúa*

*Mà anh hiến cho đời, dán trang kim
hang mā*

*Chỉ chán tai thiên hạ, khác nào gió
ảm sương mù*

Dai dẳng xì xào trong lá úa mùa thu".

Đối với Phaoxtơ, khởi thuỷ không phải là lời nói, mà là hành động. Các môn triết học, luật học, thần học và y học đều bị tác giả lần lượt phê phán thông qua cái cười nhạo báng của quỷ Mêphixtô. Đúng như Angghen nhận xét: Gót đã chế giấu sâu cay xã hội Đức cũng như Mêphixtô.

Tóm lại, mọi thứ lý thuyết xám ngắt được truyền thụ trong trường đại học phong kiến cùng lối học tập kinh viện đều bị phủ định. Phaoxtơ than thở là đã học qua cả bốn khoa của trường đại học đó, đã đỗ tiến sĩ, đã là giáo sư, mà khi kiểm điểm lại vẫn thấy mình “chẳng thông minh hơn xưa mấy tí”. Một

trường học như thế cần phải được phá đổ đi, để trên đống gạch vụn của nó người ta sẽ xây lên một ngôi trường mới, ngôi trường tư sản gắn liền với thực tế, với cuộc đời.

Bọn trí thức phong kiến mà tiêu biểu là viên trợ lý Vacne cũng không thoát khỏi ngòi bút đả kích của tác giả. Đó là loại người quanh năm tự giam mình trong bốn bức tường của căn phòng ở, lẩn mẩn những trang sách cũ, để sao chép những lời người xưa đã nói, gom góp lại thành “một món ăn hổ lốn”. Vacne là một con người rất khinh miệt quần chúng lao động, tự hào mình có học thức hơn người, mọi nghề khác đối với hắn đều thấp kém, chỉ có đọc sách là cao thượng. Phaoxtơ đã nhận xét rất xác đáng về loại trí thức hủ lậu ấy như sau:

*"Tôi nghiệp thay! Họ bám theo toàn
những cái không đâu

Họ mê mải bởi đào, tìm kho giấu ngọc
châu,

Mà vớ được con trùn, đã rất là đặc ý".*

Đó là thầy và sinh viên của trường đại học phong kiến, đi học là để ăn chơi phè phõn, rượu chè cờ bạc, như tác giả đã miêu tả rất sinh động ở màn *Quán Auobac Laixich*. Trong bọn họ có kẻ đã hàng

chục năm ngồi trên ghế đại học, đâu đã hai thứ tóc rồi mà vẫn chưa tốt nghiệp, vì họ cũng chẳng biết tốt nghiệp ra trường thì làm gì, tốt nhất là cứ tiêu phí thì giờ và sức lực của tuổi xuân trong các quán rượu và các giảng đường. Mêphixtô, trong phần II của vở kịch, đã nói với đám sinh viên công tử ấy:

*Tôi biết rồi, già mà vẫn cứ sinh viên
Ngài đâu mốc rêu ơi! một người uyên bác
Cứ phải học nữa đi, chứ biết làm chi khác?.*

LŨ BỌ CHÓ

Những tác phẩm không chỉ có phê phán nền giáo dục phong kiến. Bản thân bọn vua quan cũng là đối tượng công kích của Gớt. Đã có lần trong một bài thơ, Gớt đặt câu hỏi: “Đế vương là gì?”. Và ông trả lời ngay: “Đối với ta thường lâm!”. Trước con mắt nhà thơ, bọn vua chúa chẳng phải là “thiên tử” gì hết, mà chỉ là một lũ tầm thường. Trong màn *Quán Auobac Laixich*, Gớt đã để cho quý Mêphixtô hát một bài về con bọ chó được vua quý như con và cho làm quan. Nhà thơ không ngần ngại gì mà không ví bằng cách hút máu dân lành. Trong cái xã hội có những con sâu bọ thống trị và đục khoét như vậy, nhân dân lao động

chịu muôn vàn nỗi khổ cực, mà phụ nữ là những người phải chịu cực khổ nhiều nhất.

Về nửa sau thế kỷ XVIII ở Đức có một Đảng xã hội nổi bật, thu hút sự chú ý của đông đảo văn nghệ sĩ tiến bộ, đặc biệt là các nhà văn của phong trào Bão táp và Xung kích. Đó là vấn đề kết tội tử hình những phụ nữ chửa hoang rồi giết con. Thời bấy giờ người phụ nữ chửa hoang thường bị dư luận xã hội phong kiến xỉ vả, gia đình ruồng bỏ giày vò. Để tránh cái váy, khi đẻ con ra, người phụ nữ bất hạnh thường bóp chết đứa con hoang của mình và bí mật vứt đi. Nhưng nếu bọn thống trị phát giác được, chúng sẽ lôi người khốn khổ đó ra kết tội tử hình. Đạo đức và pháp luật phong kiến đã dã man giết hại biết bao nhiêu người phụ nữ xấu số như thế. Có người đẻ con ra không may con chết cũng bị gán cho tội giết con và không tránh được cực hình. Mà những phụ nữ bị luật pháp phong kiến trừng phạt ấy lại là con cái nhân dân lao động bị bọn vương tôn công tử mua chuộc dụ dỗ hoặc cưỡng hiếp.

Vấn đề này thành một đề tài được nhiều văn nghệ sĩ ưa thích, không riêng gì ở Đức mà ở nhiều nước châu Âu thời ấy, từ Risacxon đến Bômacse, từ Letxinh đến Sinle. Không phải ngẫu nhiên mà họ đề cập đến vấn đề này. Nó có thể biểu hiện cuộc đấu

tranh gay gắt giữa tư sản và quý tộc. Miêu tả vân đê này, nhà văn vừa khơi ra được một mâu thuẫn nỗi bật, lại vừa lột trần được bộ mặt gian ác của bọn quý tộc phong kiến và nền đạo đức giả của chúng.

Gót đã xây dựng thành công bi kịch Grêtsen. Hình tượng Grêtsen là một trong những hình tượng phụ nữ đẹp nhất trong văn học Đức, một cô gái trong trắng, thơ ngây, mà, như lời Phaoxtơ nói, “tội lỗi của nàng chỉ là một sai lầm êm đẹp quá!”.

Khi bước chân vào nhà ngục định cứu Grêtsen, Phaoxtơ đã phải kêu lên: “Nỗi đau thương của toàn nhân loại xâm chiếm ta giờ đây”. Chính bọn phong kiến đã gây ra những nỗi đau thương ấy. Chế độ phản động đó là nguồn gốc của bao nhiêu thảm kịch mà người lao động phải chịu đựng. Khi Phaoxtơ rủ Grêtsen cùng trốn, nàng đã từ chối, thà ở lại cái nhà giam chật hẹp này chờ ngày lên đoạn đầu dài còn hơn là trốn ra để lại sa chân vào ngoài cái nhà ngục rộng lớn là xã hội phong kiến, để luôn luôn nơm nớp sự hãi và rồi cuối cùng cũng vẫn bị chế độ phong kiến huỷ diệt như thường.

Phản ánh thực tại đó vào tác phẩm của mình, Gót muốn thôi thúc đẳng cấp thứ ba mau mau tìm cách xóa bỏ chế độ phong kiến, xoá bỏ nền đạo đức

phong kiến và xây dựng lên chế độ tư bản và nền đạo đức tư sản.

PHAOXTƠ VÀ MÊPHIXTƠ

Lúc nó ra đời, vở kịch Phaoxtơ được đánh giá ngay là một hiện tượng văn học không những rất phong phú về nội dung mà còn rất kỳ lạ về nghệ thuật, trước hết thể hiện ở phương pháp xây dựng tính cách.

Phaoxtơ là một tính cách khá phức tạp, đa dạng, không xuôi chiều và đơn giản như những nhân vật lý tưởng của Sinle. Phaoxtơ không phải là một con người hoàn toàn tích cực mà có cả những nét tính cách tiêu cực. Phaoxtơ tiêu biểu cho tính cách của giai cấp tư sản trong giai đoạn cách mạng của nó. Bản thân nhân vật đã tự nhận xét như sau:

*Trong người tôi, than ôi, hai linh hồn cùng ở
Mà linh hồn nọ đòi tách khỏi linh hồn kia
Một bên thì bạo liệt những đam mê
Bám riết lấy trần gian bằng mọi giác quan cơ
thể
Một đằng quyết xa rời trần ai cuộc thế'*

Để bay lên từng linh khiết cõi tiên xưa...

Phaoxtô nhận mình có hai linh hồn, tức là bản thân nhân vật cũng biết mình là một tính cách phản đối, một tính cách hai mặt: một mặt muốn bám lấy bụi trần và một mặt muốn bay lên cõi thiên đường. Hai mặt của một mâu thuẫn, thống nhất trong một tính cách. Mâu thuẫn của tính cách tạo nên xung đột kịch. Hành động kịch là quá trình đấu tranh giữa hai mặt của tính cách, giữa hai mặt của xung đột ấy. Một mặt Phaoxtô muốn phát hiện ra “cơ cấu những kết tạo của trần gian”, muốn khám phá ra “những năng lực huyền vi, những mầm sinh vạn vật”, muốn chinh phục vũ trụ, bay lên chiếm các vì sao, muốn đoạn tuyệt với cuộc đời chật hẹp, xám ngắt, để tới một cuộc đời sinh động, tươi xanh. Nhưng mặt khác, mới trông thấy cô bé mười bốn tuổi, Phaoxtô đã muốn chinh phục ngay, “cứ y như một anh chàng vô lại. Bất cứ hoa thơm nào cũng quyết lòng muốn hái” (lời Mêphixtô nhận xét). Phaoxtô tìm mọi cách để chiếm lấy cô, kể cả cách đem của cải vật chất ra mua chuộc. Cuối cùng, do thoả mãn xác thịt của Phaoxtô, mà cả nhà cô gái bình dân thiệt mạng.

Đó là biểu hiện hai linh hồn của Phaoxtô. Trong tác phẩm này, Gót đã xây dựng tính cách Phaoxtô bằng hai hình tượng quan hệ chặt chẽ với

nhau. Phaoxtơ và Mêphixtô không phải là hai tính cách khác nhau, mà chỉ là hai hình tượng thể hiện một tính cách. Mỗi hình tượng thể hiện một “linh hồn” của tính cách. Mêphixtô là mặt trái của Phaoxtơ, là hiện thân của cái linh hồn muôn bám lấy những lạc thú xác thịt trên trái đất. Còn Phaoxtơ là hiện thân của cái linh hồn luôn luôn vươn tới những nhận thức mới về thiên nhiên và xã hội, là hiện thân của một tinh thần hoạt động không mệt mỏi.

Mêphixtô không phải là một con quỷ hiếu theo nghĩa tôn giáo như trong các tác phẩm viết về Phaoxtơ trước Gört. Mêphixtô là một hình tượng nghệ thuật sinh động. Chính nó cũng chế giễu tính chất ma quỷ hiếu theo ý nhà thờ. Nó nói một cách nghiêm trang rằng, con đường đi lên thiên đường hay xuống địa ngục là do con người tự quyết định, chứ không phụ thuộc vào ma quỷ.

Bản thân Mêphixtô đã không tin ở cái chất ma quỷ hiếu theo ý tôn giáo, mà Phaoxtơ cũng không tin có ma quỷ thần thánh, không tin ở cõi cực lạc bên kia thế giới mà giáo hội vẫn tuyên truyền.

...Cõi bên kia, ta không cần chú ý

Thế giới bên này, tha hồ anh cứ tàn cứ hủy

Để rồi xem thế giới khác có hay chăng

*Vui sướng đời ta, chính trái đất này mang
Đau khổ đời ta, chính mặt trời kia chiếu rọi.*

Cả Phaoxtơ và Mêphixtô đều là vô thần. Với lời nói của mình, Phaoxtơ đã đập tan cái thế giới bên kia do nhà thờ Cơ đốc giáo tuyên truyền. Nhân vật hướng hành động của mình vào cái thực tại, vào cái thế giới bên này.

Tiêu biểu cho cái linh hồn thứ hai của Phaoxtơ, Mêphixtô là cái sức ý, sức cản đối với sự vươn lên, sự nỗ lực hoạt động không ngừng. Trên con đường tiến lên, Phaoxtơ luôn luôn gặp phải sức cản Mêphixtô. Mỗi lần tập trung sức vượt qua sức cản ấy, Phaoxtơ lại tiến lên một bước. Không có sức cản Mêphixtô, Phaoxtơ sẽ không có gì để mà khắc phục, để mà vượt qua, nghĩa là cũng không tiến lên. Xem như vậy ta thấy Mêphixtô rất cần thiết cho Phaoxtơ. Nó là mặt trái của Phaoxtơ, nó “khiêu khích, gợi khơi, nhiễu sự” làm cho Phaoxtơ không lúc nào có thể “biếng lười trên nệm êm nhàn nhã được”.

Mêphixtô không phải là con quỷ dữ chỉ biết có phủ định giá trị con người. Thiếu nó, sự phê phán chế độ phong kiến sẽ giảm đi nhiều lắm. Nó là hiện thân của cái “uy lực luôn mong điều dở” nhưng lại “luôn tạo điều hay”. Nó là cái ác thúc đẩy sự vật phát triển.

Nó tàn phá cuộc sống nhưng chính lại là thúc đẩy cuộc sống tiếp tục đi lên:

...Tôi đã dùng trăm phương nghìn kế,

Vẫn không khién được thế gian này mẩy may sút me...

Cái mầm sinh ra con vật với con người

Tôi đã bao phen chôn, dập, lấp vùi

Mà cái sông vẫn thăm tươi đạt dào nguồn máu chảy.

Tính cách hai mặt Phaoxtô - Mêphixtô là tính cách giai cấp tư sản thời kỳ nó còn là một giai cấp cách mạng. Nhờ có sự giúp đỡ của Mêphixtô, nói cách khác, nhờ vào cái yếu tố “ác” của mình, Phaoxtô đã có những kết quả trong quá trình chinh phục tự nhiên. Thói thèm vàng vốn là tính phổ biến của các giai cấp bóc lột. Nhưng phải đến Mêphixtô, giá trị của đồng tiền mới được miêu tả rõ:

Nếu tôi sắm được cho tôi một cỗ ngựa sáu đầu

Thì sức chúng cũng là sức của tôi đấy chứ?

Tôi đóng ngựa xênh xang, tôi thành anh phu hộ

Và khác nào tôi có hai mươi bốn chân dò.

Đó là những câu nói tiêu biểu của giai cấp tư sản, giai cấp coi đồng tiền là mặt trời của nó. Khi phân tích đoạn trên đây, Mác đã viết trong *Những bản thảo về các vấn đề kinh tế và triết học*: “Những cái gì do đồng tiền mà tôi có được, những gì tôi trả bằng tiền được, nghĩa là những gì đồng tiền có thể mua được, đó là của tôi, người chủ đồng tiền... Con người tôi vốn què liệt, nhưng đồng tiền tạo cho tôi hai mươi bốn cái chân...”.

Trong Phaoxtơ tác giả đã miêu tả rất sinh động quá trình hình thành của chủ nghĩa tư bản. Sau khi được bọn phong kiến thưởng cho bãi đất hoang, Phaoxtơ đã chiêu mộ nhân dân lao động các nơi đến khai phá. Mêphixtô đã giúp Phaoxtơ cướp đoạt những thuyền buôn qua lại trên biển. Do đó Phaoxtơ trở nên giàu mạnh. Mêphixtô đã nói ở hồi V phần II của tác phẩm:

Chiến tranh, bán buôn và cướp biển

Ba thứ này không thể tách rời nhau.

Chính đó là ba phương thức làm giàu của chủ nghĩa tư bản, giúp cho Phaoxtơ giàu có. Quý sứ đã giúp chàng giết hại những người nông dân lao động, như đôi vợ chồng ông già Filêmôn và Bauxit, chiếm

ruộng đất của họ để mở rộng thêm phạm vi chiếm hữu của mình.

Các vĩ đại của tác giả thể hiện ở chỗ, không những ông phản ánh được sự hình thành chủ nghĩa tư bản đó, mà ông còn dự cảm được một xã hội tương lai tốt đẹp, “một loài người tự do sống trên mảnh đất tự do” nhất định sẽ đến. Ông đã đạt đến chân lý nghệ thuật hoàn chỉnh theo ý ông đã chủ trương: một tác phẩm chân chính không chỉ phản ánh được bản chất thời đại mà còn có khả năng “dự cảm cuộc đời” nữa.

Vở kịch này không được viết theo nguyên tắc kết cấu kịch cổ truyền. Các màn kịch tồn tại tương đối độc lập và hoàn chỉnh, giữa các màn không có bước quá độ. Giả sử bỏ đi màn này hay màn khác cũng không làm tổn hại đến toàn bộ vở kịch. Echelman, viên thư ký của Göt, đã nhận xét: “Các màn, các cảnh chẳng liên quan gì đến nhau. Mỗi màn đều hoàn chỉnh và độc lập. Nhà thơ sử dụng cốt truyện một nhân vật như một sợi chỉ đỏ để xếp vào đó những sự việc khác nhau. Anh hùng ca *Ödixê* cũng vậy”.

Mỗi cảnh là một thế giới độc lập. Trong một vở kịch viết theo phương pháp cổ truyền không bao giờ như thế. Kịch của Sêchxpia có nhiều tình tiết nhưng

những tình tiết đó có chức năng làm bước quá độ, chứ không tồn tại độc lập.

Các cảnh trong Phaoxtơ đều nhầm bộc lộ dần dần tính cách nhân vật Phaoxtơ. Lời Mêphixtô nhận xét về Phaoxtơ trong màn *Trên thiên đường* là cảnh huống xuất phát của hành động kịch. Trong quá trình phát triển của hành động nó thường xuyên được đào sâu thêm. Khi vở kịch kết thúc thì tính cách Phaoxtơ cũng bộc lộ trọn vẹn.

Gót đã có dụng ý đưa yếu tố trữ tình và yếu tố sử thi vào kịch của mình. Hiện tượng đó trước kia Sêchxpia cũng đã làm, nhưng phải đến Phaoxtơ yếu tố trữ tình và sử thi mới thực sự trở thành bộ phận hữu cơ của tác phẩm. Sinle đã có lần nói với Gót: “Càng ngày tôi càng nhận ra là tính độc lập của từng cảnh tạo ra tính chất của một tác phẩm sử thi”. Sinle chủ trương đưa yếu tố sử thi vào kịch, vì ông cho rằng bản chất của hành động sử thi có chứa đựng trong bi kịch. Ông nói: “nhiệm vụ của nhà soạn kịch không phải là mô tả một xung đột, mà là nghiên cứu những tiền đề của một xung đột, những nguyên nhân của xung đột ấy”. Muốn tìm hiểu cho thấu đáo nguyên nhân của một xung đột thì hình thức kịch cũ không còn đủ khả năng. Phải mở rộng khuôn khổ của nó bằng cách đưa vào những yếu tố trữ tình và sử thi.

Cũng như ở anh hùng ca *Ôdixê*, các màn của Phaoxtơ tồn tại tương đối độc lập, có hành động độc lập, không giống ở hành động kịch cổ truyền, trong đó màn đi trước là nguyên nhân của màn tiếp theo, màn đi sau là kết quả của màn đi trước và đồng thời là nguyên nhân cho màn tiếp nó.

Thông qua Phaoxtơ ta có thể xác định được những đặc điểm của chủ nghĩa hiện thực trong văn học thế kỷ Ánh Sáng ở phương Tây. Những đặc điểm ấy do việc khẳng định lý trí và thái độ phê phán triệt để trật tự xã hội phong kiến quy định. Thời kỳ Phục hưng, chủ nghĩa hiện thực đã khắc hoạ được những tính cách điển hình, sinh động những con người bừng tỉnh, thao thức đón chờ một cái gì, đang tới gần. Còn chủ nghĩa hiện thực thế kỷ XVIII thì luôn luôn tìm cách khẳng định giá trị con người mới trong mọi hoàn cảnh. Trong tác phẩm của mình, các văn nghệ sĩ thế kỷ Ánh Sáng có ý thức dựng lên những hoàn cảnh khác nhau nhất định rồi đặt tính cách nhân vật vào đó, để cho tính cách được thử thách trong những hoàn cảnh khác nhau, qua đó mà tự khẳng định. Nhân vật của các nhà văn này là những người có ý chí kiên cường, dù gặp hoàn cảnh nào cũng không thể bị hoàn cảnh chinh phục, tuy rằng họ cũng chưa có khả năng cải tạo hoàn cảnh.

Phaoxtơ chứng minh cho nhận xét trên đây. Nhân vật trung tâm của vở kịch đã được đặt vào nhiều hoàn cảnh khác nhau. Ở hoàn cảnh nào Phaoxtơ cũng vẫn giữ nguyên bản chất hai mặt của mình, chỉ có phát triển lên chứ không có biến đổi.

Gần một trăm năm mươi năm đã qua, kể từ khi phần II của Phaoxtơ ra mắt người đọc. Từ đó đến nay tác phẩm văn học vĩ đại ấy luôn luôn được các thế hệ ưa thích. Mỗi lần đọc lại nó, người ta lại phát hiện ra những điều mới mẻ và cảm thấy hình như tác phẩm văn còn chứa đựng nhiều bí mật. Hàng vạn công trình nghiên cứu ở khắp các nơi trên thế giới đã viết về vở kịch bất hủ này, và có lẽ sẽ còn tiếp tục có những công trình nghiên cứu mới nữa. Tác phẩm ấy không chỉ cho ta một bức tranh sinh động và xã hội Đức trong một giai đoạn lịch sử nhất định, không chỉ cho ta biết một mẫu người điển hình của một thời đại, mà còn cho ta những kinh nghiệm sống đã được khai quát lên thành những phương châm xử thế. “Khởi thuỷ là hành động”, “Mọi lý thuyết đều tối xâm chỉ vàng, ngọc cây đời mới xanh ròn tươi thắm”, “Chỉ đáng hưởng tự do và cuộc sống, ai kia biết hàng ngày chinh phục chúng”, “Cái gì ta không dùng sẽ trở thành gánh nặng, chỉ phút giây sáng tạo mới có ích cho ta”... là những chân lý đến bây giờ vẫn chưa mất

ý nghĩa thời sự. Chính vì vậy mà có những nhà nghiên cứu đã ca ngợi Phaoxtơ là tác phẩm về nhân loại nói chung. (Trong công trình nghiên cứu của mình về tác phẩm này, Lukas đã viết hẳn một chương với nhan đề *Phaoxtơ, vở kịch về nhân loại*). Tất nhiên không thể chấp nhận được ý kiến ấy. Gót rất vĩ đại, Phaoxtơ rất vĩ đại, nhưng ý nghĩa vĩ đại của vở kịch này không phải ở chỗ nó đề cập đến “những tính người muôn thuở”, mà ở chỗ: trong những lời tác giả nói với giai cấp tư sản cách mạng của thời đại ông, ta vẫn khai thác được những bài học quý báu vận dụng vào thời đại chúng ta. Không phải bất cứ nhà văn tiến bộ nào, tác phẩm văn học tiến bộ nào trong quá khứ cũng có thể cho chúng ta những bài học xử thế lớn như trường hợp Gót và Phaoxtơ. Thật khó mà nói *Hamlet* hay *Ötenlô*, Xtăngđan hay Bandăc đã dạy ta những bài học gì. Cái vĩ đại của Sêchxpia và các nhà hiện thực chủ nghĩa thế kỷ XIX là đã phơi trần ra một thực trạng xã hội như nó tồn tại. Gót không dừng lại ở đó, ông đã đi xa hơn một bước là đưa vào tác phẩm của mình một triết lý về cuộc sống, một cách sống, trong đó ông dứt khoát khẳng định “niềm vui chân chính của con người là lao động”, lao động để giành lấy cuộc đời tự do. Đó là ý nghĩa vĩ đại của Gót. Cho nên không phải ngẫu nhiên

mà các nhà sáng lập ra chủ nghĩa xã hội khoa học rất ham đọc Phaoxtơ. Grêtsen là nhân vật nữ trong văn học được Mác yêu thích nhất. Và, khi bị đi đày ở Xibêri, Lê nin đã không quên đem theo trong hành lý của Người vở kịch *Phaoxtơ* cùng với tập thơ của Hainơ.

Đỗ Ngoạn

ĐỀ TẶNG

Hỡi những bóng chập chờn⁽¹⁾ mắt trầm ngâm ta
từng quyến luyến!

Nay các ngươi lại về, kéo nhau dồn dập đến.

Có nên chăng ta lại giữ các ngươi đây?

Lòng ta ham cảnh mộng liệu có còn nồng nhiệt mê
say?

Các ngươi rộn rã ân cần, từ cõi mịt mùng sương
khói hiện

Sôi nổi đến cùng ta - mời các ngươi cứ đến

Trên bước các ngươi đi, linh khí tỏa quanh thân

Làm rung động lòng ta bao tình tứ thanh xuân

Các ngươi đem đến cho ta những ngày vui quá
khứ⁽²⁾

Bao nét mặt thân yêu nổi lên càng rạng rỡ

---

(1) Những bóng dáng chập chờn: những nhân vật trong truyền thuyết về Phaoxtơ mà Gört đã có ý định đưa vào vở kịch từ những năm 70 thế kỷ XVIII. Đề tặng viết năm 1797.

(2) Các nhân vật vở kịch gợi tác giả nhớ lại thời kỳ *Bão táp và Xung kích*.

Những cảnh sơ giao bằng hữu, những hồi ân ái ban đầu

Như những trang cổ tích lần lượt hiện lên theo

Từng đau khổ được phục hồi, câu oán than còn nhắc lại

Bao nồng nỗi điêu linh cuộc đời ta oan trái.

Còn gợi cả về đây nhiều tên tuổi bạn bè ta

Mà số phận cơ cầu, đời sớm phải lìa xa⁽³⁾

Bao tâm hồn ta hát cho nghe khúc đầu tay thuở nọ

Đến khúc mới ngày nay đâu còn nghe được nữa?

Phân tán rồi, cuộc họp đàn ý hợp tâm đầu

Mà nhịp đồng thanh tương ứng cũng im bặt từ lâu!

Thơ ta ngâm chỉ gặp những ai ai khác lạ

Mà tiếng họ hoan nghênh lại chỉ khiến lòng ta bõ ngõ

Còn những ai từng ngây ngất khúc điệu của ta xưa

Nay có còn chẳng đều phiêu bạt bốn trời xa.

Vậy một mà mỗi u hoài tưởng không còn vương vấn nữa

Lại cuốn ta vào bầu nghiêm tịch cõi thần linh

---

(3) Bạn bè buổi thiếu thời của nhà thơ bây giờ đã xiêu bạt khắp đó đây.

Rồi một khúc bi ca còn thầm thì trong lưỡng lự
Nhẹ lan ra xao xuyến như gió gọn tờ tình
Ta tê tái sững sờ, lệ tuôn rơi tâm tā
Trái tim ta sắt đá, trổ nên ngùi ngãm dịu hiền
Cánh ở nhõn tiền ta, lùi dần trong quá khứ
Cánh biến đi bao thuở nay sống lại hiền nhiên.

MÀN GIÁO ĐẦU Ở NHÀ HÁT

Giám đốc nhà hát. Nhà thơ tác giả kịch. Diễn viên hề

GIÁM ĐỐC:

- Hai ông bạn hiền, đã bao phen các ông giúp sức

Cho tôi qua được nhiều bước khó khăn
Hãy bàn cùng tôi, ta phải tính làm ăn
Như sao đây, cho nghề chúng ta mở
mang trên đất Đức

Công chúng của ta, ta không chiều
không được

Vì họ sống cùng ta và nuôi sống chúng
ta đây

Đó: trước sân khấu lên khung, họ đã
tới ngồi đây

Ai cũng săn sàng vui, y như đi dự hội
Họ ngồi yên vị, mặt đăm đăm mà sồi
lồi

Chỉ chờ mong đến lúc được tấm tắc
trầm trồ

Tôi vốn quen nghề lựa ý khách hiến
trò

Vậy mà lúc này cũng đâm ra rối trí
Đành rằng họ chẳng sành món cao
lương mỹ vị

Nhưng họ đọc quá nhiều, ngốn ngấu
đủ mọi mùi!

Vậy món của ta công hiến phải sao
cho mới, cho tươi,

Nhiều nghĩa lý và lại nhiều hứng thú
Tôi rất khoái những khi nhìn thấy họ
Lớp lớp ùn ùn đến cửa rạp nhà ta,
Cực khổ trăm chiêu, họ cố lách cho
qua

Khuôn cửa hẹp dẫn vào nơi hạnh phúc
Trời còn sớm, chưa bốn giờ, mà người
chen chúc

Kín cả chỗ thu tiền - y như buổi khó
khăn

Trước quầy lương giành cho được
miếng ăn

Họ sút trán bươu đầu lấy cho mình
tấm vé

Ai tạo được kỳ công này? - chỉ nhà thi sĩ

Là thu phục được lớp người phiền tạp
như kia

Vậy tôi xin ông bạn: ông hãy trổ tài đi.

NHÀ THƠ: - Thôi, đừng nhắc tới lớp người tấp nham ấy nhé

Thấy bóng họ, là hồn thơ đậm ra
hoảng vía

Hãy cho tôi khuất mắt lớp sóng nhân
quần kia!

Tôi không cưỡng nổi đâu: sóng sẽ cuốn
tôi đi

Không, không! Hãy đưa tôi đến cái cõi
trời mơ riêng biệt.

Nơi thi sĩ thấy nở hoa một niềm vui
thanh khiết

Nơi tình yêu và nghĩa bạn sáng tạo và
chăm vun

Bằng những ngón tay tiên nguồn
hạnh phúc của tâm hồn

Than ôi! Cái nảy sinh ra từ đáy lòng
ta xúc động

Điện ngập ngừng trên môi ta ám úng
Hoặc còn mờ yếu, hoặc may mắn đã
thành công...

Chỉ một thoáng phũ phàng qua là
cuốn sạch như không!

Tác phẩm có kỳ khu theo nhiều bước
tháng năm di chuyển

Họa mới được vẹn toàn mà xuất đầu lộ
diện

Cái hào nhoáng lòe lên chỉ một thoáng
qua mau

Còn cái đẹp chân thuần thì tồn tại với
mai sau

DIỄN VIÊN HÈ: - Thôi tôi can! cứ cái chuyện mai
sau ông nói mãi

Tôi đây: nếu cũng chuyện mai sau tôi
không thôi nhắc lại

Thì còn ai lo giải trí cho khán giả
đương thời?

Họ rất cần vui và rất đáng ta làm vui

Một chàng giỏi trai sốt sắng ra góp
vui cùng thiên hạ

Cứ thế, theo tôi, cũng đủ là quý giá

Ai biết nói năng rôm rả, câu chuyện có
    nhiều màu
    Thì có hiềm chi khán giả khó chiều
    đâu?
    Cử toạ càng đông, anh ta càng vũng
    bung
    Vì chắc chắn sẵn người để anh làm
    rung động
    Vậy thì phán chán lên, ông bạn! Hãy
    trổ hết tài hoa
    Cho Tưởng tượng cát cao lời trong đủ
    các bè ca
    Với Lê phải, với Thông minh, với Tâm
    linh và Mê mải
    Và với cả Ngông cuồng, đừng quên
    cầu viện tôi

GIÁM ĐỐC:

- Nhất là phải sao cho đẹp cảnh, xóm
    trò
- Người ta đến để xem, mắt cần hưởng
    cho no
- Ông cứ hiến một tích hay, nhiều lớp
    lang diễn biến
- Khiến công chúng xuýt xoa, ngây ra
    mà rời chuyện

Thế là ông đặc thắng đó, ông ơi,
Là đủ cho ông được hoá trứ danh rồi!
Không cần thanh tao bằng cần đồ sộ
Khách rầm rộ thì mình cần lớn cõ
Mình mà nhiều món thì ai cũng có
phân chia
Ai cũng được thoả lòng khi đứng dậy
ra về
Một vở kịch đưa ra, nên có nhiều
miếng kịch.
Hầm kiểu ấy thì món ăn dễ có nhiều
miệng thích
Vừa tiện trình bày vừa nấu nướng bởi
công phu
Mình cứ cố tình làm một tấm, nhưng
nào ích chi đâu?
Rồi thiên hạ lại đem ra mà chia năm
sẻ bảy.

NHÀ THƠ:

- Ông không thấy hay sao? Toàn lố
lăng tâm bậy!
- Người nhà nghè chân chính, nghe
không lọt chút nào!
- Những ngón tinh khôn phường bịp,
mà ông định nêu cao

Thành những nguyên tắc tuyệt vời
đây, có phải?

GIÁM ĐỐC: - Tôi chẳng động tâm đâu, tha hồ ông
cứ chửi

Ai muốn cho được việc của mình

Thì đồ nghề thích hợp, cần phải chọn
cho tinh

Ông phải làm gì nào? - toàn gỗ mềm
dẽ chẽ

Ông viết kịch cho ai nào - Đây ông thử
nghĩ:

Họ đến với ông, người thì để tiêu nhàn
Ké thì để tiêu cơm sau một bữa ăn
sang

Mà ác hại thay, cả hai hạng đó

Thường đọc báo hàng ngày đã ú lên
tận cổ

Họ dứng đứng kéo tới như đi hội “giả
trang đêm”

Hoạ có tính hiếu kỳ mới khiến bước họ
vào xem

Các quý bà thì đau nhau trưng diện
bảnh.

Cho thiên hạ xem trò mà tiền công
không tính

Vậy mơ màng chi nữa, hỡi thi nhân
chót vót đài cao!

Đám đông kia, ông khoái họ chõ nào
nào?

Ông nhìn kỹ họ xem, những Mạnh
thường quân sang trọng đó

Một nửa số thần nhiên, còn nửa kia:
thô lỗ

Kẻ thì hẹn với mình tan hát sê tìm
cuộc bậc bài

Kẻ nghĩ đến gái giang hồ, tính trước
những canh vui

Để cung phụng những con người như
thế

Mà ông định làm khổ Nàng Thơ ư, Thi
sĩ?

Ông nghe tôi, hỡi ông bạn quá ngây
thơ

Cứ vung tay mà phát, cứ hào phóng
mà cho,

Ném đại ra! Ông không lo sê không
trúng đích

Cốt sao họ mù người đi là mình đắc
sách

Chứ làm cho vừa lòng họ thì khó lăm,
thưa ông!

Ông sao vậy kia? Thống khoái hay
đau lòng

Mà tôi thấy mặt ông như biến sắc?

NHÀ THƠ: - Ông đi đi! Tìm lấy những tay hầu
bút khác.

Vậy ra Nhà thơ đành huỷ hoại đi sao
Cái ân huệ tuyệt vời mà tạo hoá ban
trao

Là quyền làm người, để cho ông đắc ý?
Nhà thơ động lòng người bằng cái chi
vậy nhỉ?

Vạn vật bao la, nhà thơ thu phục được
bằng chi

Nếu chẳng bằng điệu hài hòa vang tự
trái tim đi

Rồi trở lại trái tim tái tạo nên Tân vũ
trụ?

Nếu như Thiên nhiên kia vốn vô tình
cuốn tụ

Sợi tơ vô tận vào búp sợi ngàn đời
Và âm thanh của tạo vật muôn loài
Chẳng một chút hài hòa quyện vào
nhau bối rối,
Thì ai đã tách chúng ra nhịp nhàng
mà biến đổi
Cho đó đây tiết tấu chuyển động hào
hùng?
Ai phán bảo cái Riêng là bộ phận của
cái Chung
Để chúng tạo những hoà âm uy nghi
diễn tuyệt?
Ai gây những phong ba trong nhiệt
tình mãnh liệt?
Ai đưa cả hoàng hôn rực lửa vào tâm
khảm chán chường?
Muôn hoa xuân tươi thắm, ai gieo rác
trên đường
Mà gót ngọc người yêu vẫn thường
qua lại đó?
Ai đan tràng lá xanh tằm thường vô
nghĩa nợ
Thành những vòng nguyệt quế cho tài
đức quang vinh?

Ai giữ gìn Ô-liêm⁽¹⁾ bất tử, ai chiêu tập
thần minh?

Chính sức mạnh cả loài người chung
đúc nơi Thi sĩ vậy.

DIỄN VIÊN: - Vậy ông hãy dùng đi, sức mạnh tài
năng kỳ diệu ấy.

Hãy tiến hành đi, công việc đó của thi
nhân

Kiểu như ta dần bước vào một cuộc ái
ân

Tình cờ đôi bên gặp nhau, tình qua, ý
lại

Rồi cứ thế lần hồi, bị cuốn vào mê mải

Hạnh phúc nảy sinh và trắc trở cũng
nhô đau

Trong hoan lạc nồng say kèm sắn
những thương đau...

Áy thế là, thực bất ngờ... thành một
thiên tiểu thuyết

Kịch cũng thế, ông cứ theo như thế
viết

---

(1) Đỉnh núi cao nhất ở Hy-lạp. Theo thần thoại, đây là nơi tụ hội của
thần thánh.

Cứ giờ tay mà lượm trong cuộc sống
con người

Đời ai cũng sống qua, nhưng mấy kẻ
biết đời?

Nên ông cứ tóm đâu, đó cũng săn bao
nhiều thú vị

Đưa vào nhiêu sai lầm, một thoáng
hở chân lý

Nhiều mập mờ hồn độn, một chút
sáng đủ rồi

Đó, cách trộn pha khôn khéo thức
nước uống tuyệt vời

Nó làm mát lòng người, làm thú cuộc
đời là thế đó.

Thế rồi đám thanh niêng sê rủ nhau
hăm hở

Đến xem kịch của ông, theo dõi rất
say mê

Mỗi tâm tư đa cảm đều thu lượm được
về .

Từ tác phẩm ông một món ăn ảo náo

Đờn này cung nào cũng có người đồng
điệu

Và ai cũng tìm ngay ra điều vẫn có ở
từng người.

Họ còn đang rất dễ khóc và rất dễ cười
Tôn sùng tính hăng say, ham mê sự
phô trương lộng lẫy

Bọn đã lôi đời thì chẳng còn gì để ai
phải dạy

Nhưng bọn còn đang mò mẫm thì rất
biết ơn ta.

NHÀ THƠ:

- Vậy trả lại cho tôi cái thuở xa xưa

Khi tôi cũng tìm đường giữa tuổi xuân
đang độ lớn

Khi dào dạt thơ ca nảy sinh nguồn bất
tận

Khi với tôi bức màn sương che mờ ảo
cảnh đời

Khi bao diệu kỳ còn chứa trong mâm
lộc chứa đâm chồi

Khi tôi còn hái muôn đoá hoa tươi
thắm nở

Để trang điểm cho đồng xanh thêm
rạng rỡ

Khi tôi chẳng có chi, nhưng lại quá
thừa,

Khát khao sự thực và ao ước huyền
mơ

Hãy trả lại tôi lòng ham mê vô hạn độ
Nguồn hạnh phúc sâu xa mà chưa đầy
đau khổ

Mạnh lực của căm thù và uy thế của
yêu đương

Hãy trả cho tôi tuổi trẻ khang cường.

DIỄN VIÊN: - Ông bạn thân yêu, ông chỉ cần tuổi
trẻ

Khi chống đối với quân thù nơi chiến
địa,

Hay là khi cô bạn gái tươi xinh

Bám lấy vai ông không chịu dứt tình

Khi vòng nguyệt quế vinh quang từ xa
vẫy gọi

Trong một cuộc đua tài ông cần vươn
sức tới

Khi, sau một phen khiêu vũ nồng nàn
Ông tiếp tục đêm dài trong tiệc rượu
truy hoan

Còn như đây, là việc nẩy những cung
đàn thân thuộc

Với ngón nhấn êm đềm hay ngón rung
gân guốc

Thì cốt sao qua nhịp điệu đặt dùu
Ông đạt tới mục tiêu mà tự ý ông nêu
Có vậy thôi, ông bạn già đời cũng
mong ông có vậy
Chúng tôi quý trọng ông cũng chỉ
trông chừng ấy

Tuổi già, đâu như thiên hạ nói, khiến
ta thành trẻ ngây thơ.

Mà chỉ khiến cho mình như vẫn trẻ
với lòng thơ.

GIÁM ĐỐC: - Thôi, không bàn cãi nhiều lời vô ích
nữa

Cứ làm đi, đưa việc làm coi thử
Khi các ông tao nhã đàm luận văn
chương

Thì người ta làm được khôi việc hay
hơn

Sao cứ lý thuyết hoài về chuyện tìm
thi tứ

Nó có đến bao giờ với hồn thơ lưỡng
lự?

Ông nhận ông là một nhà thơ
Vậy xin ông truyền lệnh gọi Thơ ra
Chúng tôi cần gì, hắn ông đã rõ
Chúng tôi cần thứ rượu nồng cao độ
Xin nấu cho rượu đó, mà lại phải cho
nhanh
Việc không làm hôm nay, mai làm sẽ
không thành
Đừng để uổng ngày nào. Hãy đem cái
quyết tâm thần tốc
Mau lẹ đi mà nắm ngay lấy tóc
Của chú Khả năng kia. Có được chú
trong tay
Thì quyết tâm hành động cho công
cuộc tiến hành ngay
Vì sự thế phải là như vậy đó
Trên sân khấu Đức ngày nay, như các
ông đã rõ
Tha hồ mà thí nghiệm, cốt sao cho tới
thành công
Vậy ngay hôm nay, xin chớ ngại đem
dùng

Đủ mọi thứ săn sàng, các phông, màn,
máy móc

Cùng các loại đèn trời, nhỏ to các mức
Rồi trăng, sao, ghênh, thác, núi vải,
hang khung

Nước, lửa ê chề, cho đến các chim
muông

Cùng thú vật: chi chi đều có đủ

Cả tạo vật thiên nhiên ở trong bầu vũ
trụ

Bạn cứ đưa cả lên, sàn nhỏ nhưng
mênh mang

Bạn cứ việc tung hoành, cân nhắc
bước phi thường

Từ thiên đường qua trần gian vào địa
ngục.

**GIÁO ĐẦU TRÊN THIÊN ĐƯỜNG,
THIÊN CHÚA, CÁC THIÊN THẦN, RỒI MÊPHIXTÔ**

(Ba Thánh thiên thần xuất hiện)

THÁNH RAPHAEN: - Vàng thái dương, theo nhịp
nhàng vạn cổ

Cất tiếng hoà ca cùng tinh cầu hoàn
vũ

Tiến trong quỹ đạo huy hoàng

Bước đường sét nổ sấm vang

Quang cảnh áy khiến quần tiên phán
chấn

Thiên cơ tuy còn bí ẩn

Thiên công tuy cao cả khôn dò

Vẫn tuyệt vời như tự buổi khai sơ

THÁNH GABRIEN: - Trái đất chuyển mình hùng
vĩ

Tốc độ phi thường

Ánh sáng thiên đàng

Cùng bóng đêm mù mịt kinh hoàng

Luân phiên thay đổi

Biển cả mênh mông, sóng cồn bọt sủi
Bên bờ vực thẳm vách đá cheo leo
Vách đá, biển khơi cùng bị cuốn theo
Vòng chuyển lớn vô cùng ngàn đời
không đứng lại

THÁNH MIKHAEŃ: - Và bão tố đua nhau thét gào
tứ phía

Từ biển vào bờ, từ bờ trở lại biển khơi
Cuồng bạo tung ra ngoài bốn hướng
chơi vơi

Uy lực liên hồi của thiên cơ huyền bí
Chớp loan báo uyên nguyên tàn hủy
Dẫn đường mây cho sấm sét rền vang
Nhưng tôi tớ Người, hỡi Chúa vinh
quang

Vẫn thời kính bước nhịp nhàng
Của ngày tháng Chúa thanh bình
tuyệt mỹ.

CẨ BA THÁNH THIÊN THẦN: - Nhìn mặt Thiên
quân

Quân tiên phán chấn
Thiên cơ tuy bí ẩn

Thiên công cao cả khôn dò
Vân tuyệt vời như buổi khai sơ.

- MÊPHIEXTÔ:** - Vì lẽ bữa nay Chúa lại cho được gần gũi Chúa,
- Và hỏi xem nơi trần thế, cơ sự ra sao rồi
- Và đòi khi cũng được Chúa cho vời
Nên tôi cũng đến đây, đứng trong hàng tôi tớ Chúa
- Xin Chúa lượng cho: tôi không hay dùng mỵ tự
- Ai có cười chê, tôi cũng vậy mà thôi,
Nghe tôi gửi thưa, không khéo Chúa cũng phì cười
- Nếu như Chúa vẫn chưa quên thú vui cười trong linh khí
- Tôi chẳng biết tí gì về chuyện thiên với địa
- Chỉ biết con người đang khốn khổ tự giày vò
- Cái ông thánh con này vốn vẹn vẫn như xưa

Vẫn lố bịch lạ lùng - đúng như ngày
nguyên thuỷ

Hắn lẽ ra cũng chẳng đến đâu nồng
nỗi thế

Nếu Chúa đừng ban cho chút ánh lửa
thiên đình

Hắn gọi đó là trí khôn, đem sử dụng
linh tinh

Và chỉ để cho mình súc sinh hơn súc
vật

Nói khí vô phép Người, hắn sao mà
giống hệt

Một loại cào cào có bộ chân dài,
Nó muốn luôn bay nhảy, chán chê rồi
Lại rúc xuống đâm cổ hôi mà ca bài ca
cổ lỗ

Mà nào nó có chịu yên thân nằm dưới
cổ

Đằng này lại cứ nhè nơi phân bẩn để
đâm vào.

CHÚA: - Mi không có chi để nói nữa hay sao,
Mà lần nào đến đây mi cũng đều cắn
nhắn?

Mi dám quyết tràn gian không có chi
tốt hǎn?

MÊPHIXTÔ: - Thưa Chúa vâng: vẫn nát quá đi
thôi!

Tôi ái ngại thay cho thảm hại kiếp con
người

Nên cũng thấy mũi lòng khi phải làm
khổ họ

CHÚA: - Mi biết Phaoxtơ không?

MÊPHIXTÔ: - Ông Tiến sĩ ấy ư?

CHÚA: - Chính bồ tôi ta đó.

MÊPHIXTÔ: - A, kẻ bồ tôi này thờ Chúa mới thực là
đời!

Uống cũng như ăn, không có qua một
chút tính con người

Tham vọng bất kham, hǎn khao khát
toàn miền xa cõi lạ

(Đến chính hǎn đôi khi cũng thấy
mình rõ dại quá)

Hǎn muốn trời ban những ngôi sao
đẹp nhất bầu trời,

Muốn đát dâng những nguồn vui
tuyệt nhất trần đời

Nhưng dù xa hay gần, không có chi đủ
sức

Dẹp nổi phong ba những khát vọng
ngông cuồng ấy được

CHÚA: - Trong u mê lầm lạc, lòng kia tha
thiết vẫn tìm ta

Rồi một ngày kia, sáng sẽ soi cho hắn
thấy đường ra

Ở nhánh cây non, người làm vườn sớm
nhìn thấy rõ

Năm tháng tới càm tươi sẽ sai hoa
triều quả.

MÊPHIXTÔ: - Chúa đánh cuộc không nào? Người
mất hắn cho coi

Tôi sẽ nhẹ nhàng kéo được hắn theo
tôi

Nếu Chúa phóng tay để cho tôi tự ý

CHÚA: - Hắn còn sống ở đời, còn là người trần
thế

Thì tha hồ, ta mặc sức cho mì làm

Phàm con người còn dấn bước, thì còn
gặp bước phải sai lầm.

MÊPHIXTÔ: - Xin đội ơn Người. Xưa nay tôi chỉ thú

Có người sống thô thi
bô công minh thi
thố

Thứ nhất là loại thanh niên mơn mởn
xinh giòn

Cái xác khô rồi thì còn chán gì hơn?

Tôi cũng giống con mèo, chẳng ưa vờn
chuột chết

- CHÚA:**
- Thôi được rồi. Ta cho mi cứ việc
  - Kéo linh hồn kia khỏi cội xa nguồn
  - Có giỏi giang, mi thủ cổ dùn luôn
  - Linh hồn đó theo mi vào vực sâu địa
ngục
  - Nhưng biết điều thì mi nên biết nhục
  - Khi nhận ra rằng, người chân chính,
dù giữ u mê
  - Cũng vẫn tâm linh miền chính đạo để
quay về.

- MÊPHIXTÔ:**
- Vâng, cứ để coi, mà cũng chẳng lâu
đâu, thưa với Chúa
  - Trong cuộc đua này, tôi rất là vững dạ
  - Nếu rồi đây tôi ý toại công thành
  - Thì xin phép Chúa tôi cười cho hả cái
bình sinh

Hắn sẽ ăn đất bùn mà lấy làm thú vị
Như cô ả Rắn nhà tôi: cô ta cũng thế⁽¹⁾.

CHÚA:

- Ta còn cho phép mi được tuỳ ý lên
đây
- Ta thực ra không thù ghét hắn tại bay
- Trong các giống yêu ma chuyên chống
trả
- Thì Quỷ Mưu chước ít phiền ta hơn cả
- Năng lực con người hay uế oái là
thường
- Con người dễ buông mình trong biếng
nhác, trễ tràng.
- Nên ta cho kèm theo một bạn đường
nhiều sự
- Giỏi khiêu khích, giỏi gợi khơi - như
một tay Quỷ sứ
- Giờ thì, hỡi bầy con chân thiện của
Thiên đình
- Hãy vui cái đẹp muôn tươi dào dạt ở
quanh mình

---

(1) Theo Kinh Thánh, rắn là con vật đầu tiên mà Quỷ vương dùng để tàng hình và để quyến rũ con người sa vào tội lỗi.

Cho sức sống tuyệt vời của thời gian
sinh tạo mãi

Bao bọc lấy các con trong vòng vây
tình ái

Hãy ghi vào tâm ý những nét đẹp
thoảng qua mau

Để biến ảo của Thiên nhiên thành
vĩnh viễn bên lâu.

(*Thiên đường khép lại, các thiên thần
biến đi*)

MÊPHIXTÔ: (*Một mình*) - Được gặp mặt ông già
đôi khi cưng thú

Mình cố giữ đúng bao giờ tuyệt giao
với cụ

Kẻ cưng hay: đáng chí tôn, cương vị
tối cao,

Trò chuyện với mình là Quý mà thoải
mái tự nhiên sao!

PHẦN I

ĐÊM

Một căn phòng kiểu gô-tích hẹp, vòm trần cao. Phaoxtơ một mình ngồi trước bàn học, bǎn khoǎn tư lự

- PHAOXTƠ:**
- Ôi! Khoa Triết
  - Khoa Luật, khoa Y
  - Và cả mi, ngao ngán thay, khoa Thần học nữa!
  - Ta đều cần cù nghiên cứu cả:
Dốc công gắng sức phi thường;
  - Mà giờ đây nhìn lại, ôi, ta thực đáng thương!
  - Ta vẫn thấy ta chẳng hơn xưa mấy tí
  - Ta được mệnh danh là Tôn sư, Tiến sĩ
  - Mười năm nay rồi, dát mūi đám sinh đồ,
  - Tả hữu tung hoành, quanh quéo vǎn vở

Rốt cục nhìn lại coi, thày với trò vẫn
đốt

Lòng ta xót đau khác nào lửa đốt

Tuy học vấn của ta có cao hơn bọn hão
huyền kia

Bác sĩ, giáo sư, văn giả, thày tế lê
chuyên nghề

Ta cũng không tự giày vò bởi hoài
nghi do dự nữa

Địa ngục ta không ghê, quỷ ma ta
chẳng sợ

Nhưng ta cũng tịnh không, không có
được chút niềm tin

Ta nào biết điều chi đáng tự thị với
đời

Ta nào có chi dạy truyền cho thiên hạ
Để người đời vì ta được chịu phần giáo
hoá?

Cho nên ta cũng chẳng có chi của cải,
bậc tiền

Danh hiệu, vinh quang, chức vị, uy
quyền

Con chó cũng không muốn như ta
sống đời vô vị thế

Nên ta rắp truy câu khoa hô thần
hoán quý

Thứ xem uy thế của thần linh

Có giải thích giúp ta chăng bao lẽ u
minh

Để ta khỏi phải nhọc công nói hoài,
nói mãi

Bao nhiêu điều chính ta không biết
nỗi;

Của trân gian từ cõi sống uyên thâm;
Để ngắm xem, không cần đến thứ văn
chương vô tích sự,

Những năng lực huyền vi, những
mầm sinh vạn thuở.

Ôi! trắng ngà, khuôn vời vợi ánh linh
lung!

Có biết chăng đây là buổi cuối cùng
Em ghé tới đây soi lòng ta đau đớn?

Hồi khách canh trường, Nàng tiên
xán lạn

Đã bao lần ta thức tới khuya đêm

Ngồi lặng chỗ bàn kia chờ đợi em lên!

Em hiện lên giữa cảnh sách, giấy,
chất chồng hồn độn

Để thao thức cùng ta, ôi bạn hiền sâu
muộn!

Ước gì ta tới được tận đỉnh các non cao
Giữa ánh vàng thân ái ta phóng bước
phiêu dao

Cùng các thần linh thăm miền hang
động

Hoặc đồng nội thần thơ trăng tỏa
bóng

Rũ sạch lớp mây đen học vấn tội tình
kia

Tầm lấy ánh hồi xuân thanh khiết
áng sương khuya

Trời! Ta tự giam trong ngực này chi
mãi nữa?

Cái hang ổ tối om đáng trăm lần
nguyên rúa!

Nơi ánh sáng tươi trong êm dịu ở
ngoài trời

Chỉ lọt vào, mờ đục qua khuôn kính
vẽ màu thôi

Nơi ẩn lén những núi non sách vở
Đầy sâu mọt và từng từng bụi phủ
Sách leo lên cho tới đỉnh vòm nhà
Từng đống vàng khê tài liệu, từng
chồng ám khói cổ thư
Rồi này hộp, này bình, này chai, này
choé
Đủ trăm thứ đồ nghề ông cha cho
thừa kế
Đó! Thế giới của mi là thế!
Thế mà người ta cũng gọi là thế giới
của người ta!
Vậy mà mi còn phải hỏi: tại sao mà
Trái tim mi trong lồng ngực mi khắc
khoải?
Tại sao mà một đau thương ngấm
ngầm nan giải
Kiềm chế ở nơi mi mọi sức sống vươn
lên?
Đáng lẽ được tung hoành trong sống
động thiên nhiên
Nơi Thượng đế dựng con người, thì ở
đây mi tự hãm

Trong bốn bức mốc meo tường dày
muội bám

Bầu bạn cùng xác thú và những bộ
xương người⁽¹⁾

Mau! Hãy thoát khỏi nơi đây! Vùng
đây!

Thênh thang ngoài bốn phương trời!

Đây! Bí quyết thần thư chinh tay
Nostradamus đã viết⁽¹⁾

Chẳng dẫn bước được mi sao trên con
đường tìm biết?

Mi sẽ nhận được ra vòng luân chuyển
của quần tinh.

Và nếu Thiên nhiên chiếu cố, mi sẽ có
ở ngay mình

Cái năng lực tinh thần khiến cho Hồn
với Hồn giao cảm

Chớ trông cậy vào trí khôn cần cù
nghiên ngẫm

Muốn hiểu nghĩa huyền vi phải mở
rộng tâm thần ra.

---

(1) Những bộ xương dùng trong nghiên cứu Y học.

(1) Nostradamus (1503-1566), một nhà chiêm tinh người Pháp.

Hỡi các Thần linh đang phảng phất ở
quanh ta.

Hãy trả lời ta, nếu có nghe tiếng ta
cầu khẩn

· (Mở quyển sách, nhìn thấy hình vẽ
phù hiệu về Càn khôn)

Ô lạy này! Một thoáng mắt nhìn mà
một luồng hưng phấn

Trong mọi giác quan ta bỗng chốc tràn
lan

Ta thấy yêu đời, nguồn lửa mới hân
hoan

Dào dạt trong ta, qua thần kinh, qua
mạch máu.

Hình ảnh này phải chăng do tay thần
cầu tạo?

Khiến hòa dịu được lòng ta bao cuồng
vọng sục sôi?

Khiến trái tim này, từ ảo não, chan
chứa một niềm vui?

Và khiến cho theo một sự rủi run
huyền bí.

Tiết lộ hết cho ta toàn lực của thiên
nhiên kỳ vĩ.

Ta cũng là Thần Thánh ư? Mà thông
suốt đến nhường này?

Chỉ thoảng trông đường thuần khiết
của nét vẽ trình bày

Mà thấy hiện trước hồn ta cả thiên cơ
đang sáng tạo.

Nay ta hiểu ra rồi lời Hiền minh phán
bảo:

“Thế giới Thần linh không đóng cửa
bao giờ

Chỉ trí tuệ ngươi bưng kín, trái tim
ngươi cằn khô

Đệ tử, đứng lên mau! đem tấm thân
trần uế

Mà tấm ánh sương mai của bình minh
hồng tía”.

(*Ngắm trang hình vẽ*)

Kìa, vạn vật đua nhau một khôi nhịp
nhàng

Các nguyên tố sống nương nhau đổi
trao tác động,

Quyền lực trên cao khi giáng khi
thăng

Trao tay nhau những âu vàng mạch
sóng

Cánh thần thơm ngát mang ơn đức
móc mưa

Gội khắp tràn gian cho đất khỏi cằn
khô

Cho vũ trụ vang lên khúc hài hoà
tuyệt mĩ

Cảnh mới tuyệt làm sao! nhưng chỉ là
cảnh vẽ

Hồi thiên nhiên vô tận, ta biết bám
vào đâu?

Mạch sống cho sinh linh, tìm thấy ở
nơi nào?

Đâu bầu sữa thơm cho đất trời cùng
áp vú?

Ta khao khát đến héo mòn, tìm nguồn
hấp thụ

Mà bầu căng tuôn chảy nhuần tuối
những đâu đâu!

(*Bực đọc, giờ qua nhiều trang, đến
trang có dấu hiệu của Thần Đất thì
ngừng lại.*)

Hình ảnh này có khác, sao mà rung
động lòng nhau!

Hỡi hỡi Địa linh, Người với ta rõ ràng
gần gũi

Ta bỗng cảm thấy sức ta tăng gấp bội

Ta thấy bốc trong ta như rượu mới lên
tăm

Ta tự thấy săn tâm can vào cuộc sống
thăng trầm

Mang hết mọi buồn vui của nỗi lòng
thiên hạ,

Dám vật lộn với mọi từng dòng bão dữ
Không chút sờn lòng khi tàu nghiêng,
buồm ngả giữa gian nguy.

Trên đầu ta, mây xám tụ về

Trăng che giấu mặt

Ngọn đèn lui tắt

Khói mù mịt xông

Quanh đầu ta, dần dật chớp lèo hồng

Khắp người ta rùng rợn

Nỗi kinh hoàng từ vòm nhà ám xuống

Đè nén trên thân này

Hỡi Địa linh, ta hằng ngày khấn
nguyễn,

Ta cảm thấy Người phảng phát đâu
đây

Hãy xuất hiện lộ diện!

Ôi làm sao ta đau xé can tràng?

Mọi giác quan ta sôi nổi rộn ràng

Đời vươn tới

Những xúc động tâm tư tình cảm mới

Hồn ta đây, hỡi Thần linh

Xin hiến cho Người với tất cả tâm
thành.

Dù sinh mệnh ta có gặp nghìn tai
biến!

Xin cũng hiện lên đi, hỡi Thần linh,
xuất hiện!

(Phaoxtơ cảm sách lên, miệng niệm
thần chú, khấn khứa Thần. Chớp lửa
đỏ bùng lên. Thần xuất hiện trong
vùng lửa)

THẦN: - Ai gọi ta đây?

PHAOXTO: (Quay với đi) - Ôi diện mạo chi mà
khủng khiếp thay.

- THẦN:**
- Người triệu ta, ý nguyện bao lâu
mạnh liệt
  - Sức thu hút của lời, nơi môi người chí
thiết
  - Khiến từ cõi ta, ta đã về đây.
- PHAOXTO:**
- Khủng khiếp thay
  - Mắt ta kham chẳng nổi mặt Người
- THẦN:**
- Người tận lực khẩn nài
  - Cầu được nghe lời ta, cùng ta tương
kiến.
  - Tâm thành người khiến được ta hiển
hiện
  - Vậy mà... Người siêu việt hoảng hồn!
Trông mới thảm làm sao!
  - Ở đâu rồi, niềm khát vọng hùng hào
Đòi tạo riêng mình một bầu thế giới?
  - Đâu trái tim muốn ấp iu riêng một
cõi?
  - Đâu, tinh thần sảng khoái đòi sánh
ngang với bậc Thần linh?
  - Phaoxtơ đâu rồi? Đâu cái kẻ nhiệt
tình

Cực lực, tận tâm, hiệu triệu ta vè? - có
phải

Là ngươi đây chăng? kẻ đang kinh hãi
Trước linh khí của ta, đang quần quại
Như con trùn khổn khổ trườn bò trốn
tránh tai ương?

- PHAOXTO:** - Có đâu ta lại chịu nhường
Trước bóng của Người, hỡi tinh linh
của Lửa
Chính ta, Phaoxtơ đây! Kẻ ngang
hàng Người đó!

- THẦN:** - Ta trong đại dương cuộc sống
Trong gió dông hành động của đời
Ta thăng giáng không ngơi
Uyển chuyển đó đây phiêu lảng
Từ nôi sinh đến nơi mộ táng
Mênh mông biển cả ngàn đời
Kết hợp chuyển dời
Cuộc sống nồng nàn mãnh liệt,
Trên khung cửi thời gian chăng tơ bất
tuyệt
Ta dệt nên tấm áo sinh động cho trời.

- PHAOXTO:** - Hỡi Thần linh không mỏi mệt
Người tung hoành bốn cõi khơi vơi
Ta thấy ta biết bao khăng khít gần
Người
- THẦN:** - Không! Người chỉ giống cái hình
bóng tâm niêm người tạo kết
Không thể nào sánh kịp được cùng ta!
(*Thần biến đi*)
- PHAOXTO:** (*Ngã ngửa người*) - *Không giống*
Người ư?
- Vậy thì ta sánh cùng ai được nữa?
Ta, bản thân là hình tượng Chúa
Mà cả với Người, cũng chẳng giống
hay sao?
(*Có tiếng gõ cửa*)
- Khốn khổ chưa? Đúng là viên mòn đê,
hắn đòi vào
Ôi lạc thú tuyệt vời! thế là bay biến
mất
- Có ngờ đâu những mộng ảnh diệu kỳ
cao quý nhất
- Lại bị một anh đồ nhạt phếch đến phá
tan hoang!

(Vacne bước vào, mình mặc áo dài phòng ngủ, đầu đội mũ đêm, tay cầm đèn. Phaoxtơ quay mặt đi, buồn bực).

VACNE:

- Xin mạn phép thầy. Nghe bên này tiếng đọc sách ngân vang,

Tôi đoán Thầy đương khảo một kịch thơ Hy-lạp,

Nên tôi muốn được thêm đôi điều học tập,

Vì hiện giờ, môn đó được thiên hạ đang ưa,

Người ta vẫn bảo rằng, một anh kép diễn trò

Cũng chỉ dẫn được cho cả các nhà tu sĩ.

PHAOXTƠ:

- Phải, nếu tu sĩ cũng là kép diễn trò luôn thế,

Như đôi khi ta cũng thấy ở đời này.

VACNE:

- Ôi, nếu ta cứ giam thân trong sách vở bốn tường vây

Thảng hoặc nhìn đời vào những ngày hội lễ

Lại dùng viễn kính từ xa cho mắt nghé

Thì làm sao đem hùng biện mà
thuyết phục được người ta?

PHAOXTÖ: - Nguyên vọng kia anh không đạt
được bao giờ

Nếu anh không thấy động lòng mảnh
liệt

Nếu lời nói không thoát ra từ tâm hồn
thống thiết

Nếu mọi trái tim cần thu phục của
người nghe

Anh không kéo được vào khoái hoạt
của say mê

Thì anh cứ ngồi yên đây, cứ đi mà
chắp vá

Soạn món nấu cho mình từ bữa ăn
thiên hạ

Cứ thổi lên thành chút lửa mong
mạnh

Từ đống tro tàn thiểu não ở trong
anh...

Nếu anh tự bằng lòng về chuyện ấy

Thì giống khỉ với trẻ con, chúng phục
anh biết mấy!

Nhưng không bao giờ lòng anh kết
được với lòng người

Nếu không phải tự lòng anh lời cát
nên lời.

VACNE: - Lời hùng biện, tuy nhiên, vẫn đem
thành công cho diễn giả

Nhưng tôi biết tôi còn xa với điều đó
quá.

PHAOXTO: - Anh nên theo đường chính đáng mà
đi

Đừng có rung chuông nhảy nhót như
một anh hề!

Lẽ phải với điều hay, hai thứ đó

Dù nghệ thuật không cao, lọt tai
người chẳng khó

Nếu thực mình có chuyện muốn đưa
ra

Thì phải cầu chi đến lời lẽ văn hoa?

Thực vậy, những đoạn hùng hồn kia,
diễn tô diễn dúa

Mà anh hiến cho đời, dán trang kim
hang mā,

Chỉ chán tai thiên hạ, khác nào gió
ẩm sương mù

- Dai dǎng xì xào trong lá úa mùa thu
- VACNE:**
- Ôi trời cao! nghệ thuật đường dài
  - Mà đời ta: quá ngắn
  - Tôi căm cúi vào văn chương bình luận
  - . Thấy nhiều khi cũng tim ngợp, đâu ừ
Ai biết rồi ra còn mắt mẩy công phu
  - Mới có cách tìm về nguồn suối lớn?
  - Rất có thể đi mới được nửa đời nửa
đoạn
  - Mà con người khốn khổ đã lăn cổ chết
như chơi!
- PHAOXT0:**
- Mảnh da cừu⁽¹⁾ đâu phải suối linh
đài,
  - Để ta uống mà trọn đời thôi khát
nước?
  - Sự mát lòng không bao giờ có được
Nếu không bắt nguồn từ chính cõi
lòng ta.
- VACNE:**
- Tôi trộm nghĩ rằng, xin mạn phép
tôn sư,
  - Thật là một thú tuyệt vời khoái chá

---

(1) Da cừu trên đó người ta viết những văn kiện quan trọng.

Được dầm mình vào tinh thần thời
quá khứ

Để mà xem trước ta, bực hiền giả
nghĩa ra sao?

Và đến ta, ta vượt họ tới những đỉnh
cao nào.

PHAOXTO: - Phải, mà còn vượt tới các vì sao kia
nữa chứ

Anh bạn ạ, thời kỳ quá khứ

Đối với ta là cuốn thần thư phong kín
bảy lần

Cái mà anh gọi là “Cỗ đại tinh thần”

Thực ra chỉ là tinh thần của các ngài
tác giả

Mà quá khứ được chiếu hình trong ấy
đó.

Và nhiều khi đó là cảnh chỉ làm khổ
nhau thôi;

Người ta mới thoát nhìn đã hoảng vía
chạy xa rồi.

Một thùng rác, không hơn! một kho đồ
vật cũ

Hay giỏi lắm: một bi kịch cho khán
quan ngày chợ

Đây những câu luân lý rất tuyệt vời
Như kiểu người ta cho con rồi nói ra
lời.

VACNE: - Nhưng về thế giới, về lòng người, về
tinh thần nhân loại nữa,

Ai cũng muốn ít nhiều tìm biết cả

PHAOXTO: - Phải, gọi là biết vậy - gọi là!

Nhưng tên cái thằng bé con, ai dám
nêu ra?

Xưa nay một đôi người có thiên tư
chút ít

Nhưng không biết giữ mình, đem cả
bầu nhiệt huyết

Cả tâm tư, suy xét, dốc ra hết với đồng
bào

Họ đều bị đóng đanh, thiêu sống bất
cứ thời nào...

- Nhưng anh bạn này, đêm đã khuya
thì phải

Câu chuyện đến đây, ta cũng nên
hoãn lại.

VACNE: - Thực tình, tôi vẫn cảm thấy còn ham
Được tiếp tục cùng thầy không ngủ để
luận đàm

Nhưng thôi, mai đã phục sinh, ngày
đầu tuần đại lễ

Sẽ xin được thỉnh giáo một đôi điều
nghĩa lý

Bấy lâu tôi dốc tâm cần mẫn để học
hành

Cũng hiểu biết được khá nhiều, cái đó
đã dành,

Nhưng tôi lại muốn biết đủ điều, lòng
mới thoả

(*Y ra khỏi*)

PHAOXTO: (*Một mình*)

- Hừ, sự tuyệt vọng đê không bao giờ
có trong bọn họ

Tội nghiệp thay! Họ bám theo toàn
những cái không đâu

Họ mê mải bởi đào tìm kho giấu ngọc
châu

Mà với được con trùn, đã rất là đắc ý.

Cớ sao, một con người như thế

Dám cả gan lên tiếng ở nơi này

Nơi mà, mới vừa đây

Một thế giới những Thần linh quanh
ta còn lẩn quất?

Vậy mà, hỡi đứa con trần gian, sinh
linh hèn mọn nhất

Lần này ta phải ơn mi!

Mi đã kéo ta ra khỏi cơ nguy

Của nỗi tuyệt vọng nó khiến lương tri
ta tàn huỷ!

Ôi! Bóng hiển linh kia sao mà hùng vĩ
thế!

Ta cảm thấy thân ta lùn bé xuống bao
chừng!

Ta, hình tượng của Hóa công, ta vẫn
tưởng đâu rằng

Ta tiếp cận với gương sáng vĩnh hằng;
Chân lý

Tư hoan thương trong anh minh của
hào quang thương đế,

Và trút khỏi mình phần trần tục nhân
gian

Hơn cả Sê-rubin⁽¹⁾, chí vạn năng, tài
biến hoá vô biên

---

(1) Theo Kinh Cự ước, Sê-ru-bin là thiên sứ canh cổng thiên đường.

Vào tận mạch lưu thông của thiên
nhiên hoàn vũ

Sáng tạo như Hóa công, như Hóa công
hưởng thụ

Tính ngạo thiêng kia, ta trả giá mới
nặng nề thay!

Một tiếng phán long trời, ta bị gạt
băng ngay

Vậy là, ta không được sánh cùng
Người ngang bậc?

Triệu được Người về, ta đây đủ sức

Nhưng mà ta bất lực ngăn cản bước
Người đi

Ta thấy ta trong khoảnh khắc hân
hoan kia

Vì đại biết bao, lại biết bao ti tiếu!

Người xô đẩy ra, nhẫn tâm tàn bạo

Vào biển cả lênh đênh số kiếp của con
người!

Ta phải tránh chi đây? Ta biết hỏi han
ai?

Khát vọng kia ta có nên chăng theo
đuổi nữa?

Ôi! hành động của chúng ta, với niềm
thương cùng nỗi khổ

Chính đều là trắc trở cho ta trên bước
đường đời

- Những cái cùng mình xa lạ, cứ đến
dập vùi

Lên những cái tâm tư mình coi là cao
quý nhất.

Khi đạt tới cửa cải trần gian những
phần hay, tốt,

Thì thứ hay tốt hơn liền bị gọi là dối
lừa.

Những tình cảm thiêng liêng đem sự
sống cho ta

Đều khô cứng lại trong luồng đời trần
tục.

- Trí tưởng tượng với sức vươn đầy
dũng lực

Và đạt dào hy vọng, thường bay lên
tận cõi vô cương

Song một khoảng nhỏ không gian,
cũng đủ cho nó thênh thang

Nếu hạnh phúc bỗng nhiên trong vực
thời gian sụp đổ.

Con quỷ Lo âu đáy hôn ta đến làm
hang ổ⁽¹⁾

Gây cho ta bao cái khổ ngầm ngầm.

Không chịu ngoi, nó phá nguồn vui,
khuấy rối yên tâm

Hiện dưới mọi hình thù, đổi thay
nhiều mặt nạ,

Khi nhà cửa, khi bạc tiền, khi vợ, con,
đủ thứ,

Hoặc lửa thiêu, nước ngập, thuốc độc,
dao găm...

Ta phải kinh hoàng những tai họa còn
ở tít mù tăm

Và than tiếc mãi những gì không hề
mắt mát

- Phải, ta rõ lầm rồi: ta không sánh
với Thần linh được thật.

Ta chẳng qua như trùn đát mà thôi.

Trùn đát ăn bụi cát, trong bụi cát rúc
chui

---

(1) Chính Phaoxơ về sau (cuối phần II của vở kịch) đã bị quỷ Lo âu
làm cho mù mắt.

Và khách qua đường dãm lên, vùi
trong bụi cát

- Mà chẳng cũng là bụi cát sao, bao
nhiêu của chất.

Trên ngăn kia, áp tường kia, thu chật
chỗ phòng ta?

Phải chẳng trăm thứ linh tinh, hỗn
tạp, vẩn vơ

Chen lấn ta trong cái không gian mọt
sâu ngự trị

Những thứ ta đang cần, ta tìm được ở
đây chẳng nhỉ?

Hay phải lục nghìn bộ sách mới thấy
được ra rồng:

Thiên hạ đâu đâu cũng làm tội cho
thân,

Và lác đác đó đây họa một người sung
sướng?

- Mi cười chi với ta nào, hối chiếc sọ
không trống ruỗng⁽¹⁾

Ý chừng đâu óc mi xưa, từng bối rối
cũng như ta

---

(1) Chiếc sọ người dùng trong nghiên cứu y học.

Đi tìm nguồn tươi sáng, cho đến lúc
chiều tà

Vẫn thiếu nǎo lang lang, theo bóng
tầm chân lý?

Còn lū mi, các đồ lề, sao nhìn ta mai
mỉa thế?

Con lăn, răng khế, đòn bẩy, guồng
xe⁽¹⁾...

Cửa trời khóa kín, lū mi nhiệm vụ là
chìa,

Nhưng tinh xảo đến đâu, chìa cũng
không làm then khóa chuyển.

Dưới ánh sáng rõ ràng, thiên nhiên
vẫn y nguyên mâu nhiệm

Không để cho ai cất bỏ bức màn bưng

Khi thiên cơ giữ bí quyết khăng
khăng

Thì bao máy móc, máy định khuy, chi
cũng không phá nổi.

Hỡi những đồ dùng ta không hề động
tới

---

(1) Những dụng cụ dùng trong thí nghiệm vật lý.

Lũ mì có đó chỉ bởi ý cha ta
Cuộn giấy kia, mì sẽ còn vàng ố cho
đến bao giờ
Ngọn đèn dầu trên bàn viết ta không
tuôn khói nữa
Nên phân tán đi thôi, chút của mong
mạnh ta còn lại đó
Hơn là làm thân tội cho mấy thứ linh
tinh
Những của cha ông truyền lại cho
mình
Có dùng được chúng mới thực nên có
chúng
Gánh nặng bao nhiêu, những của chất
chồng vô dụng
Cái trong tức thời chế tạo, mới giúp
ích cho ta ngay.
Sao ta cứ nhìn hoài phía đó, lạ chưa
này!
Chiếc bình nhỏ kia, chừng có sức nam
châm thu hút mắt?
- Sao ta thấy tâm thần được chan hòa
trong ánh mắt

Như ở giữa rừng u ám trăng bỗng dội
xuống tung bừng.

- Ta chào mi, hỡi bình quý vô song!

Ta kính cẩn giơ tay đón mi đem xuống
Tài thuật loài người ở nơi mi, ta một
niềm trân trọng.

Hỡi chất thôii miên trong những giọt
tuyệt vời,

Hỡi tinh hoa mãnh liệt mang cái chết
đến cho người!

’ Hãy chiều ý chủ mi đây mà dốc công
hiệu lực

Nhin thấy mi, lòng ta dịu hẳn đi phần
cay cực

Cầm mi trong tay, ta nhẹ bớt nỗi ai
hoài,

Bão táp tâm hồn ta bấy độ cũng dần
nguôi,

Ta lâng lâng đang cuốn theo về biển
cả

Dưới chân ta, nước triều trôi, ánh ngời
rực rỡ.

Ngày mới đang vời ta nơi bến mới trời
xa

- Một cỗ xe thần tung cánh lửa lao vê
ta⁽¹⁾

Ghé đón ta kìa. Ta săn lòng hưng
khởi,

Vượt cõi khinh thanh vươn theo
hướng mới

Đến những tinh cầu tươi rói những
hoạt động tân kỳ

Đời sống cao siêu kia, khoái lạc phi
thường kia

Còn là trùn đất trần gian thì phúc nào
mì được hưởng?

Thôi! Bỏ lại sau lưng thú ánh dương
bảng lảng

Của trần gian! Không ngần ngại đưa
tay

Mở toang ra hai tấm cánh cửa dày

Mà thiên hạ ai ai cũng có tình tránh
né.

Này là lúc đem việc làm ra chứng
minh khí thế

---

(1) Theo Thần thoại Hy-lạp, Elias đã ngồi trên một cỗ xe như vậy để bay lên thiên đường.

Phẩm giá con người đâu kém tầm cao
cả của Thiên uy?

Hãy tiến bước hiên ngang vào hang
huyết mịt mù kia

Mà trí tưởng tượng vẫn tạo nên cho
thân mình chịu tội.

Hãy xuống đến tận cùng đường hầm
mù mịt tối

Mà cửa hẹp đầu kia còn hắt ánh lửa
vào đâu

Hãy khẳng khái mà đưa chân, dù có
phải đương đầu

Với cõi hư vô - tan biến vào minh mạc
- Nǎo hỡi cốc pha lê sáng mẫu tinh
ngọc

Hãy rời nơi hộp đựng, ra mặt với ta
nào

Ta quên hắn mi rồi, không biết đã từ
bao!

Ngày xưa, trên tiệc cha ông ta, mi
hiện ra óng ánh⁽¹⁾

---

(1) Chiếc cốc đã được tổ tiên dùng để uống rượu.

Thì các vị khách trang nghiêm cung
trở thành vui tính

Mi được các ngài lần lượt chuyển tay
nhau

Ai cũng phải có thơ, ứng khẩu đọc nên
câu

Ca tụng nét công phu trên thân mi
chạm khắc.

Rồi liền đó, một hơi, phải uống cho
cạn cốc...

Khiến ta nhớ lại những đêm nào của
tuổi thanh xuân.

Nhưng hôm nay trao cốc, ta chẳng có
ai gần

Ta chẳng phải khoe thơ, khen điểm
trang mi đẹp

Này là chất nước say giúp ta mau
chóng thiếp

Mi đựng trong mi ấm áp, biêng biếc
một màu huyền

Ta đã chế nên, ta đã chọn. Nay, với
hết tâm nguyên

Hồi cốc rượu cuối cùng - ta nâng mi
uống cạn

Để chào đón bình minh một ngày mai
xán lạn.

(*Phaoxtơ nâng cốc lên môi*)

Tiếng chuông vang lên. Những khúc
đồng ca nổi lên.

ĐỒNG CA THIÊN THẦN: - Chúa Ki-ri-xi-tô sống lại!

Trần gian hỡi, hãy sống bằng yên!

Từ nay thoát vòng buộc trói

Thoát vòng đầy ải

Tội lỗi lưu truyền.

PHAOXTO: - Tiếng ca từ đâu trầm trầm, lời ca từ
đâu trong sáng?

Sức nào mà lớn mạnh, kéo cốc này rời
khỏi môi ta?

Hỡi những hồi chuông trang trọng
ngân nga,

Phải chăng báo giờ đầu lễ Phục sinh
đã tới?

Đoàn đồng ca! Phải chăng đã cắt lời
an ủi

Nhắc lại điệu thiên thần, xưa trong
bóng mồ đen

Hát báo tin mừng của một niềm tin?

ĐỒNG CA ĐOÀN PHỤ NỮ: - Chúng con đem dầu
quý hương thơm
Xúc lên minh của Chúa
Chúng con cùng với cả tâm hồn
An táng Người trong mộ
Dải dài khăn tay chân
Khăn liệm toàn thân bao phủ
Hỡi ôi! mộ đá thì còn
Mà không còn Chúa

ĐỒNG CA THIÊN THẦN: - Chúa Ki-ri-xi-tô sống lại
rồi!

Phúc cho ai lòng yêu say thắm thiết
Chịu bao từng nhục nhằn ma chiết
Thương đau cay nghiệt
Mà sạch hết tội trời

PHAOOXTO: - Hỡi tiếng vọng từ trời cao - ngọt ngào
mà mãnh liệt

Kêu gọi chi ta nơi cát bụi của trần
gian?

Hãy tìm những tấm lòng hiền dịu mà
khuyên lơn

Ta, ta nghe thấy truyền tin, nhưng
đức tin ta không có nữa.

Có bà mẹ Đức tin mới sinh đứa con
ngoan: phép lạ

Ta không dám hướng lòng tìm cõi u
huyền kia

Nơi tin lành từ đó lan truyền đi

Vậy mà những thanh âm ta quen
nghe hồi nhở dại.

Nay lại dụ được ta với cuộc đời quay
trở lại

Ngày xưa, lần đầu tiên ta cảm thụ
thiên ân,

Là một buổi trang nghiêm ngày lễ đầu
tuần

Khi đó tiếng chuông ngân trong ta
những băn khoăn rộn rã.

Và cầu nguyện là một niềm tâm
thành khoái trá

Một nỗi chí thương nhớ diệu kỳ

Dù bước ta thơ thẩn nơi rừng vắng
đồng quê

Rồi, với hàng lê tuôn bỗng sôi mà
thống khoái

Ta nhận thấy trong ta cả một trời đất
mới

Bài hát kia ngày trước là mở bước vui
xuân

Cùng những cuộc chơi khoái hoạt tuổi
thanh tân

Nay ký ức trong ta làm sống dậy cả
thời thơ ấu

Vừa kịp đến ngăn ta ở hành vi tối hậu
Réo rắt nữa đi. Ôi tiếng gọi tự xa vời!

Ta, nước mắt rưng rưng, xin ở lại với
đời.

ĐỒNG CA CÁC TÔNG ĐÔ: - Từ mộ phần u ám rời
nơi thảm đạm,
Thầy muôn sống ngàn tươi
Uy nghi sáng láng ngự trên trời
Trên từng trời ngất ngất cao xanh
Trong phúc lành của sự sống đương
thành
Thầy đã gắn niềm vui của nguồn sáng
tạo
Thương ôi! Còn chúng tôi
Tôi tớ của thầy
Thế gian trong chốn khách đầy
Vẫn ở lại, chịu khổ đau, cho trọn đạo

Than ôi! Chúng tôi hát lên mà lòng ảo
não

Hát dâng hạnh phúc lên thầy.

ĐỒNG CA THIÊN THẦN: - Chúa Ki-ri-xi-tô sống lại
rồi!

Tôi tớ của Người ơi.

Từ ô uế chông gai

Hãy hân hoan phá tan xiềng trói

Lấy việc làm không ngừng không mỏi

Làm sáng danh Người

Hỡi Tông đồ của tình thân ái

Hỡi bõ nuôi của nghĩa yêu thương

Hỡi người truyền đạo bốn phương

Hỡi kẻ loan tin lành khắp cõi!

Thầy không xa, vẫn hăng theo dõi

Các người từ cõi Thiên đàng.

TRƯỚC CỔNG THÀNH

*Những tốp người đi đạo ra khỏi
thành, chia nhau đi các ngả*

MỘT TỐP THỢ THỦ CÔNG: - Sao lại đi ngả đó?

TỐP KHÁC: - Đến quán Hội phường săn.

TỐP VỪA RỒI: - Bọn này đến Cối gió

MỘT NGƯỜI THỢ: - Sang Đầm nước vui hơn.

MỘT NGƯỜI KHÁC: - Phía ấy cảnh xoàng lăm

CÁ HAI: (*Hỏi một người*) - Còn tay này, làm gì?

NGƯỜI THỨ BA: - Mình cũng đi như bao bọn khác.

NGƯỜI THỨ TƯ: - Đi làng Thành hơn hết

Ở đây gái đẹp tha hồ

Bia cũng vào hạng tuyệt

Đủ mọi chuyện hay ho.

NGƯỜI THỨ NĂM: - Cậu này thực tay chơi bất tử,

Hai phen xảy vảy chưa ghê mình!

Vào những nơi như thế

Thú thực tôi đây rất kinh.

MỘT CHỊ NHÀI: - Chịu thôi, cứ để mình về

MỘT CHỊ KHÁC: - Chúng mình cứ đến gốc dương
kia

Thế nào cũng gặp hấn.

CHỊ THỨ NHẤT: - Tao cũng chẳng lấy gì làm thú
lắm

Đi, nó đi với mày, nhảy cung nhảy với
mày.

Vui thú của hai đứa bay
Tao có thiết gì? tao mặc kệ.

CHỊ KIA: - Nhất định hôm nay hắn không đi lẻ
Hắn bảo tao, hắn rủ thằng tóc quấn
cùng đi

MỘT NGƯỜI HỌC TRÒ: - Này nhìn mấy cô ả,
Thoăn thoắt tiến lên kia.
Mau! Ta theo bén gót họ đi!
Bia mạnh, thuốc nồng, một cô nàng
óng á
Thú vị ấy, hợp giọng mình hơn cả.

MỘT CÔ THỊ DÂN: - Này trông, mấy anh chàng giỏi
trai
Mà người đâu không biết dơ đời!
Nơi sang trọng không chơi,
Chọn toàn phường con ở!

HỌC TRÒ THÚ HAI: (*Với bạn*)

- Thong thả, thong thả!
Phía sau mình còn hai ả đang lên
Cũng khá là đóm dáng, có duyên

Một cô, hàng xóm của mình,
Mà mình cũng rất là mê cô ấy.
Họ đang lững thững bước theo mình.
Ta cứ chờ xem, sẽ có bạn đồng hành.

NGƯỜI THỨ NHẤT: - Tớ chả chơi, tớ không ưa
vướng vất.

Mau! Theo vết chim rừng kéo mà
chim biến mất.

Chính tay quét tước hôm nay
Là tay âu yếm bạn ngày hôm sau
Việc gì phải chuộng đâu đâu.

MỘT THỊ DÂN: - Không! Tay thị trưởng mới này,
mình không ưa được hắn.
Lên được ghế rồi, hắn càng lên mặt
tợn.

Đã làm gì cho thị xã được nhở rồi?
Hay chỉ càng ngày càng khuấy nát lên
thôi?

Chưa có thời nào dân phải tuân hơn
thế nữa,
Tiền phải nộp hồi này cũng nặng nề
hơn tất cả!

MỘT HÀNH KHẤT: (*Hát*)

- Hỡi ông nhân đức, hỡi bà xinh tươi
Quần áo xênh xang, mặt hoa da phấn
Hãy mở lòng thương, ghé mắt đoái hoài
Cho kiếp bàn cùng, đỡ phần khốn quẫn.
Lời tôi tha thiết, chớ gác ngoài tai.
Làm phúc ai ơi, chính mình được phúc.
Ngày hội hôm nay mọi người hưởng lộc
Cầu mong là dịp gặt tốt cho tôi.

THỊ DÂN THỨ HAI: - Tôi không thú gì hơn, những ngày hội lễ
Ngồi nói chuyện chiến tranh, luận bàn về trận địa
Trong khi nước Thổ ở tận đâu,
Các dân tộc nhiều nơi đang chém giết lẫn nhau.
Bên cửa sổ quán hàng, nhấp dần ly rượu nhỏ

Nhin xuống dòng sông, ngược xuôi
những tàu bè xanh đỏ...

Rồi chiều trở ra về khoan khoái thung
dung

Nghĩ đến hoà bình yên ổn mà cảm tạ
trong lòng.

THỊ DÂN THÚ BA: - Đúng, ông bạn hiền, tôi cũng
chẳng ước gì hơn thế,

Họ muốn ché đầu nhau, thì mặc cho
họ ché.

Mọi sự trên đời cứ việc rối tung lên
Miễn ở nhà tôi mọi chuyện vẫn y
nguyên.

MỘT MỤ GIÀ: (*Với mấy cô thị dân trẻ*)

- Chà, mấy cô đóm đang, mấy nàng
tươi thăm!

Ai thấy không say, ai nhìn không
đắm?

Lên mặt làm chi, hãy lại đây nào.

Lại đây mau, già sê cho cái thoả ước
ao!

MỘT THIẾU NỮ: - A·gát, đi đi! Đừng để ai bắt gặp
Ta chuyện trò với đám mụ đồng kia.

Vậy mà mụ đã giúp em, đêm Thánh
An-rê⁽¹⁾

Được thấy người yêu hiện lên như
người thật

THIẾU NỮ THÚ HAI: - Mụ cũng giúp em nhìn qua
bầu sáng thuỷ tinh:

Anh chàng của em, ăn mặc nhà binh
Đi với nhiều anh em. Em nhìn khắp
chung quanh tìm mãi

Mà chẳng có ai, không sao tìm thấy
lại.

MỘT TOÁN LÍNH: (*Hát*)

- Những gì vững chắc:

Thành kín, lâu cao,

Cùng những nàng nhan sắc

Tha hồ mà làm kiêu.

Ta quyết tấn công,

Chiếm cho kỳ thắng.

Gian khổ dù vô song

Nhưng mà phần thưởng xứng.

---

(1) Tức là đêm 19 tháng 11. Theo mê tín, người con gái có thể nhìn thấy người yêu tương lai trong đêm này nếu mở cửa sổ và cầu nguyện

Kèn giục liên hồi
Ta quân dũng mãnh
Xông vào cuộc vui
Như vào trận đánh.
Thiếu nữ với đô thành
Dù bắc bặc, hơm mìn,
Đều bị ta chiến thắng.
Ta đã quyết tấn công
Gian khổ dù vô song
Nhưng vinh quang xứng đáng.

(*Phaoxtơ, Vacne bước ra*)

- PHAOXTƠ:**
- Sông, suối đã thoát rồi những tầng băng giá đóng
  - Dưới mắt tươi cười bừng khí thế của Mùa xuân
  - Trong thung lũng Hân hoan, Hy vọng nẩy xanh mầm.
  - Lão mùa Đông tấm thân già sức kiệt Sớm đã lùi về chốn sơn lâm khắc nghiệt.
  - Lão vừa rút lui, vừa ngoái cổ néo tung về

Từng vệt hơi tàn: sương tuyết kéo lê
thè,

Để gieo giấc tiêu điêu cho đồng xanh
xơ xác,

Nhưng mặt trời không dung cho sắc
trắng nào tồn tại được.

Khắp nơi sự sống vươn mình.

Năng lên, cho hồng tía được thoả sức
đua ganh.

Có điều, ở vùng này các loài hoa chưa
kịp nở,

Thì quần áo khách nhàn du điểm
trang thay vào đó.

Đứng ở chỗ cao này thử quay lại nhìn
về

Phía thị thành, quang cảnh hiện ra
kia.

Từ khuôn cổng rộng, sâu, hun hút tối,
Đám du khách đủ mọi màu đổ ra chen
chật lối.

Ai cũng hả hê vùng vẫy dưới mặt trời.

Họ mừng dịp hồi sinh của Chúa cứu
muôn đời

Mà cũng thấy được hồi sinh ở ngay
chính họ.

Thoát khỏi những nhà lùn, những căn
phòng nghẹt thở,

Thoát chuyện lo toan, bức bối chốn
công phuường,

Thoát mái trần tháp nặng đè trĩu mái
trên lưng,

Thoát lối hẹp, ngoilly, những khu
đường phố chật,

Thoát bóng tối thâm nghiêm nơi nhà
thờ uất,

Họ được thênh thang ra với nắng
ngoài trời.

Hãy coi kia, họ tản漫 khắp nơi nơi:
Nội cỏ, vườn cây, lanh trai gấp bước.

Coi kia ngang dọc khắp dòng sông,
chảy xuôi trên nguồn nước

Từng đoàn thuyền, tấp nập biết là
bao!

Coi chiếc cuối cùng - Chờ mới nặng
làm sao!

Tưởng đến ngup - cũng đang mau rời
bến!

Cả tận đàng xa, trên những đường núi
hẻm

Ta cũng vui con mắt, vì những áo mầu
tươi.

Ta đã nghe từ dưới thôn rộn rã tiếng
vui cười

Đối với người dân, thực là cảnh Thiên
đường trên trần thế.

Già với trẻ, đều thỏa thuê hoan hỷ

Đến đây, ta mới thực là người, ta mới
dám làm ngài.

VACNE:
- Thưa tiên sinh, được đi tản bộ ở bên
Ngài

Tôi và được hưởng vinh, lại vừa hưởng
lợi,

Song, chỉ riêng tôi, thì chốn này tôi
chẳng tới,

Vì tôi ghét cay, ghét đắng mọi thô bạo
cục cằn.

Đàn kéo chóï tai, tiếng hò chóï óc, cuộc
đánh con lăn

Âm ī điên cuồng, tôi không sao kham
được nổi.

Thế mà họ xả thân vào y như ma quỷ
xúi!

Cho thế là ca múa, cho thế là vui chơi!

NÔNG DÂN DƯỚI CÂY BỒ ĐÊ: (*Hát và múa*)

Gã chăn cừu sắm sanh vào cuộc nhảy,

Vòng hoa, dài lụa, áo màu

Chà! Anh chàng diện bảnh làm sao!

Quanh gốc cây người quây cả lại,

Rồi múa nhảy, nhảy điên cuồng, vẫn
nhảy.

Dô ta

Ta dô ta!

Vì trên đàn mê mải, kéo như say,

Gã chăn cừu vòng quay hồi hả,

Mông một cô, anh lõi dụng cùi tay,

Cô gái non liền cự anh chàng ngay:

"Cái anh này sao mà bậy quá!

Liệu hôn, đứng có mà sờm sỡ!"

Dô ta!

Ta dô ta

Đừng có mà sờm sỡ cái anh này

Vòng quay, quay tròn, vui quá!

Sang phải quay, sang trái quay!
Áo cùng váy tí tì bay,
Người nóng ran, mặt mày ửng đỏ.
Họ ngừng lại, khoác tay nhau mà thở
Dô ta
Ta dô ta
Bên hông kê sát bàn tay.
"Đừng suồng sã với tôi như thế!
Còn lạ chi, rồi lại phụ nhau thôi,
Thiên hạ đã bao nhiêu kẻ tệ"
Nhưng mà anh à vẫn hòa đôi
Lôi nhau đến một bóng cây riêng rẽ.
Dô ta
Ta dô ta
Ngoài vẫn cười vang, cùng tiếng hát
vang trời

MỘT NÔNG DÂN GIÀ: - Thực quý hóa vô cùng, thưa
ngài tiến sĩ,
Đối với chúng tôi, ngài không hề
khinh rẻ
Mà đến chơi, trong ngày hội hôm nay
Hòa hợp với bà con trong cuộc vui vầy

Mặc dâu ngài là một nhà thông thái.
Bình đẹp nhất này, xin ngài đừng
quản ngại
Cầm lên cho, rượu mát giải cơn nồng,
Chúng tôi rót đầy, và ai nấy cầu mong
Bình giải khát lòng ngài và còn hơn
thế nữa.
Bao nhiêu giọt đựng trong bình là bấy
nhiêu ngày hồn hở

Ngày sống thêm cho tuổi thọ của ngài

PHAOXTO: - Tôi xin tiếp thu thức uống mát lòng
này

Xin cảm ơn mọi người, và chúc mừng
tất cả

(Đám người quây lại xung quanh
Phaoxto)

NÔNG DÂN GIÀ: - Quả vậy, thực là điều quý hóa.

Ngài lại đến với chúng tôi, nhân dịp
hân hoan

Nhớ ngày xưa, trong những buổi gian
nan

Ngài đã xuống với chúng tôi, tận tình
giúp đỡ.

Bao nhiêu người ngày nay vẫn còn sống đó

Đã được cụ nhà cứu chữa, phút sau cùng,

Cho thoát tay của trận sốt hành hung

Vì cụ đã triệt được tận căn mầm dịch tễ.

Hồi ấy ngài còn là một chàng trai tuổi trẻ

Mà cũng vào từng nhà con bệnh ngặt nghèo.

Đây đó đem chôn người chết cũng nhiều,

Ngài chịu đựng cũng bao từng nguy hiểm

Mà vẫn khoẻ như thường, không hề bị nhiễm

Thực quả Trời xuống ơn giúp kẻ đã cứu giúp chúng tôi.

MỌI NGƯỜI: - Chúc quý nhân, nhiều sức khoẻ và tuổi sống lâu dài

Để lâu dài bọn chúng tôi còn mãi người cứu trợ.

- PHAOXTƠ:** - Xin cúi đầu nguyện cầu cùng Chúa cả
Người dạy ta cứu trợ và cứu trợ cho ta.
(Phaoxtơ và Vacne rời đi nơi khác)
- VACNE:** - Trước đám đông cung kính đó, thưa tôn sư,
Một vĩ nhân như thày, hẳn tháy lòng phơi phới?
Sung sướng thay con người nào được hái
Những hoa lợi kia tự vốn tài năng mình!
Cha trỏ cho con nhìn rõ mặt tiên sinh,
Họ hỏi han nhau, chen chúc nhau đỗ tối,
Đàn kéo đều ngừng im, người nhảy đều đứng lại.
Thầy bước đi, họ đứng xếp thảng hàng.
Mũ tung lên trời, thiếu chút nữa không ngừng
Họ quỳ bái, như trước kiệu qua trước mình thánh Chúa.

PHAOXTO:

- Đi mấy bước nữa thôi, lên tới hòn đá nọ,
- Ta hãy nghỉ chân cuộc dạo ở nơi đây.
- Xưa ta thường một mình ngồi suy ngẫm trên này.
- Tự hâm mình bằng ăn chay và khấn nguyện.
- Dào dạt trông mong, kiên trì tin niệm,
- Ta tưởng rằng nhờ khóc than và quỳ gối khẩn cầu
- Thì động lòng Chúa cả ở trên cao,
- Sẽ khiến được ôn dịch gớm ghê kia phải dứt..
- Lời khen của đám người hôm nay,
tình thực,
- Ta nghe như những lời gay gắt mỉa mai đời
- Ôi, nếu nhìn rõ lòng ta, anh tất sẽ nực cười,
- Vinh quang kia, cha con ta muôn đời không đáng hướng.
- Cha ta là một học giả âm thầm mang ảo tưởng,

Hiểu biết về thiên nhiên cùng những
lẽ u minh

Theo cách riêng người, và rất mực tâm
thành.

Với một ảo vọng vô cùng bến bỉ.

Cùng một nhóm luyện kim thuật sĩ,
Người tự giam trong phòng tối bếp
luyện đan,

Tra cứu những phương trình bí ẩn phi
thường

Dạy cách dung hoà những đơn nguyên
xung khắc.

Hồng Mảnh sư, một chàng trai sung
sức⁽¹⁾,

Kết duyên cùng nàng Bạch Huệ trong
bình nước nóng già

Rồi cả hai soi trên ngọn đèn, lửa thắp
chói loà;

Bị trực xuất từ phòng cưới này sang
phòng cưới khác.

---

(1) Miêu tả cách điều chế thuốc trị bệnh sốt: ô-xit thuỷ ngân (hồng mảnh sư) tác dụng với a-xít clo-bit-rich (nàng Bạch Huệ) trong bình thuỷ tinh.

Rồi sau cùng hiện ra, lung linh màu
sắc,

Một Hoàng phi trẻ đẹp trong bình n้ำ
thuỷ tinh.

Bài thuốc bí truyền ấy thế là hoàn
thành

Người đau đem dùng và người đau lăn
cổ chết.

Có ai lành không? Ai hỏi đâu mà biết!

Cho nên, dùng cái phương linh được
quỷ ma kia,

Chúng tôi gieo rác cho rừng núi thôn
quê

Những tai họa còn dữ hơn cả ôn dịch
nữa.

Chính tay này cũng đầu độc hàng
ngàn người đó chứ!

Họ chết cả rồi, ta vẫn sống để mà coi

Thiên hạ hoan hô những hung thủ
giết người

VANE:
- Sao thầy lại khổ tâm quá như thế
được?

Một kẻ thiện lương dốc công, tận lực

Thực hành cần khẩn phương thuật
được truyền trao,

Há chẳng đã làm tròn phận sự đó hay
sao?

Hồi thiếu thời, thầy kính tuân tôn lão
phụ

Thì thừa hưởng đương nhiên những
điều người giáo thụ;

Đến tuổi thành nhân, thầy đi vào cõi
học uyên thâm

Thì lệnh lang sẽ đạt tầm mục đích
cũng cao thêm

PHAOXTO: - Sung sướng thay ai còn mong không
chết đuối

Trong đại dương kia của bao nhiêu
lầm lỗi!

Cái cần cho ta, ta chẳng biết được gì,
Điều ta biết nhiều, lại chẳng để làm
chi.

Thôi, những ý nghĩ âm u kia đừng để
cho quấy nhiễu

Bầu thanh khiết tuyệt vời này của
buổi ngày êm dịu

Hãy trong kìa, ánh chiều tà chiếu
sáng khiến lung linh

Những mái nhà thôn trong bao bọc
của cây xanh

Mặt trời xuống, lặn dần, ngày đã hết.

Nhưng mặt trời còn đi xa, soi ánh
ngày bát tuyệt

Cho bình minh một đời sống thanh
tân.

Ôi, ước gì ta có cánh vượt khỏi đất cõi
trần

Để lao theo mặt trời không bao giờ tắt
bóng.

Ta sẽ thấy dưới chân ta trải rộng

Cả một thế gian yên lặng lồng dưới
nắng hoàng hôn

Ta sẽ thấy các đầu non rừng rực cháy,
các thung lũng chồn vòn

Và nước bao nguồn sông, long lanh
vàng sóng gợn.

Rừng hiểm núi cao không thể nào
ngăn cản

Cuộc du hành ta trong sức rướn thẳn
kỳ.

Dưới mắt ngỡ ngàng ta, mặt biển hiện
ra kìa

Với những bến, những ghềnh ám nồng
ánh nắng.

Song vầng thái dương đã bắt đầu chìm
lặn,

Trong ta liền vươn lên sức mới, ta kíp
lao mình

Theo xa thêm, đòi uống nữa nguồn
sáng trường sinh

Ngày sáng trước mặt ta, sau ta đêm
ám tối.

Trời ta đợi trên đầu, dưới chân ta sóng
nối

Ôi! Cảnh tà dương, mong đẹp biết là
bao!

Tiếc thay, đôi cánh tinh thần ăn nhịp
khó làm sao

Với đôi cánh nặng nề của con người
xác thịt!

Nhưng con người ta đều có một bản
năng diễm tuyệt

Cho linh hồn cát cánh bay xa,

Khi trong cõi cao xanh, trên phía đầu ta

Con sơn ca véo von lên tiếng hót,

Khi đỉnh non cao, xanh hàng thông chót vót

Con đại bàng dang cánh rộng, lượn trong không

Và khi bao quát đồng quê, mặt biển mênh mông

Đàn sếu vươn bay về cổ hương tìm tổ.

VACNE: - Những giờ phút mơ màng, đôi khi tôi cũng có,

Nhưng chưa bao giờ mang khát vọng như kia.

Núi rừng, đồng ruộng, nhìn cũng đã chán chê,

Còn cánh chim thì chẳng tôi ước muốn
Cái thú tinh thần đủ giúp tôi tha hồ du ngoạn

Từ sách này sang sách khác, tờ nọ tới tờ kia.

Vào những đêm đồng hiền dịu nữa lại càng mê.

Đời ám cúng đến tú chi mình thám
thía

May phúc lại vớ được một cổ thư cao
quý

Thì cả thiên đàng xuống ở với ta rồi.

PHAOXTO: - Phải, ước mơ anh chỉ có vậy mà thôi.

Mong cho anh đừng có thêm ước mơ
nào nữa.

Trong người tôi, than ôi, hai linh hồn
cùng ở,

Mà linh hồn nọ đòi tách khỏi linh hồn
kia.

Một bên thì bạo liệt những đam mê,

Bám riết lấy trần gian bằng mọi giác
quan cơ thể.

Một đằng, quyết xa rời trần ai cuộc
thế.

Để bay lên từng linh khiết cõi tổ tiên
xưa.

Ôi! Phải chăng trên không trung có
những vụ quỷ thần qua.

Quyền trị đôi nơi, hô thiên hoán địa?

Hãy rời cõi mây vàng, cho ta rời cõi thế,

Lên tới nơi đời sống hùng vĩ, tân kỳ
Ước chi ta có một tấm áo diệu kỳ
Có phép đưa ta tới miền xa cõi lạ.

Thì ví có những y phục muôn ngàn
quý giá,

Ta cũng không thèm đổi - dù là bộ
hoàng bào của bậc đế vương..

VACNE:
- Xin chớ làm kinh động cả âm dương!
Lũ ma quỷ vẫn dật dờ khắp nơi như
gió
Từ bốn phương, chúng săn nhiều biến
cô⁽¹⁾
Gãy vô vàn tai họa hại con người.
Quỷ bắc phương, lưỡi ba ngọn sắc dài.
Đổ xuống ta như muôn vàn tên bắn
Quỷ Đông phương gây bốn bề khô
hạn,

---

(1) Trong khi Phaoxt ước muốn được cất mình bay lên thoát khỏi cuộc đời trần tục thì Vacne không hiểu ý lại chỉ nghĩ đến những tai họa thiên nhiên.

Ăn hết phổi tà để tự nuôi thân.

Từ phương Nam sa mạc, chúng giội
xuống lần lần

Từng đợt nắng thiêu: đầu ta như lửa
dốt,

Phương Tây, chúng đồ về thoát đầu
nguồn dịu mát,

Rồi tức thời nuốt hết người với đồng
ruộng mùa màng,

Chúng luôn nghe ngóng, chỉ chờ mong
cơ hội giáng tai ương.

Lại sốt sáng vâng lời ta để thỏa mãn
tính ưa lừa dối.

Chúng tự xưng là người Trời sai phái
tới,

Và dối ta bằng lời nói dịu ngọt giọng
thiên thần.

Nhưng phải về thôi! Trời đã tối dần,

Gió đã lạnh người, sương sa mù mịt.

Càng về tối thú gia đình mới càng chí
thiết.

Nhưng kìa! Sao thầy đứng lặng, nhìn
một phía sững sờ.

Thầy xúc động vì chuyện chi trong
bóng chiều tà?

PHAOXTO: - Anh thấy không? Con chó đen kia
lập ló trong những lùm rơm rạ?

VACNE: - Tôi thấy lâu rồi, nhưng chẳng lấy chi
làm lạ.

PHAOXTO: - Anh hãy nhìn cho kỹ, xem chiều con
vật đó ra sao...

VACNE: - Đó chỉ là con chó lạc của nhà nào
Đang tìm chủ, vẫn vơ, theo lối riêng
của chó.

PHAOXTO: - Kia kia, con vật đó
Chạy quanh ta, lượn rộng thành vòng
Như xoáy ốc hép dần - anh có thấy
không?

Nếu tôi không lầm, một luồng lửa đỏ
Còn kéo theo sau bước chân của nó.

VACNE: - Tôi chẳng thấy gì, ngoài một giống
chó đen
Có lẽ thầy trông hoa mắt cũng nên.

PHAOXTO: - Chúng nó muốn quanh chân ta giăng
những dây thần bí

Như để cuốn ta vào một chuyện rồi
đây thành quan hệ.

VACNE: - Tôi lại cho là nó nghi ngờ, sợ hãi,
quắn quanh,

Vì chỉ thấy hai ông lạ mặt không phải
chủ nhân mình.

PHAOXTO: - Vòng đã hẹp lại rồi, nó đã đi gần lại.

VACNE: - Đây, thày xem, là chó thoi, đâu phải
là ma quái?

Nó khẽ kêu rên, ngần ngại, nambi áp
xuống đuôi.

Toàn chỉ là bộ điệu chó mà thôi.

PHAOXTO: - Lại đây, theo ta cùng về nhé!

VACNE: - Con vật cũng hay hay, có vẻ ranh
đáo đẽ!

Mình dừng chân, nó đứng lại làm
duyên,

Mình chuyện trò với nó, nó nhảy đến,
vươn lên.

Mình mà đánh mất cái gì, nó hẳn tìm
về được

Liệng cái gậy xuống sông, nó cũng sẽ
nhảy theo xuống nước.

PHAOXTƠ: - Anh nói đúng rồi, chẳng có gì là vể
yêu ma,

Tất cả chỉ do công rèn luyện thôi mà.

VACNE: - Chó mà được tập rèn cho đúng cách,
Thì bậc hiền giả cũng đem lòng ưa
thích.

Vâng, nó đáng được thày hạ cố thương
tình,

Đó là một sinh đồ chăm chỉ nhất đám
môn sinh

(Họ đi vào trong công thành)

PHÒNG LÀM VIỆC

(Phaoxtơ cùng vào với con chó)

PHAOXTƠ: - Ta trở về, rời khỏi nơi đồng ruộng
Dưới đêm sâu thẳm phủ bóng xuống
bao la.
Đầy linh cảm với một tình thiêng
rung động.
Hồn thiện lương trỗi dậy ở trong ta.

Bao khoái cảm thấp hèn nằm lặng
ngủ

Cùng với bao cuồng vọng gió giông
gào.

Trong ta tình yêu người đang hiện rõ,

Trong ta lòng mến Chúa cũng dâng
cao!

- Chó hãi ở yên, sao quẩn quanh mãi
thế.

Mi đánh hơi chi ở đó, lối cửa ra vào?

Hãy đến nằm sau lò sưởi đi nào.

Ta sẽ cho mi một gối mềm êm nhất đó.

Ngoài trời, trên đường đèo, mi đã làm
ta hứng thú

Bằng những trò vui chạy nhảy dị kỳ

Giờ, phải để cho ta thấy ở nơi mi

Một vị khách yên hàn và ý tú,

- Ôi! Trong phòng nhỏ hẹp này, ngọn
đèn bạn hữu

Khi lại sáng lên, ta cũng sáng cả tâm
linh,

Sáng cả một con tim, nó nhận rõ được
mình.

Lẽ phải lại cát lời, lại nở hoa hy vọng.
Ta ao ước tấm trong dòng sự sống,
Tấm trong ngọn nguồn mạch sống của
đời ..

Đừng gừ nữa, chó!
Tiếng loài vật kêu khó có thể hoà hài
Với những điệu tuyệt vời hồn ta đang
bát ngát.

Con người ta vẫn có thói quen gay gắt
Chế giễu những điều họ chẳng hiểu
chỉ,

Quen cầm nhẫn với cái Hay cao khiết,
cái Đẹp tuyệt kỳ

Mà thường khi họ thấy là vướng bận.
Chó cũng định học người gầm ghè như
thế hắn?

- Nhưng than ôi, lòng ta dù chí thiết
đến bao nhiêu

Cũng không còn được mai nguồn thoả
mãn tâm bào!

Cớ làm sao nước sông kia vội cạn
nguồn sớm bấy

Mà vực khao khát ngàn đời, ta lại sa
xuống đáy?

Cơ sự này ta gặp phải đã nhiều rồi!

Nhưng thiệt thời kia cũng có cách đền
bồi:

Là châm ham muôn cái cao siêu ngoài
thế giới.

Ta ham tìm những nguồn tri thức mới
Không đâu hay, không đâu đẹp như
Tân ước Thánh kinh.

Ta lại muôn đem thuần khiết của tâm
tình

Lần giờ cảo thiêng, hết lòng trung
thực,

Dịch sang ngôn ngữ thân yêu là tiếng
Đức.

(*Phaoxtơ mở một pho sách và bắt đầu
làm việc*)

Sách có biên: "Khởi thuỷ là Lời"⁽¹⁾

Ngay ở đây ta đã thấy không xuôi.

---

(1) Câu đầu tiên trong kinh Phúc âm là "Khởi thuỷ là Lời và Lời là của Chúa và Chúa là Lời" Logos trong tiếng Hy-lạp cổ xưa có nghĩa là lời nói, vừa có nghĩa là tư duy, tư tưởng.

Thác măc này, ai giúp ta qua khỏi
được?

Ta không thể đề cao giá trị lời quá
mức

Ta phải dành thích nghĩa khác đi thói
Nếu ta được Thần linh ban ánh sáng
soi.

Sách dạy rằng: "Khởi thuỷ là Tư
tưởng".

Giòng đầu này cần suy cho kỹ lưỡng
Chớ không nên hạ bút quá mau tay.
Tư tưởng có tạo ra tất cả thực không
đây?

Có lẽ phải ghi: "Khởi thuỷ là Sức
mạnh"

Nhưng, ngay khi biết, lòng ta liền
canh cánh.

Có gì nhắc bảo ta cứ phải tìm thêm
Thì Thần linh soi sáng, ta thấy nghĩa
đang tìm:

Ta đưa bút vững tay: "Khởi thuỷ là
Hành động".

- Sà! Con chó! Muốn cùng ta một nhà
chung sống

Thì gầm gừ kêu rít phải kíp thôi ngay.
Một bạn phòng mà khó chịu thế này
Ta không sao dung nổi:
Một trong hai ta thế nào cũng phải
Bước khỏi căn phòng thôi.
Lẽ phép nghinh tân, ta rất tiếc phải
thu hồi!

Cửa mở sẵn kia, mi ra được đây.
Nhưng mà kia, mắt ta ngó thấy
Sự gì kia, có thực sự thường chăng?
Sự thực đây, hay ảo ảnh không
chứng?

Con chó của ta to mau lớn chóng,
Vươn hết sức cả vóc dài thân rộng
Không còn đâu là con chó đã theo ta.
Giống quái nào đây ta đã dắt vào nhà?
Kia, nó đã hiện hình thành một loài
hà mã

Với đôi mắt lửa hồng, với hàm răng dẽ
sợ.

Ôi! Ta đây đã có phép trị ngươi rồi!
Loại ám ty yêu nghiệt cõi tầm ngươi
Thì án quyết Xalômôn là phương thần
diệu nhất⁽¹⁾

BỌN TIỂU YÊU: (*Ngoài hành lang*)

Một quỷ anh em mắc cạn.
Ở ngoài, ta chở mắc theo.
Như cáo sa vào bẫy cạm,
Ma già mà chịu hẩm hiu.
Hãy coi chừng, hỡi anh em!
Lượn lờ khấp đây cùng đó
Chập chờn bay xuống bay lên.
Anh em ta rồi thoát nợ
Nếu ta có phương giúp đỡ.
Ai dì chở bỏ anh em,
Chúng ta nào ai chẳng đã
Được đàn anh ta giúp bao phen.

PHAOXTO: - Để dò xem nguyên lực giống súc sinh
kia,

---

(1) Trong thần thoại Hy-lạp, vua Xalômôn được coi là người có tài hò phong hoán vũ. Ở thế kỷ XVII, XVIII, cuốn sách dạy làm trò ảo thuật Ctavicuta Salomonis rất được ưu chuộng.

Ta hãy niệm lời chú Bốn Vì trước đă.
Hoả tinh linh nổi lửa!
Thuỷ tinh linh dậy sóng trào!
Phong tinh linh biến hóa!
Thổ tinh linh xuất lực cao!
Ai không hay được bốn vì lực lượng
Ai không hay được bốn chất tinh linh,
Không chế ngự được mọi loại ma quái.
Không tiêu trừ được mọi giống yêu
tinh

Hoả tinh linh!
Hiện ra thành ngọn lửa.
Thủy tinh linh!
Cuộn thành sóng gầm gào.
Phong tinh linh!
Năm sắc mây biến hóa.
Thổ tinh linh!
Gia sự góp tay vào!
Incubus! Incubus!⁽¹⁾
Hãy tiến sau, hoàn tất đi nào!

---

(1) Thổ thần! Thổ thần

Cả bốn tinh linh, không một vì nào
Có liên quan trong con quái vật!
Nó nằm đó thảnh thoái, nhìn ta nhǎn
nhở mặt,
Chưa bị ta làm tổn hại đến thân.
Mi sẽ được nghe ta
Xuất lực gọi linh thần!
Hỡi kẻ kia, mi có thực
Một quỷ xổng lên từ địa ngục!
Thì hãy trông bùa dấu này đây⁽²⁾
Các loài hắc quỷ xưa nay
Đều đến cúi đầu quy phục!
Nó đang phình trương lên kìa, lồng
khắp mình dựng ngược.
Hỡi gióng vong hồn
Đáng nguyên đáng rủa!
Bùa vē nọ, người đọc ra chăng?
Sinh xuất đó chưa từng
Không lời nào tả xiết
Khắp trời đều quen biết

---

(2) Hình vẽ cây thập tự

Mình bị xuyên nghìn mũi đau thương
Ấn sau lò sưởi nó kinh hoàng
Nó phình lên như con voi lớn.
Khắp không gian dần dần nó choán,
Nó muốn thành sương khói để tiêu tan!

Này chờ có vươn thân thoát lôi lên trần,
Hãy tới dưới chân chủ ngươi mà nằm xuống đó.
Ngươi coi ta không lấy lời suông mà nạt nộ
Ta thiêu được ngươi bằng ngọn lửa thần.
Đừng đợi chi
Lửa thần kia cháy nóng gấp ba lần!
Đừng đợi chi
Phép mạnh nhất của ta thi tho'

MÈPHIXTÔ: (*Từ sau lò bước ra, trang phục y như một sinh viên du học, trong khi đó sương khói tan đi*)

- Chi mà ôn nhu vậy đó?

Ngài có chuyện chi sai bảo, thưa tiên sinh?

PHAOXTO: Ra, đây là nội dung mà con chó đựng trong mình!

Một sinh viên lăng du? Chuyện tức cười đó chứ?

MÊPHIXTÔ: - Thưa tiên sinh học giả,

Tôi xin kính chào ngài!

Ngài thực đã làm tôi mướt cả mồ hôi.

PHAOXTO: - Tên anh là gì?

MÊPHIXTÔ: - Tâm thường thay câu hỏi

Ở một người vẫn khinh thường lời nói,

Một người thường ác cảm vẻ bê ngoài!

Và chỉ tìm sâu vào bản chất mà thôi!

PHAOXTO: - Anh bạn ơi, phía các anh thì phần bản chất

Thường lộ ra ngay từ cái tên đã đặt.

Khi người ta gọi anh là thằng lừa, kẻ bậy, giống ruồi xanh

Thì bản chất anh đã quá rành rành.

Vậy thế anh là cái gì đã chứ?

MÊPHIXTÔ: - Là một phần của cái uy lực nọ

Nó luôn mong điều đó và luôn tạo điều hay.

PHAOXTO: - Câu bí hiểm của anh hàm ý nghĩa gì đây?

MÊPHIXTÔ: - Tôi là một thứ yêu ma luôn luôn phủ nhận,

Mà thế là phải lầm.

Bởi vì mọi cái sinh ra

Đều đáng sạch sàng sanh huỷ diệt
tiêu ma.

Vậy tiện nhất là đừng có chi sinh nở
cả.

Cái mà các ngài kêu là tội nợ,

Là phá huỷ, tan hoang rút lại lá điếu
"ác" xưa nay,

Đó chính là bản chất của tôi đây.

PHAOXTO: - Anh tự xưng là một phần, mà hiện
hình thành Toàn bộ.

MÊPHIXTÔ: - Sự thực cỏn con, xin thưa, là thế đó.

Trong khi Con Người, cái cõi nhỏ đên
cuồng kia,

Vẫn tự cho mình là toàn thể huyền vi,

Thì tôi đây là một phần của cái phần
xưa kia đã là Toàn thể.

Một phần của Tôi tăm, tức là bà mẹ
đè

Ra nguồn ánh sáng hơm mình,

Nguồn ánh sáng kiêu cảng nó tính
chuyện tranh giành

Với bà mẹ nó, Đêm đen, đòi danh vị
đầu tiên và không gian vũ trụ.

Nhưng chỉ côngtoi, vì dù phí bao
nhiêu nhiêu năng nổ

Nó cũng không thể không cùng vật
thể gắn liền.

Từ vật thể nó chiếu ra, soi cho vật thể
thêm duyên,

Vật thể nào cũng cần được đường nó
bước.

Cho nên tôi rất yên tâm: Nó không
bền mãi được

Vật thể tan là nó biến theo thôi.

PHAOXTO: Giờ thì ta hiểu rõ nghiệp cả của anh
rồi.

Không phá huỷ được chi có tâm to cỡ
lớn,

Thì anh trổ tài vào những phần nhỏ mọn.

MÊPHIXTÔ: - Vâng, quả tôi chưa làm nên những chuyện ra trò,

Cái vật thê giữa càn khôn chống lại Hư vô,

Cái "chi chi" ấy, tôi đã dùng trăm phương ngàn kế

Vẫn không khiến được nó mảy may sứt mẻ.

Hỏa tai, động đất, bão lớn, sóng to,

Máy cũng chẳng ăn thua:

Lục địa, Biển khơi vẫn bình yên vô sự!

Còn cái đáng rủa nguyên kia nữa chứ!

Cái mầm sinh ra con Vật với con Người,

Tôi đã bao phen chôn, dập, lấp, vùi,

Mà cái sống vẫn thăm tươi đạt dào nguồn máu chảy

Nghĩ mà tức điên người. Lê tuân hoàn thế đấy!

Muôn chồi xanh vẫn nẩy nở bừng bừng

Từ không trung, từ dưới nước, từ lòng
đất - không ngừng

Bất kể Hạn khô, Ấm sinh, Giá băng
hay Nắng đổ!

Tôi mà không giữ lấy cho mình con
Hoả

Thì rõ ràng là một kẻ tay không.

PHAOXTO: - Thế ra, anh đương đầu với một Lực
hàng sống động vô cùng,

Với mọi Lực thuần lương sáng tạo,
Bằng cái nắm tay lạnh tanh của giống
quỷ ma gian xảo

Nó điên rồi quắp móng một cách phí
côngtoi?

Liệu kiếm ăn bằng cách khác đi thôi,
Hỡi con cháu kỳ khôi của hồn mang
thiên địa!

MÊPHIXTÔ: - Vâng chuyện đó sẽ bàn thêm. Xin để
Đến lần sau hội kiến. Còn bây giờ
Liệu tiên sinh có cho phép tôi ra?

PHAOXTO: - Sao anh phải xin ta điều ấy.
Ta với anh quen biết nhau rồi đấy.

Vậy thì từ nay cứ tuỳ ý vào chơi
Cửa sổ đây, đây cửa lớn ra ngoài,
Hay cả ống thông hơi, dùng lối nào
cũng được.⁽¹⁾

- MÊPHIXTÔ:** - Chả là: ... có cái này hơi mắc
Khiến tôi không thể đi qua:
Cái đạo phù án ngũ lối vào ra...
- PHAOXTO:** - Ra cái hình năm cánh kia làm anh
khốn khổ!
Nhưng quý địa ngục ơi, hãy nói ta
nghe thử:
Hình kia cản trở, sao anh đã bước
được vào?
Ma quỷ như anh mà mắc bí, vì sao?
- MÊPHIXTÔ:** - Xin coi lại xem, hình chưa vẽ đúng!
Nên một góc, góc hướng ra, hơi quá
rộng.
Hắn ngài cũng nhận ra ngay.
- PHAOXTO:** - Sự ngẫu nhiên mà cũng lắm điều
hay!

---

(1) Truyền thuyết Âu châu, lấy ống khói ở mọi nhà làm đường đi về
thuận tiện của ma quỷ khi xuất hiện ở trần gian.

Giờ anh là tù nhân của ta rồi đấy nhỉ?

Tình cờ thế, vậy mà may mắn thế.

MÊPHIXTÔ: - Con chó không chú ý lúc vào nhà.

Nhưng sự tình nay khác hẳn - thành ra

Thằng quỷ không thể nào ra được nữa.

PHAOXTO: - Thế sao anh không qua đằng cửa sổ

MÊPHIXTÔ: - Là vì luật lệ riêng trong thế giới yêu ma:

Vào lối nào, lại cứ đó mà ra.

Việc trước thì tha hồ, nhưng việc sau cần đúng lệ

PHAOXTO: - Cõi địa ngục mà cung ra khuôn phép nhỉ?

Thế càng hay, ta có thể cùng ký ước một giao kèo

Và yên tâm rằng nó nhất thiết được tuân theo?

MÊPHIXTÔ: - Vâng, giao ước sao, ông cứ sao được vậy.

Không ai rút của ông đi một mảy.

Nhưng vấn đề không quá giản đơn
đâu.

Ta sẽ bàn cẩn kẽ với nhau sau.

Còn bây giờ, tôi hết lời khẩn thiết
Xin phép ông cho tôi cáo biệt.

PHAOXTO: - Hãy ở chơi thêm lát nữa - vội gì!

Nói dăm ba câu chuyện thú ta nghe.

MÊPHIXTÔ: - Thôi, hãy để tôi đi, rồi tôi sẽ mau
mau trở lại.

Ông muốn hỏi chuyện chi, tha hồ ông
cứ hỏi.

PHAOXTO: - Ta có hề giảng bấy bắt anh đâu?

Chính tự anh tìm lưới để chui vào!

"Tóm được ma phải giữ cho thực chắc,
Đừng hòng nó lần thứ hai lại mắc".

MÊPHIXTÔ: - Ông đã chí tâm, tôi đành phải chiều
lòng,

Xin ở lại đây cho có bạn cùng ông,

Nhưng có điều này: tôi xin được trình
bày tài nghệ

Một cách hẩn hoi để ông giải trí

PHAOXTO: - Được, ta vui lòng xem tuỳ ý anh thôi.

Nhưng tài nghệ phải sao cho đẹp mắt
vui tai.

MÊPHIXTÔ: - Giác quan ông, bạn ơi, sẽ phen này
được thỏa

Trong một giờ, mà dồi dào hơn cả

Một năm trường dằng đặc điệu buồn
tênh.

Những khúc ca hay, những hình ảnh
tươi xinh

Mà đoàn tiểu quỷ hiến cho ông vui tai
khoái mắt

Đều không phải huyền hồ như những
trò ảo thuật,

Mùi ông còn được hưởng những hương
vị mê ly,

Rồi miệng lưỡi ông được nếm món tân
kỳ,

Cả trái tim ông cũng xốn xang hoan
lạc nữa.

Mà chẳng phải chuẩn bị gì, mọi phần
đều sẵn cả.

Đông đủ rồi - Nào bắt đầu đi!

ĐOÀN TIẾU YÊU: - Mau mau trên kia!

Hãy cất đi vòm tối

Cho xanh trong soi rọi
Tươi sáng xuống nơi đây.
Mây mù ~~hay~~ tan bay
Cho muôn sao cùng tỏ
Như muôn mặt trời nhỏ
Muôn mặt trời dịu hơn!
Long lanh trên không gian.
Hỡi tiên nữ Con Trời!
Hỡi nhan sắc tuyệt vời!
Xuống đây, tung cánh xuống!
Quây vòng quây múa lượn,
Vây chặt lấy người đi!
Xao xuyến của say mê
Theo gốc tiên thoăn thoắt.
Cởi tháo đi
Giải dây lưng vướng vất
Buông xuống đi
Lần áo mỏng tung bay
Cho phủ khắp đó đây
Cánh đồng xuân hạ giới,
Nơi từng đôi tình nhân ân ái
Bên nhau thủ thi tâm tình.
Kìa vòm lá rờn xanh

Vươn nhánh vươn cành
Như tay quấn quít.
Nho chū chùm chi chít
Ép thành nguồn say
Tràn khắp đó đây
Trên cỏ xanh bao dòng suối thăm.
Kìa chim trời thăm thăm
Võ cánh đón vùng đông
Tấm hạnh phúc nắng hồng
Bay về miền đảo sáng
Đang bồng bênh trên sóng
Như trôi trong cõi khơi vời.
Ở đó chúng ta nghe thấy
Rộn ràng ca múa reo cười.
Nơi trèo cao phơi phới,
Nơi mặt nước lặn bơi.
Tất cả cho vui sống!
Ai nấy nhìn xa xôi
Tìm ngôi sao ân ái
Chiếu hạnh phúc cho ai.⁽¹⁾

---

(1) Lớp kịch này là một cơ hội phong phú để sân khấu trình bày những cảnh tượng hư hư thực thực, mang những ý nghĩa sâu sắc, rực

MÊPHIXTÔ:

- Lão ngủ yên, tốt lǎm, các cô chú tiều
yêu oi!

Các bạn đã thôi miên lão được hǎn hoi
rồi.

Ta măc nợ các em thêm một phen hoà
nhạc.

Mi chưa phải cõi người giam chān
thằng quỷ đưọc!

Hay dùi về quanh lão những ảo tưởng
- nhẹ nhàng

Hay cho hồn lão bơi trong biển mộng
mênh mang

Nhưng, để đạo bùa trên cửa kia thành
bất lực,

Ta cần đến một chuột con có hàm răng
nhọn sắc.

Chẳng phải cầu chi lời niêm chú dài
dòng

Có chú chuột kia rồi, ta sai khiến là
xong

Chúa tể của các loài Chuột to, Chuột
nhắt,

---

rõ hay chỉ có tính cách kích thích giác quan, tăng theo khuynh hướng
của từng đạo diễn trên sân khấu châu Âu (Thế Lữ).

Của Cóc Rận, Chấy, Ruồi Rệp, Sâu,,
bọ mát...

Truyền cho mi kíp bỏ lõi ra đây,

Và nhấm gặm ngay

Cái ngưở̄ng cửa kia nó bôi đầy dầu
mõ!

A! Chú chuột đang chạy ra rồi đó.

Mau, khởi công! Cái cùi thiêng giam
giữ chân ta,

Nó nằm ngay kia bên cạnh cửa sờ sờ!

Gậm đi! Thêm chút nữa thôi. Được rồi
đó!

Giờ thì Phao-xtơ cứ việc mà mơ màng,
chờ khi tái ngộ.

PHAOXTO: (*Tỉnh dậy*)

Ta lại bị lừa vì mộng ảo rồi chăng?

Đoàn yêu rộn rã cũng tan đi như
mộng ảo không chừng.

Một giấc mộng không chừng đã cho ta
gặp quy?

Con chó biến cũng mơ hồ như thế,

Phải hay chăng?

PHÒNG LÀM VIỆC PHAOXTÔ, MÊPHIXTÔ

PHAOXTÔ: - Ai gõ cửa? Cứ vào! Ai lại đến quấy rầy ta?

MÊPHIXTÔ: - Tôi đây.

PHAOXTÔ: - Cứ vào!

MÊPHIXTÔ: - Ông phải nhắc lời đến lượt thứ ba.

PHAOXTÔ: - Thì cứ vào!

MÊPHIXTÔ: - Cứ như vậy

Là ông bạn làm đẹp lòng tôi lắm đấy.

Tôi chắc rồi ta ăn ý được cùng nhau.

Để xua đuổi giúp ông những bức bối ưu sầu,

Tôi hiện thành hình một chàng trai tuấn tú

Mang y phục màu hồng có thêu vàng rực rỡ,

Áo khoác ngoài, hàng lụa, là phẳng dàng hoàng,

Chiếc lông gà trống trên vành mũ
điểm trang,

Lưỡi kiếm bên mình vừa dài vừa
nhọn...

Và, thảng thắn xin khuyên một lời
ngắn gọn:

Ông bạn nên ăn mặc đúng như tôi
Thoải mái, thênh thang, thoát mọi tơ
vương rồi

Ông sẽ vào đời tìm nếm mùi thế sự.

PHAOXTO: - Dưới y phục nào thì ta đây vẫn cứ
Cảm thấy y nguyên đời trần thế quá
hở hòi.

Ta không còn trẻ gì mà ham hố vui
chơi

Cũng chưa quá dỗi già đến hết điều
thèm ước.

Cuộc sống liệu còn gì để cho ta hưởng
được?

"Đành vậy thôi! an phận vậy mà thôi!"

Cái điệp khúc kia vẫn tự bao đời
Vang bên tai hết mọi người, gắt gay
không ngớt,

Trong khúc hát trọn đời người
Từng giờ, từng phút, rên rỉ, nghẹn
ngào!
Mỗi sớm mai tỉnh dậy ta đều ngợp lo
âu,
Muốn sa nước mắt vì nỗi lòng cay
đắng,
Nhìn thấy qua đi cái ngày đằng đẵng
Mà ta không được tròn một nguyện
ước nào qua!
Nhìn thấy cái ngày đầy châm biếm
kiêu ngoa
Phá hoại mọi mầm vui ngay từ trong
cảm nghĩ,
Cái ngày nặng bao nỗi đời thất ý
Đến cản nguồn sáng tạo đang ngùn
ngụt lòng ta.
Rồi, khi đêm về rủ bóng xuống bao la,
Ta ngả lưng trên giường mà lòng đầy
khắc khoải,
Cả khi đó, ta có đâu được chút nào thư
thái?

Mộng mị đem cho ta toàn những sự
hoảng kinh!

Vị chúa trong ta ngự trị giữa tâm tình
Làm xáo động được hồn ta tối tận
cùng sâu kín,

Bao nghị lực trong ta, thì toàn năng
điều khiển

Nhưng lại không xoay chuyển được sự
vật bên ngoài!

Cho nên, sự sống ta coi là gánh nặng
trên vai,

Cái chết ta ước mong, đời người ta oán
ghét.

MÊPHIXTÔ: - Nhưng cái chết chẳng bao giờ được
đón mời chí thiết

PHAOXTÔ: - Phúc cho ai, giữa chiến thắng quang
vinh

Cái chết đặt lên đầu vòng lá xanh
đượm máu.

Phúc cho ai, sau cuộc nhảy mê man,
chết đến thình lình

Được ngã trong vòng tay của người
yêu dấu!

Ôi! Phải chì ta, trước uy thế Thần linh
Được ngất lịm vào hư ảo của Mông
mênh!

MÊPHIXTÔ: - Vậy mà, đã có người, trong cái đêm
nào đó,

Nuốt không trôi một chất nước thăm
màu khói cỏ.

PHAOXTO: - Do thám, xem chừng, là cái thú của
nhà anh

MÊPHIXTÔ: - Tôi không thông mọi việc, nhưng
thấy tỏ sự tình.

PHAOXTO: - Cho dù từ chối hoảng loạn tâm hồn
kinh khủng áy

Một tiếng dịu ngọt thân quen có kéo
ta tỉnh dậy.⁽¹⁾

Gọi lại những ngày hạnh phúc xa xưa
Gọi niềm tin thơ ấu, để dụ hoặc lòng
ta,

Thì giờ đây ta vẫn cứ rủa nguyên tất
cả:

Những mối buộc tâm hồn trong phỉnh
phờ giả trá.

---

(1) ý nói tiếng đồng ca trong buổi sớm ngày lễ Phục sinh.

Những cái giam tâm hồn dưới hang
thẳm đau thương
Bằng vẻ mê ly của hình ảnh mơ màng;
Ta rủa nguyên trước tiên ý tự tôn tự
phụ
Mà tâm trí cuốn mãi mình trong đó;
Ta rủa nguyên những hào nhoáng bê
ngoài
Xâm chiếm cảm quan ta không chịu
buông lời;
Ta rửa nguyên những vuốt ve mộng
mị
Xui ta chuộng những vinh quang
danh vị;
Ta rửa nguyên những quyến rũ về của
cái trần gian:
Nhà cửa, vợ con, tôi tá, ruộng vườn;
Ta rửa nguyên Mamôn⁽¹⁾ đem bạc
vàng châu báu
Lôi cuốn ta vào chuyện tung hoành
táo bạo,

---

(1) Thân của sự giàu có.

Hay sẵn sàng nơi nệm thuỷ, mền loan
Để nhủ ta ngủi trong lạc thú an nhàn;
Chất rượu nho vỗ về, - ta nguyên rủa
nó!

Ta rủa nguyên hy vọng, ta rủa
nguyên lòng tin!

Và đức kiên trì, trên hết cả - ta rủa
nguyên!

HỢP XƯỞNG CỦA ĐÀN TIÊU YÊU: (*Vô hình*)

- Hỡi ôi, hỡi ôi!

Cõi trần gian tuyệt đẹp

Đấm tay Người, mãnh liệt

Đã tiêu huỷ đi rồi!

Nó xiêu, nó đổ, kia coi

Dưới tay Bán thân diệt nó.

Chúng ta lượm mảnh tàn rơi

Tung vào hư vô hoàn vũ

Chúng ta nức nở

Khóc thương Đài ta cuộc đời!

Hỡi sức ngang tàng

Con người hiên ngang

Sinh trong trời đất

Hãy dựng lại đì thôι
Cho thêm đẹρ thêm tươi
Cho lòng người hồi sinh vạn vật.
Hãy bắt đầu làm lại
Trong khinh thanh phấn khởi
Một cuộc đời tái sinh
Với nhũng lời ca mới
Hoà nhịp điệu đồng thanh.

MÊPHIXTÔ: - Đó là nhũng tiểu yêu tinh,
Bạn đàn em tôi đó.
Hãy nêu nghe lời khuyên của họ:
Nhũng điệu rất mực khôn ngoan,
Họ khuyên ông hoạt động bát và hân
hoan,
Họ muốn kéo ông vào cuộc đời rộng
lớn,
Tránh cõi cô đơn này, nó chỉ làm khô
cạn
Mọi nguồn nhựa sống, mọi mạch tâm
tư.
Vậy tội chi quanh quẩn hoài với nỗi
sầu tư

Nó đục ruỗng đời ông như cú diều moi
ruột vậy?

Dù chung bụng với kẻ tồi đến đâu,
ông vẫn thấy

Ông là con người chung bụng với con
người.

Mà cũng không vì thế thiên hạ đầy
ông lùi

Vào cùng loại với những tuồng mạt
hang.

Tôi chẳng dám tự coi là thuộc hàng
cao thượng.

Nhưng nếu ông vui lòng cùng tiến
bước với tôi

Cùng lâng du qua mọi cảnh của đời,
Thì tôi đây xin hết sức

Nhận đến giúp tay ông ngay tức khắc.

Tôi sẽ là người bạn đường của ông,

Và nếu ông ưng tôi cũng rất vui lòng

Xin làm kẻ đầy tớ theo hầu, tuy ông
sai khiến nữa.

PHAOXTO: - Nhưng đến công anh, ta phải làm gì
đã chứ?

MÊPHIXTÔ: - Phần ông thì chưa vội, ta sẽ tính về sau.

PHAOXTÔ: - Không không! Quý xưa nay ích kỷ, ai lạ chi nào?

Đã bao giờ vì lòng mến Chúa

Mà quý giúp cho người, đâu có?

Thôi, cứ đưa ngay điều kiện của anh ra!

Đây tớ mà như anh thì đến hại chủ nhà!

MÊPHIXTÔ: - Tôi cam đoan hầu hạ ông ở nơi Trần thế

Bất luận việc chi, không ngừng, không nghỉ.

Nhưng sang tới Cõi bên kia, ta lại tương phùng

Thì ông phải vì tôi như tôi đã vì ông.

PHAOXTÔ: - Việc Cõi bên kia, ta ít cần chú ý.

Thế giới này, tha hồ anh cứ tàn cứ huỷ

Để rồi xem thế giới khác có hay chăng.

Vui sướng đời ta, chính trái đất này mang,

Đau khổ đói ta, chính mặt trời kia
chiếu rọi.

Nếu một ngày kia, sự tình kia ta sẽ từ
biệt mãi

Thì việc chi phải tối, cứ việc xảy ra đi!

Ta có cần biết đến làm chi?

Ta cần chi sau này, người ta yêu
nhau, hay người ta căm ghét?

Hay ở những tình cầu đó cũng phân
hàng liệt?

Như có trên có dưới hay chăng?

MÊPHIXTÔ: - Ông đã nghĩ vậy thì, còn chi phải
bắn khoan?

Cứ vào cuộc đi thôi, rồi tha hồ vui thú.

Xem tài nghệ của tôi nay mai đây thi
tho!

Tôi sẽ hiến cho ông những thứ
Mà chưa ai được thấy bao giờ.

PHAOXTO: - Tôi nghiệp! Quý như mi liệu có gì
hiến được cho ta?

Lũ các người có bao giờ lượng được nỗi
Những nguyện ước cao siêu trí con
người đói hỏi?

Họa chǎng là những món ăn không đã
được cơn thèm,
Hoặc họa chǎng là một chất hoàng
kim
Nó lọt trên tay như thuỷ ngân qua kẽ
ngón
Hay một loại bạc bài không bao giờ
thắng trọng,
Một cô nàng đang khăng khít trong
tay ta,
Lại liếc đưa tình với ông khách bên
nhà,
Hay cái thú vinh quang thần tiên
ngây ngất
Qua như ánh sao băng chóng mất?
Cho ta xem những trái nào chưa rửa
đã rụng rời cây,
Cho ta xem những cây nào xanh trở
lại từng ngày.
Đó, ta muốn những gì như thế đó.

MÈPHIXTÔ: - Những điều đó, chǎng có chi là đáng
sợ.
Tôi sê cung biện được cho ông của quý
ông đói.

Nhưng ông bạn hiền, rồi thế nào
chẳng có một thời

Mà ta thích được thung dung hưởng
mùi hoan lạc chứ?

PHAOXTÔ: - Nếu có khi nào ta biếng lười trên
nệm êm nhàn nhã,
Ấy là khi ta vĩnh biệt cuộc đời.

Nếu nghe anh nịnh nọt, ta thấy bùi
tai,

Đối với bản thân, ta hài lòng mãn ý,

Nếu anh lừa được ta vào vòng du hý

Thì đó là ngày tận số của ta đây.

Ta cuộc đó!

MÊPHIXTÔ: - Xin nhận ngay!

PHAOXTÔ: - Tay bắt tay!

Nếu có khi nào ta nói với phút giây:

"Hỡi Thời khắc, hãy khoan chôn, mi
đẹp quá!"

Thì khi đó anh cứ trói ta bằng xiềng
khóa,

Thì thân ta cam huỷ diệt săn sàng,

Thì chuông cầu hôn có thể ngân vang,

Thì phần anh hết hạn kỳ phục vụ
Thì kim đồng hồ sẽ nằm im tại chỗ,
Và đối với ta là chấm dứt bước thời
gian.

MÊPHIXTÔ: - Ông chú ý cho: Mọi sự này ta sẽ
không quên.

PHAOXTO: - Đúng thế, anh có toàn quyền về
chuyện đó,
Ta cam kết chẳng hề đồ đau, anh chớ
sợ,
Ta mà ngừng bước lại, liền chịu phận
tôi đòi:
Chẳng quản hầu anh, như chẳng
quản hầu ai.

MÊPHIXTÔ: - Tôi xin giữ tròn phận làm tôi tớ
Hầu hạ chủ nhân ngay từ bữa hôm
nay.
Duy muốn thưa ông riêng một điều
này

Là: sống chết gì cũng xin ông vài chữ.

PHAOXTO: - Đồ hờm mình, lại muốn đòi ta viết
nữa!

Vậy ra, anh chưa biết giá con người và
lời nói con người?

Một lời của ta, đối với ta quan hệ cả
một đời,

Mà đối với anh vẫn chưa là đủ?

Khi thế giới kia cuốn băng theo nghìn
luồng giọng tố,

Thì một vài hàng chữ phỏng chừng
buộc nổi ta sao?

Nhưng sự hao huyền kia nó bám chặt
ở tâm bào

Đã mấy con người dễ dàng buông bỏ
được?

Sung sướng cho ai giữ vẹn nguyên
trong lòng chính trực,

Dù mấy hi sinh cũng chẳng chút sờn
lòng.

Nhưng một mảnh da lừa viết chữ
thêm dấu xi hồng

Đủ là thứ ma thiêng để mọi người
hoảng hốt.

Lời nói tiêu di ngay dưới đầu ngọn
bút,

Còn mảnh da và xi găń thì làm chúa,
làm vua!

Vậy thằng quý kia, mi đòi những chi
ta?

Đòi giấy, đòi da, đá, đồng hay sắt?

Viết thì bằng bút, hay dùi, hay bằng
dao khắc?

Chọn gì cứ chọn, tuỳ mi!

- MÊPHIXTÔ:** - Ông thao thao bất tuyệt vậy làm chi?
Và sao ông vội nổi xung lên sớm thế?
Bất cứ một mảnh giấy nào cũng quý,
Với một giọt máu đào, xin ông ký tên
cho.

- PHAOXTÔ:** - Được rồi, nếu anh thích vẽ trò
Thì ta cũng chiều lòng, ta sẽ làm theo
thế.

- MÊPHIXTÔ:** - Máu là một chất riêng, thực là đáng
quý.

- PHAOXTÔ:** - Anh khỏi lo ta phá huỷ bản kết giao
này.
Sức vươn lên vô tận, toàn nghị lực ta
đây

Chính là điều ta đây hằng hẹn ước.
Ta tự đại quá tầm với quá chừng kiêu
bạc,
Mà chung quy chỉ ngang loại các anh
thôi!

Vì Thần linh vĩ đại đã khinh thị ta
rồi⁽¹⁾

Thiên nhiên, đối với ta, đã không còn
mở cửa.

Mạch suy tư không còn liên tục nữa
Mà tri thức trần gian ta quá ngán từ
lâu,

Vậy sao cho, trong đáy vực sâu
Của cảm xúc say mê, lửa lòng ta lắng
điệu.

Sao cho:

Trong phủ kín khôn dò của bức màn
ảo diệu

Bao tân kỳ thần tích được sửa soạn
phô bày!

Hãy lao hết mình vào thế sự vẫn xoay,

---

(1) Tức thần đất

Lao hết mình vào thời gian cuồn cuộn
tối,

Cho đau thương và thõng khoái,

Thất bại với thành công,

Luân phiên nhau mà đến, tuỳ mọi dịp
tao phùng.

Có hoạt động không ngừng, mới là
người viên mãn

MÊPHIXTÔ: - Ông chẳng cần gì phải giữ độ chừng,
giới hạn,

Muốn ném đủ mùi ở khắp đó đây,

Muốn lượm về mọi thứ dưới tầm tay,

Tuỳ thích, tha hồ, bao nhiêu cũng có,

Xin cứ theo tôi, mà đừng rụt rè chi đó!

PHAOXTO: - Anh hiểu rồi đó chứ?

Đây không phải chuyện chơi bời vui
thú chi đâu!

Đây, ta hiến mình tìm ngây ngất, đòi
tột độ của thương đau,

Tìm hòn oán của yêu thương, muốn
ghét thù đầy mãnh lực.

Lòng ta đã hết khao khát nguồn kiến
thức

Thì cần mở ra cho thõng khổ tới tràn
đầy.

Bao của chung phần cho Nhân loại
bấy lâu nay

Ta muốn thu hết về ta, từ những nơi
sâu kín nhất.

Muốn tìm tuyệt độ cao siêu, muốn dò
tận cùng bí mật,

Chứa vào lòng mọi bi, hoan, thiện, ác
của trần gian.

Để cõi Ta đây bằng tầm vóc cõi Nhân
hoàn

Và cùng với nhân hoàn cùng rơi vào
tàn huỷ.

MÊPHIXTÔ: - Chà, xin ông hãy nghe tôi là kẻ
Đã từ bao thế kỷ nhá hoài cái miếng
khó nhai này!

Từ lúc oe oe cho đến lúc xuôi tay
Không có một ai

Tiêu được nổi thứ hột kia nó chưa
sinh trong dạ⁽¹⁾

---

(1) Mêphixtô ví việc nỗ lực vươn tới những tri thức mới cũng như ăn
một thức ăn khó tiêu

Cái thứ gọi là Tất cả đó,
Xin nghe tôi,
Chỉ thích hợp riêng cho một Chúa mà
thôi!

Chúa ngự trong vinh quang cõi Sáng
ngàn đời,
Chúa xếp chúng tôi vào trong cõi Tôi,
Còn các ông thì, xếp ở giữa chừng hai
cõi,
Nửa ban ngày, nửa đêm tối, đổi phiên
nhau.

- PHAOXTO:** - Nhưng mà ta cứ muốn thì sao?
- MÊPHIXTÔ:** - Đành thế! Đành xin vâng như thế
vậy.

Song tôi còn hơi ngại
Riêng về một điều này:
Thời khắc ngắn thay, mà nghệ thuật
dài thay!

Tôi xin gợi với ông một ý:
Nên giao du với một tay thi sĩ,
Và để mặc tay này thỏa chí nghĩ lồng
bông,

Tay áy sê đem về chụp lên đầu ông
Những đức tính tuyệt trần đời cao cả:
Gan như sư tử,
Lẹ như hươu nai,
Như chàng trai nước Ý sục sôi,
Như ông Bắc phương lạnh lùng, kiên
nhẫn.
Để tay áy tìm cho ông cái phương bí
ẩn
Kết hợp lòng quảng đại với cái tính
ranh ma,
Yêu nồng nàn, dữ dội như phong ba,
Và lại yêu với mưu toan suy tính kỹ.
Tôi rất muốn làm quen với một ông
như thế,
Và tôi xin gọi ông ta là ông "Tiểu càn
khôn"

PHAOXTÔ: - Nếu cái diều mà với tất cả tâm hồn,
Cả trí tuệ bao lâu ta mơ ước,
Cái mảo Bình Thiên của loài người -
ta không với được
Thì liệu ta là cái chi nào?

- MÊPHIXTÔ:** - Muốn sao thì sao
Ông vẫn cứ là thằng ông như trước,
Dù tóc giả uốn bồng nghìn món có lấy
chụp đầu
Chân có mang giày đệm để hàng chục
gang cao,
Ông vẫn cứ là cái thằng ông như lúc
trước,
- PHAOXTO:** - Ta cảm thấy rồi, ta phí hao công sức,
Thu lượm về ta kho trí tuệ của loài
người,
Nhưng khi ngồi yên, tĩnh lại thử coi,
Chẳng một sức mới nào ở ta toả ra từ
tâm phúc;
Ta vẫn chẳng lớn thêm lấy một ly sợi
tóc,
Chẳng chút nào thêm giàn lại với Vô
cùng.
- MÊPHIXTÔ:** - Cách ông nhìn sự việc, thưa ông,
Là theo cách mọi người thường vẫn
nhìn, chẳng khác,
Vậy phải tính sao cho thông minh hơn
mới được

Kéo thú vui cuộc sống nó chóng qua
đi.

Rõ ràng là chân, tay, đầu óc và cả...
cái kia,

Nhất nhì đều là của ông - rất đúng.

Nhưng bất cứ cái gì, khi mà tôi đang
hoàng hưởng dụng

Thì có khác gì sở hữu của tôi đâu?

Nếu tôi sắm được cho tôi một cỗ ngựa
sáu đầu

Thì sức chúng cũng là sức của tôi đấy
chứ?

Tôi đóng ngựa xênh xang, tôi thành
ông phú hộ

Và khác nào tôi có hai mươi bốn chân
dò

Thôi, lẹ lên ông! Xếp lại mọi âu lo,
Cùng với tôi lao thăng vào thiên hạ.

Tôi nói thật, anh chàng nào cứ ngồi
mà cầu tứ

Thì cũng y như con vật trên đám cỏ
khô cằn,

Bị ma làm, luẩn quẩn hoài, không ra
khỏi vòng quanh,

Trong khi đó thì cỏ xanh rờn, bao la từ
phía

PHAOXTO: - Ta bắt đầu như thế nào đây nhỉ?

MÊPHIXTÔ: - Đi khỏi nơi này ngay!

Đây thực là một lò luyện tội đọa dày!

Cuộc sống gì mà lại kỳ cục thế!

Chỉ tổ làm tội thân mình, làm tội lây
bọn trẻ.

Thôi, đem nhường cho ông láng giềng
bung phệ cả đi thôi ⁽¹⁾

Tội gì đập thóc lép trong rơm cho nó
hoài hơi?

Cái rõ nhất mà ông biết chắc

Ông lại không nói ra cho bọn sinh đồ
nghe được.

Mà, chừng như một chú đang đợi ở
ngoài kia

PHAOXTO: - Ta không sao thừa tiếp được y

MÊPHIXTÔ: - Thằng bé chờ đã lâu rồi đó.

Không nên để nó ra về mà không được
thỏa.

---

(1) Vacne

Hay ông đưa tôi mượn mũ áo của ông.

Tôi mà cải trang là những là chừng
chắc ra tuồng

(*Hắn thay áo*)

Ông cứ yên tâm tôi cũng có chút tài
thi tho'

Mười lăm phút đổi trao, tôi cho là đủ.

Còn ông, sẵn sàng đi mà bước vào
tuyệt thú cuộc hành trình.

(*Phaoxtơ ra*)

MÊPHIXTÔ: (*Xúng xính trong bộ áo của Phaoxtơ*)

Hay! Lý trí mi coi khinh, khoa học mi
coi khinh

Khinh hai lực tối cao kia của toàn
nhân loại

Rồi vững tin vào lực Thần thông lừa
đối

Trong công trình huyền diệu của phép
yêu ma,

Và thế là, vô điều kiện, mi đã ở trong
tay ta.

Số phận đã ban cho con người này một
tinh thần tiến thủ

Cứ thăng tiến lên, không gì ghìm giữ.
Với một sức vươn xa, mãnh liệt vô
ngần,
Vượt được hết bao nhiêu vui thú của
phàm trần.
Nay ta phải liền tay dẫn hắn qua cuộc
đời thô bạo,
Qua những cảnh chán chường đầy
huyên náo
Sao cho hắn phải co, phải quay, cưng
người lại, dính bết trong hồ.
Trước miệng khát thèm, la liệt dung
đưa
Đủ các món thơm ngon mà không sao
đụng tới;
Van lơn mấy cũng không ai đoái hỏi...
Thế thì, dù không kết giao với Quý,
bán linh hồn
Hắn cũng không sao thoát khỏi vực
trầm luân.

(Một sinh viên bước tới)

NGƯỜI SINH VIÊN: - Nhà này, thưa, tôi cũng vừa
mới tới,

Và mang tới dạt dào một niềm kính ái
Ối với một người mà khi nhắc đến cao danh

Không ai là không tôn trọng chí thành.

MÊPHIXTÔ: - Lê độ của anh khiến lòng ta hoan lạc,

Nhưng anh coi ta khác chi người khác?

Vậy anh đã từng tâm đạo ở đâu chưa?

SINH VIÊN: - Dạ, tôi mang niềm cần khẩn đến của tôn sư

Với ít của trong lồng, sức thanh xuân trong máu

Mong được người đoái tình cho thụ giáo.

Mẹ tôi buồn khi mẫu tử phải chia tay
Nhưng tôi quyết xa nhà để học được điều hay.

MÊPHIXTÔ: - Anh vào đây là đã nhầm đúng chỗ.

SINH VIÊN: - Nói thực tình, tôi đã muốn bỏ đi ngay rồi đó.

Trong bốn tường quây đây đó, tôi không thấy thỏa lòng

Chật hẹp quá chừng! Màu xanh
không, cây cối cũng không
Ngồi giữa những gian này, trên hàng
ghế nõ,
Hết thấy, hết nghe, hết cả đường suy
nghĩ nữa.

- MÊPHIXTÔ:** - Đó chẳng qua chỉ là bởi chưa quen.
Đứa trẻ thơ, ngay buổi đầu tiên
Đâu đã thích ngâm ngay bầu sữa mẹ?
Anh cũng vậy, rồi đây anh cũng sẽ
Ngâm bầu tri thức ngày một ham mê.
- SINH VIÊN:** - Tôi rất muốn ôm lấy bầu cách vật tri
tri...
- Nhưng, xin thầy dạy cho đường đi tới
đó.

- MÊPHIXTÔ:** - Trước khi bàn xa hơn, anh cho tôi
biết rõ
Anh định tâm chuyên học khoa nào
đây?

- SINH VIÊN:** - Tôi muốn thành người mọi kiến thức
đều hay:
Hiểu được thiên văn,

- Thông về Địa lý,
Khoa học với thiên nhiên đều thấu lý.
- MÊPHIXTÔ:**
- Vậy là anh đã tìm đúng con đường.
Nhưng phải coi chừng, đừng quá lang thang.
- SINH VIÊN:**
- Tôi xin dốc vào đây toàn tâm, toàn lực!
Nhưng cũng mong rằng - tôi xin thú thực
Có đôi chút tự do giải trí, thảnh thoảng.
Trong những dịp hè, ngày hội lễ, vui chơi...
- MÊPHIXTÔ:**
- Dùng cho khéo thì giờ - quang âm đi vùn vụt,
Nhưng vẫn đủ cho mình, nếu ta thu xếp tốt.
Vậy tôi khuyên, anh bạn hãy nghe tôi.
Nên bắt đầu khoa lôgich đi thôi!
Qua đó, trí khôn anh sẽ được vào khuôn khép,
Như được nong vào đôi giày da nền nếp⁽¹⁾

---

(1) Nguyên văn: Được nén chặt trong những đôi giày da Tây-ban-nha
chứng chắc.

Để cho khi tiến hành trên đạo lộ tư duy

Dấn bước lên thêm thận trọng, giữ dè,
Không tìm cách lông bông đây với đó
Như ngọn lửa mà trời vặt vờ trong gió.
Tiếp sau, anh được học, trong nhiều ngày,

Rằng: Một việc thông thường làm một thoáng xong ngay,

- Như uống với ăn chẳng hạn -
Cũng phải tính một, hai, ba theo đoạn luận.

Rõ ràng là trong công trình chế tạo tư duy

Cũng giống như trong khung cửi của nhà nghề;

Một cái giật chân động đến hàng ngàn đường sợi,

Thôi đó, thôi đây, bay qua đảo lại,
Sợi tuôn ra không ngớt trong đường chạy vô hình,

Mỗi một tao, ngàn mỗi sợi xếp ken thành

Nhà triết học tiến vào, bèn xác minh
sự lý

Và dạy ta: sự thế đương nhiên là phải
thế.

Một là thế nọ, hai là thế này.

Vậy ba với tư, thế tất phải như vậy.

Nếu một và hai chẳng có

Thì cỗ nhiên ba, tư cũng không có
nữa.

Các sinh đồ ở khắp đó cùng đây,

Đối với phép giải trình đều nức nở mê
say,

Có điều, chẳng một ai trở thành tay
thợ dệt.

Có người tìm hiểu một vật hữu sinh
đến ngọn ngành chi tiết,

Khi bắt tay vào liền vứt bỏ Tinh thần
đi,

Người ấy nắm đủ mọi phần sự vật rất
chi ly

Nhưng chỉ có huyết mạch tinh thần
thì lại thiếu!

Hóa học gọi đó là Thiên-nhiên biến
ảo⁽¹⁾

Hóa học tự giễu mình mà vẫn không
hay;

SINH VIÊN: - Tôi cũng chưa linh hôi được hết ý
của thầy

MÊPHIXTÔ: - Rồi sẽ sáng ra thôi, và cũng không
lâu mấy nữa,

Khi sự vật anh biết phương thâu tóm
cả

Và đem ra phân loại cho đàng hoàng.

SINH VIÊN: - Tôi vẫn thấy hoang mang
Như có bánh cối xay quay cuồng trong
đầu óc.

MÊPHIXTÔ: - Sau đó, trước tất cả mọi môn khoa
học

Anh cần làm quen ngay với môn khoa
học Siêu hình.

Gắng tiếp thâu bằng linh cảm bản
năng mình

Cái mà khôi óc con người không hòa
hợp được.

---

(1) Tiếng La-tinh trong nguyên bản Encheiresi naurae.

Việc ấy thành hay không cũng mặc:
Anh vẫn có một từ cung ứng dưới tầm
tay⁽²⁾
Nhưng trước tiên trong sáu tháng đầu
năm nay,
Anh phải giữ thời gian cho thực vào
khuôn khớp.
Mỗi ngày anh sẽ có năm giờ dự lớp,
Hãy đến đúng giờ từ đợt nhất báo
chuông.
Trước đó anh nên chuẩn bị kỹ càng
Nghiên cứu cho sâu từng chương,
từng mục,
Để sau đó càng rõ ràng nhận thức:
Là không có điều chi thây dạ ngoài
chữ sách nêu lên.
Mà phải ghi cho cẩn trọng, anh đừng
quên,
Như là lời Chúa Thánh linh chỉ phán.

SINH VIÊN: - Việc đó tiên sinh khỏi tái hồi cǎn
dặn

---

(2) Miphixtô cũng chế nhạo sự nói suông

Tôi há không hay là lợi biết mấy cho
tôi?

Điều nắm trong tay bằng giấy trắng
mực đen rồi

Thi trở ra về tha hồ mà vũng dạ.

MÊPHIXTÔ: - Cứ nên chọn một chuyên khoa đi đã
chứ!

SINH VIÊN: - Chuyên khoa Pháp lý tôi chẳng thú
chút nào

MÊPHIXTÔ: - Cái đó thì tôi chẳng trách anh đâu.

Khoa học đó, tôi đâu còn có lạ?

Luật với lệ cứ truyền đời kế tự

Y như một chứng bệnh liên miên,

Thế hệ này qua thế hệ khác lưu
truyền.

Và lặng lẽ tràn tự phương này sang
xứ nọ

Lẽ phải hóa ương gàn, điều hay thành
cái dở.

Tội nghiệp thay ta, những kẻ sinh
sau!

Vì quyền lợi thiên nhiên ta có ngay từ
tiếng khóc ban đầu,

Ngán thay! Không bao giờ ai còn đếm
xá.

SINH VIÊN: - Nỗi ác cảm của tôi, nhờ thầy mà
càng thám thía.

Phúc thay ai được thầy dắt dùi cho.

Nay xem ra tôi lại thấy hâu như
Muốn nghiên cứu về khoa Thần học.

MÊPHIEXTÔ: - Tôi không muốn anh mắc vào lầm
lạc

Về những vấn đề quan hệ đến khoa
này,

Tránh được đường sai thực cũng khó
khăn thay!

Trong đó thuốc giết người thường ẩn
tàng rất kín

Cùng với thuốc cứu người ta khó lòng
phân biện.

Nếu anh quyết tâm, thì tốt nhất vẫn
là

Chỉ theo thuyết một chuyên kinh, nói
đúng lời một chuyên sư.

Tóm lại, anh cứ nắm lấy ngôn từ mà
tiến bước⁽¹⁾

---

(1) Lại châm biếm "Lời" của kinh thánh.

Để vào cửa của ngôi đền Xác thực
Thì đó là đường tốt nhất đến thành công.

SINH VIÊN: - Nhưng ngôn từ vẫn phải mang ý niệm ở bên trong.

MÊPHIXTÔ: - Đúng rồi! Nhưng tội chi phải băn khoăn đến thế?

Vì anh thấy không, cứ ở đâu thiếu ý
Thì một từ tức khắc đến thay cho.

Với những lời thôi, ta cũng tranh luận
được tha hồ

Với những lời cũng dựng lên được
từng thể hệ.

Ở lời nói, người ta đặt lòng tin cũng dễ
Và không ai lấy đi đâu tơ tóc của một
lời.

SINH VIÊN: - Xin thầy thứ lỗi cho, tôi hỏi quá
nhiều rồi,

Mà vẫn phải phiền thầy thêm chút
nữa.

Cả về y khoa, mong thầy dạy dỗ
Cho một đôi điều sáng tỏ, có nên
chăng?

Thời hạn ba năm thực ngắn ngủi quá
chừng

Mà cõi học thì, Trời! Thực mông mênh
quá đỗi

Giá được một ngón tay chỉ qua cho
đường lối

Thì bước tiến trình sẽ thoái mái biết
là bao

MÊPHIXTÔ: (*Nói riêng*)

- Cái giọng khô khan vẫn vẻ nọ, mình
mới chán làm sao!

Thôi, trở lại vai trò của ta: thằng quý

(Nói to)

Về nội dung Y khoa biết ra thì cũng
dẽ.

Anh học cho sâu Đại và Tiểu thế giới,
xong rồi

Buông hết đi, phó mặc ở tay trời.

Trong cõi biết mông mênh, tha hồ anh
găng gỏi,

Anh chỉ học được chút gì anh học nổi.

Nhưng người nào biết nắm lấy thời cơ

Thì đúng là người ấy có tài hoa.

Anh là một anh chàng giỏi trai ra
dáng đầy,

Mà táo bạo xem chừng anh cũng
không thiếu mẩy.

Nếu anh vững tin ở bản thân mình
Thì người ta cũng sẵn bụng tin anh
Cần nhất là phải khôn ngoan lựa
chiều cùng phụ nữ.

Họ đau trăm nghìn thứ,
Thở than bằng đủ mọi giọng náo
nùng,
Nhưng chỉ một phương điều trị là
xong.

Và nếu anh biết khéo giữ được phần
nào kính cẩn

Là tất cả các bà đều trong tay anh
điều dẫn.

Trước hết, một danh vị cho kêu, để
thiên hạ tin rằng.

Anh vượt nhiều người tài nghệ tuyệt
trần

Vậy rồi anh nghiêm nhiên được tiến
hành một đôi cử chỉ

Mà cầu cạnh bao năm người khác anh
chưa ai dám thế.

Bắt mạch người ta, phải thành thạo,
lẹ làng.

Rồi với đôi mắt trao đưa tình tứ nồng
nàn

Anh mạnh dạn bàn tay thăm vóc lưng
thon nhỏ

Như để thử xem đai thắt có vừa chăng
mức độ.

SINH VIÊN: - Vâng. Ít nhất sáng ra rồi

Cái "tại sao" và cái "làm sao" trong
các lẽ đời.

MÊPHIXTÔ: - Mọi lý thuyết, anh bạn ơi, đều khô
cằn tối xẩm,

Chỉ vàng ngọc Cây đời vẫn xanh ròn
tươi thắm.

SINH VIÊN: - Tôi thực như vừa qua giấc mộng,
thưa thầy.

Dám mong thầy chờ ngại phiền cho
trở lại đây

Để tôi được hưởng tối cùng lời cao
minh truyền thụ.

MÊPHIXTÔ: - Sức có tới đâu, ta săn lòng tới đó.

SINH VIÊN: - Đây ra về, mà tôi lại tay không
Không trình thầy tập lời lưu niệm,
thực chẳng cam lòng.

- Xin thầy ghi mấy ý vào đây, bút tích
lòng cảm thông hạ cổ.

MÊPHIXTÔ: - Săn lòng. (*Viết, rồi trả lại sổ tay*)

SINH VIÊN: (*Đọc*)

Eritis sicut Deus, scientes bonum et
malum.⁽¹⁾

(Kính cẩn gập sổ lại rồi cáo biệt)

MÊPHIXTÔ: - Cứ y theo lời cổ truyền trong đó
Và theo đường thím rắn họ nhà ta
Thì, có dúc nên như hình tượng Chúa,
nhưng rồi ra

Mi sẽ biết thế nào là âu sầu, lo sợ
Phaoxtơ bước vào

PHAOXTO: - Nào, đi đâu bây giờ?

MÊPHIXTÔ: - Xin tuỳ ông bạn.

---

(1) "Người sẽ được như Chúa, biết được điều lành và điều ác" - Lời
con rắn quyến rũ Eva

Trước thăm thế giới con, sau vào
Nhân gian lớn,
Hứng thú biết bao, mà lợi lộc biết bao,
Buổi học không mất tiền trong một
cuộc tiêu dao!

- PHAOXTO:** - Nhưng với bộ râu này lòng thông bối
rối,
Cách điệu phong lưu mình lại không
sành sỏi,
Chuyến đi này chỉ mất công toi
Mình chưa từng biết cư xử với đời,
Trước mặt mọi người, mình chỉ thấy
mình bé bỏng,
Thành thử lúc nào cũng đâm ra lúng
túng.

- MÊPHIXTÔ:** - Ông bạn ơi, mọi việc sẽ xuôi thôi,
Có tự tin là biết cách sống vui đời.

- PHAOXTO:** - Ta lên đường sao đây? Ngựa xe, tôi
tớ,
Bao nhiêu thứ, anh kiếm đâu cho có?
MÊPHIXTÔ: - Cứ việc trải rộng ra tấm áo choàng
này.

Nó khắc mang ta lên cõi chín tầng
mây,
Một cuộc du hành táo gan như thế
Không nên quá ôm đodom về hành lý.
Một ít hơi đốt cháy tôi chế tạo xong
đây
Sẽ nâng ta rời mặt đất lẹ làng ngay.
Càng nhẹ mình, ta lên cao càng chóng
Chúc ông nhiều thú tân kỳ trong cuộc
đời ông sẽ sống.

QUÁN AUƠBĀC Ở LAIXICH
MỘT CUỘC HỌP MẶT CỦA NHỮNG CHÀNG TRAI VUI TÍNH

FRÔSO: - Không ai thèm uống? Không đứa nào
chịu cưỡi?
Được, rồi xem! Mặt cứ chảy ra thôi!
Mọi khi thì cứ bừng bừng như lửa
đuốc,
Sao hôm nay lại khói mù như là rơm
phải nước?

- BRANDE:** - Tại mày, chǎng có cái quái gì cho ra tuồng!
 Chuyện khỉ suông, mà chuyện chó cũng suông!
- FRÔSO:** (*Đổ một cốc rượu vang lên đầu bạn*) -
 Thị đây, cả hai đều có cả.
- BRANDE:** - Đồ chó má!
- FRÔSO:** - Tại mày đòi - đòi thì tao trả đó.
- DIBEN:** - Những thằng nào phát cáu thì tống cổ nó ra đường!
 Anh em, tất cả đồng thanh! uống cho say, hát chó vang!
 Hò la, hò la, hát !!!
- ANMAYE:** - Nguy to! Phen này mình chết thật!
 Cho mình tí bông, kéo tai mình vỡ mất!
- DIBEN:** - Trần nhà có rung động vì thanh âm
 Mới dễ cho ta thấy giá trị giọng trầm.
- FRÔSO:** - Phải rồi, ai không ưng thì ra khỏi cửa!
 Hò la, hò la!
- ANMAYE:** - Hò lá hò la!

- FRÔSO:** - Bắt đúng âm rồi đó. (*Anh ta hát*)
"Đế quốc Rôma thần thánh
Sao vẫn còn đứng vững đến ngày
nay!"
- BRANDE:** - Xì, bài ca rất tồi, bài ca cổ vũ!
Bài đáng thương! Sáng sáng ta nên ơn
Chúa
Không dính dáng chi đến đế quốc
Rôma!
Ít ra, không là tướng, chẳng là ma,
Ấy là một đại phúc cho ta rồi đó.
Nhưng chúng ta ở đây thì lại cần có
chủ,
Vậy ta nên bầu ra một vị Giáo hoàng
thôi⁽¹⁾
Bản lĩnh như sao, các cậu biết rồi,
Để xứng đáng được chọn lên ngôi báu
đó.
- FRÔSO:** (*Hát*)
- Dậy đi thôi, họa mi hỡi

---

(1) Người uống rượu giỏi nhất được chọn làm chủ cuộc vui và được gọi là giáo hoàng.

Đem tới người ta yêu vạn lời chào
thân yêu!

DIBEN: - Chào người thân yêu!

Thôi đốt đi, đây không thích nghe thứ
đó

FRÔSO: - Chào người ta yêu, lại còn hôn nữa
chứ!

Cậu chẳng cấm được mình đâu!

(Hát)

Mở cửa ra, đêm về rồi đó.

Mở cửa ra, người yêu đợi đây rồi

Đóng cửa vào, cho đến sáng em ơi!

DIBEN: - Được, hát đi! hát nữa đi, khen lao
tâng bốc nữa,

Để rồi xem, đây sẽ còn có bữa hả hê
cười.

Nó đã lỡm mình, cậu sẽ đến phiên
thôi!

Bất cứ một thằng ma ranh nào vừa
đưa khoé mắt

Cũng rủ được nó tự tình nơi đường
ngang ngõ tắt.

Hay một dê già nào phóng xuống tự
núi Âm hồn

Cũng có thể be be qua đó, chúc ả ngũ
cho ngon.

Với một chàng giỏi trai, hồng hào,
chững chạc

Thì ngũ áy làm sao mà sánh được?

Cho nên, đây chẳng chào chẳng hỏi lôi
thôi,

Mà chỉ ném cho viên đá tan cửa kính
ra thôi.

BRANDE: (*Gõ tay lên bàn*)

- Thôi! Im! Tất cả im nghe tớ!

Ai cũng biết tớ đây vẫn là tay lịch sự.

Ở đây có những kẻ đa tình,

Vậy thì, theo đúng phép, tớ chân
thành

Chúc họ đêm lành với những gì thông
thoái!

Chú ý đây,

Đây là một bài ca hoàn toàn phong vị
mới,

Xin mọi người đến điệp khúc cùng ca.

(Hát)

Trong mạch hầm có chàng chuột cống,
Ăn mõ, ăn bơ phè phởn sóng,

Phương phi mang cái bụng to phình,
Có thua gì Lute tiên sinh⁽¹⁾.

Chuột ăn phải bả cô nhà bếp,
Liền thấy trân gian này quá hẹp,
Thờ thẫn, thẫn thờ thực đúng như
Ôm trong mình một bụng tương tư.

ĐỒNG CA: - Ôm trong mình một bụng tương tư.

BRANDE: - Chuột cống nôn nao, lên lại xuống,
Khát cháy trong lòng, uống lại uống,
Nỗi xung, cào căn khắp trong nhà,
Đau lại càng tăng, khổ chẳng tha,
Quần quại điên cuồng, vò chín khúc,
Quẩy đến kỵ cùng rời rã nhọc.

Tội nghiệp anh chàng thực đúng như

---

(1) Luther (1483-1546); Người cùng thời với nhân vật Faust trong lịch sử, sáng lập ra đạo Tin lành Đức. Nếu ở trong Gót chế giễu Giáo hoàng của đạo Cơ đốc thi ở đây ông lại chế giễu người lập ra đạo Tin lành. Điều đó đã nói rõ thái độ của nhà thơ đối với tôn giáo.

Ôm trong mình một bụng tương tư

BRANDE:

- Sục sạo đánh liều lên tận bếp,

Thấy lò lửa sáng sao mà đẹp!

Nhảy vào, tưởng trốn được thương
đau,

Trí óc mê rồi có ngõ đâu!

Gặp lửa liền quay lơ bốn vó,

Thở ra một hơi bài tận số.

Chết cực than ôi, thực đúng như

Ôm trong mình một bụng tương tư.

ĐỒNG CA:

- Ôm trong mình một bụng tương tư.

DIBEN:

- Phường nhạt nhẽo! Sao thích cười vô
vị thế!

Đánh bả cho con chuột đáng thương

Mà nêu lên như một tác phẩm phi
thường!

BRANDE:

- Cậu tội cho giống nòi cậu nhỉ?

ANMAYE:

- Phải rồi, lão hói đầu, bụng phê,

Thất tình và đau khổ, lão đâm ra từ
bi,

Lão thấy trong con chuột chết phình
kia

- Bức chân dung của mình y hệt!
Phaoxtơ và Mêphixtô vào.
- MÊPHIXTÔ:**
- Tôi thấy cần trước hết
Nhầm những nơi vui vẻ dẫn ông vào
Để ông thấy đời dễ sống biết là bao.
Thiên hạ ở đâu ngày nào cũng là ngày
hội mới.
Với chút ít thông minh và nhiều thỏa
thuê hồ hởi
Họ tìm vui trong một vùng nhỏ bao
quanh.
Như chú mèo con đùa nghịch với đuôi
mình.
Miễn là họ không đau đầu nhức óc,
Và chủ quán cho chịu tiền, không
thúc.
Thế là thấy tươi đời, họ gạt hết mọi ưu
tu.
- BRANDE:**
- Bọn này vừa mới đến từ xa,
Xem cung cách ngờ ngàng kia, đủ
thấy.
Họ tới độ ngọt một giờ chứ mấy?

- FRÔSO:** - Cậu nói đúng! Laixich của mình mới tuyệt làm sao!
- Như một Pari nhỏ, thiên hạ kéo nhau vào.
- DIBEN:** - Bọn lợ mặt này là hạng nào, cậu biết chứ?
- FRÔSO:** - Được, để mình! Một cốc rượu đầy là đủ
- Cho mình moi chuyện mấy anh chàng,
Nhổ răng non con trẻ còn khó khăn hơn.
- Họ có vẻ là những tay quyền quý:
- BRANDE:** - Mình đánh cuộc nào! Đích thị bọn lang rong.
- ANMAYE:** - Có thể.
- FRÔSO:** - Nay, để mình thử họ một keo đòn,
- MÊPHIXTÔ:** (*Nói riêng với Phaoxtô*)
- Mấy gã này không hề ngờ Quý sứ,
Dù tay Quý có tóm ngay gáy họ
- PHAOXTO:** - Tôi kính chào mấy vị.
- DIBEN:** - Cũng xin chào nhị vị quý nhân.
- (*Liếc nhìn Mêphixtô và nói nhỏ*)

Sao thằng cha lại thot một bên chân?"⁽¹⁾.

MÊPHIXTÔ: - Xin cho phép chúng tôi được ngồi cùng các vị.

Tuy ở đây có thiếu phần rượu quý,

Nhưng làm quen với các vị cũng đủ thỏa lòng.

ANMAYE: - Ông ra chiều ngán lấm, phải hay không?

FRÔSO: - Hắn các vị quá khuya mới rời Rippac?

Và ăn bùa tối quán ông Hanx rồi chắc

MÊPHIXTÔ: - Hôm nay chúng tôi chỉ qua cửa không vào.

Gần đây có cùng ông trò chuyện tâm giao.

Ông nhắc đến anh em ông nhiều lấm,
Và nhờ chúng tôi chuyển lời chào đến
từng ông bạn⁽¹⁾

---

(1) Theo mê tín phương tây, quỷ sứ có một chân là chân dê nên đi khập khiễng.

(1) Hanx ở Rippac, một nhân vật tiêu làm do sinh viên đặt ra. Frôsa tưởng Mephixto không biết, chỉ muốn nói để các bạn minh hiểu và vui với nhau. Nhưng đúng như Anmayer nói: "Đây, đòn của câu! Hắn biết tống ra rồi!"

(Ý cui mình trước Frôso)

ANMAYE: *(Nói nhỏ)*

Đấy, đòn của cậu! Hắn biết tống ra rồi

DIBEN: - Thằng lầu cá ghê!

FRÔSO: - Đợi đó, sẽ cho coi!

MÊPHIXTÔ: - Hình như trong này, khi chúng tôi
mới đến,

Đang cất tiếng hát đồng thanh điêu
luyện

Nhất định nơi đây ca nhạc phải
thường khi

Làm rung động mái trần kia nhiều
khúc diệu kỳ.

FRÔSO: - Không chừng ông cũng là một danh
ca thiện nghệ?

MÊPHIXTÔ: - Không đâu! Tài rất ít, chỉ lòng yêu
đáng kể.

ANMAYE: - Hát thử một bài, nên chẳng?

MÊPHIXTÔ: - Bao nhiêu bài nữa cũng xin vâng.

DIBEN: - Nhưng phải là cái gì thực mới.

MÊPHIXTÔ: - Chúng tôi từ Tây-ban-nha vừa tới
Đó là quê hương tuyệt diệu của Rượu
và Ca.

(Hát)

Ngày xưa có một ông vua

Nâng niu một con bọ chó

FRÔSÔ: - Một con bọ chó!... Các cậu hiểu ra
chưa?

Quả là loại khách hàng lịch sự!

MÊPHIXTÔ: (Hát)

Ngày xưa có một ông vua

Nâng niu một con bọ chó

Vua yêu quý nó như là

Quốc vương quý yêu hoàng tử.

Vua liền cho gọi thợ may,

Thợ đến vua truyền: "Bớ thợ!"

"Cắt áo cho ông Bọ ngay."

"Cắt quần cho ông Bọ nữa!"

BRANDE: - Đừng quên nhắc cho tay thợ no
Phải đo cho khéo: khít áo, vừa quần.
Quần thì đừng có một nếp dăn,
Không thì mất đầu như bón đó

MÊPHIXTÔ: (Hát)

- Áo quần toàn nhung toàn lụa
Bọ thang bộ rất đàng hoàng
Thêm dài, thêm băng xanh đỏ,
Lại thêm một bội tinh vàng.

Vua ban đủ thứ vinh quang,
Phong cho Bọ làm Thừa tướng,
Cả họ mạc được nở nang
Anh em, chị em sung sướng

Triều đình văn võ mới phiền,
Nam nữ các hàng tông phái
Bọ châm cứ phải thản nhiên
Mà ngứa cũng không dám gãi.

Vương pháp lễ nghi thực khổ.
Còn như bọn chúng ta đây,
Bọ mà đốt làm ta ngứa
Ta gãi rồi đập bọ tan thây

MỌI NGƯỜI: (*Khoái chá cùng ca*)

Bọ mà làm ta ngứa ngáy
Ta gãi rồi đập bọ tan thây

- FRÔSO:** - Hoan hô, hoan hô! Tuyệt cú, tuyệt cú!
- DIBEN:** - Với tụi bợ, như thế mới đáng đời!
- BRANDE:** - Nhón ngón tay mà tống cổ chúng ra ngoài.
- ANMAYE:** - Tự do muôn năm! Rượu nho muôn năm! Nào, cạn cốc!
- MÊPHIXTÔ:** - Cạn cốc mừng tự do, tôi săn lòng nhập cuộc
Nếu rượu của các ngài được đôi chút ngọt hơn.
- DIBEN:** - Ông nhắc làm chi chuyện ấy mãi, thêm buồn!
- MÊPHIXTÔ:** - Tôi chỉ e chủ nhân đây thắc mắc,
Nếu không, sẽ xin mấy ngài sành thường thức
Ném mấy loại hàng đặc xuất của hầm tôi.
- DIBEN:** - Cứ đưa ra, tôi vạ có tôi rồi.
- FRÔSO:** - Lấy cho một cốc đầy, tôi sẽ ca cái điều ông tụng.
Nhưng hàng mầu đưa ra chớ nên quá mỏng,

Bởi vì muốn phán đoán tới nơi
Tôi phải được ấm mồm, ngụm uống
chẳng nên với.

ANMAYE: (*Nói khẽ*)

- Họ người miền sông Ranh, mình
đoán vậy.

MÊPHIXTÔ: - Tìm cho một cái khoan.

BRANDE: - Làm gì bằng cái áy?

Dẽ ông có rượu thùng ở săn cả ngoài
sao?

ANMAYE: - Nhà quán để một bộ đồ sau cửa,
chẳng thiếu thứ nào.

MÊPHIXTÔ: (*Cầm lấy cái khoan, hỏi Frôsô*)

- Ông muốn nếm rượu gì đây, ông
bạn?

FRÔSO: - Thế nghĩa là?... Thế ra rượu gì ông
cũng săn?

MÊPHIXTÔ: - Mỗi người một thích, tuỳ thích mỗi
ngài.

ANMAYE: (*Với Frôsô*) - Á, à! Cậu chưa chi mà đã
liếm môi rồi!

FRÔSO: - Được! Nếu tuỳ thích phải rượu sông
Ranh tôi mới thú.

Tổ quốc sản sinh đến rượu này là
ngon nhất đó.

MÊPHIXTÔ: - Khoan một lỗ vào cạnh bàn, bên chỗ
Frôsơ ngồi

Cho xin ít sáp ong, để làm nút cho
chai.

ANMAYE: - Toàn những khoé bịp đời.

MÊPHIXTÔ: (*Với Brande*)

- Còn ông?

BRANDE: - Tôi thích sâm-banh, loại hơi lên thực
mướt.

MÊPHIXTÔ: (*Khoan lỗ nứa vào cạnh bàn, trong lúc
đó một người lấy sáp làm thành nút
chai để bịt vào những lỗ khoan*)

BRANDE: - Mình vẫn không sao kiêng được
hàng ngoại quốc.

Những của ngon, vật tốt, thường phải
chuốc từ xa.

Bọn Pháp thì người dân Đức không
thể nào ưa,

Nhưng rượu tốt họ làm ra, mình vui
lòng uống lắm.

DIBEN: (*Khi thấy Mêphixtô đến gần*)

- Tôi thú thực, không ưa những rượu
chua như dấm.

Giá cho tôi một thứ rượu nho êm
chính cống thì hay,

MÊPHIXTÔ: (*Vừa khoan vừa nói*)

- Vậy ông tức khắc sẽ có rượu Tô-kay.

ANMAYE: - Không, ngài nhìn thẳng mặt này:
Đâu phải là con trẻ?

Xin đừng có đùa dai như thế nhé!

MÊPHIXTÔ: - Ô, không! Đối với những trang cao
quý như các ngài
Ai dám liều? Khốn đáy chứ không
chơi!

Nào, xin cứ nói ngay cho biết,

Cần thứ rượu gì, để tôi đem thết?

ANMAYE: - Gi cũng được. Khỏi nhiều lời
(*Các lỗ khoan xong, và đều bịt nút
sáp*)

MÊPHIXTÔ: (*Khoa tay như bắt quyết*).

Con dê, sừng mang,

Dàn nho: chùm quả,

Rượu nho thơm ngon,

Cây nho là gỗ.
Bàn gỗ lỗ khoan.
Rượu ra từng lỗ.
Hãy nhìn, hãy tin,
Ấy là tự nhiên
Ấy thân thông đó!
Bây giờ xin mở nút các lỗ
Và cùng uống đi, các ngài!
*(Ai nấy mở nút và mỗi người hứng vào
cốc thứ rượu mà mình muốn có.)*

MỌI NGƯỜI: - A! Thực tuyệt vời! Rượu tuôn như
giòng suối chảy

MÊPHIXTÔ: - Nhưng tất cả phải coi chừng đấy!
Chớ để rượu tràn ra mất giọt nào!

MỌI NGƯỜI: *(Họ uống nhiều chặp, uống rồi lại
uống)*

(Hát)

- Uống, uống, uống! Uống như điên
dại!
Khoái! Khoái biết là bao!
Khoái! Khoái! Khoái!
Khoái làm sao!

Khoái như là năm trăm con lợn nái!

MÊPHIXTÔ: - Thế là họ thả cương, tha hồ mà thoải mái.

Họ sung sướng thế, ông thấy chưa?

PHAOXTÔ: - Bây giờ thì tôi lại tức khắc muốn đi ra.

MÊPHIXTÔ: - Chính bây giờ mới là lúc nên coi.
Phân thú tính

Của con người sắp lộ hết chân thành ở từng bản lĩnh.

DIBEN: (*Vô ý để rượu chảy xuống đất và hóa thành lửa*)

- Cháy! Cứu tôi mau! Lửa địa ngục đốt tôi kia

MÊPHIXTÔ: (*Khẽ khan với lửa*)

- Hỡi nguyên tố thân yêu, cơn giận khá nguôi đi!

(*Với cả bọn*) Mới vài giọt hiền lành của lò lửa trừng thanh thôi đó

DIBEN: - Thế là nghĩa lý gì? Đây sẽ cho anh một vố

Cho mà coi. Chưa biết bọn ta ư?

- FRÔSO:** - Khôn hồn thì thôi nhé, đừng giở māi trò ra.
- ANMAYE:** - Mình thấy, mời các vị rút êm đi là phải nhất.
- DIBEN:** - Thế nào ông? Ông cũng to gan thật, Định đem trò quý thuật kiểm chắc ở đây sao?
- MÊPHIXTÔ:** - Im đi! Bình chứa rượu!
- DIBEN:** - A! Đồ cọc rào!
Mi còn dám nghênh ngang láo xược!
- BRANDE:** - Anh em! Phải nén thǎng tay mới được!
- ANMAYE:** (*Rút một nút sáp khỏi bàn, lửa phun ra người anh ta*)
- Cháy! Tôi bị cháy rồi!
- DIBEN:** - Phép yêu ma!
Xông vào Quân khốn kiếp! Đừng để chúng thoát ra!
(*Tất cả đều rút dao xông đến Mephixtô*)
- MÊPHIXTÔ:** (*Giơ tay trịnh trọng*)
Ảo huyền cảnh, ảo huyền lời

Biển từ tâm, biển mọi nơi,

Ai ở đâu như ở đó.

(*Mọi người sững sờ đứng cả lại, người nọ nhìn người kia*).

ANMAYE: - Tôi ở đâu đây? Ô, cảnh đâu mà đẹp quá!

FRÔSO: - Một đồi nho! Thực hay là mơ đây?

DIBEN: - Và những chùm nho chui xuống tận tẩm tay.

BRANDE: - Ở đây dàn nho xanh ngắt,

Cây nho này to thật lực,

Quả nho này chín mập làm sao!

(*Anh ta tóm láy mũi Diben, những người khác cũng làm như thế và giờ dao lên*)

MÊPHIXTÔ: (*Tiếp tục làm điệu tay*)

- Hồi hình ảnh chiêm bao

Hãy cất đi giải khăn bưng mắt họ

Còn ai kia, ai ơi hãy nhớ

Quỷ ghẹo người vui thú biết là bao!

(*Hắn cùng Phaoxtơ biển mắt, bọn kia buông tay, không túm lấy nhau nữa*)

- DIBEN:** - Chuyện gì vừa rồi?
- ANMAYE:** - Gì kia?
- BRANDE:** - Ra là mũi cậu sao?
- BRANDE:** (*Nói với Diben*) - Mũi của cậu lại ở tay của tôi!
- ANMAYE:** - Chà, mệt! Mình không thấy tay chân mình đâu nữa.
Cho mình cái ghế. Mình muốn xỉu mất thôi!
- FRÔSO:** - Cậu nói đi, có chuyện gì xảy đến vừa rồi?
- DIBEN:** - Thằng quái áy đâu rồi? Lần này mà mình tóm được nó,
Thì nó đừng hòng sống ra khỏi đây được nữa.
- ANMAYE:** - Thì chính tôi trông thấy nó kia mà:
Cưỡi trên chiếc thùng tô nô từ hầm rượu bay ra.
Mà lúc ấy chân tôi thì cứ như chì đỗ.
(*Ngoảnh lại phía bàn*)
Trời ạ! Rượu chừng như vẫn còn tuôn đó chứ?

- DIBEN:** - Toàn là chuyện bịa lừa, dối trá, hão huyền thôi
- FRÔSƠ:** - Tôi vẫn tin là mình uống rượu thật hẳn hoi.
- BRANDE:** - Còn những chùm nho thì ra sao rồi nhỉ?
- ANMAYE:** - Đấy! Cứ nói mai đi: không nên tin phép quỷ!

TRONG BẾP LUYỆN ĐÁN CỦA MỤ PHÙ THUỶ

Trên một bếp lò thấp một chiếc vạc lớn đang sôi. Hơi bốc lên, trong đó chập chờn hiện ra nhiều hình thù kỳ quặc. Một con khỉ cái ngồi cạnh bên vạc, chú ý hót bọt và coi cho vạc khỏi trào. Con khỉ được cùng với lũ khỉ con ngồi sưởi ở một bên. Tường và trần nhà lung lung treo và la liệt bày những dụng cụ dị kỳ của phù thuỷ.

(Phaoxtơ và Mêphixtô vào)

- PHAOXTO:** - Bao thứ đồ ma quái ở đây, ta thấy mà ghê tởm!

Anh cho là ta thoả mãn được ước ao?
Trong hồn độn kinh người của chốn
này sao?

Dễ thường ta phải kêu cầu một mụ già
bẩn thỉu?

Mong lò thuốc tanh hôi kia có phương
thần hiệu

Cất bớt được cho ta ba chục tuổi trên
vai?

Anh mà không còn cách nào hơn thì,
thôi, thế là thôi!

Tội nghiệp thay, hy vọng ta đành tan
tác cả!

Chẳng lẽ thiên nhiên hay một thông
minh nào ưu nhã

Lại không tìm ra một linh dược cứu
khổ được ta đây?

MÊPHIXTÔ:

- Ông bạn ơi, ông ăn nói vẫn còn hay!
Có đây! Có phép rất tự nhiên làm ông
thêm trẻ được.
Nhưng nó lại nằm trong một pho sách
khác,
Và thực là một chương mục khá kỳ
thôi.

- PHAOXTO:** - Ta muốn biết nó ngay!
- MÊPHIXTÔ:** - Vâng, cũng dễ thôi.
- Phép này không mất tiền mà săn có,
Chẳng phải lương y, chẳng cần phù
chú:
- Ông cứ ra ngay giữa đồng rộng ngoài
kia
- Mà bắt tay vào việc cuốc cày đi.
Còn thể xác cũng như tâm tư, chỉ nên
quanh quẩn
- Trong một phạm vi cực kỳ hữu hạn,
Tự nuôi thân bằng những món bình
thường.
- Sống như bầy gia súc, cùng gia súc
ngang hàng
- Và không hổ nhúng tay vào rắc phân
bón đất.
- Tôi nói thật: Đó là phương công hiệu
nhất
- Để cho tuổi tám mươi, ông vẫn cứ còn
xuân.
- PHAOXTO:** - Cái đó ta không quen, ta khó ép nài
thân

- Vào những việc ruộng đồng cày cấy.
Đời eo hẹp với ta không sao hòa hợp
được
- MÊPHIXTÔ:** - Nên phải cầu tay phù thuỷ, chờ còn
chi?
- PHAOXTO:** - Nhưng tại sao cứ phải đến mực già
kia?
Anh không luyện được sao phương
thuốc ấy?
- MÊPHIXTÔ:** - Kể là cuộc tiêu nhàn, mất thì giờ
cũng ra đáng đáy,
Thà tôi cất công xây xong vạn chiếc
cầu.
Trong việc này, tài với học có đủ cho
đâu?
Còn phải biết bao nhiêu là kiên nhẫn
nữa!
Một trí óc chuyên cần phải bao năm
đồn vào đó.
Chỉ có thời gian hun đúc mới được
chất tinh vi.
Mà các vị liên quan tới công việc như
kia

Đều là những thức dị kỳ khôn xiết nói.
Quỷ dạy mụ làm, nhưng quỷ lại làm
không nổi.

(Trông thấy những con vật)

Ông coi kia, cái giống đáng yêu thay!

Đây con hầu, và thằng ở thì đây!

(Nói với chúng)

Bà chủ chúng mày đâu, vắng nhà thì
phải?

NHỮNG CON VẬT: - Theo ông khói

Ra khỏi nhà rồi,

Chừng đi dự tiệc vui

MÊPHIXTÔ: (Với Phaoxto)

Ông thấy chúng thế nào, mấy con vật
dẽ thương đó?

PHAOXTO: - Chưa thấy có loài nào tẩm hơn chúng
nó

MÊPHIXTÔ: - Vậy mà những câu chuyện như vậy
Đối với tôi, tôi thấy rất là hay.

(Với những con vật)

Nói ta nghe, lú búp bê tội nợ,

Thứ cháo gì bọn mi đang quấy đó?

NHỮNG CON VẬT: - Chúng tôi nấu cháo cho bạn ăn
mày.

MÊPHIXTÔ: - Vậy khách hàng chắc kéo tới đây?

CON KHỈ ĐỨC: (*Đen, gã gãm* (*Mêphixtô*))

Nào, chơi keo xúc xác
Cho tôi được nhiều tiền.
Cho đỏ, đừng cho đen.
Tôi nghèo xơ, nghèo xác.
Giá có tiền, có bạc
Thì tôi sẽ tinh khôn.

MÊPHIXTÔ: - Con khỉ này chắc hẳn là thích thú
Nếu nó lại được chơi xổ số.

(*Trong khi đó lũ khỉ con vẫn một quả
cầu lớn ra ngoài đùa nghịch*)

KHỈ ĐỨC: - Này quả địa cầu
Bỗng lên, rơi xuống,
Nó quay, nó lộn,
Nó kêu lạnh tanh,
Kêu như thuỷ tinh,
Tan vỡ rất nhanh,
Bên trong nó rỗng

Chỗ này bóng lông,
Chỗ kia bóng hơn,
Ta sống hối con,
Con trai yêu quý.
Tránh ngay đi nhé,
Mày sẽ chết toi.
Đất sét đầy thôi.
Chỉ còn mảnh vỡ.

MÊPHIXTÔ: - Để làm gì, cái rây lọc đó?

KHỈ ĐỰC: - Nếu mi là kẻ cắp.

Nhin qua đó, ta biết ngay
(Đến bên khỉ cái và cho nhìn qua cái
rây)

Mi coi qua cái rây này,
Nhận ra không thằng kẻ cắp,
Và dám kêu tên thật nó ra ngay.

MÊPHIXTÔ: (*Lại bên bếp lửa*)

- Cái nồi gì đây?

KHỈ ĐỰC VÀ KHỈ CÁI: - Ngốc ơi là ngốc
Cái nồi không biết
Cái vạc không hay!

MÊPHIXTÔ: - Lũ súc sinh, muốn chết!

KHỈ ĐỰC: - Quạt đây, xin cầm lấy,

Và ngồi ghế bành này.

(Nó ép Mêphixtô ngồi xuống ghế)

PHAOXTÔ: (Trong khi đó, đứng nhìn mãi vào một

tấm gương, lúc tiến lại gần, lúc lùi xa)

- Ta thấy gì kia? Một hình ảnh siêu
phàm.

Mà lại hiện ra đây, trong tấm gương
ma thuật?

Hồi ái thân, cho ta mượn đôi cánh bay
nhanh nhất,

Và đem ta tới bên cạnh Nàng ngay.

Ô! Nếu ta không đứng nguyên tại chỗ
nơi này,

Nếu ta nhích bước chân toan gần tới
đó,

Thì ta chỉ thấy Nàng nhòa đi trong
làn sương khói phủ!

Hình tượng nữ nhân tươi đẹp nhất
chính là đây.

Có thể nào trần gian nhan sắc mà đẹp
được nhường này?

Nhìn người đẹp năm kia, dẽ thường ta
phải nói

Đây là ưu phẩm tuyệt vời của bốn
tầng trời un đúc lại.

Cõi đất này liệu tìm được của báu mức
này chăng?

MÊPHIXTÔ: - Khi một cụ Hóa công mất những sáu
ngày sáng tạo nhọc nhằn

Và sau cùng lại đẹp lòng tự mình
khoái trá chứ!

Thì cũng phải nẩy ra cái gì kha khá
chứ!

Đấy, ông cứ nhìn cho thật chán chê đi,
Tôi sẽ kiểm cho ông của đúng mẫu
tuyệt vời kia.

Rồi, sung sướng thay cho ai, như tân
lang tốt số

Đón người đẹp nhất trần đời về nhà
làm vợ.

Phaoxtơ vẫn tiếp tục nhìn gương.
Mêphixtô ngả người trên ghế bành,
tay phe phẩy chiếc quạt.

MÊPHIXTÔ: - Ta đây như một vị vua đang ngự trị
trên ngôi,

Quyền trượng nắm trong tay, nhưng
đầu lại thiếu kim khôi.

MẤY CON VẬT: (*Từ trước vẫn nhảy nhót, làm những
cử chỉ hôn độn, kỳ quặc, lúc đó reo lên
một tiếng lớn, đem một chiếc mū kim
khôi đến cho Mêphixtô*).

Dám xin ngài hạ cõ

Gắn dùm cho chiếc mū

Bằng máu và mồ hôi ⁽¹⁾

*(Chúng mang chiếc mū vụng về thế
nào để rồi làm mū vỡ làm hai, chúng
cầm mỗi con một mảnh mà chạy nhảy
quanh phòng).*

Ôi thôi rồi

Chúng tôi nói

Và chúng tôi coi

Chúng tôi lắng tiếng

Và ghép vần thôi. ⁽²⁾

PHAOXTO: (*Vẫn không rời mắt khỏi tấm gương*)

Thương hại thay cho tôi

---

(1) Tác giả ám chỉ cuộc cách mạng Pháp 1789.

(2) Ghế giễu những nhà thơ bất tài.

Hòn xiêu, phách lạc tới nơi rồi!

MÊPHIXTÔ: (*Trò những con vật*)

Tôi cũng đã thấy như quay cuồng cả
đầu óc!

NHỮNG CON VẬT: - Nếu chúng tôi thành công

Nếu sắp xếp được xong
Thì đó là tư tưởng.

PHAOXTO: (*Vân thêm*)

Tôi thấy trong lòng bùng bùng như
lửa bốc,

Thôi thôi, ta ra khỏi chốn này thôi!

MÊPHIXTÔ: (*Vân như trên*)

Thế thì cũng nên tuyên bố một lời:

Đây là những thi nhân thành thực

(*Con khỉ cái ngồi canh, sơ ý để cái vạc
trào, lửa bùng lên cao, thoát ra theo
ống khói Mụ phù thuỷ nhảy xuống
trong vũng lửa, kêu thét vang lên*).

MỤ PHÙ THUỶ: - Ái! Ái! Ái! Ái!

Vật chếttoi! Giống lợn tai quái!

Bỏ quên vạc cháo, cho bà lão cháy
khê!

Trời tru đất diệt mi, con kia!
(*Nhin thay Phaoxtô và Mêphixtô*)
Cái gì thế kia?
Các người là ai?
Len vào đây làm chi?
Muốn cái chi trong này?
Hỡi lửa diêm sinh địa ngục,
Lên đi! Lên đi!
Hãy thiêu, hãy đốt
Tận tuỷ, tận cốt
Khốn khiếp nhà mì!

(*Mụ thình linh cầm cái mồi nhúng vào vạc chảo và cung thành nhũng giọt lửa vào người Phaoxtô Mêphixtô và nhũng con vật. Chúng gào lên.*).

MÊPHIXTÔ: (*Cầm ngược cái quạt lại và lấy giá quạt đập vỡ các bình, nồi, chai to, hết cái nọ đến cái kia*).

Này là một, này là hai!
Nồi cháo đi đời,
Cái bình xuống đất!
Để ta cười ngất

Đánh nhịp vào bài
Chó thõi kia ơi,
Đừng tru tréo nữa!
(Trong lúc ấy, mụ phù thuỷ lùi lại, tức giận và sợ hãi).

MÈPHIXTÔ: - Nhận ra ta chưa, con khوم già lộn mửa!
Mi nhận ra sư phụ của mi chưa?
Ta muốn đập tan tành, ai dám cản ngăn ta,
Mi với lũ khỉ yêu tinh của nhà mi, liệu xác!
Áo đỏ này, mi không còn gờm sợ chắc?
Lông gà này trên mū, mi không thấy hay sao?
Mặt ta đây, ta có giấu đâu nào?
Hay còn đợi ta phải xưng danh lên nữa nhỉ?

MỤ PHÙ THUỶ: - Xin sư phụ tha cho, con trót lầm, thất lễ.
Cái chân ngựa của người, con chẳng thấy đâu,

Mà đôi quạ đen cũng chẳng thấy theo
hầu.

MÊPHIXTÔ: - Lần này thì ừ, ta tha cho làm phúc,

Vì cũng đã lâu ngày, quả thực

Ta với nhà bà chưa giáp mặt nhau.

Cái văn minh đưa lưỡi liếm khắp mặt
hoàn cầu.

Cũng đã khiến mượt mà cả đến hàng
quỷ xú.

Quỷ phương Bắc từ nay không nguyên
hình hiện nữa.

Thì mụ còn nhìn đâu ra sừng, vuốt và
đuôi?

Còn cái chân, tai hại cho ta trước mắt
người đời,

Thì không làm sao ta vứt đi đâu được,
Nên đành phải nhìn một số thanh
niên mà bắt chước.

Lâu nay vẫn dùng ống chân giả, giả
trang lên.

MỤ PHÙ THỦY: (*Nhảy múa*)

Tôi sướng như cuồng, tôi sướng như
điên,

Lại được ngài Xa-tăng

Tới nhà tôi hạ cổ!

MÊPHIXTÔ: - Nay thôi đi! Mụ đừng gọi tên ta như thế nữa.

MỤ PHÙ THUÝ: - Sao vậy kia? Tên có phạm tè gì đâu?

MÊPHIXTÔ: - Cái tên này bị đưa vào cổ tích đã từ lâu

Nhưng loài người cũng chẳng tốt chút nào hơn trước cả,

Họ thoát quỳ rồi mà quý quái vẫn cứ còn đó chứ!

Mụ cứ gọi ta là Bá tước - Được lăm chứ còn chi?

Ta là một nhà quý phái, như tất cả ai kia:

Mụ đừng có nghi ngờ ta về giòng khí huyết.

Huy hiệu ta đây này, mụ cứ coi khắc biết..

(Hắn làm một cử chỉ thô tục)

MỤ PHÙ THUÝ: - Phá lên cười mãi không thôi.

Rõ đúng là cái điệu của nhà ông:

Đều cảng xưa nay khó có thể lòn sòng.

MÊPHIXTÔ: - Nên hiểu rõ điều này, ông bạn nhé:
Với bọn phù thuỷ mình giao du, là
phải thế.

MỤ PHÙ THUỶ: - Nào, thế các ngài cần mụ giúp việc
chi đây?

MÊPHIXTÔ: - Cái thuốc nước mọi khi. Cho cả một
ly đầy!
Mà, xin mụ nhớ dùm, cần thứ lâu năm
nhất.
Thuốc càng cũ, càng tăng cường hiệu
lực.

MỤ PHÙ THUỶ: - Rất vui lòng, già còn săn một
chai.

Một đôi khi già cũng nếm xem rồi.

Không một chút nào là mùi hôi thối
cả.

Xin cung hiến để các ngài dùng thử.

(*Nói khẽ với Mêphixtô*)

Nhưng ông kia uống thuốc mà chẳng
khấn nguyền qua

Thì, như ngài đã biết, sẽ không sống
nỗi một giờ.

MÊPHIXTÔ: - Ông là vị bạn hiền, thuốc cho ông phải tốt.

Ta muốn ở lò này, ông được dùng loại nhất

Mụ vẽ vòng ra, niệm chú đi thôi,

Và rót cốc cho đầy để rước ông xơi.

Mụ phù thuỷ với những điệu bộ kỳ quặc, vẽ một vòng tròn, đặc vào đó nhiều vật lạ thường. Trong khi đó, cốc chén đều lên tiếng lanh canh, và nồi vạc rung thành âm nhạc. Cuối cùng, mụ mang ra một cuốn sách lớn, đặt lù khỉ vào trong vòng để làm giá sách và làm cây giữ đuốc cho mụ. Mụ ra hiệu cho Phaoxtô lại gần.

PHAOXTO: (*Với Mêphixtô*)

Ta hỏi này, rồi sẽ đi tới đâu thế nhỉ?

Những cách điệu lố lăng vô vị

Với những trò phù phép nhạt phèo này

Ta lạ gì đâu, ta vẫn ghét xưa nay.

MÊPHIXTÔ: - Ôi, chẳng qua những trò vui chốc lát.

Tôi khuyên ông: Tôi gì mà khe khắt?

Họ cũng cần theo nếp ông thầy, khấn
khứa âm công

Để thuốc ông dùng thêm hiệu lực cho
ông.

(*Hắn ép Phaoxtơ phải vào trong vòng
đã vạch*)...

MỤ PHÙ THUỶ: (*Khởi sự cùng niệm những câu
trong sách.*)

-Hãy nghe cho thấu!

Một làm thành Mười

Để đó con Hai

Thêm vào Ba nữa

Mi thành giàu có

Mi mất con Tư

Năm và Sáu dư

Mụ Đồng bảo vậy

Tám sau con Bảy

Ấy vậy là xong

Và Chín là Một

Và Mười là Không

Ấy sách Mụ Đồng

Của thầy phù thuỷ.

- PHAOXTÔ:** - Xem chừng mụ già nói trong cơn mê
sốt,
- MÊPHIXTÔ:** - Cũng còn hơi dài dòng đôi chút.
Tôi biết loại sách này: Đầy những cái
quẩn quanh thôi!
Tôi mất công với nó cũng đã khá
nhiều rồi,
Bởi vì những áng kỵ văn tuyệt vời
mâu thuẫn
Đều ngang nhau về chiều sâu bí ẩn
Đối với người khôn cũng như với kẻ
ngu.
Ông bạn ơi, nghệ thuật kia vừa mới,
lại vừa xưa,
Đó là phép, trải qua bao thế kỷ,
Nó gieo rắc sai lầm thay vào chân lý
Bằng Ba với Một và Một với Ba
Họ tha hồ giảng dạy, thỏa sức ba hoa
Ai đâu đi bắn khoan vì những đồ dốt
nát?
Cứ nghe thấy những lời là người ta tin
rất chắc

Rằng lời phải mang một tư tưởng nào
đây.

MỤ PHÙ THUÝ: (*Tiếp tục tung niệm*)

Đức cả huyền vi
Trong khoa học biết
Là Thiên cơ mù mịt
Ai vô tâm vô tư
Mới đọc được Thiên thư

PHAOXTO: - Mụ tuôn ra những câu vô nghĩa lý
chi hoài

Đầu óc ta đến cũng tan vỡ mất!
Ta tưởng đâu như cả một phường ô ạt
Tiếng trǎm vạn thằng rõ hò hét ở bên
tai.

MÊPHIXTÔ: - Thôi, bà tiên tri tuyệt diệu, xin thôi!
Đem linh dược ngay ra, rót cho đầy
một cốc,
Thuốc ấy bạn tôi dùng, sẽ không lo
trúng độc.

Vì ông đây là một bức cao tay,
Thử thách bao phen cũng khá dạn
dày.

*Mụ phù thuỷ, với điệu bộ trịnh trọng,
rót thuốc vào chén bưng cho Phaoxtơ.
Khi Phaoxtơ đưa lên miệng uống thì
một ngọn lửa mảnh bốc lên.*

MÊPHIXTÔ: - Uống hết ngay đi! Gắng lên chút nữa!

Rồi được thấy lòng mình tràn đầy hối hận.

Giao du với Quý, đã tới chừng chú chú, anh anh,

Mà bây giờ thấy lửa vẫn còn kinh?

(Mụ phù thuỷ xoá vòng, Phaoxtơ bước ra khỏi)

MÊPHIXTÔ: - Bây giờ đi thôi! Bạn chớ nên yên nghỉ đấy!

MỤ PHÙ THUỶ: - Ông sẽ thỏa thuê nhiều với cái liều thuốc ấy

MÊPHIXTÔ: - Nếu mụ cần ta giúp việc chi đây,
Thì đến Hội dêm Rừng, mụ cứ nói ta hay.

MỤ PHÙ THUỶ: - Đây là một bản ca, đôi khi cũng
nên ca bản đó.

Ngài sẽ thấy được nhiều công dụng lạ.

MÊPHIXTÔ: (*Với Phaoxtô*)

Nào đi thôi! Bạn nên theo hướng dẫn
của tôi.

Việc tôi cần là phải vã mồ hôi
Để thuốc ngấm vào khắp nội tâm
ngoại thể

Rồi sau đó, tập nếp sống an nhàn phú
quý,

Và không bao lâu, khoái hoạt trong
rạo rực âm thầm,

Bạn sẽ thấy hành vi của trẻ Cu-pi-
Đông⁽¹⁾

Nó sục sạo khắp nhân gian khiêu dây,
khích đó.

PHAOXTO: - Khoan! Hãy để mình ngó qua tấm
gương kia chút nữa,

Người đẹp nằm trong đó, trông mới
tuyệt làm sao!

MÊPHIXTÔ: - Không, đi thôi! Mẫu mực tràn gian
của khách má đào

Cậu sẽ được thấy hiển nhiên bằng
xương bằng thịt.

---

(1) Thần ái tình

(Nói riêng)

Với cái chất nước kia thấm nhuần
trong khí huyết

Thì phụ nữ nào mi cũng thấy là một
Hêlen⁽¹⁾

NGOÀI PHỐ PHAOXTO, MAGGARÊT⁽²⁾ (đi qua)

PHAOXTO: - Thưa cô nương xinh đẹp, liệu tôi xin
phép

Đưa bước cô về nhà, có được hay
chẳng?

MACGARÊT: - Tôi không xinh đẹp, và cũng chẳng
là cô nương,

Tôi về được nhà tôi, chẳng phải ai đưa
bước

(Macgarêt gạt tay ra và đi thẳng)

---

(1) Công chúa Hy lạp, nổi tiếng về sắc đẹp, tuyệt trần trong văn thơ
Âu châu thường nêu lên như tiêu chuẩn của nữ sắc hoàn mỹ, cũng
như trong văn thơ cổ điển của ta, thường nhắc đến Tây Thi.

(2) Trong các đoạn sau, có lúc còn gọi là Gretsen.

PHAOXTO: Trời, cô bé này đẹp thực!
Nhan sắc kia mình chưa được thấy
bao giờ
Con người rõ ràng là đức hạnh nết na
Mà lại có cả chút nồng cay trong ý vị
Cặp môi thăm, đôi má đào như thế
Thì đến chọn đời mình cũng khó quên
Đôi mắt kia e thẹn chẳng nhìn lên
Sẽ in dấu vào đáy tim mình mãi mãi.
Cách sắc gọn trong lời cự lại
Chỉ càng thêm quyến rũ cho mình thôi
(*Mêphixtô vào*).

PHAOXTO: - Nay, anh phải tìm bằng được cô gái
ấy cho tôi.

MÊPHIXTÔ: - Mà cô nào?

PHAOXTO: - Cái người vừa mới đi khỏi ấy!

MÊPHIXTÔ: - À à, con bé nó đi cáo mình ở nhà thờ
ra đây.

Nó được ông cha tha sạch tội, ban
phép lành.

Tôi lén nghe bên toà giải và được rõ
ngọn ngành.

Con bé thực ngây thơ trinh bạch lạ.

Nó xưng tội mà chẳng có gì ra tội nữa!

Đối với hạng này thì tôi chịu phép thôi!

PHAOXTÔ: - Nhưng ít ra cũng trên mươi bốn tuổi rồi.

MÊPHIXTÔ: - Ông bạn nói cứ y như một anh chàng vô lại,

Mà bất cứ hoa thơm nào cũng quyết lòng muôn hái.

Lại tự phụ rằng không một bậc cao sang nào,

Không một vinh dự nào chẳng với được tầm cao.

Sự đời có mãi thế cho đâu, hỡi bạn!

PHAOXTÔ: - Nay này, ông thánh phán!

Hãy để tôi yên với những lý sự cùn kia.

Tôi nói thẳng cho mà nghe:

Nếu tối nay mà cô bé dịu dàng xinh đẹp đó

Không đến nằm trong tay tôi áp ủ,

Thì mười hai giờ đêm nay chúng ta từ biệt nhau!

MÊPHIXTÔ: - Hãy để tính xem làm được tới đâu nào!

Tôi cần ít nhất mười lăm ngày, mà chỉ cốt

Để kiếm lấy một cơ hội nào cho trót lọt.

PHAOXTO: - Tôi mà có thể ngồi yên được bảy tiếng đồng hồ

Thì cần gì phải Quỷ đến giúp công cho,

Để quyến rũ một cô bé ngây thơ nhường ấy?

MÊPHIXTÔ: - Ông nói năng đã gần như một người Pháp vậy

Nhưng tôi xin ông, ông chờ với âu sầu.

Giao hoan mà hối hả, nào tích sự gì đâu?

Khoái lạc sê kém đi - nhiều sao bằng trước đó

Ông hãy khôn khéo dỗ dành, tình tứ,

Vuốt ve, mơn trớn, kỳ cho đến ngây say

Con búp bê ông chỉ chút trên tay,
Đúng như truyện phong tình Gôloa
thường chỉ vē.

PHAOXTÔ: - Ngon miệng đây có thừa, chẳng cần
khai vị thế.

MÊPHIXTÔ: - Thôi không đùa giỡn nữa, tôi xin chỉ
nói một câu:

Với cô em xinh đẹp ấy, hối hả chẳng
xong đâu.

Thô bạo tiến hành dứt khoát là không
thể được,

Mà phải chịu khó lựa chiều, tìm mưu,
tính chước

PHAOXTÔ: - Vậy phải lấy cho tôi một vật báu của
người tiên,

Đưa tôi đến nơi nàng vẫn nghỉ giấc
bình yên,

Kiếm về cho tôi chiếc khăn nàng
thường áp ngực,

Hay chiếc nịt ở chân nàng - tôi mới
phần nào nguội rạo rực.

MÊPHIXTÔ: - Để cho ông thấy rõ là tôi rất chân
thành

Muốn giúp ông nguôi được nỗi khổ
tình

Thì, được rồi, ngay hôm nay - ta
không nên để lỡ

Tôi sẽ đưa ông tới căn phòng riêng
nàng ở.

PHAOXTO: - Tôi được gặp nàng, được ôm áp nàng
ngay chứ?

MÊPHIXTÔ: - Ô không

Lúc đó nàng sang bên nhà bạn, không
có mặt trong phòng

Nhưng ông có thể ở một mình trong đó
Hít thở say sưa bầu không gian nàng
hít thở

Cho bõ công chờ phen hưởng phúc sau
này.

PHAOXTO: - Ta đi thôi!

MÊPHIXTÔ: - Sớm quá, chưa nên đi ngay.

PHAOXTO: - Vậy đi kiểm cho mình một món quà
gì để tặng.

(Phaoxtơ ra khỏi)

MÊPHIXTÔ: - Tặng quà rồi! Hoan hô! Bác này rồi
tắt thääng

Chỗ đáng tin, mình có biết vài nơi
Mà của quý chôn sâu nơi đó, cũng khá
lâu đài
Nào, thử đến ta thăm qua một chút.

BUỔI TỐI MỘT CĂN PHÒNG NHỎ SẠCH SÉ, TỊNH TƯƠM

- MACGARÊT:** (*Tết tóc thành bím rồi vấn quanh đầu*)
Mát gì mà mình cũng vui lòng, cốt sao
biết được
Người đàn ông ban sáng ấy là ai
Ứ, coi người cũng phong nhã, giỏi trai
Có vẻ là thuộc hàng cao sang gia giáo
Điều đó thấy ở ngay trên diện mạo
Chẳng thế thì đâu có mạnh dạn được
nhường kia?
(*N nàng ra khỏi phòng, Mephixtô và Phaoxtơ vào*)
- MÊPHIXTÔ:** - Vào đây, nhẹ bước chút, kìa, vào đi!
- PHAOXTO:** (*Sau một hồi im lặng*)

- Để mình một mình ở phòng này, bạn
nhé!

MÊPHIXTÔ: (*Nhὸm ngó khắp nơi*)

- Không phải cô nào cũng thế này:
thực gọn gàng sạch sẽ

(*Hất ra ngoài*)

PHAOXTO: - Hồi bóng hoàng hôn êm dịu len lỏi
vào đây

Ta chào mi thân ái trong chốn thâm
khuê này

Hãy bóp thắt tim ta, hồi tương tư êm
ái

Nhờ giọt móc trông mong mà thương
đau sống mãi

Ở đây, tất cả, là một sự yên hàn

Tĩnh mạc, tâm hài bàng bạc khắp
không gian

Trong cảnh thanh bần này biết bao là
sung túc

Trong nơi u tù kia biết bao là diễm
phúc

(*Ngồi vào chiếc ghế bành da*)

Hồi ghế bành, mi hãy tiếp nhận ta

Như trước buồn vui bao thế hệ mi đã
mở tay ra

Ôi! Biết bao phen, quanh chiếc ngai
của hàng đời tiên tổ

Bao lớp cháu con đã quây quần bâu
vúi đó

Không chừng một ngày lê Nôen nào
xưa

Người ta yêu, đói má đào con trẻ, đầy
ân nghĩa tấm lòng thơ

Lại chẳng đến hôn bàn tay của ông già
héo hắt?

Ta cảm thấy, ôi cô gái tơ, quanh ta
như còn phảng phất

Cái tinh thần ngăn nắp trong hạnh
phúc êm đềm

Ngày ngày lời từ mẫu hàng dạy dỗ cô
em

Chỉ bảo cô trải khăn bàn sao cho đẹp
mắt

Hay lau quét trên sàn cho không còn
bụi cát

Ôi bàn tay tiên thánh, bàn tay mến
thương

Chính nhờ em mà nhà khó được rực rỡ
cánh thiên đường

Và còn đây, (*Nâng cánh màn che
giường nằm*)

Ôi, một khoái cảm lạ lùng, khiến lòng
ta gợn gợn

Ta cứ muốn ở lại đây, hằng giờ không
biết chán

Hỡi thiên nhiên, mi đã tạo nên, qua
mộng đẹp đơn sơ

Cả hiện thân của một vị tiên nga

Cái bóng trẻ thơ ngày ngày nằm ngủ
đó

Cùng sự sống dạt dào, nồng nàn trong
tặng phủ

Và tay mi, thánh khiết, với rung động
trinh thành.

Mi đã chuốt cho diêm tuyệt pho hình
tượng của thần linh

Thế còn mi, chốn này đây ai xui mi
tới?

Và nỗi niềm cho đang làm mi khắc
khoái?

Mi muốn chi đây? sao lòng mi nặng
chứu những sầu tư?

Ôi, Phaoxtô đáng thương, ta không
còn tự nhận được ra ta.

Hay có ma lực nào ám cho ta mê
muội?

Ta rắp tâm tức khắc cầu hoan khi
bước tới

Vậy mà nay lại bâng khuâng như
trong cõi mộng tình

Hay ta là một vật chỉ theo gió thổi
bồng bềnh

Nếu lúc này chợt nhiên nàng bước tới
Mi sẽ chua xót biết bao vì mình nặng
tội!

Và con người mi vĩ đại sẽ thành ti tiểu
làm sao!

Sẽ quỳ mọp dưới chân nàng, hổ nhục
biết là bao!

MÊPHIXTÔ: (*Trở vào*)

Mau lên, tôi đang thấy cô ta về dưới
đó

PHAOXTÔ: - Tránh đi thôi, tôi không bao giờ trở
lại đây lần nữa.

- MÊPHIXTÔ:**
- Đây, tôi đã kiếm về cho ông cái hộp nhỏ này đây
  - Nhắc thử xem, cũng khá nặng trên tay
  - Ông đem để nó vào tủ kia cho cô bé
  - Tôi dám quyết, nó sẽ làm cho cô em vương vấn trí
  - Tôi đã bỏ vào trong mấy thứ cỏn con thôi
  - Nhưng cũng đủ cho ông chinh phục được bất kỳ ai
  - Cô gái vẫn là trẻ con, trò chơi vẫn là thích thú
- PHAOXTÔ:**
- Nhưng không biết tôi có nên
  - MÊPHIXTÔ:**
  - Còn đắn đo gì nữa!
- Hay ông ưng giữ hộp báu lại cho mình?
- Vậy tôi xin khuyên cái nết quá linh tinh
- Của ông kia, nên tiếc ngày giờ quý giá,
- Để tôi khỏi mất công tôi nhiều quá.
- Tôi mà biết ông lại bón xén thế này

Thì đã chẳng hoài hơi tôi gai tóc, tôi
xắn tay!

(Hắn đặt chiếc hộp vào tủ rồi khóa
lại).

Nào, đi thôi, nhanh nhanh lên một tí!

Ông muốn cho cô em thuận ý!

Chóng ngã theo ao ước của ông,

Mà cứ đứng ngay ra đó, như sắp phải
ép lòng

Bước tới giảng đường, thấy lù lù trước
mặt

Hai mụ già Vật lý và Siêu hình
nghiêm khắc.

Thôi, đi!

(Họ cùng ra.)

MACGARÊT: (Vào, tay cầm một cây đèn)

- Ở đây mới nặng nề, mới ngọt ngạt
làm sao!

(Nặng đi mở cửa sổ.)

Mà bên ngoài có oi bức thế này đâu?

Giá lúc này mẹ về thì hay biết mấy!

Không rõ vì sao mà mình cảm thấy

Ám đến khắp người một nỗi sợ vu vơ.
Ôi, mình chỉ là một con nhút nhát,
thực đên rõ!

(Nàng hát trong khi cởi áo)

Có ông vua xứ Thu-lê
Chung tình tới giờ sau hết
Vương phi, trước khi bà chết
Tặng vua chén ngọc làm ghi.

Vua không dùng qua chén khác
Bữa tiệc nào cũng đem ra
Rượu rót, chén nâng, môi nhấp
Lòng vua nước mắt nhỏ sa

Biết mình sắp về cõi thọ,
Quần quần, tử đệ vào cung,
Vua lấy chia cho hết của
Nhưng còn chén ngọc thì không.

Bữa tiệc cuối cùng vua ngự
Giữa đoàn văn võ bá quan

Trong chốn đình đài tiên tổ
Trên lâu, cạnh biển sóng ran.

Chén ngọc, rượu vàng chuốc đến,
Vua già dốc cạn một hơi
Rồi quăng chén tình xuống biển,
Biển xanh sóng bạc chơi vơi

Vua nhìn ngây ngất xuống lâu
Ngọc chìm vua thoi thóp thở...
Từ đây không bao giờ cả
Vua còn uống rượu nữa đâu.

(Nàng mở tủ cất áo vào, trông thấy cái hộp con)

Cái hộp đẹp chưa kìa, sao ở đây được
nhỉ?

Mình khóa tủ hẵn hoi mà! Thực là kỳ
đị!

Chẳng biết bên trong có những vật chi
đây?

Hay có ai túng bẩn, tìm đến mẹ mình
vay,

Đã đem nó làm đồ cầm đợ hǎn?

Đầu giải băng có cái chìa đeo sǎn

Vậy mình mở thử coi, chắc cũng chẳng
can chi.

Cái gì đây? Lạy chúa, hãy xem kia!

Tử thuở làm người chưa bao giờ mình
được thấy!

Một thứ mỹ trang mà một bà lộng lẫy
Cũng muốn đeo ngày đại hội cho thêm
duyên

Ta thử ướm xem sao cái sợi dây
chuyền...

Ai mà có những ngọc vàng châu báu
thế?

(Nàng tự trang điểm cho mình và soi
gương)

Ôi, giá bộ hoa tai kia là của mình được
nhỉ,

Thì nhất định là mình khác hǎn đi rồi.

Nhan sắc với thanh xuân? - Vô ích cả
mà thôi!

Có thì cũng là hay, là tốt đấy,

Nhưng đã mấy ai thèm đâu của áy?
Người ta khen như đẻ đỡ tủi cho
mình.
Hướng theo vàng ai cũng đều xô đẩy?
Tôi nợ cho chúng ta là thế đấy?

TRÊN QUĂNG ĐƯỜNG ĐẠO MÁT

- PHAOXTO:** *Tản bộ một mình, đăm đăm suy nghĩ*
- MÊPHIXTÔ:** *(Tiến lại gần)*
- Bị đá đít, tống ra rìa,
Trai bỏ, gái chê,
Với một nghìn thứ vạc dầu, địa ngục!
Ông muốn có những lời gấp nghìn lần
cay độc
Để cho ông văng tục, ông chửi thề!
- PHAOXTO:** - Bị con ruồi gì đốt mà thảm hại chưa
kìa!
Mình chưa thấy bao giờ bộ mặt kỳ đến
thế!
- MÊPHIXTÔ:** - Nếu tôi mà không là Quỷ

Thì đến cũng đi bán mình cho quý
mất thôi!

PHAOXTO: - Sao? Đầu óc anh, ý hắn bị hư rồi.

Hay anh thích nổi khùng để làm
thằng hóa đại?

MÊPHIXTÔ: - Đây, ông xem, món nữ trang kiếm về
cho cô gái,

Bị một ông linh mục cuỗm đi rồi!

Bà mẹ cô ta, ngay từ lúc mở ra coi

Đã sớm động lòng, lo âu canh cánh.

Mũi bà này đánh hơi rất thính,

Chả đã quen ngửi mãi sách kinh mà!

Đồ đạc nào tới tay cũng đoán được
ngay ra

Là vật thiêng liêng hay là đồ uế tạp.

Hộp nữ trang, bà thấy ngay tức khắc

Rằng của này rất ít được thiêng ơn.

Bà kêu lên: "Con hỡi, của phi nghĩa
thế gian

Làm vẫn đục hồn ta, uống máu ta khô
kiệt.

Hãy dâng lên cho Đức Mẹ Chúa Trời
thanh khiết

Người sẽ thương cho nhiều mưa móc
tự thiên đường."

Cô còn thì phụng phiếu, trông thực
đáng thương

Cô nghĩ thầm: "ngựa đã tặng cho
mình là quý⁽¹⁾

Và, người đem tới đây hào hoa phong
nhã thế

Nhất định không phải là quân vô đạo
vô loài"

Bà mẹ mời linh mục đến. Chuyện
chưa nghe hết đầu đuôi.

Mà hau háu mắt nhìn, lão đã cười hỉ
hả,

Và lão nói: "Lòng bốn đạo thực là
nhân đức quá!

Ai chối từ, ấy được phúc no đầy.

Nhà thánh từ xưa vốn khoẻ dạ đầy
Đã ngôn được hằng bao nhiêu xứ sở

---

(1) Theo ngạn ngữ đức, ngựa người ta tặng cho, chờ vạch răng xem
tuổi.

(2) Linh mục và người mẹ

Mà chưa hề bao giờ đau bụng cả.

Hồi các bà ngoan đạo, chỉ Nhà Đức
Chúa Trời

Là tiêu hóa như không của phi nghĩa
được thôi!"

PHAOXTO: - Đây là thường tình cả bàn dân thiên
hạ.

Do-thái hay đế vương cũng đều như
thế cả

MÊPHIXTÔ: - Rồi lão ta vơ ráo: Hoa tai, vòng
xuyên, dây chuyền

Coi như là toàn vật thấp hèn,

Cũng không qua một câu cảm ơn nhẹ
nhẹ!

Một rổ hạt quý, có khi còn được mặn
nồng hơn thế.

Nhưng lão hứa cho hai mẹ con nhiều
phần thưởng trên trời

Và hai bên đều vui sướng cả hai⁽²⁾

PHAOXTO: - Còn Grêtsen thì sao?

MÊPHIXTÔ: - Bắn khoăn, bôi rối

Chẳng biết làm sao, nghĩ sao cho
phải.

Đêm ngày tưởng nhớ tối món nữ
trang,

Và thứ nhất tối ai kia đã đem tặng
cho nàng.

PHAOXTÔ: - Người yêu buồn thì mình không sao
yên bụng được,

Anh phải đi kiểm cho nàng ngay cái
khác.

Kể cũng chẳng có gì là đẹp, cái vừa
rồi.

MÊPHIXTÔ: - Phải, đối với ngài thì dễ lầm, toàn
chuyện trẻ con thôi!

PHAOXTÔ: - Thôi, đi đi! Chiều ý mình, làm cho kỳ
được.

Cứ bám lấy mụ hàng xóm của nàng
cho chắc.

Quỷ tài năng như chú mà lại chịu
khoanh tay?

Đi, kiểm cho mình một quà tặng mới
về đây.

MÊPHIXTÔ: - Thưa với chủ nhân, em xin cúc cung
tận tuy!

Phaoxtô ra

MÊPHIXTÔ: - Một gã đa tình cuồng si như thế.
Không chừng sẽ đốt trăng sao, đốt cả
mặt trời
Cho người yêu tiêu khiển, chứ không
choi!
(Hắn ra)

BÊN NHÀ NGƯỜI NÀNG XÓM

MACTÔ: (*Một mình*)
Xin chúa tha tội cho chồng tôi,
Anh ấy chẳng làm gì cho tôi sung
sướng cả.
Cứ biền biệt quanh năm, đi khắp nơi
thiên hạ
Để tôi trơ trọi trong cảnh nghèo nàn.
Tôi chưa hề làm anh ấy giận hờn,
Chưa biết cho tôi, tôi yêu chồng hết
lòng hết sức.
(*Chị ta khóc*)
Hay đã chết mất rồi? ôi biết bao cay
cực

Cả một tờ báo tử cũng bắt hơi tăm.

MACGARÊT: (*Vào*) - Bác Mactơ ơi!

MACTÔ: - Kìa, Gretsen, gì thế cô em?

MACGARÊT: - Tôi bùn rùn cả người, đứng tưởng không vững nữa!

Vì lại thấy cái hộp này trong tủ.

Hộp gỗ mun rất đẹp, ấp đầy

Toàn những đồ rực rỡ nhất xưa nay,

Còn quý báu hơn cả món đồ bữa trước.

MACTÔ: - Đừng có hờ với mẹ cô, kéo bà mà biết được

Là lại lon ton đi cáo tội với Cha ngay.

MACGARÊT: - Nhưng bác hãy coi, nhìn kỹ hộ đi này

MACTÔ: - Ôi, cô em quả là người tốt số!

MACGARÊT: - Buồn thay, tôi không sao dám mang bao của đó

Mà ra đường, ra phố, hay đến lê nhà thờ!

MACTÔ: - Thì em cứ sang bên này với chị, tha hồ!

Đeo mỹ trang lên người, ai hay chi mà ngại?

Hăng giờ soi gương, nhìn bóng mình
qua lại,

Chị em mình cứ thế đủ tươi rồi.

Rồi thiếu gì dịp tốt, hội lễ, ngày vui,

Ta sẽ dần dà đưa ra cho thiên hạ
thấy.

Trước hết sợi dây chuyền con, rồi hạt
bông tai lấp láy,

Bà mẹ nhà đâu có biết để sinh nghi?

Hoặc ta bịa chuyện gì kheo khéo ngại
chỉ!

MACGARÊT: - Ai mang tới hai hộp kia được nhỉ?

Việc này xem ra có điều không hợp lẽ..

(*Có tiếng gõ cửa*)

Trời! Không khéo mẹ tôi ... Giờ biết
làm sao?

MACTÔ: (*Nhin qua màn cửa nhỏ*)

Không! Một ông khách lạ. Xin mời
vào!

Mêphixtô vào

MÊPHIXTÔ: - Tôi vào thế này, thực quả là mạo
muội.

Vậy dám mong bà và cô thứ lỗi.

(*Hắn lùi bước, cui chào Maggarêt*).

Tôi muốn hỏi à Mactơ Svectolai.

MACTO: - Chẳng hay ông hỏi gì? Mactơ chính là tôi.

MÊPHIXTÔ: (*Nói nhỏ với Mactơ*)

Được gặp bà đây, thôi là tôi mãn ý,

Cô khách nhà bà rất mực là cao quý.

Xin miễn thứ cho việc đường đột vừa rồi.

Chiều hôm nay, tôi sẽ lại vào chơi.

MACTO: (*Nói to*)

Lịch sự ở đời, cháu ơi có thấy?

Ông đây cho cháu là cô nương cao quý đấy!

MACGARËT: - Tôi chỉ là một con bé nghèo hèn.

Lạy Chúa tôi! Ông quý hóa quá lời khen.

Trang sức ngọc vàng này, tôi không là chủ.

MÊPHIXTÔ: - Ô! phải đâu do đồ trang sức đó?

Cô có một tư dung cao nhã, đôi mắt
rất tinh anh,

Tôi được ở lại đây thì sung sướng thực tình.

MACTO: - Tôi rất muốn biết ông có gì đem lại?

MÊPHIXTÔ: - Tôi muốn có tin vui mang tới,
Nhưng... xin bà đừng quở trách tôi.

MACTO: - Ông gửi lại lời chào - Ông đã qua đời.
- Chết rồi ư? Ôi thật rồi, tấm lòng chung thuỷ!

Chồng tôi chết rồi! Ôi! Tôi cũng muốn chết đi luôn thê!

MACGARÊT: - Bác ơi, đừng, tuyệt vọng, bác ơi!

MÊPHIXTÔ: - Câu chuyên thương tâm, xin nghe kể hết đầu đuôi

MACGARÊT: - Trọn đời tôi, tôi không muốn yêu ai hết,
Để khỏi phải chết buồn vì những phen tử biệt.

MÊPHIXTÔ: - Vui tất sinh buồn, và buồn tất sinh vui.

MACTO: - Xin cho nghe ngày sau hết của chồng tôi.

MÊPHIXTÔ: - Padu là nơi thi hài ông chôn cất,
Bên cạnh thánh Antông, bần bật

Năm trong đất được ơn thiêng;

Ngàn năm một giấc bình yên.

MACTÔ: Ngoài ra, ông không mang gì về cho tôi khác nữa

MÊPHIXTÔ: - Có. Một thỉnh cầu lớn lao trong đó
Là, bà hãy xin ba trăm lẽ – hát cho
ông

Còn túi tôi đây, nó chỉ rỗng không.

MACTÔ: - Sao? Không một chút nữ trang, một
đồng tiền nhỏ?

Người thợ nào đáy bao cũng thường
vẫn giữ,

Gọi là kỷ vật làm tin,

Dù khó khăn đói khát cũng không
quên?

MÊPHIXTÔ: - Về phần bà, thưa bà, tôi rất là ái
ngại,

Nhưng quả thực, ông không tiêu bừa
bãi.

Ông ăn năn về tội lỗi của ông,

Và khổ đau, rên xiết cho tới phút sau
cùng.

- MACGARÊT:** - Ôi! Con người sao rủi ro đến thế!
Thế nào tôi cũng xin cho ông vài lê.
- MÊPHIXTÔ:** - Cô xứng đáng là người nên sớm có
lương duyên
Cô rất đáng yêu, thưa cô bé dịu hiền.
- MACGARÊT:** - Không đâu! Giờ chưa nên vội bàn
chuyện ấy.
- MÊPHIXTÔ:** - Nếu chưa lấy chồng thì nên kiêm
một chàng tình tứ vậy.
Có trong tay một đối tượng tuyệt như
kia
Là phúc trời đẹp nhất, chứ còn chi?
- MACGARÊT:** - Đó không phải là lê vùng này đâu
ông ạ.
- MÊPHIXTÔ:** - Lê hay không, thường như vậy cả.
- MACTÔ:** - Thôi, xin ông kể nốt chuyện cho
nghe.
- MÊPHIXTÔ:** - Tôi ở bên giường kia kẻ liệt⁽¹⁾sắp ra
đi
Giường rơm mục hôi rình, thực gớm
hơn phân bǎn!

---

(1) Kẻ liệt: Người ốm, theo cách nói của người công giáo

Nhưng ông chết lành. Ông lấy làm hối
hận

Rằng bao tội nợ đều trả chưa xong.

Ông kêu lên: "Tôi thù ghét tôi hết sức
hết lòng!"

Tôi lìa bỏ vợ tôi, tôi bỏ nghề, bỏ
nghiệp!

Nghĩ chuyện áy, đủ làm tôi phải chết!

Còn lại trần gian, mong nàng tha thứ
cho tôi!"

MACTÔ: *(Khóc)* - Anh thân yêu, đã từ lâu em
tha thứ cho anh rồi!

MÊPHIXTÔ: - "Nhưng có Chúa biết cho, nàng còn
nặng hơn tôi về tội lỗi"

MACTÔ: - Anh áy nói dối rồi! Kề miệng lỗ mà
còn nói dối!

MÊPHIXTÔ: - Nếu tôi hiểu không sai
Thì chẳng qua mê sảng cơn hấp hối
mà thôi.

Ông nói: "Tôi rảnh rang gì mà lang
thang lêu lổng chứ?

Phải cho nàng có con! rồi còn kiếm
bánh mì cho nữa!

Mà bánh mì là theo sát nghĩa hǎn hoi.

Phần của tôi, tôi cũng khó lòng yên ổn
nuốt cho trôi."

MACTÔ: - Thế ra anh ấy quên hết rồi! quên tình, quên nghĩa,

Tôi vẫn vả biết bao, đêm ngày chẳng kể.

MÊPHIXTÔ: - Không, ông nhớ chứ, nhớ thăm thía, sâu xa.

Ông kể rằng: "Khi tôi rời khỏi Manta
Tôi đem hết chân thành cùng vợ con cầu xin với Chúa."

Nên Chúa rủ lòng thương xuống ơn phù hộ.

Tàu chúng tôi cướp của Thổ-nhĩ-ky
một chiếc tàu to.

Mang rất nhiều châu báu của nhà vua.

Dũng cảm của anh em được dồi dào
tặng thưởng

Và tôi cũng được chia một phần xứng đáng

Với bao nhiêu công sức của tôi."

MACTÔ: - Thế ư? Vậy của kia anh chôn giấu ở đâu rồi?

MÊPHIXTÔ: - Của rải rác bốn phương, có trời mà biết được!

Ông bắt gặp một cô nàng rất là sạch nước

Khi qua chơi thành Nạp như vị khách phong lưu,

Cô gắn bó với ông chi thiết, đến nỗi mối tình sâu

Ăn thấu tận tim gan cho tới ngày ông tận số⁽¹⁾

MACTÔ: - Rõ đốn mạt chưa? Cướp cả phần con mà không biết hổ!

Bao phen khổn khổ, bao nỗi gian lao

Mà bước chân nhục nhã không chút ngại ngần sao?

MÊPHIXTÔ: - Vâng, mà vì thế quả nhiên ông thiệt mạng.

Nếu ở địa vị bà, thì tôi thiết tưởng

Tôi cứ dành một năm tang tóc cho hợp tình đời.

---

(1) Anh ta bị cô gái điểm đổ bệnh cho nên mới chết

Và tôi tìm, trong khi đó, một bạn mới
cho tôi.

MACTÔ: - Lạy Chúa tôi, tìm được ở đời một
người như thế

Tôi thiết nghĩ, cũng không phải dễ.

Khó thấy được ai cuồng dại mà lại
đáng yêu hơn?...

Chỉ phải tội quá mê say bay nhảy bốn
phương,

Mê vợ đẹp người ta, mê rượu vang
chốn khác

Với cái thói chết toi: mê thò lò súc sắc.

MÊPHIXTÔ: - Được rồi! Việc đó xem ra cũng chịu
được nhau thôi.

Nếu ông cũng như bà, chín bỏ làm
muỗi

Đối xử với nhau tương đương như thế
cả

Thì trong điều khoản ấy, tôi cũng
quyết tình dám hứa:

Chiếc nhẫn lương duyên trao được
giữa hai ta.

MACTÔ: - Rõ khéo ông này, cứ nói chuyện bông
đùa!

MÊPHIXTÔ: (*Nói riêng*)

Chuồn sớm đi thôi! Không khéo rồi
Quỷ sứ

Cũng đến chết với mụ ta vì một lời nói
lỡ.

(*Nói với Gretsen*) - *Còn cô em, tâm sự
thế nào?*

MACGARÊT: - Ông nói gì kia? Tôi chẳng hiểu ra
sao.

MÊPHIXTÔ: (*Nói riêng*)

Chà, con bé dẽ thương, trái tim thơ
dại quá!

(*Nói to*) - *Thôi, chào bà và cô*

MACGARÊT: - Xin chào ông

MACTÔ: - Tôi muốn có cái gì làm bằng cứ về
sau:

Chồng tôi chết ra sao, chết bao giờ,
chôn cất ở đâu?

Tôi vốn dĩ là con người cẩn thận.

Muốn cái chết của chồng có giấy tờ
chứng nhận..

MÊPHIXTÔ: - Vâng, thưa bà, cứ có hai người cùng
nói một lời

Là Sự thực đâu đâu cũng xác minh
thôi.

Tôi có một ông bạn hiền, người rất là
cao nhã.

Cần, tôi sẽ đưa đến trước toà để làm
chứng tá...

Tôi sẽ trả lại đây cùng ông bạn.

MACTÔ: - Vâng, ông làm thế giúp cho.

MÊPHIXTÔ: - Còn cô đây, cũng trả lại chứ, cô?

Anh ấy rất hào hoa, từng đi đây đi đó,
Đối xử với các bà thì vô cùng lịch sự.

MACGARÊT: - Trước mặt người ta, e rằng tôi sẽ
ngượng vô cùng.

MÊPHIXTÔ: - Không! Dù trước đế vương nào của
hạ giới - cũng không!

MACTÔ: - Tôi nay chúng tôi chờ các vị
Ở khu vườn sau nhà tôi đấy nhé.

TRÊN ĐƯỜNG PHỐ PHAOXTÔ VÀ MÊPHIXTÔ

PHAOXTÔ: - Thế nào? Việc đến đâu rồi? Liệu có
sớm xong không?

- MÊPHIXTÔ:** - Ông nóng lòng như lửa! Em xin chúc mừng ông!
Chẳng bao lâu, Gretsen ông sẽ nghiêm nhiên làm chủ.
Tôi nay thực chẳng khác trời sinh
Để bán thuốc bùa yêu và chấp mối tư mảnh.
- PHAOXTO:** - Càng tốt chứ sao!
- MÊPHIXTÔ:** - Nhưng họ lại muốn nhờ ta một việc.
- PHAOXTO:** - Lại càng hay! Người ném con rô, ta bù con diếc.
- MÊPHIXTÔ:** - Ta phải đứng ra làm chứng hắn hoi
Rằng thi thể chồng mụ ta đang yên
giác thành thơi
Ở xứ Pađu, trong vườn đất thánh.
- PHAOXTO:** - Như thế là ta phải cất công đi! Thực là khéo tính!
- MÊPHIXTÔ:** - Ôi! Rõ ngây thơ! Chi mà phải vẽ vời?
Chẳng biết cũng không sao, cốt chứng nhận mà thôi.
- PHAOXTO:** - Không có cách nào hơn, thì thôi, việc ta vứt bỏ.

- MÊPHIXTÔ:**
- Đó! Ông thánh nhà tôi! Ông vẫn
nguyên vậy đó
  - Dễ thường trong đời ông, ông chẳng có
lần nào
  - Làm chứng sai ngoa trước thiên hạ
hay sao?
  - Ông chưa từng đưa ra, rất là vững
chãi,
  - Những định nghĩa về chúa, về đời, về
sự tình thế giới.
  - Về con người nữa, với những gì trong
óc, trong tim.
  - Và đưa ra với bộ ngực hiên ngang,
vững trán uy nghiêm!
  - Vậy mà chính thâm tâm ông, nếu ông
ngó vào coi thử
  - Thì ông biết được gì nào? Thôi, cứ nên
tự nhủ:
  - Biết chẳng hơn gì về cái chết của lão
Sveclai.
- PHAOXTO:**
- Anh vẫn là thằng nói dối, tên nguy
biện suốt đời.
- MÊPHIXTÔ:**
- Phải, nếu người ta không biết đời
sâu xa thêm chút ít.

Vì mai đây, ngài lại không nồng nàn,
thống thiết,

Đem những lời ân ái ngài hẹn bể, thê
non

Làm cô bé đáng thương ngây ngất cả
tâm hồn?

PHAOXTÔ: - Đó là tự đáy lòng ta!

MÊPHIXTÔ: - Phải rồi, đúng lăm!

Còn những là: yêu dấu muôn đời, thuỷ
chung bất tận,

Cuộc say xưa bạo liệt không mãnh lực
nào bằng...

Cũng thoát ra tự đáy lòng chăng?

MACTÔ: - Thôi đi! Đúng thế rồi! Khi mà ta xúc
động,

Khi tình ta sục sôi, lòng ta cuộc sóng,
Muốn tìm một lời xứng đáng, nhưng
không ra,

Khi ta lao hết mình vào thế giới bao la
Ta nắm hết các ngôn từ cao siêu hùng
vĩ nhất

Và ta gọi vừng lửa kia trong lòng ta
chất ngất

Là vô cùng, là vĩnh cửu, phải, vĩnh
cửu - đúng rồi.

Thì đó phải đâu trò ma quỷ lừa người?

MÉPHIXTÔ: - Tôi vẫn có lý như thường.

PHAOXTÔ: - Nghe này, nhỡ giùm cho làm phúc,
Xin đừng bắt tôi phải hoài hối nhọc
sức:

Ai muốn tranh lấy lý, cứ việc mồm
năm miệng mười

Là cuối cùng cũng có lý được thôi.

Vậy thôi, chuyện đồi co này, tôi đã
chán lên tận cổ!

Anh có lý, Vì sao? Vì tôi không cãi
nữa.

TRONG VƯỜN

*Macgarêt khoác tay Phaoxtô, Mactô và
Mêphixtô đi đi lại lại.*

MACGARÊT: - Em thấy rõ là ông rất độ lượng cùng
em.

Ông cúi xuống ngang tầm, em càng
thêm bối rối,

Người từng trải đó đây, vẫn thường
quên rộng rãi.

Chín bở làm mười mà lòng vẫn tươi
vui.

Chứ thực ra, người có học, em hiểu
nhiều lắm rồi

Khó ưa được chuyện chúng em: nó
nghèo nàn quá đỗi

PHAOXTO: - Một ánh mắt em nhìn, một lời em nói
Còn hay hơn tất cả nghĩa lý của trần
gian.

(*Phaoxtơ hôn tay nàng*)

MACGARÊT: - Ôi, đừng! Tay em như thế, sao đáng
để ông hôn?

Nó vừa xấu và thô! - Bao nhiêu là thứ
việc

Em đều phải nhúng vào... Mẹ em hơi
róng riết

(*Họ đi qua*)

MACTO: - Thé ra ông, quanh năm ông vẫn cứ
ngược xuôi hoài?

MÊPHIXTÔ: - Công việc nhiệm vụ mình, nó bắt
vậy, bà ơi!

Có lăm nơi, rút ra đi cũng đến là đau khổ,

Nhưng nào có lý được ra ở nguyên một chỗ?

MACTÔ: - Tuổi thanh xuân hăng hái thì bay nhảy cũng vui thôi,

Nhưng khi nào già với yếu nó sồng sộc đến nơi rồi

Mà cứ còng cõm một thân đi về nơi cửa mộ,

Thì cảnh ấy chẳng còn ai cho là sung sướng nữa.

MÊPHIXTÔ: - Từ xa nhìn sự thế cũng để khiếp lên rồi!

MACTÔ: - Cho nên, ông bạn ạ, nên liệu chừng tính trước đi thôi.

(Họ đi qua)

MACGARÊT: - Vâng, "Mặt xa xôi thì lòng cách biệt"
Đó là phép thông thường với các ngài lịch thiệp.

Riêng với ông thì bè bạn khắp nơi nhiều,

Họ hơn chúng tôi về trí tuệ biết bao nhiêu!

- PHAOXTO:** - Em nên tin tôi: Cái mà người ta gọi là "trí tuệ". Thường chỉ là hơm mình, và nồng cạn mà thôi.
- MACGARÊT:** - Sao lại thế?
- PHAOXTO:** - Ôi, có sao lòng giản dị và tính thuần chân
Lại không tự nhận ra giá quý, tính thiên thần?
Cớ sao lòng khiêm cung đức năng ưu việt nhất
Mà tạo hóa đa tình đã mở tay ban phát...
- MACGARÊT:** - Ông chỉ nghĩ đến em một lát ngắn mà thôi.
Là em chẳng thiếu ngày giờ để nghĩ đến ông rồi.
- PHAOXTO:** - Hắn là em cũng thường khi một mình thư thả!
- MACGARÊT:** - Vâng, gia đình em không lấy gì làm lớn cả...
Tuy thế, việc nhà cũng cứ phải chăm nom.
Chúng tôi không nuôi người ở nên đâu sớm cuối hôm

Em phải nấu ăn, mua sắm, đan, may,
thêu quét.

Mẹ em việc gì cũng đòi xét nét

Và rất là chi ly,

Mà cũng không phải lo thu xếp khó
khăn gì.

Chúng tôi kể còn dễ xoay hơn nhiều
nhà khác nữa.

Cha em để lại cho em gia tài cũng
khá:

Ở ngoại thành còn một nếp nhà, một
khoảng vườn con

Đến bây giờ em cũng được rảnh rang
hơn.

Anh trai em thì vào lính,

Em gái em chết vì yếu mệnh.

Ôi! Vì đứa em, em đã từng vất vả
nhiều bê!

Nhưng em vui lòng chịu lại tất cả nỗi
nhọc nhằn kia.

Vì thực tình, em rất là thương đứa bé.

PHAOXTƠ: - Thực là một thiên thần, nếu cô em
giống như có chí

- MACGARÊT:** - Tôi muốn cho em lớn, em rất bén hơi tôi,
Cha tôi chết đi, em bé mới ra đời,
Cả nhà tưởng mẹ tôi không sao còn sống được
Vì sau lúc lâm bồn, sức mẹ tôi quá nhược,
Lại phục hồi rất chậm, chỉ khá lên từng chút từng tư,
Nên chuyện cho con bú, mẹ không còn dám mong gì.
Tôi dành cặm vui nuôi em bằng sữa pha thêm nước.
Em thành con tôi, tôi bồng trên tay,
tôi ôm vào ngực.
Em biết cười, biết rơm, em lớn lên làn hồi,
PHAOXTO: - Cô hắn thấy được niềm vui thanh khiết nhất đời.
MACGARÊT: - Vâng, nhưng cũng thấy cả những phen cực nhọc.
Ban đêm, chiếc nôi của em đặt trong một góc

Sát với giường tôi, nên mỗi lúc em cưa
mình

Là tôi liền tỉnh dậy rất nhanh.

Khi thì lấy nước cho, khi thì cho nầm
cạnh,

Khi lại phải bế lên, nếu vỗ về không
nín,

Rồi ru ru, nụng nụng chạy nhảy khắp
gian buồng

Hôm sau đã ở bên thùng giặt từ lúc
sớm tinh sương,

Rồi lại đi chợ mua ăn, lại về nhà nấu
bếp,

Ngày nọ tiếp ngày kia, cứ y nguyên
một nếp.

Thưa ông, đâu phải luôn luôn được
phấn khởi thư nhàn,

Chỉ được một điều là ăn ngủ có ngon
hơn.

(Họ đi qua)

MACTO:

- Cũng tội nghiệp cho đàn bà, tốn bao
công sức

Mà không chuyển được một lão giai
tân già cắc!

- MÊPHIXTÔ:** - Nếu mà ai cũng được như bà đây
Thì tôi sẽ xin chưa tính hư hỏng đi
ngay.
- MACTÔ:** - Ông nói thực đi, hay ông chưa tìm
đâu ra món,
Tâm lòng ông chưa có nơi có chốn?
- MÊPHIXTÔ:** - Tục ngữ có câu: Một mái nhà riêng,
Một người vợ hiền là sướng như tiên.
- MACTÔ:** - Thế này cơ: Hay ông không hề gặp
đâu mãn ý?
- MÊPHIXTÔ:** - Đâu tôi cũng được đài dằng tử tế
- MACTÔ:** - Ý tôi muốn hỏi: Ông chưa gắn bó với
ai chăng?
- MÊPHIXTÔ:** - Với đàn bà chờ bao giờ nên đùa cợt
lăng nhăng,
- MACTÔ:** - Ô, tôi nói mà ông không hiểu!
- MÊPHIXTÔ:** - Bà trách tôi, tôi xin cam chịu
Nhưng tôi hiểu rằng bà... lòng tốt thực
mệnh mông.
(Họ đi qua)
- PHAOXTO:** - Nàng tiên yêu quý,
Em nhận ra tôi tức khắc phải không

Khi cửa vườn này chân tôi vừa bước
tới?

MACGARÊT: - Ông không thấy sao? Mắt em nhìn
xuống ngay lòng bối rối

PHAOXTO: - Em còn giận tôi chẳng về cù chỉ hôm
xưa,

Tôi cả gan đón bước em qua

Khi ở nhà thờ em vừa ra khỏi?

MACGARÊT: - Em rất sững sờ, vì chuyện kia em
chưa bao giờ gặp phải

Xưa nay chưa hề một ai đã nghĩ xấu
về em.

Em tự bảo mình phải xét mình xem

Dáng điệu mình có điều chi là trai lơ,
ngạo nghễ

Để người ta ngang nhiên tưởng đâu là
có thể

Suồng sã coi mình như hàng gái làm
nghề.

Xin thú thực rằng, tuy vậy, vẫn có một
điều chi

Như thầm nhủ em đối với ông săn
lòng thê tất.

Nhưng lại cũng rõ ràng, em giận em
rất là gay gắt

Rằng đã không tỏ ra bực tức với ông
thêm.

PHAOXTO: - Em thân yêu!

MACGARÊT: - Khoan hăng, để cho em...

(Nàng ngắt một bông cúc để rồi bứt
từng cánh buông xuồng)

PHAOXTO: - Em làm gì, kết bó hoa chăng?

MACGARÊT: - Không phải,

Chỉ một trò chơi.

PHAOXTO: - Thế nào? Sao lại...

MACGARÊT: - Đừng hỏi. Ông lại cười em thôi.

(Nàng lẩm bẩm như đêm từng cánh
hoa rơi)

PHAOXTO: - Em lầm nhầm gì?

MACGARÊT: - Chàng yêu tôi - chàng không yêu tôi.

PHAOXTO: - Ôi nét mặt thần tiên hiền hậu!

MACGARÊT: - Chàng yêu, không, chàng yêu,
không!

(Bứt cánh cuối cùng, mừng rõ rất
đáng yêu)

Chàng yêu!

PHAOXTO: - Phải đó, hỡi cô em bé bồng, thơ ngây,
phải đó!

Hãy coi lời hoa kia là lời truyền của
Chúa.

Chàng yêu em, em hiểu rõ chàng em?

Chàng yêu em! Lời biết mấy êm đềm

Chàng yêu em!

(*Chàng nắm lấy hai tay Macgarêt*)

Macgarêt! Em run quá!

PHAOXTO: - Đừng, em đi, can chi mà run sợ!

Hãy để cho thiết tha luồng mắt nọ,

Với khăng khít nắm tay này nhấn nhủ
vào tai

Những tiếng tâm tư không thoát được
nên lời,

Trao gửi cả cho nhau, đắm trong cảm
khoái

Của phúc lành sē còn tồn tại mãi.

Đúng rồi, còn mãi mãi, em ơi.

Nó mất đi là khổ hận trọn đời!

Không, nó sē không hạn kỳ, không
hạn độ!

MACGARÊT: (*Nắm lấy tay chàng rồi gỡ ra chạy trốn. Chàng sững sờ một chút rồi chạy theo*)

MACTO: (*Trở lại*) - Tôi mất rồi!

MÊPHIXTÔ: - Chúng tôi cũng xin phép về thôi.

MACTO: - Ấy, tôi cũng muốn giữ các ngài ở lại chơi lúc nữa,

Nhưng phải cái ở đây con người ta ác quá!

Hình như suốt ngày họ chẳng có việc chi

Đáng làm hơn là xoi mói, lảng nghe

Xem ai vào, ai ra ở bên nhà người khác.

Mình giữ mấy, họ cũng cứ xì xào bàn tán được

Đôi bạn trẻ đâu rồi?

MÊPHIXTÔ: - Đôi bướm đương nhởn nhơ
Ở kia kia!

MACTO: - Ông ấy xem chừng cũng quyết luyến cô ta.

MÊPHIXTÔ: - Cô ta cũng vậy. Ấy sự đời là thế đấy!

MỘT NHÀ MÁT TRONG VƯỜN

*Macgarêt chạy vào trốn sau cánh cửa,
một ngón tay đặt trước miệng, nấp
nhìn qua khe hở*

MACGARÊT: - Đang đến!

PHAOXTO: (*Bước vào*)

À, cô tinh quái! Cô lại định trêu tôi!

Nào, chạy đâu! (*Chàng ôm hôn Macgarêt*)

MACGARÊT: (*Ôm ghì lấy và hôn lại chàng*)

Ôi người yêu quý nhất, em yêu anh
hết sức

Em yêu anh, yêu quá đỗi thôi!

MÊPHIXTÔ: (*Đập cửa bên ngoài*)

PHAOXTO: (*Giật chân*) - Ai đây?

MÊPHIXTÔ: - Bạn đây thôi.

PHAOXTO: - Đồ súc vật!

MÊPHIXTÔ: - Đã đến giờ nên tạm biệt nhau rồi.

MACTÔ: (*Đến*) - Vâng, thưa ngài, giờ này cũng
đã hơi muộn thật

PHAOXTO: - Hay để cho tôi tiễn bước hai người?

MACGARÊT: - Sợ rằng nhỡ mẹ em... Anh, tạm biệt thôi.

PHAOXTO: - Tôi đành phải đi sao? Vậy thì xin tạm biệt.

MACTO: - Xin chào ngài.

MACGARÊT: - Anh về... Mai đây lại cùng nhau gặp mặt.

(Phaoxtơ và Mêphixtô cùng ra)

MACGARÊT: - Lạy Chúa tôi, người đâu mà sâu sắc nhường kia?

Mọi sự mọi điều đều hết chi ly!

Trước mặt anh, mình dâm ra bối rối,

Chỉ biết gật đầu "vâng" ở mọi câu anh nói.

Ôi, tôi chẳng qua là một con bé rất ngu si,

Cũng chẳng hiểu về mình, anh thấy những chi chi.

(Nàng ra)

RỪNG THẦM HÀNG SÂU

PHAOXTO: (*Một mình*)

- Hỡi đáng thần linh cao cả⁽¹⁾

Hỡi người đã xuống ơn ban cho tôi tất cả,

Tất cả những gì tôi khẩn thiết xin Người.

Thực bõ công qua lửa rực Người đoái đến cùng tôi.

Người đã cho tôi cả thiên nhiên làm giang sơn cẩm tú,

Được thăm thía mà cảm thông, được tha hồ mà hưởng thụ;

Cho tôi viếng thăm không phải để bình thản trầm trồ

Mà còn được tìm vào tận đáy cõi thăm sâu,

Như soi rõ tâm can của một người bạn thiết.

---

(1) Thần đất

Người cho tôi được điể̂m qua cả một
dâ̂y liên hoàn vạn vật

Và dạy cho tôi nhận thấy đâu cũng có
anh em mình:

Trong bụi cây yên tĩnh, dưới làn nước,
giữa khinh thanh.

Rồi, khi giông tố về, rừng gầm gào
chuyển động,

Khi cây thông lớn vút ngàn vật mình
ngã xuống

Kéo theo ngàn nhánh những cây cối
xung quanh,

Và tiếng vang đỗ gây hoà cùng sấm
động bên ghềnh

Thì Người đưa tôi vào bình an hàng
thảm.

Trong đó Người cho tôi phát hiện ra
tôi nhìn mình suy ngẫm

Thấy được bao điều bí ẩn ngay ở bản
thân mình

Và trước mắt tôi, khi hiên dịu áng
trăng thanh

Xuất hiện trên cao, thì cũng đồng thời
nổi rõ

Ở lưng vách núi, trên lùm cây, chập
chờn sương phủ,
Lung linh ánh bạch những hình ảnh
xa xưa
Đến làm dịu trang nghiêm trong hứng
thú suy tư.
Nhưng than ôi, con người có đâu được
mười phần ý toại?
Tôi biết lắm rồi! Bên hạnh phúc khiến
cho mình phơi phới
Như được nâng lên gần tới cả thần
minh
Thì Người ban cho tôi một bạn đồng
hành ⁽¹⁾
Tôi khó nỗi tách rời dù hàn lạnh lùng
trắng trợn,
Làm tôi sút kém nhõn tiễn. Chỉ một
lời hàn móm
Là bao ơn huệ Người ban tức khắc
thành không.
Hàn khơi cháy trong tôi một tình ái
bạo cuồng,

---

(1) Mêphixtô

Mê luyến không nguôi một trang
nhan sắc nọ.

Tôi cứ lao đao, từ khát khao sáng
hưởng thụ

Và trong hưởng thụ lại thương nhớ
khát khao.

MÊPHIXTÔ: (*Xuất hiện*) - Sao, sống mãi kiểu này
chưa đủ ngán hay sao?

Mà ngài vẫn cứ còn say đắm mãi?

Ném chơi thử xem sao kể cũng là vô
hại,

Nhưng cũng liệu mà tìm cái khác cho
mơi mới hơn kia!

PHAOXTÔ: - Tôi muốn anh có việc gì khác đi làm
đi,

Người ta được một ngày vui, đừng đến
đây mà phá

MÊPHIXTÔ: - Vâng, vâng, xin để ông yên. Nhưng
mà ông ạ,

Ông cự tôi hơi quá, như thế thực
không nên.

Bạn khó tính như ông, căm cău, điên
điên,

Thì có sao cung chǎng gì làm thiệt
lắm.

Suốt cả một ngày, bao nhiêu là lần
bán!

Xem cái gì ông vừa ý, cái gì không.

Đố ai moi gì được ở nơi ông.

PHAOXTÔ: - A hay! Giờ thì thực đúng đi vào
giọng điệu!

Người ta bắt tôi cảm ơn vì đã làm tôi
khó chịu!

MÊPHIXTÔ: - Tôi nghiệp thay! Cậu bé trân gian ơi!
Không có tôi, cậu sống ra sao rồi?
Chính tay này đã cứu anh ra khỏi
Cái mơ màng viển vông quá đỗi;
Không có tôi, có lẽ từ lâu
Anh đã cất mũ chào từ giã quả địa
cầu.

Ai bắt anh phải như loài cú vọ,
Sóng mốc thêch trong hang, lấy hốc
khe làm ổ?
Ai khiến anh như con cóc ăn rêu,
Hít nước tanh tao trong hõm đá ướt
nhèo?

Chà, ngày tháng tiêu dao thực là vui
thú nhỉ?

Cụ tiên sī bám trong anh vân thâm
căn cố đế.

PHAOXTO: - Mi hiểu làm sao cuộc sống giữa
nguyên sơ

Đã truyền sức mới nào vào tâm hồn
ta?

Phải, nếu mi thấy được ra có nguồn
phúc đó

Thì thằng Quý là mi sẽ chẳng dễ cho
ta hưởng thụ

MÊPHIEXTÔ: - Phải, đó quả nhiên là điểm phúc
tuyệt trần rồi!

Nằm trên đỉnh non cao, đêm xuống,
sương rơi;

Mở tay ôm lấy cả đất, trời vào lạc thú.

Vươn mình lên tưởng ngang tầm
Thánh Chúa,

Dò sâu bằng mộng tưởng vào đáy ruột
địa cầu;

Qua bản thân, cả công trình sáng thế
ôn lại từ đâu,

Hồn thanh cao hưởng một thú mung lung nào đó,

Rồi ngây ngất hoà mình trong không gian vũ trụ,

Rũ sạch khỏi nhân thân cái phàm tính trần gian...

Rồi, cuộc chiêm nghiệm cao vời kia sẽ kết thúc hoàn toàn

Bằng ... (*Hắn làm một cử chỉ*)

Nhưng thôi, không tiện nói.

PHAOXTO: - Sà! Đồ tầm bậy!

MÊPHIXTÔ: - Ừ, cái đó ông không ưa cũng phải.

Ông cứ việc sương sùng kêu: "Tầm bậy", có làm sao?

Vâng, không nên nói vào những lỗ tai đạo đức thanh cao

Cái mà lòng đạo đức thanh cao nào cũng không tránh khỏi

Vả, cứ để cho ngài có một vài cơ hội

Được mình dõi mình đôi chút, cũng hay hay!

Nhưng ông sẽ không sao chịu nổi được dài ngày.

Giờ, ông bạn đã bắt đầu thấy bơ phờ
rồi đó.

Nên cứ mãi thế này, sẽ đắm chìm
khốn khổ

Và âu lo, điên dại, hoảng loạn cho mà
coi!

Thế đủ lầm rồi. Người yêu ông đang ủ
rũ một nơi

Nhin chung quanh, đâu cũng thấy âm
u, rầu rĩ:

Hình ảnh ông, không lúc nào nàng để
ngoài ý nghĩ

Niềm yêu ông dào dạt tràn ngập cả
tâm hồn.

Từ lúc ban đầu ông đem tình mê đắm
dập dồn.

Dội vào lòng nàng ào ào hung dữ
Như nguồn suối khi tuyết tan chảy
tràn lan xối xả...

Rồi bỗng nay: Suối cạn, mạch ngừng!

Thiết nghĩ tôn ông nên rời bỏ cảnh
rừng

Đem hết lòng thương của con người
đại độ

Mà đền đáp công lao cho tấm tình son
trẻ đó

Bấy lâu chung thuỷ vì ai.

Tội nghiệp cô em, giờ phút tựa năm
dài

Bên cửa sổ bâng khuâng, nhìn mây
trời lững thững

Bây trên dây thành xưa về những
miền xa vắng!

Nàng thẫn thờ thường hát:

"Ước gì em có đôi cánh chim kia!"

Suốt cả một ngày cho tới tận đêm
khuya.

Đôi lúc cũng vui tươi, nhưng thường
thì ủ rũ,

Có khi khóc, khóc như mưa như gió,

Rồi trở về yên lặng thản nhiên như có
về bình tâm

Nhưng thực ra vẫn khổ vì yêu ngầm,
yêu ngầm.

PHAOXTO: - Loài Rắn! Mi đúng là loài rắn!

MÈPHIXTÔ: (*Nói riêng*) - Chứ còn gì! Mi bị ta đang
quán

- PHAOXTO:** - Đồ khốn kiếp! Mau cút sớm ngay đi!
Đừng nhắc chi hoài đến nhan sắc dịu
hiền kia.
Đừng khơi nhớ gợi thèm cho lòng ta
đang chết dở
Thêm khao khát tấm thân ngà ngọc
nữa
- MÊPHIXTÔ:** - Có hề chi? Họ tưởng bạn bay rồi,
Mà thực ra bạn cũng đã bay gần một
nửa đáy thôi!
- PHAOXTO:** - Tôi vẫn ở cạnh nàng, dù là cách mấy
trùng mây nước,
Cũng không quên được nàng, không
để nàng mất được!
Ôi! Cả với Chúa Kirixitô tôi cũng nổi
lòng ghen
Khi mình Chúa được nàng tới đặt môi
lên.
- MÊPHIXTÔ:** - Tuyệt lầm rồi! Mình cũng vẫn ghen
với ông bạn đó
Về một cặp cùu sinh đôi dưới khóm
hồng gặm cỏ.⁽¹⁾

---

(1) Kinh thánh có đoạn ví cặp vú như một cặp cùu sinh đôi.

- PHAOXTÔ:** - Xéo đi! Quân mồi chài
- MÊPHIXTÔ:** - Hay! Ông chửi tôi, mà tôi vẫn cứ cười.
- Chúa dựng loài người, có nam và có nữ,
- Cũng phải nhận mỗi manh là một nghề cao nhất cả.
- Nên chính Người cũng tự nhúng tay vào.
- Nào, đi thôi. Chào, tội nghiệp làm sao!
- Để đến với người yêu, đi vào chốn phòng khuê êm ái,
- Chứ có đi vào chỗ chết đâu mà cũng ngại
- PHAOXTÔ:** - Ở trong tay bạn ngọc thì phúc thiên
đàng cũng sê hóa vô liêu
- Nào, đưa ta đi sưởi ấm trong hơi nóng
ngực người yêu,
- Nhưng ta có quên đâu nỗi thương đau
mình nàng phải gánh?
- Ta chẳng phải sao, một kẻ giang hồ,
bốn phương vô định?
- Một kẻ vô loài, lạc phách, cứ nhấp
mắt liều thân

Mà đâm chao xuống vực như thác đổ
âm âm,
Vượt đá, băng ghênh, hung cuồng dữ
dội?
Còn nàng, đứa trẻ thơ vô tâm, vô tội.
Sóng trong một lều con, vườn nhỏ,
trên thung lũng An-sơn
Tầm mắt chẳng xa hơn
Vòng nhỏ hẹp giản đơn việc hàng ngày
gia sụ.
Vậy mà ta, kẻ đã bị Chúa trời nguyên
rửa.
Ta chưa lấy làm hả dạ.
Xắn tay bẩy đá trên đường
Để ném vào cho tất cả tan hoang?
Ta còn sấn tới tận bản thân nàng
Tận đời yên tĩnh của nàng mà đòi tàn
huỷ nữa.
Hồi địa ngục, mi cần một con sinh như
vậy đó!
Vạy mau lên, Quý địa ngục!
Hãy giúp ta rút ngắn khắc khoải lúc
lâm chung!

Việc phải đến đâu, hay đến, ngay tức
khắc cho xong,
Cho số hệ của nàng đổ xuống thân ta
ngay tức khắc,
Cho ta với nàng, cả hai, đều xuống vực

MÊPHIXTÔ: - Lại ngùn ngụt lên kia, như lửa bốc
dầu sôi.

Thôi, đi mà yên ủi nàng đi, ông đại
ngốc của tôi ơi!

Một đầu óc nghèo nàn khi chưa tìm
thấy lối

Liền thân là mạt vận rồi, không còn
chi hết trọi!

Đáng phục thay ai bản lĩnh đấng anh
hùng!

Ông, kể ra cũng quý lắm, chứ không
không.

Vậy mà ... Thực ở đời không còn gì vô
vị

Hơn là Quý mà lại đâm ra thối chí.

BUỒNG RIÊNG CỦA GRETSEN

MACGARÊT: - Thôi rồi những ngày hờn hở.

Thôi rồi yên tĩnh đời ta!

Ta còn tìm đâu thấy nữa?

Không còn thấy lại bao giờ!

Từ khi người yêu đi khuất
Khắp nơi tựa cảnh tha ma!
Đời sống dập dồn trước mặt
Khác chi tang tóc đi qua!

Trí ta đâu còn tinh táo,
Bốn phương trăm nẻo vẫn vơ.
Lòng ta chỉ còn ảo nã,
Chia thành nghìn mảnh xót xa.

Thôi rồi những ngày hờn hở,
Thôi rồi yên tĩnh đời ta!
Ta còn tìm đâu thấy nữa?
Không còn thấy lại bao giờ!

Từ cửa sổ ta nhìn ra,
Chỉ bóng chàng ta dõi đợi.
Từ trong nhà ta chạy ra
Chỉ để đón chàng đi tới

Bước đi người yêu chững chạc,
Dung dáng người yêu hiên ngang,
Miệng cười người yêu ám áp,
Ánh mắt người yêu rõ ràng.

Lời chàng khiến ta ngây ngất,
Lòng ta ân ái tràn đầy,
 Tay chàng tay tay ta ghì chặt,
 Chàng hôn ta, ôi nồng say!

Thôi rồi, những ngày hờn hở,
Thôi rồi yên tĩnh đời ta!
Ta còn tìm đâu thấy nữa?
Không còn thấy lại bao giờ!

Trái tim ta se thắt lại

Khi chàng bước lại gần ta.
Ôi ước chi ta giữ mãi
Không để cho chàng rời xa.

Ôi, cái hôn nồng tha thiết!
Hôn nhau mãi mãi không thôi!
Ta muốn chàng hôn mãi miết
Dù ta có chết vẫn tươi.

VƯỜN NHÀ MỤ MACTƠ
MACGARÊT, PHAOXTƠ

- MACGARÊT:** - Henrich, anh hứa với em đi!
- PHAOXTƠ:** - Làm được chi, anh xin làm hết.
- MACGARÊT:** - Vậy thì anh nói ngay đi cho em được biết:
Về phần đạo nghĩa, lòng anh như thế nào đây?
- Anh là người tốt, trung hậu tràn đầy,
Nhưng em chắc anh không lo tới
Chúa.

PHAOXTO: - Để chuyện ấy đó em. Em biết anh yêu em là đủ.

Vì người yêu, anh không tiếc máu,
không tiếc thân;

Còn ai đi nhà thờ, ai tin Chúa, anh đâu có cản ngăn?

MACGARÊT: - Như thế chẳng nên đâu, còn phải có đức tin, anh à.

PHAOXTO: - Phải thế ư em?

MACGARÊT: - Ôi nếu anh biết nghe em thì em sung sướng quá!

Mà... anh như không tôn trọng các phép thánh linh?

PHAOXTO: - Anh tôn trọng đây mà!

MACGARÊT: - Nhưng anh không ao ước chí tình.

Đã lâu, anh không xem lê mi-xa,
không đi xưng tội...

Thế, anh có tin Chúa không?

PHAOXTO: - Em thân yêu, ai dám nói

Là "Tôi đây tin Chúa" hỡi em?

Thử hỏi ngay các vị tu hành, các học giả mà xem!

Câu trả lời sẽ là tiếng cười báng bổ,
Cười chính kẽ đưa ra câu hỏi đó.

MACGARÊT: - Nhưng còn anh thì anh không tin

PHAOXTO: - Đừng hiểu lầm lời anh nói, ôi nhan
sắc dịu hiền!

Ai có thể nêu đích danh Người được,⁽¹⁾

Và ai dám rõ ràng thú thực

Là "Tôi tin ở Người"?

Ai dám cảm nghĩ rạch rời

Và ngang nhiên tuyên bố

Là "Tôi không tin Chúa"?

Người là đấng bao trùm tất cả,

Bao trùm, chở che và nâng đỡ.

Người đã chở che, nâng đỡ đôi ta,

Cả em, cả anh, cả sự vật bao la

Và chính cả Người gồm trong đó nữa.

Trời chẳng căng màn trời trên đó,

Đất chẳng mang ta vững chắc dưới
chân đi?

---

(1) Tác giả bộc lộ thế giới quan phiếm thần trong đoạn nói này của Phaoxtơ.

Và tinh tú ngàn đời chẳng xuất hiện
trên kia.

Nhin xuống chúng ta, hiền từ, thân
mật?

Anh chẳng nhìn em, mắt soi tận mắt,

Và tất cả đều chẳng thu hút về em

Cả bản thân anh, khói óc với con tim?

Những cái khiến cho ta rung động thế

Chẳng là cái muôn đời huyền bí,

Hữu ảnh hoặc vô tình,

Em cứ để cho vào đầy ắp cả tâm tình?

Và khi em thấy hân hoang man mác

Thì em muốn gọi đó là gì cũng được,

Là Hạnh phúc, là Tấm lòng, là Tình
ái, là Chúa, là Trời...

Anh chẳng tìm được ra tên gọi bằng
lời.

Chủ yếu vẫn là tình cảm.

Danh hiệu chỉ là tiếng ồn ào, là làn
khói ám

Làm đục ngầu màu cao khiết của trời
xanh.

MACGARÊT: - Điều anh nói thực là hay và thực tốt lành.

Cha xứ nói ra cũng nghe tương tự thế,
Chỉ hơi khác ở ít nhiều lời lẽ.

PHAOXTO: - Mọi tấm lòng đều nói lên như thế, ở khắp mọi nơi

Dưới ánh sáng mặt trời,
Mỗi người một ngữ ngôn riêng, có riêng một vẻ,
Vậy anh cũng có vẻ riêng của anh chứ
nhi?

MACGARÊT: - Nghe ra như thế kể cũng thuận tai rồi

Nhưng cũng vẫn còn lầm cái thấy chưa xuôi,

Vì rằng anh không theo đạo Chúa.

PHAOXTO: - Em yêu!

MACGARÊT: - Đã từ lâu em thực lấy làm đau khổ
Thấy anh đi bầu bạn với người ta.

PHAOXTO: - Thế nào em?

MACGARÊT: - Cái người đàn ông cứ bám sát anh kia,

Tận đáy linh hồn em, em thù ghét
hắn.

Chưa có chi trên đời lại khiến lòng em
cay đắng

Bằng cái bộ mặt đáng gờm, đáng
khiếp như kia!

PHAOXTO: - Em bé bỗng của anh, sợ hắn mà làm
chi?

MACGARÊT: - Em toàn nghĩ cho mọi người những
điều nhân đức,

Mà thấy hắn là máu trong người em
đảo điên lên tức khắc.

Mong gặp anh, em khao khát bao
nhiêu,

Thì thấy mặt hắn hiện ra, em kinh
totor bấy nhiêu.

Rất lỗi em cho hắn là một phuờng đều
cảng.

Chúa xá tội cho em, nếu em nói người
ta quá đáng.

PHAOXTO: - Người ngọt như hắn ta, vẫn cần có
mặt ở đời này.

MACGARÊT: - Em không muốn gần hàng đó. Hắn
bước vào đây

Dưa mắt mỉa mai,
Nửa như ngao đời
Lại nửa như giận dữ.
Rõ ràng hắn tỏ ra dũng dung cùng tất
cả,
Y như trên trán hắn có chữ viết ra lời
Răng: Khắp trần gian hắn chẳng thể
yêu ai.
Em ngồi bên anh xiết bao êm ám,
Thoải mái, tin yêu, toàn thân em
trong tay anh đầm thắm,
Hắn thò mặt đến, thế là em mất hết
yên vui.

PHAOXTO: - Ôi đáng thiêng thần lo nghĩ quá xa
xôi!

MACGARÊT: - Cảm giác đó ám vào em nồng nề đến
nỗi
Khi em ngồi với anh, hắn ở đâu bước
tới
Em liền cảm thấy như không còn yêu
anh.
Hơn thế nữa kia, hắn mà còn quanh
quất bên mình

Thì không làm sao em cầu nguyện
được.

Điều đó làm cho em khổ tâm quá sức!
Henrich ơi, anh cũng thấy y như thế,
phải không anh?

PHAOXTO: - Đó chẳng qua một ác cảm của tâm
tình.

MACGARÊT: - Thôi, em phải đi đây.

PHAOXTO: - Ô hay, thế ra chẳng bao giờ anh được
phúc

Có một giờ ngắn ngủi bên em, ngực kê
với ngực,

Tim nhịp cùng tim, hồn quyên lấy
hồn?

MACGARÊT: - Ô! Giá em mà được ở riêng phòng
Thì phòng em đêm nay khoá then sē
ngỏ.

Mẹ em lại là người chập chờn trong
giấc ngủ.

Nếu bà mà bắt chợt thấy hai người...

Thì em chết ngay tại chỗ mất, anh ơi!

PHAOXTO: - Thiên thần của anh, không lo chuyện
đó!

Em cầm chiếc lọ này đây, chỉ ba giọt
nhỏ

Hòa và nước uống của bà
Đủ giúp bà ngủ rất say sưa.

MACGARÊT: - Anh bảo gì mà em chẳng làm theo ý?
Nhưng ... cái đó có sao cho mẹ em
không nhỉ?

PHAOXTÔ: - Nếu có sao, anh lại nỡ bảo em sao?

MACGARÊT: - Cứ nhìn thấy anh, anh tốt quá, em
không hiểu sức nào
Đã giúp già em làm theo điều anh đòi
hỏi.

Đến lúc này đây, em đã chiều anh quá
đỗi,

Hầu như chẳng còn chi nữa để chiều
anh.

(Nàng ra Mêphixtô vào)

MÊPHIXTÔ: - Thế nào, cô bé tiểu yêu tinh
Đã rút lui rồi sao, anh bạn?

PHAOXTÔ: - Mi lại vừa ở đây do thám hắn?

MÊPHIXTÔ: - Mình đã nghe được hết ngọn ngành
rồi!

Hà! Ông tiến sĩ nhà tôi

Vừa qua một cuộc nghe kinh giảng
sách.

Tôi cầu chúc cho ông được thêm nhiều
ơn ích.

Đàn bà con gái, họ tìm hết cách để
xem rằng

Anh có vâng lời chịu lụy như kiểu lệ
thường chăng.

Họ nghĩ: "Hắn chịu lụy mình khoản
này

Thì sẽ vâng lời mình ngay

Về bao nhiêu khoản khác,"

PHAOXTO: - Giống yêu nghiệt! Mì hiểu làm sao
được

Một tấm lòng thánh khiết, tâm thành
Dào đạt đức tin, tin đức ấy đủ cho
mình

Được rồi linh hồn - tấm lòng kia đau
đáu

Lo về nỗi mất linh hồn của người
mình yêu dấu?

MÊPHIXTÔ: - Ông trời đa cảm, ông thánh đa tình
đi!

Một cô em bé bỗng đang dắt mũi ông
rồi!

PHAOXTO: - Mi là giống lửa với bùn kết thành
hình yêu nghiệt!

MÊPHIXTÔ: - Mà về khoa coi tướng thì cô nàng rất
tuyệt!

Cứ thấy tôi, cô không khỏi bâng
khuâng.

Bộ mặt tôi bí ẩn, cô cũng đoán được
chừng.

Cô tin rằng: Tôi phải là một thiên tài
cái thế,

Hay, biết đâu, chính bản thân lại
không là Quý?

Thế nào, còn việc đêm nay?

PHAOXTO: - Có phải việc mi đâu?

MÊPHIXTÔ: - Tôi cũng có phần thú riêng trong đó
chứ sao!

BÊN BỜ GIẾNG

*Gretsen⁽¹⁾ và Lisen, tay cầm những vò
hứng nước.*

---

(1) Gretsen là Macgarêt.

- LISEN:** - Cô không nghe thấy gì sao? Những tiếng đồn về con Băc ấy?
- GRETSEN:** - Thực là không. Tôi ít bước ra ngoài.
- LISEN:** - Thảo nào. Con Xibin hôm nay lại nói đến tai tôi:
"Thêm một đứa hết khôn dồn ra đại"
Đấy, kênh kiệu đua đòi, cứ vác mình lên māi
- GRETSEN:** - Nhưng làm sao?
- LISEN:** - Còn sao? Thực thối quá đi rồi;
Nó uống ăn một miệng mà nuôi sống những hai người!
- GRETSEN:** - A!
- LISEN:** - Có thể mới biết thân; rõ đáng đời cô à!
Con bé bám bám thằng cha từ bao lâu chẳng rõ.
Nào sánh vai đi dạo, nào rủ nhau xuống làng,
Nào dự vào cuộc nhảy, không đâu thiếu mặt cô nàng.
Tán cô em, nó cứ bánh ngọt, rượu nho tiếp māi.

Cả á hơm mình, càng tưởng mình
xinh đẹp gái,

Dơ dáng hơn là nó kỷ niệm cho vật gì
Cũng vênh vang mà nhận, chẳng chút
thẹn thùng chi.

Rồi từ một cái vuốt ve đến một phen
hôn hít

Cứ thế tiến dần, bông hoa rụng lúc
nào không biết!

GRETSEN: - Tôi nghiệp chưa!

LISEN: - Cô lại còn thương hại nó cơ à?

Bọn mình cứ suốt ngày quay sợi ở
trong nhà

Mà đêm đến thì mẹ không cho ra khỏi
cửa.

Nó thì sao? Nó với tình nhân nó
Hú hí với nhau trên ghế cổng, trong
ngõ vắng âm thầm.

Thời khắc bao dài, chúng nó chẳng
quan tâm.

Đến bây giờ thì cô em tha hồ mà lủi
thủi

Khoác lấy áo của con người tội lỗi

Mà vào ăn năn, khóc lóc, trước bàn thờ!

GRETSEN: - Hắn rồi anh ta cũng sẽ cưới cô ta.

LISEN: - Có họa là điên! Một thằng trai láu bợm

Thiếu gì chốn thênh thang mà không tung cánh sớm?

Nó đã cao bay xa chạy tự tám kiếp nào rồi!

GRETSEN: - Ăn ở với nhau như thế thực là tồi!

LISEN: - Mà dù có muốn lấy nhau, cũng còn là khốn khổ!

Bọn con trai không để yên tràng hoa trên đầu nó.

Còn bọn mình nữa chứ: Sẽ rắc rơm ngoài cửa nó cho coi.

GRETSEN: (*Ra về một mình*)

Trước kia, sao mà mình hăng hái bấy nhiêu trong giọng chê bai.

Những cô em đáng thương trót sa chân lỡ bước.

Mình nói đến lỗi lầm kẻ khác

Lời gay gắt bao nhiêu rồi, còn muốn gay gắt hơn,

Chuyện đã bùn đen, mình còn cố trát
thêm bùn,
Trát đến mấy, mình vẫn cho là chưa
xứng tội.
Rồi mình tự phụ thanh cao, không
lầm lỗi.
Đến bây giờ thân đây tội lại chính
mình đây.
Nhưng điều nó đưa ta đến nồng nỗi
nước này
Lạy chúa, thực dễ thương làm sao, êm
đềm biết mấy!

CHÂN TƯỜNG THÀNH

(Trong một hốc đá, bức tượng của Đức
mẹ Thương khó dưới chân có những
chậu hoa tươi)

GRETSEN: (Cắm hoa tươi vào bình)

Ôi, Đức Mẹ của Đau thương,
Xin ghé tâm lòng vàng

Xuống thân con trăm sâu nghìn tủi,

Mắt mẹ đã phải nhìn lên thánh giá,
nơi Con của Người chịu tội,

Trái tim Người chịu lưỡi gươm xuyên.

Mẹ ngược lên trời, thầm thì dâng lên
Nỗi khổ Mẹ, nỗi đau Con

Xin cùng Chúa Cha thương đoái.

Lòng con đây quằn quoại,

Lòng con vò xé thương đau.

Lòng con khắc khoải biết là bao

Những trông mong trong lo cùng sợ,

Ngoài Mẹ ra, ai đâu, còn ai đâu thấu
tỏ?

Con đi tới đâu đâu nữa

Lòng con vẫn đau, lòng con vẫn khổ,

Lòng con đau khổ quá đi thôi!

Hồ một mình một bóng, con chỉ biết
sụt sùi,

Con khóc, Mẹ ơi, khóc hoài,

Nguồn lệ không thôi tầm tã.

Con khóc, than ôi, trái tim con tan vỡ.

Hoa cửa sổ phòng con đây,

Con tưới hoa này ngày đêm bằng nước mắt

Con hái hoa buổi sáng hôm nay

Để dâng Mẹ hiền với lòng con héo hắt.

Ánh bình minh thứ nhất

Soi vào phòng con từ lúc tinh sương

Đã thấy con ngồi lặng bên giường

Tội nghiệp cho thân muôn ngàn ưu uất.

Mẹ hối, cứu con

Cho khỏi chét, khỏi điều hổ nhục

Ôi! Đức Mẹ của Đau thương

Xin ghé tấm lòng vàng

Xuống đời con trăm ngàn cay cực.

BẢN ĐÊM

Đường phố, trước cửa nhà Gretsen

VALENTIN: (*Quân nhân, anh của Gretsen*)

Trước kia, trong những bữa tiệc vui

Mà bạn hữu huênh hoang tranh nhau
khoe mẽ,

Có những anh trầm trồ những cô
nàng mỹ lệ,

Tôn lên như những bông hoa khôi,

Rồi khoái lên chúc tụng, nâng cốc nốc
một hơi

Thì mình vẫn thản nhiên, chống khuỷ
lên bàn ngồi đó.

Mình nghe hết lời ba hoa của họ;

Rồi ung dung mình túm tỉnh vuốt râu
cầm,

Cốc rượu đầy sẽ nhắc ở tay cầm,

Mình chỉ nói nhẹ nhàng: "Mỗi người
riêng một ý,

Nhưng thử hỏi khắp miền, có cô nào
dám ví

Với cô em Macgarêt của mình chăng?

Hay cứ gọi là chấm gót cưng không
bằng?"

Thế là, cốc chạm cốc một vòng. Một
bọn kêu: "Đúng quá!

Cô ấy làm vẻ vang cho cả hàng phụ
nữ."

Bọn huyễn hoang tức khắc phải im
ngay.

Nhưng đến bây giờ thì, khốn khổ cái
thân này!

Thực cứ muốn húc ngay đầu vào
tường mà chết.

Mình cứ ngậm tăm như mắc nợ với
mọi người;

Nghe câu nói vu vơ, mình cũng toát
mồ hôi.

Dù chúng đáng cho mình đập bét ra
như cháo,

Mình cũng khó tránh được đứa nào là
nói láo.

Ai đia kìa? Ai len lén ném tường kia?

Nếu mình nhận không lầm: có hai đứa
cùng đi.

Phải chi đúng thằng cha, mình nấm
ngay lấy cổ.

Cho một trận hắn hoi mà về chầu cự
tổ.

Phaoxtô - Mêphixtô

PHAOXTO: - Khác nào qua cửa sổ đèn thờ
Đèn lửa canh trường vẫn chập chờn
tỏa sáng

Từ tối đến mờ, trong vùng u ám
Của đêm tăm dày đặc bao quanh;
Ta thấy ta đây cũng thế, đêm xuống ở
lòng mình.

MÊPHIXTÔ: - Còn tôi thì lại mê mệt như con mèo
bối rối
Tụt thang hậu, men tường khuya lùi
lùi,
Mà tâm hồn, đạo đức vẫn y nguyên,
Chỉ chút đinh đám, và chút đinh
tham. Vì thế cho nên
Tôi nghĩ đến hội truy hoan của đêm
Ma trác táng,
Đã thấy chạy khắp tứ chi cả một
luồng khoái cảm.

Hội đến phiên lại họp là đúng tối ngày
kia.

Vào đó người ta mới hiểu đêm thức
trắng để làm chi.

PHAOXTO: - Số của chôn mà một lần ta mới trông
lấp loáng

Liệu đến bao giờ đưa được lên ánh
sáng?

MÊPHIXTÔ: - Không bao lâu nữa bạn sẽ được vừa
lòng

Tự tay đào lấy của mà thỏa ý tiêu
dùng.

Tôi đã có dịp liếc qua bữa nợ,

Tiền vàng đúc, mài tinh, có khá nhiều
trong đó.

PHAOXTO: - Không có qua chiếc nhẫn hay thứ
ngọc châu nào

Để ta tặng người yêu làm thức điểm
trang sao?

MÊPHIXTÔ: - Có, rõ ràng tôi có thấy

Một cái gì như là chuỗi ngọc trai thì
phải.

PHAOXTO: - Thế thì hay. Vì mình rất đau lòng

Nếu đến với người yêu mà cứ phải tay
không.

MÊPHIXTÔ: - Ông chẳng phải bận tâm chi thái
quá

Về chuyện hưởng thú đói khi tiền
không phải trả.

Hiện giờ đây, đêm rực rõ một trời sao
Ông hãy nghe một công trình nghệ
thuật tuyệt vời cao.

Tôi sẽ hát tặng nàng một bài ca rất là
đạo đức

Mà lại khiến được lòng nàng rất là rạo
rực.

(*Hắn vừa hát, vừa đêm đàn ghi-ta*)

Ca-tê-rin cô em ơi,

Cô làm chi ở đó?

Trước nhà ai còn đang kín cửa,

Mà thẫn thơ từ lúc ban mai?

Bỏ mà đi thôi,

Ca-tê-rin cô em ơi,

Kéo nuga chàng trai ngủ cửa

Mời cô vào trong đó.
Khi vào - cô là trinh nữ,
Nhưng khi ra - còn trinh nữ nữa hay
thôi?

Giữ gìn cẩn thận ai ơi
Kéo rồi một phen lầm lỡ
Thì ôi thôi, thôi còn chi nữa
Thôi còn chi nữa thân đời!

Ai thế, ai thốt mặc ai
Cho tới cùng, phải khăng khăng
chống cự.
Chiều chi, em cũng chiều được cả
Khi ngón tay đã có
Từ tay ai nhẫn cưới đã trao rồi.⁽¹⁾

VALENTIN: (*Tiến ra*)

Lửa địa ngục! Bay ra quyến rũ ai đây?
Quân nhử chuột, bẫy chim đốn mạt!
Này đồ nghê, đàn với hát (*đập đàn*)

---

(1) Dựa vào bài hát của Ophelia trong Hamlet (hồi IV cảnh 5)

Rồi đến thằng đàn hát nữa, sẽ tan thây!

MÊPHIXTÔ: - Thôi rồi, đàn vỡ đôi, còn làm chi được nữa

VALENTIN: - Cả hoa cái chúng bay rồi cũng vỡ.

MÊPHIXTÔ: (*Với Phaoxtô*)

Ngài tiến sĩ ơi, đừng nao núng, lẹ lên nào!

Đứng sát vào tôi. Tôi hướng dẫn, không sao!

Tuốt kiém ra! Đâm thảng lên, tôi đỡ!

VALENTIN: - Này đỡ!

MÊPHIXTÔ: - Nào ai sợ?

VALENTIN: - Xem thử miếng này.

MÊPHIXTÔ: - Được lăm, có ta đây.

VALENTIN: - Chà, cứ y như là mình đánh nhau với Quý!

Lạ chưa này, tay mình sao bỗng dại đi như thế?

MÊPHIXTÔ: - Đâm đi!

VALENTIN: (*Ngā*)

- Chết tôi rồi!

MÊPHIXTÔ: - Thế là thằng cha hết cưa với ta rồi.
Ta chuồn thôi, phải biến đi tức khắc,
Tú phía đã vang lên tiếng hò đuổi
giặc.
Với cảnh binh thì tôi thu xếp dễ như
chơi,
Nhưng với đại hình án mạng thì cũng
khó bề xuôi.

MACTÔ: (*Trong cửa sổ*)
Ôi bà con ơi, lại cả đây!

GRETSEN: - Mau mang đèn soi tới!

MACTÔ: - Cãi nhau, chửi nhau, quát tháo, kêu
la, rồi đấu gươm dữ dội

DÂN CHÚNG: - Có người nằm chết ở đây kia?

MACTÔ: (*Chạy ra khỏi nhà*)
- Bọn giết người đâu? Chúng trốn rồi
ú?

GRETSEN: - Người nằm đó là ai kia?

DÂN CHÚNG: - Thằng con trai của mẹ mày đấy.

GRETSEN: - Ôi, Chúa quyền phép vô cùng! Tai
hỏa sao mà ghê gớm bấy!

VALENTIN: - Ta chết mất thôi!

Chưa nói xong lời,
Đã xong chuyện đó.
Không còn bao lâu nữa..
Bạn đàn bà, kêu khóc làm chi?
Lại gần đây, ta nói cho mà nghe!
(Cánh phu nữ quay lại)

Em Gretsen, em tuổi còn non trẻ quá.
Về chuyện đời, em quá chừng bỡ ngỡ,
Làm ăn quá đỗi vụng về.
Anh cứ thực lòng, anh nói em nghe:
Em đã thành con dĩ mất rồi, em ạ,
Thì làm dĩ cho hắn hoi, em nhá!

GRETSEN: - Lạy Chúa tôi! Sao anh nỡ nói em
như thế, anh ơi!

VALENTIN: - Chớ nhờ với Chúa!
Việc đã rồi, dành cứ để cho rồi,
Việc phải đến, tất thế nào cũng đến.
Em khởi sự với một thằng còn kín
Nhưng không bao lâu, nhiều đứa khác
tiếp theo ngay
- Ngày nào đã chục thằng em nghiêng
ngả trong tay

Thì em sē là của chung cả tinh
Khi cái nhục mới nẩy nòi, người ta còn
kỹ tính,
Người ta tìm nơi kín đáo cho nó ra đời
Lấy màn đêm mà trùm phủ lên người,
Lại bịt kín đầu, bưng kín tai nó nữa.
Có khi còn bịt cả mồm, không cho nó
thở.

Thế mà nó vẫn sống cứ lớn lên hoài
Cứ tràn truồng trơ tráo bước ra ngoài,
Nhưng không vì thế, mà chút nào coi
đẹp mắt.

Mà, càng xấu xí, người ta càng gớm
mặt,

Thì nó lại càng tìm cách tò mặt với
người ta!

Tao thấy rõ rồi, ngay tự bây giờ,
Rằng, chẳng bao lâu, khắp tinh này,
những người tử tế

Sẽ gớm cái mặt mày, đồ gái dī!
Như gớm ghê một thây chết thối tha.
Trái tim mày phải thắt lại xót xa

Khi họ khinh bỉ nhìn mày thảng vào tận mắt.

Mày không còn dây vàng đeo trước ngực,

Không còn vào rước lễ chốn nhà thờ,

Không còn đóm dáng áo ren hoa

Cho thiên hạ hoan nghênh ở những nơi khiêu vũ!

Trong một góc tốt tăm mày tàn đời, ủ rũ

Cùng những người khốn khổ, cùng những kẻ tật nguyền.

Chúa có tha tội cho mày, mày cũng chẳng bằng yên,

Mà còn bị thế gian này còn nguyễn, còn rủa.

MACTO: - Anh nên phó linh hồn cho lòng lành của Chúa

Chứ sao còn giận dữ, mang nặng tội vào mình?

VALENTIN: - Đồ mẹ dầu, quân mồi lái hôi tanh!

Tao mà nghiên nát được bộ xương còi của mụ

Thì cứ nguyên công đó
Tao cũng xin được Chúa tha mọi tội
cho rồi!

GRETSEN: - Ôi, tội hình địa ngục, đau cho em
lắm, anh ơi!

VALENTIN: - Thôi, đừng có nước mắt sụt sùi chi
mài nữa!

Cô trát xấu bôi nhơ vào danh dự đó,
Tức là cô đâm anh một nhát gớm ghê
rồi.

Tôi ra đây, trong một giấc muôn đời
Về với Chúa, như một quân nhân, một
người thảng thắn. (*Chết*)

TRONG NHÀ THỜ

*Buổi lễ, có đồng ca và nhạc đi phong
cầm Grêtzen quý trọng hàng người dự
lễ; sau lưng Grêtzen, một bóng ma.*

BÓNG MA: - Gretsen, mi thấy chặng, mi biết bao
khác lạ

Với chính mi, là người thanh nữ
Khi còn trong tráng thơ ngây?
Người đó
Đến quỳ trước bàn thờ Chúa
Đúng chỗ hôm nay,
Thủ thi nguyện cầu, lần mở trên tay
Quyển sách kinh dùng lâu ngày đã cũ.
Tâm hồn kia chan chứa
Nửa phần mơ trò chơi tuổi nhỏ,
Nửa phần yêu kính Chúa trên trời.
Gretsen ơi!
Đâu óc mi đâu rồi
Mà lòng mi lỗi lầm nhơ nhớp thế?
Phải chăng mi đang cầu cho linh hồn
mẹ?
Mẹ mi mất linh hồn vì tội của mi
Và kiếp kiếp đời đời khóc lóc thảm thê
Trong chốn doạ đầy vô đố^(*)

(*) Trong bản dịch của Lichtenberger, có giải thích thêm là mẹ của Macgarết đau khổ chết thình linh không được giải tội, nên mất linh hồn và chịu hình phạt dưới địa ngục. Bản dịch của Nerval cũng như của Quách Mạt Nhược không đả động gì đến ý này.

Trước cửa nhà mi vũng máu đào lai
láng đó

Là máu của ai kia?

Và, phải chăng, báo hiệu ở lòng mi
Một mầm sống cựa mình, đang khắc
khoải?

Nó sớm nặng lo âu nỗi sau này khổ ải,
Khổ cho mi, khổ cả cho thân phận nó
trong mi

GRETSEN: - Ôi, ước chi, ước chi

Tôi thoát nghe những tiếng nói thầm
kia

Nó săn đón tôi hoài, khắp nơi, khắp
chốn.

ĐỒNG CA: - Dies ires illa

Solvet saeclum in favilla⁽¹⁾

(Một bản nhạc phong cầm)

BÓNG MA: - Khốn cho mi động trời uy phong

Trận lôi đình của Chúa.

Kèn rền vang ngày phán xét cuối
cùng!

---

(1) Trận lôi đình của Chúa công minh

Khiến thế gian thành ra tro bụi

Các mồ ma rùng mình lo sợ,
Còn trái tim mị, từ đống tro tàn
Đang yên giấc ngàn năm
Phải hồi sinh chịu giờ xét xử

GRETSEN: - Làm sao tôi xa hẵn được nơi này!
Tiếng phong cầm ở đây
Đang khiến tôi ngừng thở
Và dàn đồng ca đó
Đang làm tan nát lòng tôi

ĐỒNG CA: - Judex ergo cum sedebit
Quidquid latet adparebit
Nil inultum remanebi⁽¹⁾

GRETSEN: - Tôi nghẹt thở hơi này
Hàng cột
Đồn lại vây!
Vòm cao
Đè mãi xuống!
Mở cửa ra ngay
Cho tôi ở nơi quang đãng!

---

(1) Khi Ngôi xử án ngự lên tòa
Mọi thứ bưng che đều phải hiện hình ra
Tội ác nào cũng chẳng được dung tha

- BÓNG MA:** - Mi trốn đi. Nhưng tội ác
 Vói nhục nhẫn, trốn đâu cho thoát
 được?
 Trời rộng, gió quang ư?
 Khốn khổ cho mi, đồ bạc phuớc!
- ĐỒNG CA:** - Quid sum misertunc dicturus?
 Quem patronum rogaturus?
 Cum vix justus sit securus⁽¹⁾
- BÓNG MA:** - Kẻ lành gặp phải mi
 Đều ngoảnh mặt đi,
 Người thẳng ngay nghĩ đến đã kinh
 ghê
 È phải đưa tay cho mi chạm tới.
 Ôi, thân tội
 Khốn thay cho mi!
- ĐỒNG CA:** - Quid sum miser tunc dicturus⁽²⁾
- GRETSEN:** (Với người quỳ bên cạnh)

(1) Tôi còn biết nói chi đây?

Cầu ai ra tay cứu giúp?
 Trong khi chính kẻ thẳng ngay
 Còn lo thân mình nguy ngập?
 (2) Tôi còn biết nói chi đây.

Trời ơi, lợ dâu mau... làm phúc!...

(*Nàng rũ xuông, ngắt đi*).

Đêm hội yêu ma⁽¹⁾

MIỀN NÚI HACXƠ

MÊPHIXTÔ: (*Cùng lên đường núi với Phaoxtô*)

Ông bạn liệu có cần đến cán chổi hay
chǎng? ⁽²⁾

Tôi mà được chú dê lực lưỡng thì còn
tuyệt gì bằng!

Theo đường này thì còn xa mới đi tới
đích.

PHAOXTÔ: - Cặp đùi mình nghe vẫn còn chắc nịch
Thì chiếc gậy này đã được việc quá đì
rồi?

Vậy can chi phải rút ngắn đường dài?

Lần qua nẻo quanh co trong đường
thung uốn éo

---

(1) Theo truyền thuyết, đến đêm 30 tháng tư hàng năm ma quỷ các nơi kéo đến dãy núi Hacxơ mở hội.

(2) Cưỡi ngựa trên cán chổi là một cách "đẳng vân" của phù thuỷ, trong các truyện truyền thuyết châu Âu.

Rồi trèo dốc sườn non, nghe suối tuôn
nước réo

Từ đâu nguồn ghềnh đá đổ xuống suốt
đêm ngày.

Là cái thú làm duyên cho cảnh trí nơi
đây.

Xuân đã về kia trong hàng bạch dương
trào nhựa sống.

Mà tùng bách nọ cũng đạt dào gợn
sóng,

Thì từ chi ta sao chẳng thấm sức mùa
xuân?

MÊPHIXTÔ: - Tôi chẳng thấy gì như thế, thực tình.

Trong người tôi chỉ có màu đông giá
rét,

Nên chỉ muốn thấy trên đường những
sương với tuyết.

Cái mảnh trắng đỏ ngầu kia trông mới
thảm làm sao!

Kia, giờ mới đương đủng đỉnh ngự lên
cao

Đường không soi rõ đường, lối không
soi rõ lối!

Mình bước một bước là va cây vấp núi.

Thôi, để tôi đi nói khéo với bọn trẻ ma trơi...

Một chú chập chờn đang đú đởn kia rồi!

Này, bạn ơi, đến với nhau một tí!

Sáng như thế mà lông bông chẳng cũng là uống phí?

Làm ơn soi cho bọn tớ lên được tới trên kia.

MA TRƠI: - Em cũng mong đẹp được tính em đi
Vốn dĩ trời sinh bồng bệnh uốn éo
Và đường lối chỉ quen đi chữ chi ngoắt
nghéo.

MÊPHIXTÔ: - À thì ra muốn học thói con người đây!

Này, giờ hôn, Quý ạ! liệu mà đi đứng thẳng ngay,

Kéo ta thói cho một hơi là cái vía nhà người tiêu diệt!

MA TRƠI: - Vâng vâng, ngài là chủ nơi đây, tôi vẫn biết.

Vậy xin vâng, xin hết sức tuân theo.

Nhưng ngài cũng nên nghỉ hộ một
điều

Là đêm nay phép ma thiêng ám đầy
rừng núi,

Ngài phải nhờ lửa ma trời soi dẫn lối
Thì cũng nên đừng xét nét quá làm
chi

PHAOXTO, MÊPHIXTÔ, MA TRỜI: (*Cùng hát luân
phiên*)

Trong xứ Mộng, cõi diệu kỳ.

Này nhường như ta đã tới.

Hỡi ai kia vinh hạnh dẫn ta đi

Chân bay phơi phới

Vào miền xa vắng mê ly.

Cây rồi cây tiếp liền nhau

Ngược chiều băng băng trôi khuất,

Kìa kìa dáng núi nghiêng đâu

Kìa kìa hình khe cúi mặt

Gió rừng hơi thở từ đâu.

Qua ghềnh đá, qua đồng xanh

Nguồn lớn suối con hối hả,
Suối reo hay khúc ca tình
Hay nàng tương tư nức nở?
Tiếng đâu từ cõi thiên đình
Lòng ta ước mơ thương nhớ?
Hay lời từ cõi xa xưa
Vang lại tâm tư muôn thuở?

Hú hu, hú hu! đâu đây?
Chim két, diều hâu, cú vọ
Còn thức cầm canh chi đó?
Kỳ đà rúc bụi, ô hay
Bụng nặng chân dài rình ngó.
Bờ ra từng súc rẽ cây
Quắn quại như là trăn gió
Vươn mình hù dọa ai đây?
Cành lớn, thân dài vươn tay, nghển
cổ.

Từng đàn từng lũ
Chuột to chuột nhỏ
Muôn sắc muôn hình

Vây tới bên mình
Cùng trăm đám mây xanh,
Lập lòe đom đóm
Bóng và hình hoà hỗn
Trong vùng rừng thẳm lối sâu.

Ngừng lại thôi, còn đi đâu?
Hay cứ đi sâu, đi xa hơn nữa.
Bốn chung quanh rừng cây hốc đá
Ô kia nhăn nhở ghẹo trêu nhau.
Lửa ma trời phía trước đằng sau
Đồn đến tự đâu đâu
Nhân lên hoài, to thêm mãi.

MÊPHIXTÔ: - Ông bạn, nắm lấy vạt áo tôi cho thực
chắc!
Ta đang lên ngọn trung tâm rồi đây.
Ta sẽ được lạ lùng chứng kiến tự nơi
này
Nguồn sáng của thần Mamôn ⁽¹⁾ tỏa từ
trong lòng núi

---

(1) Mamôn: Thần giữ cửa

PHAOXTO:

- Lạ chưa kìa, từ thung lũng âm thầm
phía dưới

Đang bừng lên một thứ ánh bình
minh đỏ ngầu.

Ánh soi xa vào ngóc ngách lòng sâu

Của tứ phía hốc khe thăm thẳm

Đây đám khói xông, kia chờn vờn từng
vùng sương ám.

Đây lửa bập bùng trong lam chuồng
mịt mù,

Kia lửa trườn ra như sợi mảnh lượn
quanh co,

Rồi lửa tụ thành một nguồn suối chảy
Phía này lửa chia ra trăm dòng láp
láy

Bò như trăm khúc rắn ẩn, hiện, gần,
xa.

Nơi kia, lại chỉ là một mạch sáng, bơ
vơ

Len lỏi vào miền hẻm khe khuất nẻo.

Gần ta nhất, trông kìa, muôn vàn tia
ảo diệu

Tung toé thành muôn úc triệu hạt
phấn vàng bay.

Và coi kìa, khắp thành đá vút từng
mây

Từ dưới lên trên đỏ lòe màu lửa cháy

MÊPHIXTÔ: - Thần Mamôn tất nhiên phải trang
hoàng cho lộng lẫy

Cung điện của thần trong dịp hội đêm
nay.

Được ngắm kỳ quan kia, ông bạn thực
duyên may.

Mà, nghe như khách khứa bốn
phương đang ôn ào kéo tới.

PHAOXTÔ: - Chà, gió bão trên không chuyển động
sao mà dữ dội!

Cứ từng cơn đồn dập quật vào gáy
mình hoài.

MÊPHIXTÔ: - Phải bíu chặt vào thành đá rắn! Hỗ
lơi tay

Là bị quẳng xuống vực sâu tức khắc!

Sương càng mù, đêm càng đen đặc!

Ông có nghe bốn bề rừng rú vẫn mình
không?

Và bay loạn không gian, cú vọ hãi
hung?

Có nghe thấy không, chốn cung điện
ngàn xanh muôn thuở

Tiếng nứt toác của trụ cột đền dài sụp
đổ?

Nghe thấy không tiếng cành gãy rên
la?

Tiếng cây gầm vang dội cả bao la,

Tiếng gốc rễ ngoác mồm và nghiến
răng ken két

Trong điện đảo cảnh bốn bề khủng
khiếp?

Thấy đều hò hét, kêu răng rắc mà
chồng chéo lên nhau,

Mà dông bão vẫn không thôi gầm gào
Ở các cửa hang tan hoang đổ vỡ.

Nghe thấy không, từ những từng cao
âm ì vang dội đó?

Xa đây hay ở gần ta?

Thôi, phải rồi, khắp núi rừng trùng
điệp, đưa ra

Nguồn thác hung cuồng những khúc
ca thần quái.

ĐOÀN CA MỤ ĐỒNG: - Đoàn bà đồng lên trên đỉnh
núi

Rơm thì vàng ói mà lúa thì xanh
Đây, chốn đây quần tụ yêu tinh
Urian đứng lên làm Chúa⁽¹⁾
Nơi đồng xanh hay nơi núi đỏ,
Bà đồng đánh thủng, dê già thối inh.

MỘT TIẾNG VỌNG: - Bà đồng già Baubô đến có một
mình⁽²⁾

Cưỡi trên lưng một con lợn nái.

ĐỒNG CA: - Ai đáng tôn thì mình phải vái,
Bà trùm nhà cái thì phải lên đầu
Để chúng mụ đồng răm ráp theo sau.
Lợn béo bà nuôi, lợn sẽ bà cưỡi.

MỘT TIẾNG HỎI: - Đó từ đây tới?

TIẾNG MƯA: - Từ Inenxtai
Qua tổ Cú mèo mình liếc vào coi,
Mụ quắc mắt lên nhìn lại

MỘT TIẾNG KHÁC: - Đồ quỷ quái
Phóng đi đâu mà vội vã thế kia?

---

(1) Quỉ sứ

(2) Baubô - nguyên là tên của một người vú già của Demetre (Ceres) trong thần thoại Hy-lạp.

TIẾNG MƯA: - Mụ rỉa tôi một trận đây nè
Mình còn đây thương tích

CÁC MỤ ĐỒNG: (*Đồng ca*)

Đường thì rộng, đường thì dài
Chen nhau dữ dội thế ai ơi?
Cái chĩa thì đậm
Chổi cầm lên quét
Bà mẹ thì hét, con thì hết hơi.

ĐOÀN THẦY PHÙ THUỶ: (*Bán đồng ca*)

Chúng mình chậm tựa sên bò
Bạn đàn bà đều tiến trước
Vì vào nhà của Tình Ma
Họ tới trước ta nghìn bước

ĐOÀN KHÁC: - Việc gì ta phải băn khoăn?
Họ nhanh hơn ta nghìn bước
Tha hồ cho họ mau chân,
Một nhảy là ta thắng cuộc.

MỘT TIẾNG NÓI: (*Phía trên*)

Lên đây, lên đây, các ả trong hồ núi
đá!

TIẾNG ĐÁP: (*Phía dưới*): Chúng em cũng mong lên
đánh bạn cùng ai,

Nhưng dù chúng em có tình tưốm tẮm
gội,

Số khÔng cÒn đỀU chịu thiỆt suỐi đỜi⁽¹⁾

CÁ HAI ĐOÀN ĐỒNG CA: - Gió im hơi, sao lẶn
khuất

TrĂng lờ mờ vội đi giău mặt

Khúc huyền ca réo rắt

Tung muôn tia sáng bốn phương trời.

TIẾNG NÓI: (*Phía dưới*)

Cho tôi theo! Kéo tôi lên!

Đã ba trăm năm tôi trèo dốc māi

Nhưng đỉnh cao khÔng sao tôi đạt tới.

Tôi muốn lên cho bằng chị bằng em.

HAI ĐOÀN ĐỒNG CA: - Cưỡi lên gẬy, cưỡi lên dÊ,

Cưỡi lên chīa, hay là trên cán chổi,

Ai hôm nay lên cao chǎng nỗi,

Thôi suốt đỜi đừng có mong chi.

TIẾNG GỌI: (*Phía dưới*)

Bấy lâu nay tôi lēo dēo dằng sau theo
đuổi māi

---

(1) tác giả châm biếm những người muốn làm trong sáng ngôn ngữ.

Khi bao kẽ khác tiến xa rồi
Tôi không sao yên vị ở nhà tôi
Nhưng tối đây lại không lên được hội.

ĐỒNG CA CÁC MỤ ĐỒNG: - Thuốc cao: Thần được
trong tay,
Giẻ rách: làm buồm cũng được,
Cái âu: Thuyền trên sông nước.
Nay không bay, vạn kiếp hết đường
bay

HAI ĐOÀN ĐỒNG CA: - Bọn ta khi lượn trên cao
Bọn mì bay là mặt đất
Gần xa bốn bề quanh quất
Lùm cây bụi có chia nhau.
(Tất cả cùng đỗ xuồng)

MÊPHIXTÔ: - Chen chúc nhau, xô đẩy nhau, ôn ào,
túi tí,
Hay quá tập quay cuồng, đùa cười, xoa
xuýt,
Đây lập loè uế khí, đó lửa cháy bập
bung:
Rõ phiên chợ yêu ma, đủ mặt các con
đồng.

Đi sát cạnh tôi, kéo lạc nhau rất dẽ!

Kia, ông bạn đâu rồi?

PHAOXTO: (*Phía xa*) - Đây!

MÊPHIXTÔ: - Bị cuốn đi xa đến thế!

Mình đến phải dùng quyền chúa tể nơi này,

Hồi bà con, dẹp lối cho Ngài Quý sứ tiến lên đây!

Đây! Tiến sĩ tiên sinh, nắm tay tôi cho thực chắc.

Ta ra khỏi trùng vây này tức khắc,

Nó loạn cuồng ghê gớm, tôi cũng khó lòng kham.

Mà kìa, chỗ kia kìa, có một thứ hào quang

Khá dị kỳ! Chỗ những lùm cây ấy.

Nó lôi cuốn chân mình không sao rời được đây.

Đi! Ta ghé vào coi thử đi nào!

PHAOXTO: - Rõ con ma mâu thuẫn! Đi cũng được, không sao.

Anh cứ đưa đường. Nhưng cũng thông minh quá nhỉ?

Khi bao kẻ khác tiến xa rồi
Tôi không sao yên vị ở nhà tôi
Nhưng tới đây lại không lên được hội.

ĐỒNG CA CÁC MỤ ĐỒNG: - Thuốc cao: Thần được
trong tay,
Giẻ rách: làm buồm cũng được,
Cái âu: Thuyền trên sông nước.
Nay không bay, vạn kiếp hết đường
bay

HAI ĐOÀN ĐỒNG CA: - Bọn ta khi lượn trên cao
Bọn mi bay là mặt đất
Gần xa bốn bề quanh quất
Lùm cây bụi có chia nhau.
(*Tất cả cùng đỗ xuồng*)

MÊPHIXTÔ: - Chen chúc nhau, xô đẩy nhau, ồn ào,
túi túi,
Hay quá tập quay cuồng, đùa cười, xoa
xuýt,
Đây lập loè uế khí, đó lửa cháy bập
bung:
Rõ phiên chợ yêu ma, đủ mặt các con
đồng.

Lên Brôc⁽¹⁾, cột dự hội yêu tinh phù
thuỷ

Mà lại đến đây tìm tinh mạc điều hiu!

MÊPHIXTÔ: - Ông nhìn xem: ánh lửa lung linh phô
hồng tía muôn màu.

Một dạ hội mê ly đang truy hoan ở đó.

Đâu có quạnh hiu, một thế giới thần
kỳ nho nhỏ?

PHAOXTÔ: - Ta cứ muốn đi lên tới đỉnh vẫn là
hơn

Ta đã thấy lửa bốc ngọn hồng và cuồn
cuộn khói đang tuôn,

Đoàn lũ dưới ùn lên chốn Tà thần ngự
trị.

Ở chốn đó chắc giải xong bao câu thai
kỳ bí⁽²⁾.

MÊPHIXTÔ: - Nhưng bao câu thai kỳ bí khác, ở
chốn đó cũng đương thành.

Có cản khôn huyên náo đó, ta mặc họ
tung hoành,

---

(1) Đỉnh cao nhất trong dãy núi Hacxơ

(2) Câu thai: câu đố hiểm hóc.

Ta cứ ở yên đây, thú vui trong nhàn
nhã.

Cũng là lẽ thông thường thiêng hạ
Trong Đại càn khôn vẫn sinh hoạt
những Tiểu càn khôn.

Mình vừa thấy nõn nà thân thể mây
cô ả đồng non

Bên mây mù đồng già hẹn thò che kín
lại.

Bạn hây vì mình vui chơi cho thoải
mái,

Công phu không mất mây mà hứng
thú tuyệt trần đời.

Tôi nghe rộn ràng như tấu nhạc một
đôi nơi....

Chà, thực loạn thanh âm! Nghe quen
đi cho đỡ bức!

Nào, tiến lên đi, không còn đâu cách
khác!

Tôi bước lên phía trước, tôi giới thiệu
bạn hiền,

Đưa bạn vào một tao phùng mới để
làm duyên.

Đó, bạn bảo sao? Đây phải đâu là nơi
nhỏ hẹp?

Nhin tận kỳ cùng cảnh vẫn còn thấy
tiếp

Hàng trăm nơi lửa cháy tít tắp chạy
thành hàng:

Này nhót, nói cười, nấu nướng, chè
chén và yêu đương...

Xin hỏi bạn: Tìm thú đâu hơn ở đây
được nữa?

PHAOXTO: - Ở đây, khi chuyện trò gặp gỡ,

Thì anh tự xưng là đạo sĩ hay là quý
chính danh?

MÊPHIXTÔ: - Tôi xưa nay vẫn giữ nếp vi hành.

Mà thiên hạ thì trưng diện huy
chương ngày hội lễ.

Tôi có đeo đến bội tinh "Nịt Đùi"⁽¹⁾
cũng không ai chú ý.

Nhưng chiếc giò móng ngựa đây là đủ
trú danh rồi.

Bạn coi, chú Sên kia đang mò mẫm tới
bên tôi,

---

(1) Một loại huy chương cao của nước Anh

Chú đưa cái cổ dài nghêu ra thăm dò
tứ phía,

Chừng đã đoán ra tôi là ai rồi, hẳn
thế.

Cho nên, hình tích tôi, tôi muốn giấu
cũng không xong

Nào, ta đi! Ta ghé vào từng bếp lửa
mà xông,

Tôi lên tiếng môi manh, ông là chàng
giai tế.

(Hỏi mấy người ngồi quanh bếp than
đã gần tàn)

Chào mấy cụ lão thành! Sao lại ngồi ở
đây riêng biệt thế?

Tưởng các ngài sốt sắng đến vui cùng
đám trẻ rộn ràng,

Chứ ai lại tụm nhau vào một xó xỉnh
cô đơn?

Thà cứ ở nhà có hơn không mấy cụ?

LÃO TƯỚNG(1): - Ai mà tin được quốc cung gia?

---

(1) Tác giả chế giễu các loại người hoạt động chính trị phản động dưới chế độ phong kiến.

Dù đã góp bao nhiêu công với sức.
Lòng dân đâu khác bụng đàn bà
Vẫn chuộng thanh niên hơn tóc bạc!

THƯỢNG THU: - Thiên hạ ngày nay xa chính lộ
Ta ưa thời buổi xưa kia hơn.

Cái thuở hoàng kim là cái thuở
Trong tay ta có được uy quyền.

NGƯỜI HÀNH TIẾN: - Ngày trước ta đâu có dại khờ
Lại thường mắc phải điều sai lạc
Ngày nay ta muốn giữ như xưa,
Thiên hạ lại trông xuôi kèn ngược.

TÁC GIẢ: - Ngày nay mấy ai ham đọc
Những sách đúng mực khôn ngoan.
Còn tuổi thanh xuân tươi tốt
Thì chưa bao giờ kiêu bạc hơn

MÊPHIXTÔ: (*Bỗng hiện dưới vẻ rất già nua*)
Phải, tôi thấy nhân gian không xa giờ
phán xét
Vì, đây là lần sau hết tôi lên dự hội
đêm ma,
Vì, thùng rượu nhà tôi, toàn rượu cặn
tuôn ra,

Thì thế giới này sắp đến ngày tận thế!

MỤ ĐÔNG BÁN TẠP HÓA: - Chớ vội bỏ qua, ai oè chú ý!

Chớ nên để lỡ dịp này!

Coi cho kỹ hàng em đây,

Bao nhiêu thứ với biết bao nhiêu vẻ

Hàng của em vô song trong trần thế

Không có thứ chi chưa tác hại cho đời:

Cho cả thế gian, cho cả con người.

Không con dao găm nào máu đào chưa
đâm,

Không cõc nào bên trong chưa chứa
đựng

Thứ thuốc độc tiêu ma những phủ
tặng cương cường

Không nữ trang nào chưa làm hỏng
một cô nương

Không lưỡi gươm nào chưa phản lời
tuyên thệ,

Và chưa đâm lén sau lưng một địch
nhân vô ý.

MÊPHIXTÔ: - Nay, dì em xinh đẹp, dì hiểu sai thời
thế quá đi thôi!

Hãy để cho qua việc đã qua, cho rồi
việc đã rồi!

Mà chăm chỉ vào những gì mới mẻ.

Chỉ cái tân kỳ mới khiến được người
lưu ý.

PHAOXTO: - Ta cũng nên tỉnh táo, để đừng quên,
Mà gọi đây là một cảnh chợ phiên.

MÊPHIXTÔ: - Cả đoàn người ùn ùn kéo mai lên
trên áy.

Mình tưởng xô đẩy người. Lại bị người
xô đẩy.

PHAOXTO: - Người nũa kia là ai vậy?

MÊPHIXTÔ: - Nhìn cho kỹ đi! Nàng Lilit đấy!

PHAOXTO: - Nhưng là ai?

MÊPHIXTÔ: - Vợ thứ nhất của Adam.

Nhưng hãy coi chừng mó tóc đẹp của
nàng,

Thú trang sức vô song cho dung nhan
nàng rực rỡ.

Nàng mà cuốn được chàng trai nào
trong tóc đó

Thì đừng hòng nàng đã sớm buông
tha.

Hồi khách anh hào chân ngựa
Đem *cái kia* cho lớn cỡ
Thì *cái đó* cũng vừa thôi!

MÔNG TIỀN TRI⁽¹⁾: - Giống mạt kiếp to gan, bay thực
là quái gở.

Sách đã dạy, sao bay không giữ,
Rằng tinh ma đi đứng không thực
bước hai chân?

Vậy mà bay khiêu vũ lại giống hệt
người trần!

CÔ GÁI ĐẸP: (*Trong khi nhảy*)

Đây lão cũng cứ thò mũi vào như thế.
Người ta thì nhảy, mà lão thì bình.
Nếu có bước nhảy nào chưa được lão
thuyết trình
Thì bước ấy coi như chẳng bao giờ có
nữa.
Điều khiến lão bất bình hơn cả

---

(1) Danh từ do tác giả đặt ra để châm biếm Nicôlai một nhà triết học của chủ nghĩa khải mông Đức. Nicôlai quả quyết là ở biệt thự của gia đình Humboldt ở Têghen có ma hiện, và để ra một cách trừ ma: Ngồi xuống vũng nước cho đỉa cắn mông đít là sẽ không nhìn thấy ma nữa.

Là tháy người ta thăng bước vòng
quanh thôi

Như lão vẫn thường quanh nơi cối xay
của lão

Thì lão cũng tán thành, nhất là ta chu
đáo

Cứ đi hết một vòng lại ca tụng lão một
lời.

MỘNG TIỀN TRI: - Bay vẫn ở đây à? Quái gở thế thì
thôi!

Có biến đi không! Giữa văn minh thế
kỷ,

Ma quỷ vẫn ngang nhiên chẳng kiêng
gì quy lệ!

Trí khôn người đã tiến mà ở Têgen
vẫn hiện bóng tà ma!

Ta đã quét dì đoan dì từ những bao
giờ!

Mà vẫn không sạch được dì đoan? Rõ
thực là quái gở!

CÔ GÁI ĐẸP: - Thôi, cụ ơi! đừng làm rộn chúng tôi
như thế nữa!

MỘNG TIỀN TRI: - Ta nói ngay vào mặt bọn Tinh

Ma Thần Quỷ nhà bay

Là ta không dung Thần Quỷ dùng độc
đoán với ta đây!

Tinh thần ta không sao tồn tại được!

(*Thấy bọn kia cứ tiếp tục nhảy*)

Ta biết lầm, trận thăng hôm nay ta
đành lỡ bước,

Nhưng ta mang đi được pho sách mới
cuộc hành trình

Và trước chặng cuối cùng, ta nhất
định hoàn thành

Cuộc đánh bại các quỷ ma cùng giống
nòi thi sĩ.

MÊPHIXTÔ: - Lão chạy đi giải cơn tức khí

Bằng cách chồm chồm ngồi trong một
vũng ao tù.

Khi đỉa đói bám nơi mông lão thường
thức say sưa.

Thì Thần Quỷ Tinh Ma, cùng với Tinh
Thần, lão đều thoát hết⁽¹⁾

(*Hỏi Phaoxtơ lúc đó vừa ngừng nhảy*)

---

(1) Tiếng Đức, Geist vừa có nghĩa là tinh thần vừa có nghĩa là ma quỷ

Cô gái xinh, hát và nhảy với ông đang tuyệt.

Sao ông lại không cứ giữ lấy người ta?

PHAOXTÔ: - Ôi! Là vì giữa lúc cô nàng ca
Tôi thấy từ miệng nhảy ra một con
chuột đỏ

MÊPHIXTÔ: - Tưởng gì! Thê thì có cái gì là quái gở
Chuột không màu xám, thê là được
lắm rồi!
Tôi gì phải bắn khoan cho uống mất
đêm vui?

PHAOXTÔ: - Mình còn thấy ...

MÊPHIXTÔ: - Gi nữa nào?

PHAOXTÔ: - Mêphixtô trông kia kia, có thấy
Ở chõ xa xa cùng tịch áy,
Một cô em nhan sắc, nước da xanh
Đang thǎn thờ cất bước, trơ trọi một
thân mình
Chân như vương trong những vòng
xích nặng?
Ôi, ta không sao mà không thủ nhận
Rằng nàng rất giống Gretsen của ta.

- MÊPHIXTÔ:** - Chú ý làm gì? Để mặc người ta!
Gặp cảnh ấy chẳng có chi là may mắn hết.
Một ảo cảnh thôi, một thần tượng chết.
Mắt nhìn đâu là ở đây máu đặc lại trong người,
Và khiến người ta hóa đá tức thời.
Ông có nghe về chuyện Mêđuyzơ rồi đó chớ?⁽¹⁾
- PHAOXTO:** - Ủ, quả vậy, đôi mắt kẽ đă chết rồi,
tuy vẫn mở,
Và không được ai là bạn đến vuốt xuôi cho.
Bộ ngực kia là ngực Gretsen đã hiến cho ta,
Tâm thân kia, thân ngọc ngà ta đã từng ôm áp.
- MÊPHIXTÔ:** - Chàng ngốc cả tin ơi! Đó là cảnh ảo huyền ma thuật

---

(1) Theo thần thoại Hy-lạp, Mêđuyzơ là một phụ nữ có đôi mắt thần, nhìn ai có thể biến người ấy thành đá. Mêđuyzơ bị Pecxé chặt đầu vì đã chửa với thần biển Pôđèđông

Nên ai cũng nhìn ra ở đó hình bóng
của người yêu.

PHAOXTÔ: - Ôi khoái lạc bao nhiêu và đau đớn
biết bao nhiêu!

Ta không làm ngơ đôi mắt đăm đăm
kia được!

Mà cái cổ trắng ngần kia lại hình như
trang sức

Bằng sợi dây đơn chiếc màu đào

Không nhỉnh hơn lưng sống một con
dao

MÊPHIXTÔ: - Đúng quá rồi, tôi cũng thấy y như
vậy đó,

Nàng cũng có thể xách dưới tay cái
đầu rời khỏi cổ

Vì Pecxê đã cắt đứt đầu nàng.

Rõ viển vông chưa, ảo tưởng trí mơ
màng!

Thôi, ta kéo lên chơi cái đồi xinh xắn
nó

Nói không kém Prate, có trăm nghìn
cái thú.⁽¹⁾

---

(1) Prate: Một công viên nổi tiếng ở Viên, thủ nước Áo

Và kia kia, nếu tôi thấy không sai
Thì sân khấu trên kia như đã dựng
lên rồi.

Hôm nay diễn tích gì?

XECVIBILIX: - Chúng tôi xin diễn lại,
Lát nữa đây, một pho tuồng mới,
Pho cuối cùng trong số bảy pho tuồng.
Diễn bảy nhiêu pho, đây vẫn giữ lệ
thường.

Tác giả nghiệp dư viết tuồng
Và đào kép nghiệp dư sắm vở.

Tôi xin rút lui, mong khán quan lượng
thứ:

Tôi vốn là người thích giữ vai nghiệp
dư kéo màn.

MÊPHIXTÔ: - Giá gặp anh trên núi Blôc, có lẽ hợp
tình hơn,
Đó mới đúng là nơi anh dụng võ,

GIẤC MƠ ĐÊM HỘI YÊU MA HAY LÀ ĐÁM CƯỚI VÀNG CỦA ÔBÊRÔN VÀ TITANIA

Màn xen kẽ⁽¹⁾

- ÔNG BẦU:** - Hỡi con em của Mi-đinh⁽²⁾
Buổi diễn đêm nay, ta nghỉ:
Núi cao, thung lũng thiên nhiên
Cũng đủ thay cho trang trí!
- NGƯỜI TRUYỀN BỆNH:** - Muốn thành được lễ cưới
vàng,
Phải đủ năm mươi năm đôi lứa.
Nhưng vợ chồng, đổi giận làm thương
Theo tôi, còn quý hơn vàng nữa.
- ÔBÊRÔN:** - Hỡi các thần linh đâu đó!⁽³⁾
Có đây xin cứ hiện lên.
Vua cùng vương phi nay đã

---

(1) Tác giả đưa *Màn xen kẽ* này vào vở kịch là nhằm đả kích tinh
hình chính trị, tư tưởng văn học... ở xã hội Tây Âu trong thời gian nổ
ra cuộc cách mạng tư sản Pháp năm 1789.

(2) Mieding là giám đốc nhà hát Vaima (chết năm 1782). Đây là chỉ
những người dọn cảnh trên sân khấu.

(3) Những nhân vật trong vở kịch *Giấc mộng đêm hè* của Xêcxpia.

- PUC⁽¹⁾:** Tình xưa chắp lại đường duyên
 Tôi quay cuồng lướt tối
 Rê chân vào khúc múa vòng tròn
 Hàng trăm bạn theo về dự hội
 Cùng nhau vui cuộc liên hoan
- ARIEN:** Arien véo von lên tiếng hát
 Mê li như khúc điệu tiên ca
 Quyến về nhiều mặt mày quái ác
 Nhưng cũng nhiều nhan sắc tiên nga
- ÔBÊRÔN:** Đôi nào muốn hòa chồng thuận vợ
 Hãy noi gương sáng chúng ta đây
 Cứ bắt phải xa nhau ít bữa
 Nhất định rồi quấn quít nhau ngay
- TATANIA:** Chồng cẩu nhâu, vợ nguýt lườm?
 Làm phép này là vững chắc
 Lôi chồng xuống cuối phương Nam
 Kéo vợ lên đầu phương Bắc
- DÀN NHẠC:** (*Hùng mạnh*)
 Mũi của ruồi, vòi của muỗi

(1) Puc cũng như Oberon, Titania, arien... là những nhân vật trong ở kịch *Giấc mộng đêm hè* của Sêcxpia.

Cùng là thân thích họ hàng
Để mèn dưới cỏ, éch nhái trong hang
Đó, tất cả nhạc công về dự hội

ĐƠN CA: Kìa kìa cái kèn hơi thổi
Túi da pháp pháp phồng phồng
Y như bóng bợt xà phòng
Phì phò từ hai lỗ mũi.

BÓNG MA ĐANG THÀNH HÌNH: - Bụng cóc kia với
chân nhện nọ^(*)

Thêm cánh ghép vào cho tiểu yêu.
Hình thù chǎng nổi được bao nhiêu
Nhưng thành được bài ca nho nhỏ

MỘT CẶP TIỂU YÊU: - Bước đi ngắn, bước nhảy cao,
Qua làn sương ngọt ngào thơm phức,
Vậy thôi, đừng phí công lao
Bay lên mây, bay cao chǎng được

LỮ KHÁCH TÒ MÒ⁽¹⁾: - Phải đây hội hóa trang biến
hóa?
Ta tin được mắt ta chǎng?

(*) Tác giả châm biếm một hạng người đang học đổi làm thơ

(1) Vẫn là nhà "Mông tiên tri" Nicôlai.

Ôbêrôn vị thần linh trang nhā

Cũng về đây họp mặt không chừng?

TÍN ĐỒ CHÍNH GIÁO⁽¹⁾: - Dù cho không đuôi không vuốt

Nhưng còn chi nữa mà ngờ?

Thần Hy-lạp với hắn ta cùng một ruột!

Cũng là giống quý nòi ma.

NGHỆ SĨ PHƯƠNG BẮC: - Những cái mình đang phác vẽ

Chỉ là thử bút mà chơi;

Điều ta lưu ý hiện thời

Là cuộc Nam du nước Ý.

NGƯỜI SÍNH TU TÙ: - Rủi ro nào đưa ta tới chốn?

Cảnh nào đây mà hỗn loạn nhơn nhơ?

Cả một đoàn phù thuỷ trẻ già

Mà chỉ hai ả gọi là còn thoa phấn!

MỘT CÔ ĐỒNG TRẺ: - Phấn với son cũng như quần với áo

Chỉ cần cho người tóc bạc già nua,

---

(1) Góp đã kích nam tước Stolberg, kẻ đã chỉ trích bài thơ Thần thánh Hy-lạp của Sinle.

Đây trân truồng cưỡi dê mà đi dạo
Để cho đồi ngầm nghĩa nước da ngà.

BÀ GIÀ ĐÚNG ĐÁN: - Vòi muỗi, mõm ruồi, đâu ở
đó.

Đừng xúm quanh cô ả cởi truồng kia!
Ếch trong hang và dế mèn dưới cỏ
Sao mà sai nhịp quá chừng đi!

CỜ BÁO GIÓ: (*Quay về một hướng*)⁽¹⁾

Khen thay toàn nam thanh nữ tú,
Thanh niên cùng với giai nhân,
Ai cũng như ai khắp đây cùng đó
Hội quần tinh đầy vẻ thắm mùa xuân.

CỜ BÁO GIÓ: (*Quay hướng trái lại*)

Đất kia mà chẳng nứt làm đôi
Để chôn vùi chúng bay cả lũ
Thì ta muốn chết cho rồi,
Đâm đầu xuống âm ti rực lửa.

THƠ CHÂM BIẾM ⁽²⁾: - Chúng ta, các loài sâu bọ

---

(1) Tác giả châm biếm nhà văn Reinhardt, hồi đó cùng một lúc viết bài cho hai tờ báo để vừa ủng hộ vừa đả kích cách mạng Pháp

(2) Thơ châm biếm của Gört và Sinle sáng tác chung xuất bản năm 1797 nhằm đả kích nền văn học phản động đương thời, đã gây xôn xao trong dư luận.

Săn sàng kéo sắc trong tay
Xung tung cụ Xa-tăng làm bố
Với bao uy đức xưa nay

HENNINH:⁽¹⁾ - Kia kia một đoàn gắn bó
Nhởn nhơ vẻ rất thơ ngây
Rồi cung vênh vang tự phụ
Rằng mình tốt bụng lăm đây.

BẠN NGHỆ THUẬT: - Ta muốn chen chân vào đó:
Chỗ các cô đồng nhởn nhơ
Nhất định ta điều khiển họ
Giỏi hơn nữ thần Thi Ca.

THIÊN TÀI TRƯỚC ĐÂY CỦA THỜI ĐẠI:

- Đi với người hay đều lợi lộc
Nấm vặt áo ta đây mà trèo.
Núi Blôc là Thi-sơn nước Đức
Đỉnh cao còn rộng chỗ bao nhiêu!

LŨ KHÁCH TÒ MÒ:⁽²⁾ - Kìa gã kia tên chi vậy nhỉ?
Người cứng đơ, chân bước kiêu căng.

---

(1) Nhà thơ Henning, một đối tượng đả kích của Thơ châm biếm, là tác giả của tập thơ Bạn nghệ thuật và là chủ bút tờ tạp chí Thiên tài của thời đại

(2) Tức Nicôlai.

Tới đâu cũng đánh hơi như thế
Ngửi thấy mùi dòng Cơ đốc rồi chăng?
SÉU: - Tôi thích câu nói nước trong xanh⁽¹⁾
Vạt tóc cài cả nơi nước đục
Nên thường thấy được kẻ ngay lành
Lẫn trong đám tinh ma ác độc.

ĐỨA CON THỜI ĐẠI⁽²⁾ - Cứ tin tôi, với người ngoan
đạo
Đi xe nào cũng cứ thong dong
Trên núi quỉ mà dựng đoàn thuyết
giáo
Như ở đây, cũng vẫn thành công.

MỘT NGƯỜI TRONG ĐỘI MÚA: - Như có thêm đoàn
đồng ca nào tới,
Tôi nghe tiếng trống nổi đâu xa.
Cứ bình tĩnh! Đó là trong đám sậy
Bạn vịt trời đang quang quác cùng ca.

THẦY DẠY MÚA: - Hay chưa! Bạn họ giơ chân!
Cố chết có sao hay vậy

---

(1) Tức lapatơ, bạn của Gót, có dáng đi như sếu.

(2) Tức Gót.

Coi được hay chăng, bất cần,
Thằng gù nhót, thằng phát phì cũng
nhẩy!

NGƯỜI KÉO VĨ CẨM: - Bọn súc sinh kia ghét nhau
kinh khủng

Chỉ lăm le chém giết lân nhau
Vậy mà đây kèn túi da lại xum họp
chúng,
Như Orphê, ác thú xúm quanh chầu.

NHÀ GIÁO ĐIỀU:⁽¹⁾ - Có om xòm, ta đây đều phớt
cả:

Cả phê bình, với cả hoài nghi.
Đã là quý cũng phải sao cho có thớ!
Nếu không, có quý để làm chi?

NHÀ DUY TÂM: - Sức tưởng tượng trong ta chán ngự
Lần này quá đỗi chuyên quyền,
Vì nếu ta là bao nhiêu cái đó
Thì hôm nay nhất định ta là: điên.

NHÀ DUY VẬT: - Sự thấy nhỡn tiền hành ta quá dữ,
Lòng ta khốn khổ bất bình.

---

(2) Đoạn dưới đây tác giả nhằm chỉ trích các triết gia phản động lúc bấy giờ.

Lần đầu tiên ta đi vào thế sự,
Chân ta thấy bước chông chênh

NHÀ SIÊU TỰ NHIÊN: - Chà! Thống khoái! bao
nhiêu là hứng thú!

- Ta vui cảnh vật nơi này.

Rất có thể từ cuộc đời ma quái nọ
Ta lường biết được thiên thai.

NHÀ HOÀI NGHI: - Theo ánh lửa họ đi tìm hạnh
phúc

Thấy ngọc ngà đã ở tầm tay
Ma quý, hoài nghi, song song tiến
bước,
Chốn này ta đến được rồi đây!

NHẠC TRƯỜNG: - Éch trong hang và dế mèn dưới cỏ
Rõ đồ tài tử cơmtoi!

Cả bọn mỉ, mõm ruồi, vòi muỗi nữa
Có còn là nhạc sĩ hay thôi?

BỌN GIẢO HOẠT: - Chúng ta là đoàn người hồn hở⁽¹⁾

---

(1) Đến lượt bọn hoạt động chính trị phản động bị tác giải công kích. Đó là những kẻ cơ hội chủ nghĩa. (bọn giáo hoạt), bọn quý tộc lưu vong (bọn dại khờ), bọn hanh tiến (má trơi), bọn gấp may nhất thời (sao băng) và đám đông tư sản (những khối to lớn).

Không tư lự, chẳng ưu sầu.
Khi chân ta không còn buồn bước nữa
Thì ta sẽ bước bằng đâu.

BỘN DẠI KHỎI: - Xưa bay nhảy ta tha hồ ăn miếng tốt,

Nay thì muôn sự nhờ trời!
Chạy chọt mãi để giầy mòn đến đất.

Chân không ta bước lên thôi.

MA TRỜI: - Ta mới ở bùn lầy xuất hiện,
Sinh ra từ chốn bùn lầy.

Vào trong cuộc ta trở thành vinh hiển
Trong hàng những khách anh tài.

SAO BĂNG: - Từ chốn trời cao ta giáng hạ
Trong vùng sáng lửa huy hoàng
Nay ta phải nằm vùi nơi cỏ rạ.
Còn ai nâng đỡ ta chẳng?

NHỮNG KHỐI TO LỚN: - Tránh bước mau! Bốn bề
mau tránh bước!

Thần linh đang giáng nơi đây.
Đám cỏ rạ hãy coi chừng tan tác
Thần linh đều mập mạp bốn chân tay!
PUC: - Chớ có bước hung hăng như thế nữa.

Cứ làm như một lũ voi non!

Kẻ mập mạp hôm nay, là Púc đó.

Thần linh cũng phải liệu hồn!

ARIEN: - Cầu thiên nhiên ban cho các người
đôi cánh

Để các người theo gót ta bay,

Hướng xứ hoa đào mà vươn lên tới
đỉnh

Non cao, cao ngất tầng mây.

DÀN NHẠC: (*Khē*)

Dải mây cùng màn sương huyền diệu

Bừng sáng lên với nắng tự trời cao!

Không khí qua chòm cây và gió thổi
động hàng lau.

Tất cả biến đi: tan trường mộng ảo!

NGÀY U ÁM MỘT CÁNH ĐÓNG PHAOXTƠ MÊPHIXTÔ⁽¹⁾

PHAOXTƠ: - Bị đầy ải trong khốn cùng, trong

---

(1) Lời kịch ở cảnh này bằng văn xuôi.

tuyệt vọng! Một thân bơ vơ, thiểu não,
lang thang trên cõi đất từ bấy đến
nay.

Rồi bây giờ phải vào tù. Bị vứt trong
nhà giam như một tên hung phạm!
Tôi nghiệp con người hiền dịu biết là
bao, mà phải chịu những cực hình
kinh hoàng đến thế! Đến nước ấy, đến
nỗi đời như thế sao!

Quân bịp bợm kia, giống quỷ ma mạt
hạng kia!

Mi giấu giếm ta những điều như thế
đó! Phải, cứ việc đứng đấy, cứ trợn trợ
ra đấy! Trộn trùng, đôi mắt ma quái
mà ngao ta với bộ mặt dày đáng bãm
chém của mi đi!

Bị cầm tù, bị dồn vào một bước thảm
thê không còn chi đền bù lại được! Bị
rơi vào móng vuốt yêu ma oan nghiệt,
vào vòng công lý tàn nhẫn của loài
người!

Vậy mà trong khi đó mi lừa phỉnh dụ
ta vào những trò tiêu nhàn nhạt
thêch, bưng bít ta về những tai ương

chồng chất mãi lên nàng, để cho nàng
phải chết dần, chết mòn mà không
một ai cứu vớt!

MÊPHIXTÔ: - Không phải mới có nàng là một.

PHAOXTO: - Đồ chó! Giống yêu quái ghê tởm đến
kinh người!

Ôi! Hỡi vị Thần linh cao siêu, xin lại
biến con sâu bọ kia cho nó trở lại
nguyên hình là chó! Nó vẫn thích như
thế, ban đêm thường lon ton chạy
trước mặt người, lăn lộn quấn bước
chân người, rồi liền nhảy lên bíu vai
người nếu người vướng ngã. Xin hãy
biến nó thành cái hình thù nó ưa
chuộng để cho nó lết bò mà tiến đến,
để cho tôi dây đạp cái nòi mạt kiếp đó
dưới chân.

Không phải là một! - Ôi! cái tai ương
gớm ghê, cái tai ương mà bất cứ lòng
người nào cũng không tường hiểu nổi,
tai ương khủng khiếp mà biết bao
người trần thế đã rơi vào cái vực thảm
thê, tai ương cay nghiệt mà chỉ một
con người chịu muôn ngàn quằn quại

của lâm chung không đủ để đền tội
thay cho bao nhiêu kẻ khác, ở trước
con mắt của Đáng Lượng cả rông
thương muôn đời! - Cứ một khổ nạn
của người chịu cực hình duy nhất đó,
cũng thấy vào tận kiệt cùng cốt tuỷ
sinh mệnh của ta rồi! Vậy mà mi dám
nhăn nhở, cười cợt như thường đối
với thân phận đau thương của muôn
nghìn người cùng với nàng phải chịu!

MÊPHIEXTÔ: - Rõ rồi! Đến đây thì chúng ta lần nữa
lại đã đạt tới giới hạn cùng tận của sự
khôn ngoan rồi, tới cái nơi mà trí
khôn của nhân loại các người bắt đầu
đâm ra sôc sêch! Ai bảo ông kết hợp
với chúng tôi nếu ông không thể đi
được tới nơi tới chốn? Ông muốn bay
cao, mà lại không ngừa được chóng
mặt. Có phải là chúng tôi đi đến với
ông đâu? Hay là tự ông tìm đến chúng
tôi!

PHAOXTÔ: - Đừng có nhe măi bộ răng nanh quý
đối ra với ta như thế nữa đi! Tởm tởm
lắm! - Hỡi đấng Thần linh cao siêu vĩ

đại, thần đã chiếu cố hiện đến cùng tôi, thần đã hiểu rõ được lòng tôi, được tâm hồn tôi, thì cơ sao thần lại ghép tôi vào với cái giống tai ương kia, nó chỉ biết tác họa làm thỏa thuê và lấy huỷ diệt làm hạnh phúc?

MÊPHIXTÔ: - Ông nói xong chưa?

PHAOXTO: - Phải đi cứu nàng, không thì liệu hồn mi! Lời nguyền rủa độc địa nhất đời sẽ đổ xuống đầu mi đời đời kiếp kiếp!

MÊPHIXTÔ: - Tôi không thể cởi bỏ được dây trói của nền công lý phục thù, cũng như không thể mở then khóa của tù ngục. Ông đi mà cứu lấy cô ta! Ai xô đẩy cô ấy vào vòng truy lục? Tôi hay là ông nào?

PHAOXTO: (*Nỗi giận đưa mắt dữ dội nhìn xung quanh*)

MÊPHIXTÔ: - Ông định tìm búa rìu sám sét chứ gì? Cũng may mà bọn phàm trần tội nghiệp các ông lại không săn trong tay những thứ đó. Nghiền nát kẻ vô tội trên đường để hả cơn tức giận vẫn là thói quen của bạo chúa xưa nay.

PHAOXTÔ: - Đưa ta ngay đến chỗ nàng! Phải giải thoát nàng cho bằng được!

MÊPHIXTÔ: - Thế còn những hiểm nguy trùng điệp đang chờ đón ông kia thì sao? Nên biết rằng tội án giết người của ông vẫn còn trùm lên thành phố đó. Trên nóc kẻ nạn nhân ngã xuống vẫn chờn vờn tinh thần báo oán, nó vẫn rình đón kẻ hung phạm lảng vảng quay về.

PHAOXTÔ: - Mì còn mở miệng mà nói với ta câu ấy được u? Thế giới tử vong, trần gian tàn huỷ, tội đồ cả xuống đâu mì, hời đồ nghiệt súc! Đưa ta đến chỗ nàng, mì nghe thấy chứ? Và giải thoát cho nàng mau!

MÊPHIXTÔ: - Tôi sẽ đưa được ông tới đó, còn làm được những gì thì ông hãy nghe đây. Tôi đâu có đủ mọi quyền năng ở trên trời cũng như dưới đất? Tôi chỉ có thể làm mê muội trí khôn của tên cai ngục. Còn ông thì hãy nắm lấy chìa khóa rồi mở cửa đưa nàng ra khỏi bằng bàn tay người trần. Tôi sẽ đứng cạnh bên ngoài, có ngựa phép săn

sàng đợi đó để đem các người đi. Tôi
chỉ làm được đến thế là cùng.

PHAOXTÔ: - Vậy thì lên đường, mau lên!

ĐÊM TRÊN ĐƯỜNG

*Phaoxtô, Mêphixtô cưỡi ngựa đến,
phóng lên như gió*

PHAOXTÔ: - Bọn kia làm gì quanh giá tử hình
đựng đó?

MÊPHIXTÔ: - Làm gì mặc họ, tôi có biết gì đâu.

PHAOXTÔ: - Kẻ lên, người xuống, nghiêng mình,
cúi đầu.

MÊPHIXTÔ: - Một bọn mù đồng, họ đang họp hội.

PHAOXTÔ: - Sái nước tứ phương, thư phù, khấn
bái.

MÊPHIXTÔ: - Thôi đi, thôi đi!

NHÀ GIAM

PHAOXTÔ: (*Cầm theo một chùm chìa khóa và một
chiếc đèn xách đứng bên ngoài khuôn
cửa sắt nhỏ*)

· Ta thấy chạy khắp người một rùng
rợn từ lâu không có lại.

Nỗi đau thương của toàn nhân loại
xâm chiếm ta giờ đây.

Nàng ủ rũ trong kia, ẩm lạnh bốn
tường vây.

Mà tội ác của nàng là một sai lầm êm
đẹp quá.

Mi đến với nàng, sao còn do dự nữa?

Mi ngại ngùng chăng phen gấp lại
người thương?

Tiến vào đi! Chậm ở mi một bước, tức
là nàng

Sớm một bước mau thêm gần cái chết.

(*Chàng đặt tay vào ổ khóa. Bên trong
có tiếng hát đưa ra*).

TIẾNG HÁT BÊN TRONG: - Con đĩ rặc, mẹ tôi

Bóp cổ tôi cho chết!

Cha tôi, đứa vô loài

Xé tôi ra ăn thịt!

Em gái tôi,

Lượm xương tôi đem chất

Vào một nơi ẩm ướt.

Tôi mới biến ra ngay

Con chim rừng mà bay, bay, bay!

PHAOXTO: (*Mở khóa*)

- Nàng có ngờ đâu người yêu nàng
lắng nghe được hết:

Tiếng xiêng, tiếng xích, tiếng rơm
trong ô xác xào.

MACGARÊT: (*Nép trên ô nầm*) - Ôi! Họ đang tiến
vào!

Ôi! cái chết đắng cay, chua chát!

PHAOXTO: (*Dịu dàng*)

- Khoan! ... Anh đây! Anh vào cứu cho
em được thoát.

MACGARÊT: (*Quỳ gối van lơn*)

- Nếu người thực là người thì thương
tôi với người ơi!

PHAOXTO: - Em kêu lên thế, quân canh thức giấc
mất thôi

(*Chàng nầm tay xiêng xích để mở ra*)

MACGARÊT: (*Vân quỳ*) - Ai cho mi, hỡi tay đao phủ,
Được làm quyền, sấn sổ

Đến bắt ta đi từ giữa ban đêm?

Xin thương tình cho tôi sống ít giờ
thêm.

Sớm mai còn kịp mà, đâu đã muộn?

(Nàng đứng lên)

Tôi còn trẻ lắm mà, tuổi xuân còn mơn
mởn,

Sao bắt tôi đã phải lìa đời!

Tôi lại còn đẹp nữa - tai hại thế, than
ôi!-

Tình nhân tôi trước vẫn gần tôi,

Nay thì xa lăng lắc

Vòng hoa tôi bị dứt đi rồi

Hóa kết vòng, tả tơi mặt đất.

Ôi! Đừng kéo tôi như thế, người phũ
quá đi thôi!

Tôi có làm chi động hệ đến người?

Xin người chớ nhẫn tâm với lời tôi van
vỉ!

Tôi chưa từng gặp người đau, thực
thế!

PHAOXTO: - Trời, tôi làm sao mà chịu nổi tình
cảm thảm thê này!

MACGARÊT: - Sinh mạng tôi, người nắm chắc trong tay.

Chỉ xin người khoan khoan: Tôi cho con tôi bú.

Suốt đêm vừa rồi tôi ôm ấp nó...

Người ta cướp nó đi, cốt để cực lòng tôi,

Rồi người ta còn bảo: Tôi giết nó đi rồi!

Thế là thôi, tôi không còn biết cái vui là chi chi nữa hết.

Rồi, thực là ác nghiệt,

Họ còn đặt câu vè, bài hát về tôi.

Có một thiên cổ tích, giống thế ở phần đuôi,

Chẳng biết ai xui, họ đem ghép với tôi câu chuyện.

PHAOXTÔ: (*Quỳ xuống chân nàng*)

- Đây dưới chân em đây, người yêu em đã đến

Để cứu em ra khỏi tù ngục tội tình này.

MACGARÊT: (*Quỳ bên cạnh chàng*)

- Ta cùng quỳ ở đây,

Cầu xin các thánh xuống đây che chở.
Kìa trông, dưới bậc thềm đó
Cả dưới ngưỡng cửa này
Lửa địa ngục sục sôi.
Loài quý dữ
Quát tháo kinh người
Trong cơn giận dữ.

PHAOXTO: (*Gọi lớn tiếng*)

- Gretsen, Gretsen !

MACGARÊT: (*Lắng tai*) - Đúng tiếng người yêu rồi!

(*Nàng đứng thẳng lên, xiềng xích tuột hết xuống*)

Chàng ở đâu, tôi nghe rõ tiếng chàng
gọi đó!

Tôi được tự do rồi! Không ai còn bắt
tôi được nữa!

Tôi muốn bay đi, ôm lấy cổ người
thương,

Nép vào trái tim chàng.

Chàng vừa gọi tên tôi: Gretsen! Chàng
đứng ngay ở cửa

Qua tiếng rú gào, tiếng nghiến răng
trong vạc dầu lò lửa.

Tiếng cười gằn rung rợn loài quỷ hung
cuồng,

Tôi rõ ràng nghe hiền dịu tiếng người
thương.

PHAOXTO: - Chính anh đây!

MACGARÊT: - Anh đây ư? Nói lên cho em nghe lần
nữa!

(Ôm ghì lấy chàng)

Chàng đây, chàng đây!

Đâu cả rồi, trăm đắng ngàn cay, trăm
đau ngàn khô?

Giam cầm, xích xiềng, đâu còn có nữa?

Anh đây rồi! Em được thoát rồi, anh
đến cứu em ra.

Em thấy lại kia, đường phố ngày xưa,

Em gặp anh lần đầu tiên ở đó,

Cả khu vườn xinh tươi thuở nọ

Em cùng chị Macto chờ đợi bóng nhân
tình

PHAOXTO: (Cố kéo nàng đi)

- Đi, em ra ngay với anh!

MACGARÊT: - Đừng! Ở đây, anh ạ.

Bất cứ đâu có anh, em đều sung sướng
cả.

PHAOXTO: - Mau lên em, chậm một chút thôi
Là đủ cho ta ân hận suốt đời.

MACGARÊT: - Ô hay, anh không còn biết hôn em
nữa?

Anh thân yêu, ta vừa mới chia tay
nhau đó,

Mà đến hôn, anh cũng quên mất cả rồi
sao?

Nép bên anh mà bỗng nhiên em sờ sơ
thế nào!

Vậy mà trước kia, một liếc anh nhìn,
một lời anh nói

Đủ cho em thấy cả thiên đàng nơi hạ
giới,

Và anh hôn em tưởng chừng nghẹt
thở trong tay.

Hôn em đi anh

Anh không hôn, em cũng cứ hôn anh,
đây này.

(Nàng ôm hôn)

Khổ không trời, môi anh giá ngắt!

Ngậm câm, mím chặt!

Tình của anh ở đâu,

Ai cướp của tôi đi mất?

(*Nàng buông tay ôm, lui lại, ngoảnh mặt đi*)

PHAOXTO: - Ra với anh, em hỡi! Em hãy vững tâm đi.

Anh yêu em tha thiết còn gấp vạn lần kia

Nhưng em phải theo anh, anh chỉ xin em chừng đó.

MACGARÊT: (*Quay lại*)

- Nhưng có thực là anh, có đúng là anh không đã?

PHAOXTO: - Anh đây mà! Đi với anh, em!

MACGARÊT: - Xiềng xích trói thân em, chính tay anh đã mở,

Anh lại đã ôm em khăng khít trong tay

Thế mà anh không ghê tởm, kể cũng lạ lùng thay!

Anh có biết anh tháo cùi xổ lồng cho ai không đã?

PHAOXTO: - Mau lên em! Đêm sáng đến nơi rồi
em ạ,

MACGARÊT: - Tôi đã làm cho mẹ chết vì tôi.
Con tôi, tôi đùm chết đi rồi.
Con đâu phải của riêng tôi, con anh
nữa chứ!

Phải, anh nữa! - Anh đây ư? Tôi vẫn
còn ngờ ngợ.

Anh đưa tay xem nào! - Ủ, chẳng phải
là chiêm bao!

Bàn tay em yêu dấu đây! - Vậy mà -
sao?

Trời, bàn tay anh đẫm ướt!

Lau khô đi! Tay như còn nhơ nhớp
Toàn những máu đây này!

Trời, anh đã làm gì thế? Tra vào vỏ
gươm ngay

Lưỡi gươm của anh! Kìa! Tôi van anh
đấy!

PHAOXTO: - Việc đã qua, để cho qua, can chi còn
nhắc tới?

Anh đến chết vì em mất thôi, em ôi!

MACGARËT: - Không, anh cần phải sống, vì tôi.
Tôi muốn vẽ lại cho anh cái nơi đặt
mộ.
Anh sẽ lo tính hộ
Ngay từ sáng ngày mai.
Mẹ, phải đặt nằm chỗ tốt, hơn tất cả
mọi người;
Anh tôi nằm ngay cạnh mẹ;
Tôi, ở bên, cách ra một tí
Nhưng đừng cho quá lẻ loi.
Đứa hài nhi áp ngực bên tay phải của
tôi
Ngoài ra, bên mình tôi, không để ai
nằm nữa đó!
Được ở bên anh, trong tay anh gắn bó
Thì hạnh phúc em dịu ngọt biết là
bao!
Nhưng từ nay không thể nữa được
đâu.
Nhường như tôi phải ép lòng mới gần
anh được.
Mà tôi tới gần, anh lại như từ khước.

Vậy mà đúng là anh đây!

Đôi mắt anh âu yếm, đôi mắt dịu hiền
thay!

PHAOXTO: - Đã thấy anh đây thực sự thì nên ra
với anh ngay! -

MACGARÊT: - Ra ngoài ư?

PHAOXTO: - Ra nơi tự do, quang đãng

MACGARÊT: - Nếu bên ngoài, áy là nơi mộ táng,
Áy là nơi cái chết nó đang chờ,
Thì ra. Đến đây là cùng. Đây, tới chỗ
ngàn thu.

Không tiến lên thêm một bước.

Anh đi ngay bây giờ sao? Ôi, Henrich
ơi! Giá em theo anh được

PHAOXTO: - Được mà, em cứ muốn là xong thôi!
Cửa sẵn sàng đã mở kia rồi.

MACGARÊT: - Em không đi được đâu. Em còn trông
mong chi được nữa?

Trốn mà làm chi? Chúng vẫn rình bắt
em, đâu chịu bỏ?

Phải ăn xin mà sống - còn khổ cực nào
hơn!

Huống lại đèo thêm tội lỗi nặng trĩu ở
tâm hồn.

Và còn thảm nào hơn bơ vơ nơi xứ lạ.

Rồi đằng nào cũng lại sa vào tay
chúng nó.

PHAOXTO: - Thế thì anh nhất quyết không rời
em.

MACGARÊT: - Không! Mau lên, anh phải mau lên!

Đi cứu lấy đứa hài nhi kéo tội!

Mau lên, cứ theo ven suối

Đi ngược lên!

Vượt chiếc cầu con, nhám phía trên

Về khu rừng, tiến mãi,

Đến chỗ ván ngăn bên tay trái,

Trên mặt ao...

Vớt lấy nó cho mau,

Nó nổi lên, nó đang vùng vẫy đầy.

Cứu lấy nó! Anh ơi, cứu lấy!

PHAOXTO: - Tỉnh lại đi, em ơi!

Chỉ một bước thôi

Là tai qua nạn khói.

MACGARÊT: - Ôi! Giá lúc ấy mà mẹ con tôi đã qua
được núi!

Mẹ tôi ở đó ngồi trên tảng đá như tự
bao giờ,

Lạnh toát cái bàn tay băng năm lấy
người tôi từ chân tóc gáy

Mẹ tôi ở đó, ngồi trên tảng đá như tự
bao giờ.

Đầu bà lững lờ, đưa đẩy,

Không tỏ dấu gì qua, không gật gù,

Đầu của bà làm sao mà đầu nặng vậy

Bà ngủ lâu làm sao, bà ngủ không bao
giờ trở dậy!

Bà ngủ say, cho tha hồ vui thú đôi ta.

Đó là thời kỳ sung sướng những ngày
xưa.

PHAOXTƠ: - Nếu nói em không nghe, van lơn em
cũng mặc,

Anh dành phải lôi em đi bằng vũ lực.

MACGARÈT: - Buông tôi ra! Tôi không chịu nổi phũ
phàng đau!

Đừng có đem nắm tay hung thủ mà
đối xử cùng nhau.

Trước kia, tôi chẳng đã chiêu theo anh
đủ mọi điều rồi đó?

PHAOXTO: - Em ơi, em ơi, ngày một thêm sáng rõ!

MACGARÊT: - Ngày sáng rồi, ngày đã đến, ngày sau trót đời tôi!

Đó là ra chính là ngày hôn lễ của tôi rồi

Đừng nói với ai là anh đến nhà Gretsen, anh nhé.

Chao ôi, vòng hoa của tôi, đến thế!

Thôi rồi, kéo lại làm sao?

Rồi đây ta còn sẽ gặp lại nhau

Nhưng không phải ở nơi khiêu vũ nữa.

Kìa, đám đông chen nhau, ôn ào, nói
gì nghe chẳng rõ.

Quảng trường, đường phố,

Không sao chắn hết được người.

Chuông điểm rồi. Chiếc đũa bẻ đôi
rồi⁽¹⁾

Họ trói tôi, lôi tôi, xô đẩy

Tới bàn thớt hành hình, tôi quỳ đáy.

Mọi người đều lạnh gáy ở thân mình

---

(1) Chiếc đũa hiệu lệnh trong tay quan tòa. Đũa bẻ gãy là dấu hiệu bắt đầu hành hình.

Khi trên đầu tôi vung lưỡi thép long
lanh

Cả thế giới lặng lẽ, im lìm như dưới
mộ.

PHAOXTO: - Ôi, thà tôi đừng sinh ra đời làm chi
nữa!

MACGARÊT: (*Ở ngoài gọi vào*)

Mau lên, không nữa khốn cả đôi giờ!

Những thở cùng than, mất hết thì giờ,
Mà vẫn quẩn quanh, không sao cho
dứt được

Ngựa thì cứ rùng mình, đã bắt đầu
nhớn nhác.

Ngày sáng bạch ra kia!

MACGARÊT: - Ai vừa chui dưới đất lên kia?

Lão áy rồi! Đuổi nó đi, trời hời!

Nơi thanh khiết đây, nó việc chi mò
tới?

Nó định bắt tôi thôi!

PHAOXTO: - Cần cho em sống chứ, em ơi!

MACGARÊT: - Hồi chúa công minh!

Tôi xin phó trọn mình tôi cho quyền
phép Chúa

MÊPHIXTÔ: - Có đi không? Không, tôi bỏ mặc cả hai người lại đó!

MACGARÊT: - Chúa Cha cao cả! Tôi tớ người đây, xin cứu lấy tôi!

Hỡi các thiên thần, binh lực trên trời,
Hãy vây bọc lấy tôi cho khỏi tay quỷ
dữ

Henrich! Nhìn thấy anh tôi ghê sợ
quá!

MÊPHIXTÔ: - Con người kia bị kết tội rồi!

TIẾNG NÓI: (*Trên cao*)

Linh hồn kia được cứu rỗi muôn đời!

MÊPHIXTÔ: (*Với Phaoxtô*)

- Đi, đi theo tôi.

(Kéo Phaoxtô ra. Cả hai cùng đi khỏi)

TIẾNG GỌI: (*Từ bên trong yếu đi dần*)

Henrich! Henrich!

HẾT

Tủ sách Kiệt Tác Sân Khấu Thế Giới ra mắt bạn đọc là công sức của nhiều thế hệ Sân khấu nối tiếp sưu tầm, nghiên cứu, dịch thuật... có ảnh hưởng lớn không chỉ về sân khấu mà có tầm ảnh hưởng đến phát triển văn học nghệ thuật Việt Nam nói chung.

Từ các tác phẩm cổ đại với các tên tuổi hàng đầu về bi kịch và hài kịch bộ sách trải rộng qua nhiều thời kỳ rực rỡ của sân khấu thế giới như thời đại Phục hưng, Lãng mạn và Hiện đại... giới thiệu những kiệt tác chói sáng có sức sống xuyên qua nhiều thế kỷ của những nhà viết kịch kiệt xuất... Nhiều tác phẩm ra đời từ hàng ngàn năm trước nhưng tư tưởng và nghệ thuật vẫn đồng hành với các bạn đọc và khán giả hôm nay.

Tủ sách kiệt tác kịp thời ra mắt bạn đọc cuốn trong năm 2006, chào mừng những đại của đất nước.

phao xito

1 006090 800512
56.000 VNĐ

phao xito

1 006090 800512
56.000 VNĐ
853

Giá: 58.000đ